Émile Zola

Penge

Rougon-Macquart #4

Émile Zola

Penge

Rougon-Macquart #4

eBibliotek 1800

2025

Ophavsret og brugsbetingelser

Denne ebogsudgave af Émile Zola: *Penge* er baseret på originaler, som er public domain i hele verden.

Nærværende ortografisk opdaterede og redigerede udgave af teksten kan frit downloades og videreformidles under Creative Commons-licensen BY-NC-SA – Kreditering-IkkeKommerciel-DelPåSammeVilkår 4.0 International.

Generelt forbehold: *Vær opmærksom på, at denne ebog er baseret på en tekst, som stammer fra en længst svunden tid. Normer og udtryksmåder mm. var anderledes dengang, og der kan derfor forekomme indhold, som på nogle virker stødende. Bogen skal, ligesom alle andre kunstneriske værker fra andre tider, ses i sin kulturelle og tidsmæssige kontekst, og udgiveren kan og vil ikke påtage sig noget ansvar for forfatterens verdensbillede og udtryksmåder.*

Copyright and conditions of use

This ebook edition of Émile Zola: *Penge* is based upon sources in the public domain worldwide.

This orthographically updated and revised edition is free to download and reuse under Creative Commons BY-NC-SA Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International.

Disclaimer: *Please note that this book is based on an original text dating from another era. Norms and language were different then, and some readers might find offensive content. We believe that any work of art from previous times should be viewed in its cultural and temporal context and not in the light of latter-day prejudices, and we can and will not accept any responsibility for the author's views or language.*

1

Klokken slog elleve på Børs-uret, da Saccard trådte ind hos Champeaux, i den hvide sal med guldornamenterne, den, hvis to høje vinduer vender ud til Børspladsen. Hans øjne løb hastigt hen over gæsterne, der sad sammenstuvede ved små borde, og hans ansigt fik et forundret udtryk: den, han søgte, var øjensynlig ikke til stede.

En opvarter fo'r i den almindelige travlhed forbi ham.

"Hør engang," sagde han, "De har vel ikke set hr. Huret?"

"Nej, han er endnu ikke kommet, hr. Saccard."

Så besluttede han at sætte sig ved et bord, der netop blev ledigt; et bord i en af vinduesfordybningerne. Han troede, han kom for silde, og mens der skiftedes dug, gled hans blik ud gennem vinduet for at iagttage de forbigående. Da bordet var i stand, betænkte hat sig, inden han gjorde sin bestilling; han blev ved at se ud over pladsen, som tog sig godt ud i majsolens muntre stråler. Nu, da alle sad ved frokosten, var den næsten mennesketom: under kastanjetræernes fine, lysegrønne løvtag stod bænkene ledige; langs jerngitret på holdepladsen holdt droske ved droske, og omnibussen til Bastillen holdt foran kontoret, uden at en eneste passager steg ind. Solen kastede sine lodrette stråler ned over børsbygningen, badede dens søjlegang, dens to billedstøtter, dens brede trappe, på hvis øverste afsats en hel hær af tomme stole stod i den skønneste orden.

Men Saccard vendte nu hovedet og opdagede Mazaud, vekselmægleren, der sad ved det nærmeste bord. Han rakte

hånden ud:

"Sidder du dér! Godmorgen!"

"Godmorgen," svarede Mazaud og trykkede adspredt Saccards hånd.

Mazaud var en smuk, lille, mørkhåret mand, der, to og tredive år gammel, ved en onkels død var blevet chef for et vekselmæglerfirma. I dette øjeblik lod han til at være aldeles optaget af den berømte Amadieu, der sad ved samme bord. Siden denne tykke, glatragede herre med det højrøde ansigt havde gjort sit opsigtvækkende kup med Selsis-minerne var han genstand for hele Børsens ærbødigste hyldest. Da aktierne stod i 15 francs, og enhver køber ansås for gal, havde han vovet hele sin formue, 200.000 francs, aldeles tankeløst, uden spor af beregning eller omsigt; kun med en heldig idiots stædighed. Nu, da der virkelig var blevet opdaget rige årer, var aktierne steget til over 1000 francs, han havde vundet 15 millioner, og hans dumme spekulation, der kun havde fortjent galehuset, stillede ham nu på en piedestal; han ansås for et geni i finansiel retning, for hvem man bukkede og skrabede i beundring; og hvor han viste sig, blev han spurgt til råds. Forresten gjorde han ingen forretninger mere; det lod til, han var tilfreds med den lykke, han havde haft; han tronede majestætisk på dette enestående geniale kup. Mazaud søgte øjensynligt at erhverve en kunde.

Saccard, der ikke engang havde kunnet aflokke den store mand et smil, hilste nu over til bordet lige overfor. Der sad tre meget bekendte spekulanter af hans bekendtskab: Pillerault, Moser og Salmon.

"Godmorgen – hvordan går det?"

"Tak – slideligt – godmorgen!"

Også her modtoges han med kulde, ja næsten med uvilje. Og Pillerault, en høj, mager skikkelse med kantede, hastige bevægelser og et smalt Don-Quichote-ansigt, plejede dog ellers ikke at være så nøjeregnende; hans princip med hensyn til spekulationer var at gå i blinde; "for," erklærede han, "når han først gav sig til at tænke, var han vis på at gå nedenom og hjem." Han var en overstrømmende håbefuld natur, altid rede til at tro på sejr og stigen i papirerne, hvorimod hans sidemand, Moser, i et og alt dannede en modsætning til ham.

Han var tætbygget og lille, havde en gul, leversyg hudfarve, klagede altid, levede i en stadig frygt for katastrofer og ruin.

Endelig var der Salmon, en mand, der trods sine halvhundrede år kunne gøre fordring på at kaldes smuk, og hvis pragtfulde fuldskæg havde en ulastelig sort farve. Han betragtedes af sine bekendte som en mere end almindelig dygtig fyr. Han udtalte sig aldrig, nøjedes med at smile; – ingen vidste, hvad han spekulerede i eller om han overhovedet spekulerede, og den mine, med hvilken han plejede at høre efter, gjorde en sådan virkning på Moser, at denne, når han havde betroet sig til ham, ofte af hans tavshed blev bragt i den grad ud af fatning, at han forandrede de ordrer, han havde givet på Børsen.

Midt i den ligegyldighed, der vistes ham, sad Saccard med udfordrende, harmlynende blikke og vedblev at se sig om i salen. Han udvekslede kun en gang et nik med en høj, ung mand, der havde taget plads tre borde længere borte – det var den smukke levantiner Sabatani. Han havde et ovalt, mørkt

ansigt og strålende sorte øjne, men et ondskabsfuldt, uhyggeligt træk ved munden, der ødelagde hans skønhed.

Denne fyrs forekommende hilsen gjorde Saccard endnu mere gnaven.

Sabatani var udlænding. Han havde sagtens haft uheldige historier i sit fædreland – der var noget hemmelighedsfuldt udbredt over ham. Han gik for at være en stor Don Juan, var pludselig dukket op på børsen i fjor efterår og havde allerede ageret stråmand i én fallit; nu havde han forstået at indsmigre sig både hos de privilegerede vekselmæglere og hos de øvrige forretningsmænd ved sin korrekte optræden og sin aldrig svigtende forekommenhed, selv mod dem, hvis kredit stod på de svageste fødder.

En opvarter stod ved Saccards bord.

"Hvad ønsker herren?"

"Å, ja, det er sandt. Lad mig få hvad som helst, en kotelet og derefter asparges ..."

Så kaldte han opvarteren tilbage.

"Er De vis på, at hr. Huret ikke har været her og allerede er gået?"

"Ja, det er jeg aldeles vis på."

Så vidt var det altså kommet med ham efter de uheldige spekulationer, der i oktober forrige år havde tvunget ham til at sælge sin ejendom ved Parc Monceau og leje sig en lejlighed; fyre som Sabatani var de eneste, som nu hilste på ham, når han kom ind hos Champeaux, hvor han før havde behersket situationen, og hvor nu ikke én vendte hovedet om efter ham eller rakte ham hånden. Imidlertid forstod han at gøre gode miner til slet spil. Han bar ikke nag, var ikke blevet bitter efter

hin ulyksalige skandaløse historie med de byggegrunde, hvor han var blevet klædt af til skindet. Men han brændte efter oprejsning, og det ærgrede ham mere, end han ville tilstå, at han måtte sidde her og vente på Huret, der havde lovet ham at være på pletten klokken elleve slæt for at meddele ham udfaldet af en sendelse til broderen Rougon, den altformående minister. Om Huret, rigsdagsmanden, den store mands jabroder, brød han sig kun lidt, men var det tænkeligt, at Rougon, der var så mægtig, ville lade ham i stikken? Han havde rigtignok aldrig vist sig som en overmåde kærlig broder. At Rougon efter katastrofen åbenlyst havde brudt med broderen for ikke at trækkes med – det var egentlig ganske rimeligt; men nu, da der var gået et halvt år, nu kunne han gerne i al hemmelighed have hjulpet ham. Mon det var muligt, at han ville nægte en sidste håndsrækning, som en tredjemand anmodede ham om? Saccard turde ikke selv komme broderen for øje navnlig af frygt for dennes heftighed, der godt kunne ødelægge alting.

Rougon behøvede blot at sige et ord, så stod Saccard med palmerne i hænderne og havde hele det store feje Paris for sine fødder igen.

"Hvilken vin skal jeg bringe herren?" spurgte opvarteren.

"Den sædvanlige rødvin."

Saccard sad og lod koteletten blive kold – han var alt for bekymret til at være sulten; nu så han en skygge falde på dugen; han løftede hovedet.

Det var Massias, en rødhåret, svær, ung mægler, som Saccard havde kendt, da han var i trykkede omstændigheder, og som nu gled frem mellem bordene med kursnoteringen i hånden. Han blev såret ved at se manden gå forbi hans plads uden at standse

og derpå række listen til Pillerault og Moser; disse to var inde i en meget livlig samtale og kastede kun et flygtigt blik på noteringen. Nej, de havde ingen ordre at give; han kunne se hen til dem en anden gang.

Massias vovede ikke at forstyrre den store Amadieu midt i en hummersalat og en dæmpet ført samtale med Mazaud; derfor kom han tilbage til Salmon, som tog kursnoteringen, studerede den omhyggeligt og leverede den tilbage uden at lukke munden op. Der blev efterhånden livligt i salen; hvert øjeblik kom nye mæglere til og smækkede med dørene. Højrøstede udråb genlød rundt omkring. Alt som tiden til Børsens åbning nærmede sig, blev alle grebet af en sand forretningslidenskab. Og Saccard, hvis øjne stadig vandrede ud over pladsen foran vinduet, så, hvordan den lidt efter lidt fyldtes, hvorledes vogne kørte op og fodgængere strømmede til, mens den hvide, skinnende børstrappe stadig fik flere sorte pletter – herrer, der i voksende mængde steg op, en efter en.

"Jeg gentager det," ytrede Moser i en meget sørgmodig tone, "at disse valg den 20. marts er et højst foruroligende symptom … Hvordan det nu er eller ikke … så må vi betragte Paris i sin helhed som hørende til oppositionen."

Mon Pillerault trak på skuldrene. Carnot og Garnier-Pagés i venstres rækker – det var da ikke noget at råbe ak og ve over.

"Det er aldeles som det slesvigske spørgsmål," sagde Moser; "det kan blive overordentlig skæbnesvangert. Naturligvis – le De bare! Jeg siger jo slet ikke, at vi skal føre krig med Preussen, for at det ikke skal fedes på Danmarks bekostning – men noget burde der alligevel gøres … når de store først begynder at æde

de små, er der ingen, der ved, hvor den leg ender … Og – angående Mexico …"

Pillerault så mere end almindelig lyst på verden; han afbrød den talende med et latterudbrud.

"Nej, stop nu lidt, kære ven, lad os være fri for Deres skræmmebilleder fra Mexico. Mexico er og bliver regeringens hædersdiplom … Og hvorfor pokker tror De, at det står så dårligt til med kejserdømmet? Mon ikke det lån på de 300 millioner i januar blev overtegnet femten gange? Det var jo noget aldeles storartet! … knusende! … Lad os bare tales ved i -67, ja, om tre år, når udstillingen åbnes, den, kejseren lige har fastslået."

"Jeg siger igen, at det er roderi alt sammen!" lød Mosers ulykkevarslende stemme.

"Å, gå hjem og læg dem! Det er netop brillant!" Salmons øjne vandrede fra den ene til den anden. Han smilede med sin megetsigende mine.

Og Saccard, der havde hørt deres samtale, overførte de vanskeligheder, kejserdømmet lod til at skulle få, på sin egen usikre stilling. Han var på ny slået til jorden. Skulle nu dette kejserdømme, der havde skabt ham, ramle sammen, styrtes fra lykkens højeste tinde i den dybeste elendighed? Å, hvor havde han dog elsket det i disse tolv år, elsket og forsvaret den regering, under hvilken han havde følt, hvorledes han levede, voksede, af hvilken han havde suget næringssaft, som et træ, hvis rødder skyder sig ned i den frugtbare jord, der passer det bedst.

Men, hvis hans broder nu havde i sinde at rykke ham op, hvis han blev jaget ud af den flok, der udpinte nydelsernes fede

jordbund, ja, så var det ham det samme, om det hele gik til bunds i de natlige orgiers malstrøm!

Nu sad han og ventede på sine asparges; hans tanker var langt borte fra salen, hvor uroen med hvert minut blev større; de dvælede ved minderne fra fortiden. I et stort spejl lige overfor kunne han se sit eget billede, og det forbavsede ham. For tidens tand havde ikke bidt på hans lille skikkelse. Trods de halvhundrede år så han ud, som om han kun var syv-otte og tredive – han havde bevaret ungdommens slanke spændstighed. Ja, alderen havde endogså forskønnet det mørke, skarpe Mester Jakelansigt; den spidse næse, de små spillende øjne, de hastige, smidige bevægelser, det kulsorte hår, hvor man forgæves kunne søge efter en sølvtråd – alt havde med årene fået et sælsomt fængslende præg. Uvilkårligt kom han til at tænke på, hvordan han var kommet til Paris hin decemberaften, lige efter statskuppet; han mindedes, hvordan han stod på gaden med tomme lommer, men med hjernen fuld af alle mulige lyster og begær. Å, hvor godt han huskede sin første tur gennem gaderne – han havde ikke givet sig tid til at pakke kufferten ud, han måtte straks afsted i de slidte støvler og i den fedtede frakke, ud for at tage byen i besiddelse!

Siden hin aften havde han mange gange været højt til vejrs; millionstrømmen havde rislet ham gennem fingrene, uden at han dog nogensinde ret havde været herre over sin rigdom, den, han aldrig havde ejet, som man ejer en slave, som man råder over, holder under lås og lukke, levende og håndgribelig: altid havde løgn og bedrag boet i hans pengeskab og guldet sivet ud af en læk, han aldrig kunne finde.

Og der stod han nu atter på gaden som i hine længst forsvundne tider, han følte sig lige så ung, lige så fuld af attrå, lige så utilfredsstillet, stadig forpint af trang til erobring og besiddelse og nydelse.

Han havde smagt på alt, prøvet alt, men var aldrig blevet mæt, havde hverken haft tid eller lejlighed til at nyde af hjertens lyst; det var i det mindste hans overbevisning. Og i denne time følte han med bitterhed, at han atter stod med tomme hænder, men uden sin ungdoms forhåbninger og de drømme, der den gang havde støttet ham.

Han blev grebet af en lidenskabelig lyst til at begynde forfra, til at stige endnu højere, end han nogensinde havde nået, til endelig at sætte foden på nakken af den generobrede stad. Nu ville han ikke nøjes med et skin af rigdom, ikke have nok i en fin facade, nej, en solid grundmuret bygning, guldets sande majestæt, der tronede på fulde pengeposer, var hans mål!

Atter hørte han Mosers stemme, sur og skingrende, og den rev ham for et øjeblik ud af hans drømmerier.

"Vor krigsførelse i Mexico koster os fjorten millioner om måneden; det har Thiers givet os sort på hvidt for ... Og man må da være både blind og døv for ikke at se, at majoriteten i Rigsdagen står på meget svage fødder. Der er nogle og tredive venstremænd; kejseren indser meget vel, at uindskrænket herredømme bliver umuligt; derfor taler han selv om frihed."

Pillerault svarede ikke, smilede kun hånsk med et ringeagtende blik.

"Ja, vist så, markedet er fast, og i forretningsverdenen ser det godt nok ud. Men vent bare lidt. De har revet for meget ned, bygget alt for meget her i Paris, ser De, disse store foretagender

har tømt alle kasser, og alle disse storartede kreditforeninger, der tilsyneladende ser godt ud … vent til en af dem revner, så skal I se, hvordan de andre vælter, den ene efter den anden … For nu slet ikke at tale om "de bredere lag", der begynder at røre sig. Denne internationale arbejderforening, der nylig blev dannet i den hensigt at forbedre håndværkernes kår – den ængster mig i høj grad, det vil jeg bare sige jer. Gennem hele landet går en protest, et revolutionært pust, der med hver dag tydeligere kan fornemmes. Enten I nu vil tro mig eller ej, så er den frugt ormædt. Alt styrter nok sammen en skøn dag!"

Men nu hørtes en salve af højrøstede indvendinger. Den satans Moser måtte bestemt have et anfald af sin leversyge. Mens han havde talt, havde han ikke haft øjnene fra bordet ved siden af, hvor Mazaud og Amadieu stadig stak hovederne sammen. Efterhånden blev hele salen opmærksom på den lange hemmelige konference. Hvad havde de at betro hinanden, hvorfor hviskede de således? Amadieu gav naturligvis den anden ordrer; han var ved at forberede et nyt kup. I de sidste dage havde der verseret foruroligende rygter om Suez-kanalen. Moser kneb øjnene sammen, dæmpede ligeledes stemmen.

"Ved I, at englænderne skal have i sinde at få arbejdet dernede indstillet? Det kunne da nemt blive til krig."

Fenne gang rokkedes Pilleraults ro; dette var for stift. Denne efterretning var utrolig, men naturligvis fløj nyheden fra bord til bord og blev ved hver gentagelse mere opsigtvækkende og mere sikker: England havde sendt et ultimatum, der fordrede intet mindre end kanalarbejdets standsning.

Det var naturligvis det, Amadieu sad og talte med Mazaud om; han ville af med alle sine Suez-papirer. En ængstelig

summen lød fra den ene ende af salen til den anden i den tunge luft, der var mættet af em og madlugt, midt i den øredøvende tallerkenklirren.

Og panikken nåede sit højdepunkt, da en af vekselmæglerens kontorfolk i det samme hastigt trådte ind. Det var den lille Flory, et ungt menneske med skær hudfarve og et stort lysebrunt skæg.

Han kom farende med en bunke blanketter, som han rakte principalen, idet han hviskede noget til ham.

"Godt!" svarede Mazaud roligt, idet han gav sig til at ordne blanketterne i sin lommebog.

Så trak han sit ur op.

"Klokken er allerede tolv! Sig til Berthier, at han skal vente på mig. Og vær der selv; gå op og hent telegrammerne."

Da Flory var borte, tog han igen fat på sin afbrudte samtale med Amadieu, mens han trak andre blanketter op af lommen og lagde dem på dugen ved siden af sin tallerken; der kom hele tiden folk hen til hans bord, sagde et par ord halvhøjt, som han hastigt kradsede op på sine papirstumper mellem to mundfulde mad.

Den falske nyhed, der var kommet – ingen vidste hvorfra – voksede og bredte sig som en tordensky.

"Sælger De?" spurgte Moser henvendt til Salmon.

Men dennes stumme smil var så veltalende snedigt, at Moser blev helt bestyrtet; nu tvivlede han om denne ultimatumhistorie, som han selv, uden at ane det, havde sat i omløb.

"Jeg køber, så meget det skal være!" sluttede Pillerault flot. Han spillede og spekulerede nu en gang uden metode eller

omtanke.

Midt i al støjen og spillelidenskaben, der susede om ham og bragte blodet til at banke i hans tindinger, sad Saccard og bestemte sig endelig til at spise sine asparges; han var ærgerlig på Huret, som han ikke længere gad vente på. I disse sidste uger havde han – den rådsnare – vaklet. Han indså meget vel, at han måtte optræde under en ny skikkelse, og i begyndelsen havde han drømt om en aldeles ny tilværelse, en eller anden politisk post eller en høj stilling i et kontor. Ja, hvad var der i vejen for gennem Rigsdagen at nå til en ministertaburet som broderen? Han var snart ked af børslivets evindelige omskiftelser, hvor store summer kom og forsvandt med svimlende hastighed, hvor han aldrig havde kunnet hvile i fred med den tanke at han ikke var nogen noget skyldig. Og nu, som han sad der og gjorde op med sig selv, faldt det ham ind, at han vistnok havde været alt for ivrig i denne jagt efter lykken, der krævede så stor koldblodighed. Deri kunne han sikkert finde forklaringen på sin nuværende stilling – derfor stod han nu, efter en tilværelse der snart havde været overdådig og snart aldeles det modsatte, tomhændet, udbrændt af ti års forfærdelige anstrengelser, i denne opslidende handel med byggegrunde, hvor så mange andre, der ikke besad hans kløgt, havde vundet kolossale formuer.

Ja, han var måske ikke kommet på sin rette hylde. Det var jo meget muligt, at han straks kunne slå sig op under et eller andet politisk røre, han, der var så smidig, der besad så varm en tro, så stor en bevægelighed. Alt afhang nu af det svar, hans broder gav. Hvis denne stødte ham fra sig, kastede ham tilbage i spekulationens hvirvel – vel, så kunne det blive værst for ham

selv og de andre; for så satte han alting på ét kort, så slog han sit store slag, det, som han aldrig havde mælet et ord om til nogen, det umådelige kup, han i måneder havde drømt om, og som egentlig skræmte ham selv, så storslået var den plan; den kunne sætte hele verden i bevægelse, hvad enten den lykkedes eller ej.

Nu hørtes Pillerаults stemme:

"Hør, Mazaud, blev De så færdig med Schlosser?"

"Ja," lød svaret, "i dag slår de plakaten op. Hvad skal man sige; det er altid nogle kedelige historier, men jeg havde fået meget foruroligende efterretninger, og jeg har været den første til at diskontere hans veksler. En gang imellem må man jo feje ud!"

"Jeg hører," sagde Moser, "at Deres kolleger Jacoby og Delarocque mister ganske nette summer."

"Å, lidt går der jo altid i løbet! Jeg bilder mig ind, at denne Schlosser hører til en hel bande … Han kan jo bare tage til Berlin eller Wien og gøre forretninger der."

Saccards øjne faldt uvilkårligt på Sabatani; ved et rent tilfælde havde han opdaget, at denne spillede under dække med Schlosser; det gamle kneb: den ene spekulerede i hausse, den anden i baisse af samme papirer; den, der tabte, fik så halvdelen af den andens gevinst og forsvandt i nogen tid fra skuepladsen. Men den unge mand stod aldeles rolig og betalte sin regning med den indsmigrende ynde, der er egen for Levantens børn; nu trykkede han Mazauds hånd, bøjede sig ned og gav en ordre, som vekselmægleren skrev op på en blanket.

"Han sælger sine Suez-aktier," hviskede Moser.

Og aldeles forpint af tvivl og ængstelse kunne han ikke bare sig for at spørge højt:

"Hør, hvad mener De om Suez?"

Der blev dyb stilhed i salen, alle hoveder vendte sig mod Moser; dette spørgsmål var et udtryk for den almindelige uro, der med hvert øjeblik steg.

Men lige uigennemtrængelig var Amadieus svære ryg; rigmanden havde indbudt Mazaud til at spise frokost med sig ene og alene for at anbefale ham en af sine nevøer; og vekselmægleren, der var lidt forbavset over de enslydende ordrer, han fik, nøjedes med stiltiende at ryste på hovedet med en værdig og forretningsmæssig mine.

"Suez-aktierne! De er overmåde gode!" erklærede nu Sabatanis klangfulde stemme med let italiensk accent; og derefter fjernede den smukke unge mand sig efter først at have gjort en omvej for, at trykke Saccards hånd.

I nogle øjeblikke bevarede Saccard fornemmelsen af denne smidige, smalle, kvindeligt bløde hånds tryk.

Som han stod dér, ubestemt, vaklende, uden at vide, hvilken vej han skulle slå ind på, betragtede han dem som slyngler alle til hobe! Å, hvis de nødte ham til det, hvor skulle han da ikke med glæde jage dem til døde, flå dem – både den ængstelige Moser og den brovtende Pillerault, denne Salmon, der var hulere end et græskar, og denne Amadieu, hvis storhed beroede på et lykketræf!

Atter klirrede glas og tallerkener, knive og gafler, gæsterne råbte sig hæse, smækkede dørene højere op end før i hastværk for at komme afsted i rette tid, i ivrighed for at være på pletten, hvis der virkelig skulle være ugler i mosen med hensyn til Suez-aktierne. Og gennem vinduet, på den anden side af den solbeskinnede plads, der nu vrimlede af køretøjer og fodgængere, så han børstrappens lyse, skinnende trin,

overplettede af det mylder af menneskelige insekter, der alle sammen krøb op ad den – herrer i korrekte sorte frakker, der lidt efter lidt fyldte søjlegangen; mens man nu og da bag ved gitret så kvindeskikkelser vandre om mellem kastanjetræerne.

Netop som Saccard gav sig i færd med osten, fik en grov stemme ham til at løfte hovedet.

"Undskyld, bedste hr. Saccard, det har været mig rent umuligt at komme før."

Det var endelig Huret, rigsdagsmanden fra Calvados i Normandiet, en sværlemmet skikkelse med et bondesnu ansigt, der gerne ville spille den ligefremme mand. Han bestilte straks det første det bedste og begyndte at spise.

"Nå, hvad besked har De til mig?" spurgte Saccard lidt kort; han havde møje med at beherske sig.

Men den tiltalte havde ingen hast med at udtale sig; han så på Saccard med et listigt sideblik, blev ved at spise, bøjede hovedet over sin tallerken og dæmpede stemmen:

"Jeg traf den store mand … ja … i morges, hjemme hos ham selv. Å, han var meget venligt stemt, rigtig venligt stemt mod Dem."

Her standsede han, drak et helt glas vin og puttede en kartoffel i munden.

"Nå – og hvad så?"

"Hvad så, bedste hr. Saccard – hør nu! Han vil gøre alt, hvad der står i hans magt for Dem; han lovede at skaffe Dem en udmærket god stilling – men ikke her i landet … se for eksempel som guvernør i en af kolonierne – i en af de gode, naturligvis – der kunne De have det som blommen i et æg – hvad siger jeg? Som en prins!"

Saccard blev aldeles bleg.

"Hør nu en gang – dette er da vel spøg. De sidder jo her og gør nar ad mig i mine åbne øjne! … Hvorfor byder han mig ikke lige ud at lade mig deportere? … Å, han vil være mig kvit! Men lad ham se sig for, ellers kunne jeg finde på at træde ham på tærne, så han mærkede det!"

Huret søgte med munden fuld af mad at få et par formildende bemærkninger indført.

"Men herregud, mand, vi har jo kun Deres vel for øje; lad os dog få lov at handle efter bedste skøn!"

"Jeg skulle lade mig køre til side! … Det er, hvad I har for øje! … Hør, før sad De her og talte om, at kejserdømmet snart havde begået alle tænkelige og mulige fejl! … Ja, akkurat! Felttoget i Italien, ekspeditionen til Mexico, vor stilling overfor Preussen … Det er min salighed den rene sandhed! … De gør så mange dumheder og så mange gale streger, at hele Frankrig snart gør oprør og smider Dem på døren! …"

Dette var lidt drøjt at høre på for rigsdagsmanden, for ministerens trofaste beundrer; han blev bleg og kastede urolige blikke rundt om i salen.

"Nej, det må De forlade mig, nu følger jeg ikke længere med! Rougon er en hædersmand, og så længe han står ved roret, er der ingen fare … Nej, sig ikke mere om ham, jeg ser, De miskender ham, det siger jeg Dem rent ud!"

Med rasende stemme og sammenbidte tænder afbrød Saccard ham:

"Værsgo' – hold De bare med ham! Det er et nydeligt maskepi det hele … Men lad mig nu få den sag klaret: *vil* han eller vil han *ikke* gøre noget for mig – her i Paris?"

"Her i Paris! Aldrig!"

Uden at tilføje et ord stod han op, kaldte på opvarteren og bad om regningen, mens Huret, der kendte hans opbrusende natur, ganske roligt slugte store stykker brød – han rejste sig ikke op, ville lade den anden gå sin vej alene; han var bange for, at Saccard skulle gøre skandale. Men i samme øjeblik blev der røre i salen.

Gundermann kom ind, kongen blandt alle bankierer, Børsens og verdens behersker.

Han var en mand på henved tres, hvis uforholdsmæssigt store hoved med den tykke næse og de runde, fremstående øjne udtrykte overordentlig stædighed og usigelig træthed.

Aldrig kom han på Børsen, han satte en art stolthed i end ikke officielt at sende nogen derhen i sit navn; aldrig spiste han på noget offentligt sted. Kun en sjælden gang viste han sig, som nu i dag, hos Champeaux, hvor han satte sig ned ved et af bordene og lod opvarteren bringe sig et glas vichyvand på en tallerken. I over tyve år havde han gået med en ødelagt fordøjelse og levede udelukkende af mælk.

Straks fløj samtlige tjenende ånder afsted for at servere ham hans vichyvand, og alle gæsterne bøjede sig i beundring.

Moser stod aldeles lamslået og betragtede denne mand, som sad inde med alle Børsens hemmeligheder, som efter forgodtbefindende kunne bringe alle mulige værdipapirer til at stige eller falde, aldeles som Vorherre kan tordne og lyne.

Endogså Pillerault bukkede, for på milliardens uimodståelige vælde troede han fuldt og fast.

Nu var klokken blevet halv et, Mazaud slap Amadieu og nærmede sig bukkende og skrabende den store mand, der

engang imellem var så nådig at gøre forretninger med hans hus.

Mange af gæsterne, der lige stod på springet, blev i salen, omringede guden og ydede ham deres ærbødige hyldest mellem de tilsmudsede duge, der skiftedes, madlevninger og tallerkenklirren; og de slugte ham med ydmyge øjne, mens han med rystende hånd førte glasset til sine farveløse læber.

I gamle dage, under spekulationerne med grundene i Parc Monceau, havde der været uenighed og uvenskab mellem Gundermann og Saccard – de kunne ikke komme overens, de to, den ene var nydelsessyg og hidsig, den anden rolig, kold og logisk.

Derfor blev Saccard endnu mere ærgerlig ved at se Gundermanns triumf, og han skyndte sig bort uden at hilse, da den store mand kaldte på ham.

"Hør lidt, min gode ven, hvad er det, folk siger om Dem? Vil De vende forretningslivet ryggen? … Deri har De min tro aldeles ret, det er det fornuftigste, De kan gøre."

Denne tiltale virkede på Saccard som et piskeslag i ansigtet. Han rettede sin lille skikkelse og svarede med en stemme, der formelig skar gennem salen:

"Jeg grundlægger en bank med en kapital på 25 millioner, og jeg ser op til Fem en af dagene."

Dermed gik han ud af døren, ud af støjen og stimlen, hvor folk skubbede og stødte til hinanden for at komme tidsnok til Børsens åbning.

Å, kunne han dog en gang rigtigt få lykken med sig, træde dem i støvet, alle disse mennesker, der nu vendte ham ryggen, tage kampen op mod denne pengefyrste, ja måske støde ham

fra tronen. Han var aldeles ikke bestemt på at sætte sin store plan i værk, og han stod aldeles forbavset over den erklæring, som trangen til at svare havde lagt ham i munden.

Men hvad skulle han forresten gribe til, nu da broderen slog hånden af ham, og menneskene og omstændighederne kastede ham tilbage i kampen som en såret tyr, der atter trækkes ind på arenaen?

Et øjeblik efter stod han dirrende på fortovet.

Det var virksomhedens stund, den time, hvor livet pulserer kraftigst gennem den store bys årer og samles her på dette midtpunkt mellem Rue Montmartre og Rue Richelieu, der ustandseligt vælter en menneskestrøm ud over Børspladsen.

Fra de fire hjørner rullede uafbrudt vognrækker frem over asfalten og drog furer gennem folkesværmen. Droskerækken langs gitret brødes hvert øjeblik og lukkede sig lige så hurtigt, mens mæglernes vogne henne på hjørnet af Rue Vivienne holdt side om side. Kuskene sad strunke på bukken, rede til at piske på hestene med et øjebliks varsel.

Nu var børstrappen kulsort af den vrimlende masse frakker og høje hatte; kulissebørsen – de vekselmæglere, der står uden for de tres autoriserede vekselmæglerfirmaer – under det store ur var i fuld virksomhed, og fra den tæt sammenpressede klynge hørtes skrig og skrål, bud om køb og salg – den brusende lyd af spekulationsstormen, der overdøver endog den store bys susen og rumlen. Uindviede, der gik forbi, vendte hovederne i forundring og ængstelse over denne pengehandelens hemmelighed, den, som kun såre få franske hjerner kan fatte og gennemtrænge, disse pludselige fallitter og

disse umådelige kup, som ingen kan begribe eller forstå i dette virvar af vilde skrig og afsindige armbevægelser.

Og dér stod Saccard bedøvet af de fjerne stemmers stigende og faldende summen, skubbet frem og tilbage af den travle vrimmel, dér stod han og drømte atter om guld og herlighed, her i dette spekulationens midtpunkt, hvor Børsen fra 1 til 3 slår som et kæmpemæssigt hjerte.

Men siden det var gået ham så galt, havde han ikke haft mod til at vise sig på Børsen, og nu igen hindrede hans sårede forfængelighed ham i at gå op ad trappen, han var vis på at blive modtaget som en slagen mand. Som en mand, der er jaget bort af sin elskerinde og nu vandrer under hendes vinduer i lidenskabelig længsel, skønt han tror, at han hader hende – således kom Saccard bestandigt tilbage til Børsen, gik rundt om søjlegangen, slentrede hen i kastanjetræernes skygge. I den støvede have, hvor der hverken voksede græs eller blomster, hvor bænkene vrimlede af fordægtige spekulanter og madammer fra kvarteret, med bart hår og pattebørn på skødet, dér gik han og spillede den ligegyldige tilskuer, mens han så op på børsbygningen, pint og plaget af den ene tanke, at han belejrede den, omringede den, rykkede den stadig nærmere på livet, indtil han endelig en skøn morgen skulle holde sit indtog som sejrherre.

Han gik til højre ind under de træer, der står lige overfor banken, og kom lige ind på "den lille Børs", hvor man handler med papirer, der ikke længere er i kurs. "De våde fødder", kalder man ironisk disse spekulanter i pengemarkedets vraggods, der altid står under åben himmel, i regn og slud og dårligt føre, og handler med "afdøde" værdipapirer. Her fandt han en tumlende,

støjende flok, smudsige jøder med fede, glinsende ansigter, eller tørre rovfugleprofiler, en mærkelig samling karakteristiske skikkelser, hvis typiske næser næsten stødte sammen, som om de lugtede til byttet, og hvis høje skrål med den sælsomme strubelyd gav en iagttager det indtryk, at de var i færd med at æde hinanden op. Han ville til at gå forbi, da han lidt borte fra den skrigende ravneflok fik øje på en tyk mand, der undersøgte en rubin, som han med stor forsigtighed holdt mellem sin umådelig store, snavsede hånds tommel- og pegefinger.

"Se, se, står De der, Busch! … Jeg skulle just hen og tale et ord med Dem."

Busch, der på hjørnet af Rue Vivienne og Rue Feydeau havde et kontor, var mere end en gang kommet Saccard til hjælp i vanskelige tilfælde. Han stod dér henfalden i beundring over ædelstenen, med det brede, flade ansigt opadvendt, de store grå øjne ganske matte i det klare sollys. Han havde, som han plejede, hvidt halstørklæde; hans plettede og luvslidte frakke, der øjensynligt var købt hos en marskandiser og en gang havde kendt bedre dage, krøb helt op i nakken på ham, helt op til det blakkede hår, som i tynde, strittende tjavser hang ned fra hans skaldede isse. Hans hat, rød af sol og forpisket af regn, var af ubestemmelig alder.

Endelig besluttede han sig til at stige ned på jorden.

"Nå, hr. Saccard … Går De og spadserer Dem en lille tur hernede?"

"Ja, jeg har et brev – et brev fra en russisk bankier i Konstantinopel – jeg ville gerne have, Deres broder skulle oversætte det for mig."

Busch, der stadig stod og kælede for rubinen, rakte nu den venstre hånd hen mod Saccard, idet han sagde, at oversættelsen samme aften skulle blive besørget og ham tilsendt.

Men Saccard erklærede, at det var et ganske kort brev, det hele kunne gøres på ti minutter.

"Jeg går op til Deres broder, han kan, læse det for mig lige straks."

Her blev han afbrudt af en umådelig svær person, en madam Méchain, der var godt kendt af alle børsfolk som et af disse elendige, spillesyge fruentimmere, hvis fede hænder ikke holder sig for gode til nogen fordægtig handel og trafik.

Ud af en lille hat, bundet skævt med mørkerøde bånd, væltede et fuldmåneansigt, rødt og fedt, med små blå øjne, en næse, der blev borte mellem kinderne, en lille mund, fra hvilken der udgik en høj barnestemme; det umådeligt svære bryst og den vattersottige mave så ud, som om de skulle sprænge den grønne poplinkjole, der forneden af væde og gadestænk havde antaget et gulligt skær. På armen bar hun altid en sort lædertaske, stor og dyb som en vadsæk. I dag var den så propfuld, at hun havde ondt ved at slæbe den og sank ned i højre side under den tunge byrde.

"Er De dér?" sagde Busch i en tone, der røbede, at han ventede hende.

"Ja, og jeg har de papirer fra Vendôme med mig."

"Det er godt. Kom så med hjem i kontoret i en fart … Her er ingenting at gøre i dag …"

Saccard kastede et usikkert blik på den uhyre store taske. Han vidste, at den lukkede sig over alle mulige værdiløse papirer, over aktier fra selskaber, der var uophjælpelig fallit,

men som endnu var handelsvarer mellem "de våde fødder". For de reves om dem, de bød en frank, ja halvtredsindstyve centimer for aktier på 500 francs, i det svage håb, at papirerne endnu på en eller anden mærkelig måde skulle gå i vejret, eller de handlede med dem, solgte dem med fordel til fallenter, der ønskede at forhøje deres passiver.

I denne pengemarkedets morderiske kamp var madam Méchain som ravnen, der følger hærens fremmarch; ikke et aktieselskab dannedes, ikke en kreditforening grundlagdes, uden at hun var på færde med sin pose, uden at hun kom snusende, uden at hun ventede på mandefaldet, endogså mens husene sejrsstolt bød deres aktier ud; hun vidste jo, at ruin og fallit var uundgåelige, hun vidste, at død og ødelæggelse var i anmarch, at hun snart kunne fylde sin pose med papirer, der samledes op af blod og smuds.

Og Saccard med de uhyre planer i hovedet fornemmede en kuldegysen, blev grebet af mørke anelser ved synet af denne skarnbøtte, som optog alle de tilsølede papirer, man fejede ud af Børsen.

Da Busch skulle til at gå med den gamle kone, holdt Saccard ham tilbage.

"Så kan jeg altså gå hjem til Dem, Deres broder er på kontoret?"

Busch's blik blev mildt, udtrykte urolig forbavselse.

"Min broder? Naturligvis er han på kontoret. Hvor skulle han ellers være?"

"Ja, ja, så ses vi om lidt!"

Og Saccard slap parret, fortsatte sin langsomme gang under træerne hen mod Rue Notre-Dame des Victoires. Denne del af

pladsen var meget besøgt, der boede en mængde handlende og industridrivende, hvis forgyldte skilte flammede og strålede i middagssolen.

Gardinerne flagrede mod de åbne vinduer i et hotel garni, hvor en hel familie fra provinsen stod og gabede. Uvilkårligt så Saccard på dem, og deres forbavsede miner bragte et smil på hans læber; det faldt ham ind, at han nok ude i departementerne og provinsbyerne ville kunne finde aktionærer.

Bagved lød Børsens brusende støj; den mindede ham om brændingens fjerne bulder, ængstende og pinefuld fornam han den som et varsel, en trussel om, at den også ville opsluge ham, rive ham med i sit tordnende afgrundsdyb.

Men atter traf han på en bekendt.

"Hvad, Jordan, går De på Børsen?" udbrød han og gav hånden til en høj, mørkhåret ung mand med et lille sort overskæg og et bestemt, frejdigt ansigt. Jordan var søn af en bankier i Marseille, der havde begået selvmord som følge af uheldige spekulationer. Han havde nu i ti år opholdt sig i Paris, hvor han levede af sin pen, i modig kamp med stadige næringssorger. En fætter af ham, der boede i Plassans, havde givet ham et anbefalingsbrev til Saccard, da denne endnu beboede sin ejendom i Parc Monceau og førte stort hus.

"Jeg! På Børsen? Nej, Gud fri mig!" udbrød den unge mand ivrigt, idet han heftigt slog ud med armen, som om han ville jage et pinligt minde fra sig, mindet om den døde fader.

Så gled der et smil over hans kække ansigt.

"De ved vel, at jeg har giftet mig … Ja, med min lille barndomsveninde … De gamle havde forlovet os, da jeg var et

godt parti, og nu havde hun sat sig i hovedet, at hun alligevel ville have mig, skønt jeg kun er en fattig djævel."

"Ja, ja vist så! Jeg fik jo kort fra Dem!" svarede Saccard. "Og tænk Dem – jeg kender Deres svigerfader, har gjort forretninger med hr. Maugendre, da han havde den sejldugsfabrik i Vilette-kvarteret. Han må da sidde rigtig godt i det?"

Denne samtale fandt sted nær ved en bænk; Jordan afbrød Saccard og præsenterede ham for en svær lille mand med et militært anstrøg, som sad dér og som han talte med, da Saccard kom forbi.

"Kaptajn Chave, min kones onkel – min svigermoder er født Chave – fra Marseille."

Kaptajnen var stået op fra bænken, de to herrer hilste på hinanden. Saccard kendte af udseende denne apoplektiske skikkelse med den stramme, soldatermæssige holdning; det er en type, man ufravigelig møder på Børsen mellem tolv og tre, skikkelige gamle fyre, der driver en lille kontant spekulation, som realiseres samme dag, og som i almindelighed kun indbringer vedkommende ti-tyve francs om dagen.

Med sit godmodige smil lagde Jordan til:

"Ja, onkel er en rasende ivrig børsmand – jeg kigger en gang imellem ind og siger goddag til ham; man kan altid træffe ham her på denne tid af dagen."

"Herregud," indrømmede kaptajnen, "man er jo nødt til at spille en smule, siden man hverken kan leve eller dø af det, regeringen tilstår en!"

Saccard havde respekt for den unge mand, der så hæderligt kæmpede sig gennem livet; i en venlig tone spurgte han ham ud

om hans litterære virksomhed. Og med en rigtig fornøjet mine fortalte Jordan om sin lille tarvelige lejlighed på 5. sal i Avenue de Clichy; for svigerforældrene, der ikke havde videre tiltro til forfatteren og hans stjerne, syntes, de unge måtte være glade ved, at de overhovedet havde givet deres samtykke; de havde nægtet at hjælpe det unge par under påskud af, at deres datter jo alligevel fik alt, hvad de ejede, når de døde. – Nej, pennen og forfattervirksomheden kastede ikke videre af sig; han havde en roman i hovedet, men tid til at skrive den, det havde han aldeles ikke; han var nemlig af den hårde nød blevet tvunget til at skrive i bladene, hvor han leverede, hvad der forlangtes: kronikker, nekrologer, ja gadenyheder.

"Hør nu," sagde Saccard, "hvis det bliver til noget med min store plan, kunne jeg måske få brug for Dem. De kunne gerne se ind til mig en gang."

Så hilste han på de to herrer og drejede om bag ved børsbygningen, hvor han endelig blev fri for spekulanternes skrigen og skrålen, der tabte sig i vognenes rumlen. Men trappetrinene vrimlede også her af mennesker; gennem de høje vinduer med røde gardiner så man ind i vekselmæglernes kabinet, der lå imellem søjlegangen og den store sal og dæmpede støjen derinde fra.

I den kølige skygge under søjlegangen sad de fine folk, de rige, fornemme spekulanter, og hvilede sig i magelige stole, nogle for sig selv, andre i grupper, forvandlende den høje buegang til en art klub.

Den mindede lidt, denne Børsens bagside, om vrangen af et teater, om skuespillernes indgang, der vendte ud til en forholdsvis stille gade, hvor hver en stuetage var enten café,

ølhalle, beværtning eller spisehus med sine sikre stamgæster og kunder, der vrimlede i en mærkelig afveksling. På skiltene kunne man læse om en mængde sære ukrudtsplanter, der skød frem på kanten af denne store kloak: fordægtige assurancekompagnier, avertissementsblade for finansielle røvere, aktieselskaber, banker, agenturer, kontorer, vekselererbutikker – en hel samling af beskedne tyvehuller i mezzaninetagen og i lejligheder, hvor man næppe kunne vende sig. På fortove, på hjørner, midt ude på gaden luskede underlige fyre omkring, øjensynlig på udkig efter bytte.

Saccard stod stille indenfor gitret og så op til vekselmæglernes kabinet som en general, der undersøger fjendens stilling, inden han vover angrebet, da en stor høj fyr kom ud af en beværtning og styrede lige hen til Saccard, som han ærbødigt hilste på.

"Goddag, hr. Saccard, De skulle vel ikke have brug for mig? Jeg har ikke lyst at blive længere i Industribanken og søger en anden plads."

Jantrou havde været adjunkt ved en latinskole i Bordeaux og var kommet til Paris efter en kedsommelig historie, der aldrig var blevet opklaret. Han havde fået sin afsked på gråt papir, otte og tyve år gammel. Hans løbebane var brudt, men han var en smuk fyr med et stort, vifteformet, sort skæg og en skaldet tænkerpande. Nu havde han snart i ti år gået på Børsen som mægler, var langtfra kræsen med hensyn til de forretninger, han gjorde, og tjente ikke synderlig mere end netop nok til at betale sine udskejelser. Den smule hår, han havde, da han landede på Børsen, havde han mistet; han var fortvivlet over det som et fruentimmer, der skal leve af sin skønhed, og lurede stadig på

en lejlighed til med et dristigt kup at komme på den grønne gren.

Da Saccard så Jantrous krybende væsen, mindedes han med smerte Sabatanis høflighed før henne hos Champeaux: det var tydeligt, at han holdtes i ære af fallenter og skibbrudne eksistenser. Men denne fyrs virkelige dannelse, grundige kundskaber og snilde hoved indgød ham en vis respekt, og han vidste desuden af erfaring, at fortvivlede soldater er de modigste; de vover alt for at vinde alt.

"De søger en plads – – nå, jeg kunne måske finde noget, som passede for Dem! De skal se op til mig en af dagene."

"Rue Saint-Lazare – der bor De jo nu?"

"Ja. De træffer mig før frokost. "

De talte videre sammen. Jantrou udtalte sig i meget stærke udtryk om Børsen, gentog flere gange, at man måtte være rent ud en slyngel for at slå an i den slags forretninger, talte bittert og harmfuldt som en mand, der har rodet sig ind i fordægtige spekulationer. Nu havde han gjort sin status op og bestemt sig til at forsøge sin lykke andetsteds; han syntes sandelig, at han med sin klassiske dannelse og sin verdenskundskab burde kunne komme frem på en plads i et eller andet ministerium.

Saccard nikkede bifaldende, og da de gik ud gennem gitterporten langs fortovet i Rue Brongniart, blev de begge to opmærksomme på et herskabskøretøj med et yderst elegant forspand, der holdt på hjørnet med hesten ind mod Rue Montmartre. Mens kusken sad på sin høje buk så stiv som en pind, fik de øje på et kvindehoved, der to gange viste sig i vognvinduet og hastigt trak sig tilbage. Pludselig lod damen til

at glemme al forsigtighed, for hun bøjede sig langt frem og kastede utålmodige blikke ad Børsen til.

"Det er jo baronesse Sandorff?" sagde Saccard halvhøjt.

Damen var mørk – et mærkeligt hoved havde hun, glødende sorte øjne, omgivet af mørke skygger, et lidenskabeligt ansigt med blodrøde læber – smukt, hvis næsen ikke havde været uforholdsmæssig lang. Hun så alligevel godt ud; temmelig moden for sine 25 år lignede hun en bakkantinde i det eleganteste parisertoilette.

"Ja, det er baronessen," svarede Jantrou, "jeg har set hende som ung pige hjemme hos faderen, grev Ladricourt. Å, han var en rasende spekulant og spiller – aldeles utrolig brutal – oprørende. Jeg plejede at gøre forretninger for ham, var oppe hos ham hver morgen for at hente hans ordrer – en dag troede jeg, han ville have pryglet mig. Jeg må sige, jeg savnede ham ikke, da han fik et slagtilfælde – ruineret var han efter en hel række uheldige spekulationer … Så måtte den små bekvemme sig til at blive baronesse Sandorff; manden er ansat ved det østrigske gesandtskab – han var 35 år ældre end hun, og hun havde ligefrem gjort ham forstyrret i hovedet med sine mærkelige ildøjne!"

"Det ved jeg nok," svarede Saccard hen for sig.

Atter forsvandt baronessens hoved i kareten. Men et øjeblik efter kom det igen til syne; hun var ved at vride halsen af led for at se hen på Børspladsen.

"Hun spekulerer jo?"

"Å, som en rasende! Når her er liv og bevægelse i papirerne, er man vis på at se hende sidde i sin vogn, passe på kursnoteringen, skrive op i sin notesbog, give ordre til højre og

venstre … Se dér – se bare – der kommer han! Det var Massias, hun ventede på – der kommer han hen til vognen!"

Ganske rigtigt kom Massias løbende, så hurtigt hans korte ben kunne bære ham, med kursnoteringen i hånden; de så ham støtte sig på vognvinduet, ivrigt konfererende med damen. Så gik de lidt bort for ikke at overraskes i spioneri, og da mægleren i fuld fart styrede tilbage til Børsen, kaldte de på ham. Han kastede først et blik rundt på gaden for at se, om hjørnet skjulte ham; så stod han stille, forpustet og ophedet, med blodet til hovedet, men med et rigtig fornøjet udtryk i de lyse udstående øjne.

"Men hvad går der af dem derinde!" udbrød han. "Suezpapirerne falder med en rivende hastighed. Der tales om krig med England. De er som gale – himlen må vide, hvor de har den efterretning fra … Jeg spørger Dem! Krig! Hvem kan have sat en sådan historie i omløb? Med mindre den har lavet sig selv! – nå, der er svært spektakel!"

Jantrou så hen til kareten.

"Er damen stadig med?"

"Å – aldeles rasende! Her har jeg ordrer til Nathansohn!"

Saccard gjorde med ét den bemærkning:

"Ja, det er jo sandt. Nathansohn har åbnet et vekselmæglerkontor."

"Det er virkelig en flink fyr, den Nathansohn," gentog Jantrou. "Vi har været sammen i Industribanken; han kommer nok frem, han er jo jøde. Hans fader er østriger, bosat i Besançon, urmager, tror jeg … De ved, han fik lyst til at være sin egen mand lige med ét, da han var kommet lidt ind i de forretninger. Det var ingen kunst, mente han – – han behøvede

jo bare at leje et kontor – og det gjorde han så – Hvordan går det for Dem, Massias?"

"Å, hvordan går det! De kender jo rumlen, og De har ret, når De siger, at man må være jøde, ellers – – ellers kan man minsandten ikke forstå dette roderi; de har håndelaget, de folk! Vi andre går bag af dansen med glans! Uf, sikken en håndtering. Men nu er man der en gang – så bliver man hængende – og så har jeg jo gode ben. Det går måske alligevel!"

Med disse ord galopperede han leende afsted.

Han var nok søn af en øvrighedsperson i Lyon, der havde begået kassesvig for at dække nogle uheldige spekulationer på Børsen; da faderen var rømt, havde sønnen opgivet at studere jura og givet sig til at gøre forretninger som mægler.

Saccard og Jantrou gik med små skridt tilbage til Rue Brongniart, hvor baronessens karet stadig holdt; men nu lod den hemmelighedsfulde vogn til at være tom, gardinerne var trukne for, kusken sad aldeles forstenet og ventede – ventede ofte lige til den sidste spekulant havde forladt Børsen.

"Hun er pokkers tiltalende," indrømmede Saccard. "Jeg forstår den gamle baron."

Jantrou smilede snedigt.

"Å – – baronen – han har vist nok af hende for længe siden. Og han er en græsselig gniepind, siges der. Nå, ved De så også, hvem hun har kapret til at betale sine regninger? – – Spekulationerne kunne nemlig ikke række til."

"Nej."

"Delcambre."

"Delcambre – statsadvokaten? – Den høje, tørre, stive, dydsirede person, der går med en minister i maven. – Nå – det

kunne more mig at se ham gøre kur."

Og begge to brast i latter og skiltes med en listig, oplivet mine og et velment håndtryk, efter gensidigt at have lovet hinanden et besøg en af de allerførste dage.

Så såre Saccard blev alene, overvældedes han atter af Børsens susen og brusen, der larmede, som når bølgerne vælter sig mod stranden ved flodtid.

Han drejede om hjørnet, gik ned ad Rue Vivienne, langs den ene side af pladsen, der har et fornemt og strengt præg, fordi der ikke er en eneste café.

Han gik forbi Handelsretten, posthuset, de store assurancekontorer, blev stadig mere febrilsk og ophidset, efterhånden som han nærmede sig hovedfacaden, og da han endelig med et sideblik kunne strejfe søjlegangen, gjorde han atter holdt, som om han ikke mere ville gå rundt om bygningen i denne sælsomme ring, han slog om det sted, der var målet for hans lidenskabelige længsel.

Her på den brede gade vrimlede og støjede menneskemassen, gæster gik ud og ind af cafeerne; i konditorierne var der stadig trængsel; udenfor vinduerne stod gabende flokke, især udenfor guldsmedebutikkerne, hvor store, glimrende sølvopsatser var udstillet. Og fra alle fire hjørner kom nu en voksende flod af vogne og mennesker, der i usigelig forvirring strømmede ind over pladsen, mens trafikken ved omnibuskontoret forøgede trængslen og mylderet, og mæglernes lette køretøjer spærrede fortovet i hele gitrets længde. Men stadig hvilede Saccards øje på de hvide trin, hvor diplomatfrakkerne bevægede sig op og ned i solens stråler. Så vandrede hans blik op mod søjlegangen med den tætte masse,

det sorte mylder, der hist og her oplystes af ansigternes blege pletter. Alle stod op, man kunne ikke se en eneste stol, kulissen, der sad i en kreds under uret, kunne man kun ane ved en art kogende bevægelse, en boblen, en overflødighed af rasende armbevægelser og skrål, der bragte luften til at dirre. Til venstre, hvor en gruppe bankierer var beskæftiget med voldgiftsforretninger, med operationer i engelske veksler, var der lidt mere ro, skønt en menneskestrøm ustandseligt banede sig vej igennem gruppen for at komme hen til telegrafkontoret.

Selv i sidegallerierne var der stimmel; der skubbedes og puffedes på kryds og tværs, og mellem pillerne, støttet op med jernrækværket, stod herrer som i en teaterloge.

Den brusende larm blev bestandig heftigere, hele børsbygningen dirrede som en dampmaskine, der går for fuld kraft.

Med ét genkendte han Massias, der kom farende ned ad trappen, sprang op i en vogn og kørte afsted i fuld galop.

Og Saccard knyttede uvilkårligt hænderne, vendte sig heftigt om, drejede ned ad Rue Vivienne for at nå hjørnet af Rue Feydeau, hvor Busch havde sit kontor.

Han huskede pludselig på det russiske brev, der skulle oversættes. Men da han skulle til at gå ind, fik han øje på en ung herre, der stod foran papirhandlerens vindue i hjørnestuen; han så, det var Gustave Sédille, søn af en silkevarefabrikant i Rue des Jeûneurs, som faderen havde fået ansat hos Mazaud, for at han skulle lære forretningsgangen.

Han smilede faderligt; han anede jo, hvorfor den elegante, smukke unge fyr stod skildvagt her.

Conins papirhandel leverede blanketter til hele børsverdenen, siden den nydelige lille fru Conin var begyndt at stå i mandens butik. Man så næsten aldrig tykke Conin selv, han opholdt sig i bagbutikken, passede fabrikationen, mens hun vimsede frem og tilbage ved disken og gik ærinder i byen. Hun var buttet, blond, rosenrød, et lille krøllet lam med lyse silkehår, sød og venlig, og altid i godt humør. Hun holdt meget af sin mand – sagde folk – men, når en af de unge børsherrer faldt i hendes smag, var hun ikke grusom; – med hende var det aldrig et pengespørgsmål; – hun tilstod aldrig sine tilbedere mere end ét stævnemøde – således gik rygtet – men hvordan det nu forholdt sig eller ej – de lykkelige holdt tand for tunge, for hun var elsket og omsværmet af alle; aldrig hørte man et ondt ord om hende. Og hendes butik gjorde udmærkede forretninger. Det var et af lykken begunstiget sted.

Da Saccard gik forbi, så han fru Conin smile til Gustave gennem vinduet; hendes milde øjne og søde smil virkede på ham som et kærtegn.

I tyve år havde Busch boet helt oppe under taget på femte sal i en lille lejlighed, bestående af to stuer og et køkken.

Busch var født i Nancy af tyske forældre, havde straks indrettet sig på hjørnet af Rue Feydeau og havde efterhånden udvidet sit forretningsområde, der var af en uhyre sammensat og indviklet natur, uden nogensinde at føle trang til et større lokale; ja, han havde endogså afstået gadeværelset til sin broder Sigismund og nøjedes selv med det mindre til gården, hvor dokumenter, obligationer, bunker af alle slags papirer hobede sig i den grad op om ham, at der kun var plads til en eneste stol, tæt op til skrivebordet.

En af hans vigtigste forretningsgrene var ganske vist handelen med papirer, der var ude af kurs; han købte dem op, var mellemmand mellem "de våde fødder" og fallenterne, der havde huller i deres opgørelse; derfor passede han nøje på kurserne, købte undertiden for egen regning, især aktier, som blev bragte hjem til ham. Men foruden åger og en udstrakt smughandel med ædle stene beskæftigede han sig med opkøb af gældsbeviser og veksler.

Det var især den art papirer, der fyldte hans kontor, så væggene var ved at sprænges; det var efter dem, han fo'r om fra den ene ende af byen til den anden, efter dem, han snusede og jagede; han havde forbindelser overalt og med alle mennesker.

Så såre han hørte tale om en fallit, kom han løbende, luskede rundt om kurator, og plejede at opkøbe alt, hvad der for øjeblikket syntes håbløst uden værdi. Han passede på alle mulige sagførerkontorer, var altid på færde ved vanskelige arvefølgesager, altid til stede ved bilæggelse af gældsspørgsmål. Han averterede selv i bladene, lokkede utålmodige kreditorer til, der hellere tog én fugl i hånden end ti på taget og foretrak en lille udbetaling straks for at sagsøge deres debitor. Og fra alle disse kilder væltede kurvefulde ind til ham, en stedse voksende kludebunke, skrabet sammen fra verdens fire hjørner, ubetalte veksler, uopfyldte kontrakter, uindløste lånesedler, forfaldne panteobligationer.

Så ordnede han dem, fiskede det bedste op af dette fordærvede ruskomsnusk, hvilket krævede en ganske særlig fin næse. I dette hav af forsvundne og insolvente debitorer måtte der vælges for at begrænse arbejdet.

Det var hans princip, at ethvert gældsbevis – selv det usleste – kunne blive godt, og han havde bundter af akter og dokumenter, der var ordnede på den beundringsværdigste måde med tilsvarende nummererede navnelister, som han undertiden gennemlæste for at opfriske sin hukommelse.

Mellem de insolvente fulgte han naturligvis med størst opmærksomhed dem, der havde udsigt til snarligt at komme på benene igen. Gennem sine undersøgelser klædte han folk af lige til skindet, trængte ind i familiehemmeligheder, noterede rige slægtninge, eksistensmidler, især nye stillinger, der muliggjorde beslaglæggelse af gage.

I åringer kunne han således holde øje med et menneske for så at styrte løs på ham, så såre han kom i skuddet. Forsvundne debitorer satte ham i en stadig ophidselse, han læste og forskede, studerede skilte, navne og avertissementer, støvede efter adresser som en hund efter vildt. Og når de ulykkelige, forsvundne eller insolvente faldt i hans klør, blev han rent ud grusom, ødelagde dem med omkostninger, pinte dem ud til sidste blodsdråbe, fik 100 francs ind, hvor han selv havde betalt en halv frank, og forklarede dem på det åbenhjertigste, hvilken risiko han selv løb, da han var nødt til at lade sig betale af dem, han fangede, hvad han tabte på dem, der forsvandt mellem hænderne på ham som røg og damp.

I denne vilde jagt efter skyldnere var madam Méchain den, hvis håndsrækning Busch foretrak; han måtte naturligvis benytte klappere, men han levede i stadig mistro til sine drabanter, der både var forsultne og fordægtige, hvorimod denne kone havde sit på det tørre; hun ejede helt oppe i den højeste del af Montmartre en grund med en hel gyde

brøstfældige hytter og skur, som hun lejede ud for en måned ad gangen; det var en forfærdelig elendighedens bolig med usle, fattige mennesker i bunker mellem snavs og skarn, svinestier, som de reves om, og hvorfra hun uden spor af ynk fejede sine lejere med samt deres snavs ud, når de ikke mere betalte det, de var hende skyldig. Det, der ødelagde hende og opslugte alt, hvad gyden indbragte, var hendes usalige lidenskab for spekulation. Desuden morede det hende også at stikke sin næse i alle slags ulykker: fallit, ruin, ildebrand, hvor man undertiden kan komme til at gøre nette forretninger. Når Busch gav hende et eller andet hverv, bad hende skaffe oplysninger om dette eller hint, var hun altid uhyre tjenstagtig, ja satte sig endog på egen hånd i bekostning – alene for selve sagens skyld, fordi hun fandt fornøjelse i den art forretninger. Hun sagde, hun var enke, men ingen havde nogensinde kendt manden; ingen vidste heller, hvorfra hun kom, hun havde vist altid været halvtreds år gammel, forfærdelig fed, med den høje, skingre barnestemme.

Så snart madam Méchain var kommet til sæde på den enlige stol, kunne man ikke røre sig i kontoret, denne umådelige kødklump optog den smule plads, der var til overs. Foran skrivebordet sad Busch; hans brede hoved stak op mellem papirbunkerne, der som en flodbølge steg op om ham.

"Værs'go'," sagde hun og tømte sin store pose, så papirerne væltede ud, "dette har jeg fået sendt fra Fayeux i Vendôme, han har købt det alt sammen til Dem i Charpiers fallit, som De bad mig sige, han skulle have et øje med … Det bliver hundrede og ti francs!"

Fayeux – hun kaldte ham sin fætter – havde lige nedsat sig i Vendôme, havde åbnet et vekselkontor, modtog kuponer til

indløsning for småfolk og brugte så både papirer og penge til de afsindigste børsspekulationer.

"Ja, der er jo ikke noget videre at gøre i provinsen – men en gang imellem får man dog fingre i et og andet."

Han snusede til papirerne, ordnede dem i bunker med øvet hånd, vidste straks, hvor de hørte hen.

Hans brede ansigt blev mørkere, munden fik et skuffet udtryk.

"Hm! Dette her skal ingen blive fed af. Heldigvis har det da heller ikke kostet videre mange penge … Der er ni veksler – flere veksler – hvis det var unge fyre, og hvis de nu var her i byen, kunne man måske få noget ud af dem."

"Men," udbrød han i overraskelse, "hvad – hvad er dog dette her?"

Under et dokument på stempelpapir læste han grev Beauvilliers navn. På papiret stod kun et par linjer med en stor, rystende gammelmandshånd:

> Jeg forpligter mig til at udbetale frk. Léonie Cron
> 10.000 francs, den dag hun bliver myndig.

"Grev Beauvilliers!" gentog han langsomt og tankefuldt, "ja, han havde jo ejendomme, et gods i nærheden af Vendôme. Han døde ganske pludseligt – et ulykkestilfælde på en jagt – efterlod kone og børn i temmelig trykkede omstændigheder. Jeg har haft veksler fra hans hånd – og det var egentlig ikke letomsættelige papirer … En gammel filur var han, en dårlig person!"

Med ét brast han i latter, gættede sig til hele historien:

"Ja, den gamle luks! Naturligvis har han narret den små, har sagtens lokket hende med dette papir, der ingen som helst lovlig gyldighed har. Så er han død – se, her står årstallet 1854 –

for ti år siden. Frøkenen må da for pokker være myndig nu! Hvordan er dette dokument kommet i hænderne på Charpier? En kornhandler, for det var Charpier, der ved siden af lånte penge ud i månedsvis, ja ugevis. Pigebarnet har sagtens betroet ham papiret som pant mod et lån på et par daler – måske har han påtaget sig at indkræve summen for hende …"

"Ja men, det er brillant, ikke sandt," udbrød madam Méchain.

Busch trak foragteligt på skuldrene.

"De hører jo, jeg siger Dem, det ikke har gyldighed. Jeg kan præsentere det hos arvingerne, og de kan bede mig gå hjem og lægge mig, for det skal først bevises, at greven virkelig har været den omtalte sum skyldig. Men lykkes det mig at få fingre i pigebarnet, kunne jeg måske få dem til at opføre sig lidt pænt imod hende for at affinde sig med hende og os uden spektakel og skandale … Forstår De, vi må opspore denne Léonie Cron, skrive til Fayeux, at han hitter hende. Så kan vi måske få lidt løjer!"

Nu var papirerne ordnet i to bunker, som han senere hen skulle gennemse, og han sad ganske stille med den flade hånd hvilende på dem.

Efter en stunds tavshed tog madamen ordet:

"Desuden har jeg været ude om de jordanske veksler … Jeg var næsten vis på, jeg havde vor mand. Han har været ansat et eller andet sted – nu skriver han i bladene. Men man bliver affejet så skandaløst af disse journalister – de nægter ganske roligt at rykke ud med adresserne. Han skriver heller ikke under sit eget navn."

Uden at svare strakte Busch armene ud og tog en pakke med påskrift: "Jordan". Der lå seks veksler, hver på 50 francs – fem år

gamle, udstedt med en måneds mellemrum til en skrædder på en tid, hvor den unge mand var i pengetrang. Disse veksler var ikke blevet betalte ved forfaldstiden – den oprindelige sum var vokset i en umådelig grad på grund af omkostninger og en vidunderlig retsforfølgning – så at gælden nu beløb sig til 730 francs 15 centimer.

"Hvis den fyr har en smule fremtid for sig, skal vi min tro nok fange ham!"

Så kom han til at tænke på noget, der øjensynlig stod i forbindelse med Jordan, og sagde med ét: "Og Sicardot-historien? Den lader vi altså falde." Madam Méchain løftede de tykke arme mod himlen med et fortvivlet øjekast opefter.

"Å – du evige!" jamrede den skingre stemme; "den bliver en pind til min ligkiste, det gør den!"

Sicardot-historien var en hel roman, som hun havde en vis forkærlighed for at berette: Rosalie Chavaille, en sildefødt datter af hendes faders søster, var i en alder af seksten år blevet taget med vold på trappegangen i det hus i Rue de la Harpe, hvor hun og moderen beboede et kvistværelse. Det værste ved historien var, at vedkommende, en gift mand, der for næppe otte dage siden var flyttet ind i et par værelser, som damerne på anden sal lejede ud, havde været så brutal, at den unge pige var faldet over mod et hjørne og havde forvredet skulderen. Deraf fulgte en retfærdig harme hos moderen, der var lige ved at gøre den græsseligste skandale, skønt pigebarnet græd og bad for herren, som hun nødig ville volde alvorlige ubehageligheder. Så tav moderen stille og nøjedes med at forlange 600 francs, betalbare over tolv gange med veksler, udstedte af herren – 50 francs om måneden; det var han også gået ind på uden

indvendinger; og moderens fordring var egentlig ikke urimelig, for den unge pige, der nylig var blevet sypige efter endt læretid, kunne nu intet fortjene, måtte holde sengen, blev alligevel så dårlig passet, at musklerne trak sig sammen og armen blev ubrugelig. Før den første måned var til ende, forsvandt herren og glemte at give sin adresse. Og ulykke på ulykke regnede ned over den ulykkelige Rosalie: hun nedkom med et drengebarn, mistede moderen, blev kastet på gaden og gav sig til at føre et frygteligt liv i den dybeste elendighed.

Endelig strandede hun oppe på Montmartre i kusinens gyde; hun havde ti år levet, som hun kunne, havde en næsten lam arm, solgte undertiden citroner og deslige, forsvandt i ugevis med mandspersoner, der jagede hende bort, beruset og forslået. I fjor havde hun da været så lykkelig at få ende på sit usselige liv efter en usædvanlig kraftig rus og medfølgende prygl. Og madam Méchain sad nu med drengen, Victor, der tilligemed de tolv ubetalte veksler var alt, hvad der var tilbage af denne jammerlige tildragelse. Vekslerne bar navnet Sicardot – og alt, hvad man vidste om herren, var, at han hed Sicardot.

Atter langede Busch ud og tog sagen Sicardot ned fra hylden under rubrikken S – et lille tyndt, gråt papiromslag. Ingen papirer, ingen omkostninger, bare de tolv veksler.

"Og hvis så denne Victor gjorde en glæde!" jamrede den gamle kone. "Men De gør Dem ingen idé om, hvor den knægt er væmmelig. Det er min tro drøjt at arve på den måde; den slubbert ender på skafottet, og vekslerne får jeg ikke en sur sild for."

Busch holdt de store, lyse øjne stift hæftede på vekslerne. Hvor tit havde han ikke således betragtet dem i det håb, at en

eller anden egenhed ved håndskriften, ved bogstavernes sving eller ved papirets kvalitet kunne tjene som oplysning i denne mørke gåde. Han påstod bestandig, at denne fine, spidse skrift var ham bekendt.

"Det er så underligt!" gentog han atter; "jeg har set de a'er og de o'er før – de er så aflange, at de ligner i'er."

Netop i dette øjeblik blev der banket på døren, og Busch bad madam Méchain lukke op, for hans værelse gik lige ud til trappegangen. Man måtte gå igennem det for at komme ind i det andet, der vendte ud til gaden. Køkkenet var et mørkt hummer på den anden side af trappeafsatsen.

"Værs'go'! – kom ind!"

*Og ind trådte Saccard, smilende ved synet af en messingplade, der var skruet fast på døren, og hvorpå der med store, sorte bogstaver stod at læse: "Mæglerkontor"

"Å, er De dér, hr. Saccard, De kommer i anledning af det russiske brev. Min broder sidder i det andet værelse. De kan så godt gå derind."

Men madam Méchain spærrede aldeles vejen, og hun sad og faldt i staver med øjnene stift fæstede på den indtrædende og en stedse voksende overraskelse malet i det fede ansigt. Her måtte altså manøvreres; han trak sig tilbage på trappegangen; hun gik også ud og trykkede sig op mod rækværket for at lade ham passere, og under alle disse indviklede bevægelser hang hendes blik stadig ved hans ansigt, indtil han forsvandt i det tilstødende værelse.

"Å, du milde skaber!" stønnede hun halvkvalt; "Jeg har aldrig før rigtig taget ham i øjesyn, den Saccard! … Det er utroligt, men den ækle knægt, den Victor er snydt ud af næsen på ham!"

Uden ret at fatte meningen af hendes udbrud så Busch på hende; så gik der pludselig et lys op for ham, og en ed slap ud gennem de sammenbidte tænder.

"I satans skind og ben! Det er jo det, jeg altid har sagt! Jeg var så vis på, jeg kendte den, jeg havde set den et eller andet sted før!"

Og denne gang rejste han sig, greb ned i en mappe, rodede om og kom endelig frem med et brev, hvori Saccard for et årstid siden havde anmodet ham om udsættelse for en dame, Busch plagede om penge. Hastigt sammenlignede han de to håndskrifter: der var ingen tvivl om, at de var skrevet af samme mand; samme a'er og o'er, der med tiden var blevet endnu mere tilspidsede; desuden var det store S ens i begge underskrifter.

"Det *er* ham, det er ham," gentog Busch. "hvorfor mon han har undertegnet sig Sicardot og ikke Saccard?"

Men efterhånden dukkede en hel historie op: han mindedes Saccards forhistorie, som en kommissionær, en vis Larsonneau, der nu var millionær, havde meddelt ham. Saccard var landet i Paris straks efter Napoleons statskup for at benytte sig af broderens stigende magt. Først havde han kæmpet med fattigdom i det gamle latinerkvarters snævre gader, men hurtigt havde han svunget sig op ved at gøre et rigt parti straks efter at han havde begravet sin første kone. Da var det, han havde skiftet navn, havde kaldt sig Saccard i stedet for Rougon ved simpelthen at forandre sin første kones navn en smule: hun var nemlig født Sicardot.

"Ja – Sicardot – således er det! Nu står det hele klart for mig," mumlede Busch hen for sig. "Han har haft den frækhed at undertegne de veksler med konens navn! De må altså have

benyttet det navn, da de flyttede ind i Rue de la Harpe. Og slubberten har jo så indrettet sig på at stikke af ved mindste foranledning uden at efterlade spor … Å hå, men den streg kan komme ham dyrt at stå, det skal jeg sørge for …"

"Tys – ti bare stille!" faldt madamen ind. "nu har vi hold i ham, og der kan man rigtig se Vorherres finger! Så skal jeg da alligevel få løn for det, jeg har gjort for den sølle unge – jeg holder jo en klat af ham, skønt han er afskyelig i alle henseender!"

De små, lumske øjne strålede i det fede ansigt.

Men Busch, hvis første overstrømmende glæde over endelig at have løst denne gåde, kølnedes ved nærmere eftertanke, rystede nu på hovedet. Naturligvis var Saccard en god fangst, uagtet hans aktier netop for tiden ikke just var fint papir. Man kunne have stødt på en meget dårligere fader. Men han var mand for at bide fra sig, havde både næb og klør, den fyr! Og desuden! Han havde naturligvis ingen anelse om, at dette pigebarn havde fået en søn, han kunne mageligt gå fra det hele trods den påfaldende lighed, der havde slået madam Méchain. Han var enkemand for anden gang, fri, skyldte ingen regnskab, kunne, om han ville, anerkende barnet, så nyttede det ikke at bruge trusler imod ham. Og nøjes med de usle 600 francs, det var dog for lurvet, nu, da de havde haft det utrolige held at falde over ham som ved et mirakel. Nej, nej – her måtte man tænke sig om, lade sagen hvile, finde et middel til at gøre et rigtig godt kup.

"Lad os endelig ikke forhaste os," sluttede Busch. "Nu sidder han i uheld, lad ham komme på benene, før vi går løs på ham 1"

Og inden han tog afsked med madamen, gav de sig i forening i færd med at gennemse flere småsager, som hun havde besørget for ham – indviklede og smudsige historier, der krævede den yderste snedighed og forsigtighed.

Da Saccard trådte ind i værelset ved siden af kontoret, blev han et øjeblik stående, blændet af lyset fra vinduet, hvor solens klare skin ikke dæmpedes af noget gardin. Stuens tapet var blegblåt med små lyse blomster. Møbler var der ikke mange af; kun en smal jernseng i en krog, et fyrretræsbord midt på gulvet og to stråstole. Langs væggen til venstre var der et par skruphøvlede brædder, der gjorde tjeneste som bogskab, og som var overlæssede med bøger, aviser og hæfter af alle slags. Men himlens klare lys her højt oppe kastede en smilende, ungdommelig glans over denne tarvelighed, et frisk, uskyldigt skær. Og ved bordet sad Buschs broder Sigismund, en mand på henved 35 år, uden skæg, med langt, lysebrunt, tyndt hår og den høje, fremstående pande hvilende på hånden, så fordybet i læsningen af et manuskript, at han slet ikke hørte døren gå op.

Det var en begavet mand, den Sigismund; han havde studeret i Tyskland, og foruden sit modersmål og fransk var han vel bevandret i både engelsk og russisk. I 1849 havde han i Køln gjort bekendtskab med Karl Marx, var blevet en af de mest yndede medarbejdere ved "Den nye Rhinske Tidende" og havde siden med liv og sjæl været socialist; helt og holdent, med den mest brændende tro havde han kastet sig ind i de nye ideer om en nærforestående samfundsfornyelse, der skulle sikre de fattige og undertrykte en varig lykke. Hans lærer var udvist af Tyskland, jaget bort fra Paris efter junidagene og levede nu i London, hvor han skrev og arbejdede for at samle partiet;

imidlertid levede Sigismund stille og ensomt her: optaget af sine drømme, aldeles ubekymret med hensyn til den ydre tilværelse, der for ham sikkert hurtigt ville have endt med hungersdød, hvis hans broder ikke havde taget ham til sig her i Rue Feydeau, lige ved Børsen, i den hensigt at udnytte hans sprogkundskaber og bruge ham som oversætter.

Forresten elskede den ældre Busch denne broder med en lidenskabelig, moderlig kærlighed; han, der var en rivende ulv overfor sine skyldnere, der gerne kunne stjæle en halv franc fra en døende, blev øm og rørende, kvindelig omhyggelig, så såre der var tale om denne sære, åndsfraværende knøs, som, sine 35 år til trods, var og blev et barn.

Han havde afstået ham det pæne gadeværelse, opvartede ham på alle måder, passede deres underlige husholdning, fejede, redte seng, bestilte maden, som bragtes dem to gange daglig fra et lille spisekvarter dér i nærheden. Han, der var så pinlig virksom, hvis hoved var ved at sprænges af forskelligartede forretninger, tålte denne lediggænger; thi det var ikke mange oversættelser, Sigismund besørgede; ja, han forbød ham at overanstrenge sig med arbejde, var ængstelig, fordi broderen ikke kunne komme af med en kedelig tør hoste, og skønt han elskede penge, skønt det var hans eneste livsmål at puge dem sammen, smilede han overbærende ad denne drømmers revolutionære idéer og teorier og lod ham skalte og valte med kapitalen som et legetøj, et barn piller i stykker.

Sigismund havde end ikke den fjerneste anelse om, hvad der foregik i det tilstødende værelse, hvor Busch havde sit såkaldte "mæglerkontor". Han var uvidende om den afskyelige trafik med de ude af kurs værende værdipapirer, kendte ikke til opkøb

af gældsbeviser og veksler, levede i skyerne, i en drøm om ret og retfærdighed.

Tanken om at give eller modtage almisse sårede ham, gjorde ham rasende; for almisse og velgørenhed var ulighed, frembragt ved misforstået godhed. Han ville kun høre tale om retfærdighed og lighed, lighed for alle, opstillet som urokkeligt princip for den nye samfundsordning. Han stod i stadig brevveksling med sin ven og læremester Karl Marx, og i forening med denne beskæftigede han sig dag og nat med denne omordning, forandrede, forbedrede stadig på papiret det fremtidige samfund, fyldte uhyre ark med tal og ville gennem videnskaben finde evig lykke for hele menneskeheden. Han tog kapitalen fra den ene og gav den til de andre, han legede med milliarder, og med et pennestrøg vendte han op og ned på verdens gang; alt sammen uden at røre sig fra det lille umalede fyrretræsbord på kvisten, uden nogen anden lidenskab end denne sin drøm, uden trang til nogen som helst jordisk nydelse, så tarvelig og nøjsom i sine vaner, at hans broder måtte gøre sig udtilbens for at få ham til at drikke et glas vin til sin mad og til at spise kød.

Han ville have, at hvert menneske skulle i arbejde, afpasset efter hans evner, finde tilfredsstillelse for alle sine ønsker; han selv sled sig fordærvet og levede af så godt som intet. Han var en vismand i ordets egentlige betydning, begejstret for sin idé, sit studium, frigjort fra al jordisk attrå, blid, ren, uskyldig. Han var i fjor efterår begyndt at hoste, blev for hver dag mere angrebet af brystsyge, uden at han nogensinde skænkede sit helbred en tanke eller gjorde det mindste for at standse sygdommens fremskridt.

Men nu gjorde Saccard en bevægelse. Sigismund løftede de tankefulde øjne op fra sin bog og så forbavset ud, skønt han genkendte gæsten.

"Jeg ville gerne have Dem til at oversætte et brev."

Den unge mands forbavselse steg, for han havde vist så liden iver for at få oversættelser, at de, der havde henvendt sig til ham, var blevet kede af hans langsomhed; det var vekselerere, spekulanter, vekselmæglere og andre børsfolk, der hvert øjeblik havde breve fra udlændinge, cirkulærer, statutter for selskaber og den slags, der skulle oversættes.

"Ja, et russisk brev, å, kun en halv snes linjer."

Så rakte Sigismund hånden ud. Russisk var nu hans specialitet, han var den eneste oversætter dér på pladsen, som var i stand til at læse og tale flydende russisk. Altså læste han brevet højt på fransk. Det bestod af tre sætninger: et bejaende svar fra den russiske bankier i Konstantinopel.

"Mange tak," udbrød Saccard med en yderst fornøjet mine.

Og han lod Sigismund skrive oversættelsen på bagsiden af brevet.

Men pludselig fik den unge mand et heftigt hosteanfald, som han undertrykte ved at holde lommetørklædet for munden. Han ville ikke forstyrre eller ængste broderen, der altid kom farende, når han hørte Sigismund hoste. Så var det forbi; han gik hen og åbnede vinduet på vid gab og åndede dybt.

Saccard var fulgt efter ham, kastede et blik ud og udbrød overrasket:

"Se, se. De har udsigt over Børsen. Hvor den dog ser mærkelig ud herfra."

Aldrig før havde han set bygningen således i fugleperspektiv, med tagets fire store zinkplader, og en masse små skorstenspiber ragende op rundt omkring, mens lynafflederne truende løftede deres kæmpemæssige spyd mod himlen. Selve bygningen så ud som en stor stenterning, nøgen, grim, skidengrå, afstribet af pillerne, og med det pjaltede flag på toppen. Men det var især søjlehallen og de fremspringende trin, som forbavsede ham med denne sorte myrevrimmel, der fo'r op og ned i usigelig hast og forvirring, uden at man fra det høje stade kunne begribe eller forstå al denne jagen og stimen, der i den grad så meningsløs ud, at man uvilkårlig blev grebet af medlidenhed med de afsindige, små væsner.

"Hvor småt det alt sammen ser ud," vedblev Saccard, "det ser ud, som om man kunne tage dem alle sammen i hånden på én gang."

Og da han kendte den unge mands meninger, tilføjede han med et smil:

"Hvornår får De alt det sparket til side?"

Sigismund trak på skuldrene.

"Det behøves ikke. I sørger nok for at ødelægge jer selv, uden at jeg behøver at hjælpe til."

Lidt efter lidt blev han revet med af sit emne, og ordene strømmede frem med alle de tanker, der fyldte hans sjæl. Trangen til at omvende folk bragte ham ved det mindste ord til at udvikle sit system.

"Ja, for I arbejder for os uden at ane det – I er et fåtal, der tilraner jer folkets ejendom, men når I er mætte, når I ikke kan mere, behøver vi kun at rive til os, hvad I har taget fra os. Al sammenpugen, al centralisering fører til kollektivisme. I lærer

os, hvordan vi skal gribe sagen an, godsejerne, der drager den ene jordlod efter den anden ind under deres eje, de store fabrikanter, som ødelægger hjemmearbejderne, de store banker og kæmpemagasiner, som tilintetgør enhver konkurrence og slår sig op på småhandlernes bekostning – alle viser de os langsomt, men sikkert, vejen til den nye samfundsordning! Vi venter roligt, til det hele revner, til hele den nuværende produktionsmåde har bragt tingene i den ganske utålelige tilstand, som må blive dens endelige følge. Og når det er kommet så vidt, vil borgerne, ja bønderne slutte sig til os." Saccard så på ham med en vis uro. Hans ord interesserede ham, skønt han i sit inderste anså manden for gal.

"Nå, men forklar mig da, hvad forstår De egentlig ved denne kollektivisme?"

"Kollektivismen skal omdanne alle de private kapitaler, der nu lever i og af konkurrencekampen, til én stor fælles samfundskapital, som udnyttes og frugtbargøres af massernes fælles arbejde. Tænk Dem et selskab, hvor alle arbejdsmaskinerne er de arbejdendes fællesejendom, hvor hver enkelt udfører det arbejde, der passer for hans evner og kræfter, og hvor udbyttet fordeles til hver især i forhold til den nytte, de gør. Synes det Dem egentlig ikke uhyre simpelt? Fælles drift i alle værksteder og fabrikker med betaling og udbyttefordeling efter enhvers evne. Fremkommer der herved overproduktion, henlægges overskuddet i offentlige magasiner, hvorfra man da atter kan tage det, så snart der i tidens løb bliver brug for det. Således tilvejebringes ligevægt. Det vil blive det samme, som om man med ét hug fældede et råddent træ! Ingen konkurrence, ingen privat ejendom mere, følgelig heller ingen

forretninger af nogen som helst art, ingen handel, ingen børs. Begrebet "vinding" vil da være uden mening, og kilden til al spekulation, "udbytte uden tilsvarende arbejde", vil udtørres af sig selv."

"Å hå," afbrød Saccard, "det vil rigtignok fremtvinge en forbistret omvæltning i mange menneskers levevis. Men de, der for tiden sidder inde med penge, hvad vil I gøre med dem? Tag f.eks. Gundermann – skal han af med sin milliard?"

"På ingen måde, vi er dog ikke røvere. Men vi afkøber ham hans milliard, alle hans aktiver, hans værdipapirer, for udbytte-anvisninger, fordelte på et vist åremål. Kan De forestille Dem hele denne umådelige formue omdannet til en overvældende masse forbrugsanvisninger; i løbet af hundrede år vil alle Deres Gundermanns efterkommere lige så vel som alle andre borgere blive nødt til at nøjes med udbyttet af deres personlige arbejde, for deres årlige indtægter vil sent eller tidligt gå med; selv med deres bedste vilje vil de ikke kunne kapitalisere deres opsparede penge, selv om jeg forudsætter, at man bibeholder arveretten … Tro De mig, et sådant system skal snart få bugt ikke alene med alle personlige omsætninger, men med aktieselskaber og kapitalsyndikater, med alle middelbare kilder til rentenydelse, med kreditanstalter, lån, lejemål og forpagtningsafgifter – intet vil blive tilbage som værdimålestok uden arbejdet. Lønninger vil da selvfølgelig ophøre at eksistere, så som de i et samfund, der er grundet på den tilstedeværende kapital, ikke repræsenterer et retfærdigt vederlag for udført arbejde, men kun, hvad der er nødvendigt for arbejderens daglige underhold. Jeg må indrømme, at tingenes nuværende tilstand ene bærer skylden, for selv den redeligste arbejdsgiver tvinges til at følge

konkurrencens strenge lov og må udsuge sine underordnede blot for at kunne leve. Det er hele den nuværende samfundsorden, som må omstyrtes … Å, jeg ser i ånden Gundermann kvalt under vægten af alle sine udbytteanvisninger. Og hans arvinger, der heller ikke kan komme til bunds i dem, nødt til at give det overskydende til andre og tage spaden på nakken som alle andre."

Og Sigismund brød ud i en rigtig frejdig, forfriskende barnelatter, mens han stod henne ved vinduet og betragtede Børsen, hvor det kriblede og krablede i den sorte myretue. Hektiske røde pletter farvede hans kinder; det var hans eneste adspredelse således at forestille sig, med hvilken fornøjelig ironi fremtidens retfærdighed ville optræde.

Saccard blev efterhånden rigtig ilde til mode. Skulle denne vågne drømmer have ret! Kunne han virkelig se ind i fremtiden? Hvad han sagde, lød aldeles ikke urimeligt.

"Å pyt," mumlede han, "alt det kan da i alt fald ikke ske, inden året er omme."

"Nej, ganske vist," vedblev den unge mand, der atter så så træt og alvorlig ud. "Men vi lever i overgangsperioden, i gæringstiden. Måske kommer det til voldsomme brydninger – de er ofte uundgåelige; dog vil al den uorden og overdrivelse snart være forbi … naturligvis overser jeg ikke de uhyre vanskeligheder, vi får at bekæmpe. Denne fremtidsdrøm må forekomme de uindviede umulig; det er svært at give folk en klar forestilling om vort samfund, det retfærdige arbejdes samfund, hvis sæder og skikke er så forskellige fra nutidens. Det er som en anden verden, som livet på en anden planet … og desuden, det *må* vi indrømme, er vi langtfra færdige med vore

planer; vi søger endnu – jeg, der plages meget af søvnløshed, tænker ofte på disse ting, når jeg ligger vågen om natten. Ganske vist kan I sige, at den nuværende tingenes tilstand er en logisk følge af menneskenes handlemåde. Men netop derfor må enhver kunne forstå, hvad det vil blive for et herkulesarbejde at føre floden tilbage til dens udspring og give dens løb en ny retning … Den nuværende samfundsordning skylder individualismen sin tusindårige blomstring; konkurrencen, egoismen fornyer ustandseligt dens frembringelsesevne. Vil kollektivismen nogensinde opnå en sådan kraft? Og hvormed skal vi sætte liv i arbejderne, når begrebet "vinding" tilintetgøres? Her er efter min mening vort systems svage side, i denne retning må vore anstrengelser gå, hvis vi vil se vore ideer gå af med sejren. Men vi *skal* sejre, for vor sag er ét med retfærdighedens! … Ser De den store, brede bygning dernede?"

"Børsen?" sagde Saccard. "Ja, den er ikke svær at se herfra!"

"Nå – det ville være dumt at sprænge den i luften, fordi den snart ville rejse sig andetsteds. Men jeg har jo sagt Dem før, at den nok sørger for selv at sprænges, når staten har inddraget den, når den i følge logikken er blevet nationens eneste bank, og desuden – hvem ved? Man kunne måske bruge den til magasin for vore overskydende rigdomme, den kunne blive et slags forrådskammer, hvor vore sønnesønner kunne finde skatte til at smykke deres fester."

Med en stor armbevægelse slog Sigismund døren op for denne almindelige, ligeligt fordelte lykke. Og han var blevet så ivrig under disse fremtidssyner, at han fik et heftigt hosteanfald, måtte gå tilbage til bordet, sætte sig ned, støtte albuerne på papirerne og lægge begge hænder over munden for

at dæmpe lyden af hosten, som truede med at kvæle ham. Men denne gang lykkedes det ham ikke. Døren blev revet op, Busch kom styrtende ind, efter at han havde sendt madam Méchain bort; han så rent fortvivlet ud, led selv mere end broderen ved at høre på denne forfærdelige hoste. Han bøjede sig over Sigismund, slog de lange arme om ham, som om han havde været et barn, hvis smerte skulle lulles til ro.

"Nå, nå, min lille ven! Er du nu igen ved at kvæles? Hvor tit skal jeg sige dig, at du må tale med en læge. Dette her er aldeles urimeligt. Nu har du naturligvis også snakket alt for meget – det er jeg vis på!"

Og han kastede et vredt sideblik til Saccard, som var blevet stående midt i stuen, rent bestyrtet over al den snak om at leje ud og bygge op igen, som han havde hørt af denne høje fyr, der var så lidenskabelig midt i sin skrøbelighed, og som, sin sygdom til trods, vist så på Børsen med onde øjne.

"Tak, jeg tror, jeg går," sagde han; det var tydeligt, at han ville afsted. "De kan sende mig det brev i løbet af dagen; jeg har et par andre, der også skal oversættes, så kan jeg betale Dem på én gang."

Men nu, da anfaldet var overstået, havde den ældre Busch genvundet sin sindsligevægt og sagde:

"Å, hør engang! Den dame, der nylig var her, hun har nok kendt Dem før … for mange år siden."

"Nå, hvor da?"

"I Rue de la Harpe 52."

Skønt Saccard plejede at kunne beherske sig, blev han alligevel bleg ved disse ord. Han fik en nervøs trækning i mundvigen – ikke fordi han lige på stående fod huskede

historien med pigebarnet på trappen, han anede jo ikke, hvad følger denne tildragelse havde haft; men han kunne ikke fordrage at mindes om sin fortid og dens vanskeligheder.

"I Rue de la Harpe … Å, der boede jeg forresten kun i en uges tid, lige som jeg kom til Paris, kun aldeles foreløbigt, mens vi søgte en lejlighed … Farvel!"

"Så ses vi snart igen," gentog Busch betydningsfuldt; han tog forresten fejl, når han i Saccards forlegenhed troede at se en tilståelse og derfor allerede gav sig til at overlægge, hvorledes han kunne drage størst fordel af historien.

Da Saccard igen stod nede på gaden, styrede han uvilkårligt sin gang mod Børsen. Han dirrede af bevægelse, så ikke til den smukke lille fru Conin, hvis søde lyse ansigt smilede i papirhandlerens dør. På pladsen foran Børsen var livligheden taget til, spillelarmen væltede ind mod de vrimlende fortove med en stigende flodbølges løsslupne heftighed. Det var det sidste kvarters skrål og skrig, kampen om de allersidste kurser, raseriet for at vide, om man gik hjem med fulde eller tomme lommer.

Mens Saccard stod her på hjørnet, forekom det ham, at han midt i stimlen genkendte både Moser og Pillerault, hver kæmpende for sine papirer; han syntes, han fra den store sal kunne høre Mazauds stemme overdøvende Nathansohns under uret i kulissen. Men nu rullede en vogn frem langs fliserne, og Massias sprang ud, inden kusken havde fået hesten standset, og fo'r i ét spring op ad trappen med de sidste ordrer fra en af sine kunder.

Og stadig stod Saccard uden at røre sig, med øjnene fæstede på menneskemassen deroppe; han var kommet til at tænke på

sin fortid, som Buschs ord havde bragt frem i hans erindring. Han mindedes Rue de la Harpe, derefter Rue Saint-Jacques, hvor han havde vandret om i udtrådte støvler med tanker om at erobre Paris, og et raseri greb ham ved tanken om, at det endnu ikke var lykkedes ham, at han endnu stod på gaden og måtte begynde forfra på jagten efter lykken, så fuld af utilfredsstillet attrå og nydelsessyge, at han syntes, han aldrig havde lidt som i denne time. Denne afsindige drømmer deroppe under taget havde ganske rigtigt sagt: mennesket har ikke nok i arbejde – kun tosser og stympere slider for at fede andre. Kun spil, spekulation kan med ét slag skaffe rigdom, velvære, lykke, alt det, der giver livet værd. Selv om dette samfund virkelig en skønne dag måtte styrte sammen, burde dog en mand af hans kaliber endnu kunne få tid og lejlighed til at stille sin attrå, inden alt lå i grus.

Men en forbigående stødte ham på albuen uden så meget som at vende sig for at gøre undskyldning; det var Gundermann, der tog sig en lille motion; Saccard så ham gå ind til en konditor, hvor han undertiden købte en æske godter til et af sine børnebørn. Og dette puf, nu i dette øjeblik, i denne ophidselse, der med hvert minut steg, var som et piskeslag, et sidste stød, der drev ham til beslutning. Han havde omringet fæstningen, nu ville han skride til angreb. Her svor han, ikke at give pardon … Han *ville* ikke forlade Frankrig, ville trodse sin broder, spille sine sidste trumfer ud, vove sit sidste, dumdristige slag, det, der skulle kaste hele byen for hans fødder eller styrte ham selv i rendestenen med knuste lemmer.

Lige til Børsen lukkedes, blev han stående på sin post, opmærksom og truende. Han så søjlegangen tømmes, vrimlen

langsomt stige ned ad trappen, med hede ansigter, trætte bevægelser. Rundt om ham gled en ustandselig strøm af mennesker, hvis gode tro eller spillelidenskab kunne udnyttes, folk, der ikke kunne gå forbi dette sted uden at vende hovedet, i angst for, hvad der foregik, eller af lyst til at være med i dette umådelige lotteri, i denne hemmelighedsfulde pengehandel, der er så meget mere dragende for franskmændene, som de fleste ikke er i stand til at fatte, hvad her egentlig foregår.

2

Da Saccard efter sin sidste ulykkelige spekulation i byggegrunde havde måttet overlade sin ejendom ved Parc Monceau til sine kreditorer for at undgå en endnu mere knusende katastrofe, var hans første tanke at søge tilflugt hos sønnen Maxime. Dennes kone var død, hun lå begravet på en lille kirkegård i Lombardiet, og han havde indrettet sig i et meget smukt hus i Avenue de l'Impératrice, hvor han levede et roligt liv, aldeles optaget af sig selv. Hans kone havde bragt ham formue, og den brugte han nu med stor forsigtighed, begik ingen fejl og ingen udskejelser, plejede sit temmelig svage helbred og afslog aldeles bestemt at tage sin fader i huset, idet han meget fornuftigt og med et listigt smil anførte, at han nægtede dette, fordi han vedblivende ville leve på en god fod med faderen.

Saccard måtte altså se at ordne sine sager på anden måde; han tænkte på at leje et lille hus i Passy og bo dér som en stille borgermand, da han med ét kom i tanker om, at både stuen og første sal i fyrstinde Orviedos palæ i Rue Saint-Lazare stod ledig med døre og skodder lukkede.

Fyrstinden beboede siden mandens død tre værelser på anden sal; hun havde ikke engang søgt at leje de to etager ud, og ukrudtet groede tæt i den store port. En lavere indgang ved den anden ende af facaden førte til anden sal og til køkkentrappen.

Saccard, der ofte havde forretninger at afgøre med fyrstinden, havde tidligere udtalt sin forbavselse over, at hun ikke på en eller anden måde søgte at drage fordel af sit palæ,

men hun rystede blot på hovedet; i pengesager havde hun sine egne idéer. Da han imidlertid fremstillede sig som lejer, slog hun øjeblikkelig til og lod ham for den latterligt ubetydelige sum af 10.000 francs årligt flytte ind i begge de to etager, der var udstyrede med fyrstelig pragt og utvivlsomt var det dobbelte værd.

Alle huskede den luksus, der havde udmærket fyrst Orviedo. Det var netop, da han kom til Paris fra Spanien midt i en millionregn, at han havde købt og restaureret palæet, hvor han ville bo, indtil han havde fået bygget det gyldne marmorslot, han drømte om, og som skulle vække hele pariserverdenens forbavselse.

Palæet var fra forrige århundrede, bygget midt i en meget stor have af en eller anden galant adelsmand; det var på et senere tidspunkt blevet nedrevet og for størstedelen ombygget i strengere stil, og af den fordums park var nu intet tilbage uden en stor, rummelig gård, omgivet af staldbygninger og vognporte, som den projekterede Rue de Cardinal-Fesch sikkert ville komme til at opsluge.

Fyrsten havde købt denne gård af en frøken Saint-Germains arvinger; denne dames ejendom strakte sig nemlig lige op til Rue des Trois-Frères, Rue Taitbouts fordums forlængelse. Desuden havde palæet bevaret sin gamle indgang fra Rue Saint-Lazare, lige ved siden af en anden stor gård fra samme tid, det fordums Beauvillierslyst, som familien Beauvilliers endnu beboede, skønt dens pengesager for hver dag kom i en sørgeligere forfatning; de ejede også et stykke prægtig gammel have med dejlige træer, der ligeledes var dømt til at falde ved kvarterets nært forestående omdannelse. Til trods for sine

forandrede formuesomstændigheder slæbte Saccard om med en talrig husstand, resten af hans alt for store tjenerflok fra Parc Monceau. Der var en kammertjener, en kok og dennes kone, som efterså husets linned, en kusk og to staldkarle, og endnu et kvindeligt tyende, der ikke havde nogen særlig beskæftigelse; han overfyldte nu både stald og vognremiser, holdt to heste og tre vogne, indrettede i stueetagen spisestue til sine folk. Han havde ikke 500 francs kontant i kassen, men ikke desto mindre levede han, som havde han i det mindste to à tre hundrede tusinde om året.

Ligeledes lykkedes det ham at brede sig i den uhyre store lejlighed på første sal: tre dagligstuer, fem soveværelser, en umådelig spisesal, hvor man kunne dække til 50 personer. Fra spisesalen gik en vindeltrappe op til anden sal, til en mindre spisestue; denne havde fyrstinden tilligemed nogle andre værelser lejet ud til en ingeniør Hamelin, som boede sammen med en søster. I den anledning var forbindelsen mellem de to etager afspærret; der var slået et par stærke jernkramper for døren til vindeltrappen, og når nogen ville besøge fyrstinden eller ingeniør Hamelin, måtte de gå ad den fordums køkkentrappe, mens Saccard alene havde adgang til hovedtrappen.

Han møblerede sin bolig med resterne af pragten fra Parc Monceau, lod en del værelser stå tomme, og levede mærkværdigt op i denne række store rum, som en ukendt hånd syntes at have plyndret for hver eneste pjalt draperi eller stof, så såre fyrsten havde lukket sine øjne. Og her kunne han begynde at drømme om planer til igen at gribe lykken, der så troløst var sluppet ham af hænderne.

Fyrstinde Orviedo var på den tid en af Paris' mest omtalte personer.

For 15 år siden havde hun uden kærlighed ægtet fyrsten af lydighed mod sin moder grevinde Combevilles udtrykkelige befaling. Den gang var den unge, tyveårige komtesse bekendt såvel for sin skønhed som for sin fromhed; man fandt hende lidt for stille, skønt hun lidenskabeligt elskede at gå i selskab. Hun vidste aldeles intet om de sælsomme historier, der hviskedes angående oprindelsen til fyrstens uhyre formue, der med et rundt tal ansloges til 300 millioner. Hun anede intet om de frygtelige tyverier, forøvede – ikke om natten af bevæbnede røverhøvdinge, der lå på lur i skov eller ved landevej – men ved højlys dag på Børsen, hvor godtroende tosser udplyndredes til sidste hvid af velklædte banditter, der lod død og ruin bag sig, hvorhen de vendte sig. I over tyve år – først i Spanien og nu her i Frankrig – havde fyrsten stukket broderparten af disse storartede skurkestregers udbytte i lommen.

Skønt den unge pige ingen anelse havde om, at fyrstens millioner var samlet op i smuds og blod, havde hun straks ved første øjekast fattet så stor en uvilje mod ham, at end ikke hendes usædvanlige pligtfølelse var i stand til at overvinde den; snart øgedes hendes modbydelighed for ham af et stedse voksende nag, en harme over end ikke at have fået et barn, der kunne trøste hende over det ægteskab, hun ganske mod sin vilje havde indgået. Hun elskede børn, havde ikke ventet sig anden lykke af sin forening med fyrsten, og kom lidt efter lidt til at hade denne mand, der ikke på nogen måde kunne tilfredsstille hende. Så var det, hun kastede sig ind i selskabslivet, udfoldede

en pragt så uhørt, at den blændede selv de mest blaserede, ja, at selv hoffet stod tilbage for hende.

Men da fyrsten fik et slagtilfælde slukkedes lysene i Rue Saint-Lazare, skodderne i selskabssalene lukkedes, alt blev stille og mørkt i Orviedos palæ. Ikke en lyd hørtes, og man fortalte, at fyrstinden, efter at have taget alle møbler bort fra stuen og første sal, havde trukket sig tilbage i tre små værelser på anden sal, hvor hun levede som en nonne med sin moders kammerjomfru, den gamle Sophie, der havde været hendes barnepige.

Da hun atter viste sig, var hun klædt i en tarvelig sort kjole, havde et lille sort kniplingstørklæde knyttet over håret, stadig lille og buttet med den smalle, hvide pande, det smukke runde ansigt med en række tænder, som perler bag de lidt sammenknebne læber; men hendes hudfarve var blevet gul, hendes ansigt underligt stift, som beherskedes hun af én altopslugende tanke; hun havde et udtryk i øjnene, man ofte ser hos gamle nonner. Hun var lige fyldt tredive år, og fra den dag hengik hendes liv med storartede barmhjertighedsgerninger.

I Paris var forbavselsen stor, og en mængde mærkelige historier fortaltes.

Fyrstinden havde arvet hele formuen, de meget omtalte tre hundrede millioner, der beskæftigede endogså pressen.

Og den historie, der vandt størst tiltro, var i høj grad romantisk. Den vidste at fortælle, at en sortklædt mandsperson en aften, da fyrstinden var ved at gå til ro, pludselig havde vist sig i hendes soveværelse, uden at hun eller nogen anden havde kunnet fatte, hvorledes han var kommet derind; han skulle have meddelt hende, på hvilken måde hendes afdøde mand var

kommet i besiddelse af sin umådelige rigdom og havde vel sagtens ladet hende sværge, at hun skulle, så vidt hun kunne, gøre godt igen, hvad manden havde forbrudt, hvis hun ikke ville straffes for hans ugerninger. Og så var den hemmelighedsfulde person forsvunden.

I hvert fald havde hun i de fem år, hun havde siddet enke, handlet med dette mål for øje, enten hun nu gjorde det efter ordre eller af egen drift, efter at hun ved undersøgelse af mandens papirer var blevet oplyst angående karakteren af hans forretninger.

Hos denne kvinde, der aldrig havde kendt elskov, og som naturen havde nægtet moderglæden, syntes kærlighedstrangen at være forvandlet til en sand lidenskab for de fattige og ulykkelige, for de lidende, de undertrykte, for alle dem, der på nogen måde var blevet forurettede af den afdøde; og hun søgte nu at holde dem skadesløse ved en regn af almisser og milde gaver.

Det blev hos hende en fiks idé, en stadig tanke, som aldrig lod hende have fred; hun betragtede sig som deres forsyn, som en bankier, hos hvem de fattige havde anbragt de tre hundrede millioner, for at de skulle anvendes efter bedste skøn; hun var kun regnskabsfører, forretningsmand, levede midt i talstørrelser, mellem en sværm af sagførere, arkitekter og håndværksfolk.

I byen havde hun et stort kontorlokale, hvor en snes mennesker var beskæftiget. Og i sit hjem, i de tre små værelser, så hun kun sine mellemmænd, sine fem-seks stedfortrædere. Hun sad fra morgen til aften ved sit skrivebord som chefen i et stort handelshus, mellem uhyre dynger af papir, der var ved at

vokse hende over hovedet. Hendes drøm var at lindre al menneskelig elendighed, fra barnet, der kommer nøgent til verden, til oldingen, der vånder sig i dødskval.

I disse fem år havde hun øst penge ud med begge hænder: hun havde i Villette-kvarteret grundet en vuggestue med rene hvide senge for spæde børn og større blå for dem, der var vænnet fra, en lys, rummelig anstalt, hvor hun allerede havde optaget 300 børn, i Saint-Mandé et vajsenhus, hvor 100 drengebørn og lige så mange pigebørn blev opdraget og undervist som velstående børn af middelklassen, og i Chatillon en stiftelse for 100 gamle mænd og koner, og endelig i Saint-Marceau et sygehus på 200 senge, der lige var blevet færdigt.

Men hendes yndlingsplan, den hun i denne tid viede hele sit hjerte, var dog et arbejdshus – en af hendes egne opfindelser – et sted, som skulle træde i stedet for anstalterne for moralsk fordærvede børn. Her skulle 300 børn, 150 af hvert køn, finde tilflugt, børn, der var samlet sammen i, smuds og forbrydelse, skulle her genfødes og forbedres ved god behandling og fornuftig opdragelse, her skulle de lære at blive dygtige arbejdere i de forskellige håndværk, der måtte passe for dem.

Disse talrige stiftelser, disse betydelige gaver, denne godgørenhed efter en aldeles afsindig målestok havde i de forløbne fem år allerede kostet hende en tredjedel af den efterladte formue. Blev hun ved på den måde i et par år til, fik hun snart ende på sin rigdom; hun tænkte end ikke på at lægge så meget til side til sig selv, at hun kunne sikre sig den smule mælk og det brød, af hvilket hun udelukkende levede.

Når hendes gamle tro tyende, Sophie, en sjælden gang brød sin sædvanlige tavshed og forudsagde, at hendes frue ville

komme til at dø i fattigdom og usselhed, svævede et svagt guddommeligt, forhåbningsfuldt smil om de blege læber, der ellers syntes at have glemt, hvad det var at smile.

Det var i anledning af det omtalte arbejdshus, at Saccard havde gjort bekendtskab med fyrstinden. Han var medejer af den byggegrund, hun købte dertil, en gammel have med dejlige træer, der stødte op til Parc de Neuilly, ud til Boulevard Bineau.

Den raske måde, på hvilken han afgjorde forretningen, havde tiltalt fyrstinden, og hun sendte derfor bud efter ham, da der opstod nogle vanskeligheder med bygningsentreprenøren. Til gengæld blev han smittet af hendes begejstring for værket; det var en storslået plan, hun udkastede for arkitekten: to vældige fløje – en til piger, en til drenge – forbundet ved en hovedbygning med et kapel, fællesstuer, boliger for bestyrelsen og personalet. Til hver fløj skulle høre en uhyre stor legeplads, værksteder og alle mulige udenomsbekvemmeligheder.

Men hvad der især indtog ham, der selv havde smag for det storartede, var den luksus, der anvendtes, den flothed med bygningsmateriale – altid det bedste – sten og marmor, der i århundreder kunne trodse tidens tand, et køkken, fra øverst til nederst beklædt med hollandske klinker og så stort, at det kunne rumme en okse på spid; kæmpemæssige spisesale med prægtige egetræspaneler, sovesale, hvor sol og luft strømmede ind, og hvor væggene var malet i lyse farver, en linnedstue, badeværelser, en sygestue med alle de nyeste bekvemmeligheder, alle de nyeste opfindelser og overalt rummelige korridorer, høje, brede trapper, luftige om sommeren og lune om vinteren, hele huset badet i solen, et

præg af ungdomsfriskhed forenet med rigdommens velvære skulle hvile over hele anstalten.

Da arkitekten ville gøre fyrstinden forestillinger i anledning af denne unyttige overdådighed, talte om bekostning osv., afbrød hun ham hastigt; hun havde levet i pragt og herlighed, nu ville hun lade de fattige nyde, hvad hun havde haft; det var dog dem, der arbejdede for de rige. Hendes stadige tanke var, hun ville skaffe de ulykkelige del i livets glæder, ville bænke dem ved de riges bord, rede dem bløde lejer, ikke tilkaste dem en brødskorpe som almisse, ikke give dem nattely på en ussel halmsæk; nej, overflødighed, velvære skulle de smage, i stolte slotte skulle de sidde til højbords som sejrherrer.

Men hun kastede pengene ad af vinduerne, blev bestjålet og bedraget på det frækkeste, når hun skulle gøre bygningsoverslag. En hel sværm entreprenører levede af hende, for ikke at tale om alt, hvad der bortødsledes ved uforstandig forvaltning og mangel på tilsyn; de fattige og deres velgørerinde blev plyndrede.

Og her var det Saccard, som åbnede den fornemme dames øjne, bad hende om at lade ham se regnskaberne efter. Han var forresten aldeles uegennyttig i dette tilfælde, havde kun fået lyst til for sin egen fornøjelse at ordne denne vilde milliondans en lille smule – en dans, der unægtelig vakte hans dybeste beundring. Aldrig før havde den mand vist en så hårfin hæderlighed.

Her i denne indviklede, storartede forretning var han den virksomste, den ærligste hjælper, ofrede sin tid, ja sine penge, bare for at have den glæde at se disse uhyre summer gå

igennem sine hænder. Han blev snart den styrende i byggeforetagendet.

Fyrstinden så aldrig selv til arbejdet, ligesom hun heller aldrig satte sine fødder i sine andre velgørenhedsanstalter; hun havde nu en gang begravet sig i sine tre små stuer, sad der usynlig som en god fe, mens Saccard fo'r om, tilbedt og velsignet, overvældet af al den taknemmelighed, hun syntes at ville skyde fra sig.

Han gik allerede på den tid og spekulerede på en storartet plan, der med ét, kort efter hans indflytning i fyrstindens hus, var slået ned i hans sjæl og blevet til en brændende attrå.

Skulle han ofre sig helt og holdent for dette store værk?

I denne tvivlens og uvishedens stund, da han var ruineret af sin spekulation, stod denne tanke for ham som en art genfødelse, han ville opstå i en ny og bedre skikkelse; han skulle uddele alle disse milde gaver, styre denne gyldne strøm, der udgød sig over alle den vældige stads fattige.

Der var endnu 200 millioner tilbage af fyrstindens formue; hvilke store værker kunne man ikke grunde, hvilket vidunderslot kunne man ikke fremtrylle med sådanne hjælpekilder til sin rådighed?

For ikke at tale om, at han kunne forvalte disse rigdomme, gøre dem indbringende, fordoble dem mange gange; han forstod at udnytte dem, han kunne jo skabe en verden med sådanne summer.

Og denne tanke løftede, begejstrede, berusede ham, han ville være en uudslukkelig barmhjertighedens ild, der skulle varme det lykkelige Frankrig. Han blev ganske bevæget og rørt over sig selv, for han var fuldstændig ærlig overfor fyrstinden, ikke en

hvid blev hængende ved hans egne fingre. Hans vidtskuende hjerne undfangede en ganske naiv idyl, for det faldt ham ikke et eneste øjeblik ind at bøde på alle de kneb og bedrag, han havde begået i den tid, han gjorde forretninger på Børsen.

Denne drøm faldt så meget mere i hans smag, som den jo egentlig havde en vis lighed med hans gamle yndlingstanke: Paris' erobring. At blive konge i velgørenhedens rige, de fattiges tilbedte forsyn, erhverve sig en enestående folkeyndest, blive talt om højt og lavt – dette var mere end selv hans dristigste drømme havde foregøglet ham. Og han ville kunne udrette vidundere, hvis han i det godes tjeneste anvendte al sin forretningsdygtighed, sin snildhed, sin ihærdighed, sin fuldkomne fordomsfrihed! Han havde jo den almægtige løftestang, ejede den kraft, der overvinder alt: penge, penge i massevis, hele kister fulde; penge, der afstedkommer så mange ulykker, og som på den anden side gør så megen gavn, når deres besidder sætter sin stolthed og glæde i at give!

Videre fløj Saccard i sine syner! Bestandig videre! Hvad var til hinder for, at han ægtede fyrstinde Orviedo? Det ville give deres stilling en langt større klarhed; på den måde ville onde tunger ikke kunne beskæftige sig med dem og deres forhold!

I en hel måned kredsede han om hende med behændighed, forelagde hende storslåede planer, bildte sig ind, at han gjorde sig uundværlig, og en skønne dag kom han med sit forslag, udviklede sin idé. Det var et virkeligt kompagniskab, han bød hende; han skulle være en slags forretningsfører, skulle bestyre al den rigdom, fyrsten havde tilvendt sig; han forpligtede sig til at give de fattige tilbage, hvad der var blevet stjålet fra dem, give dem det tilbage med renter og renters renter.

Fyrstinden sad ganske stille og hørte ham til ende, sad der i sin evindelige sorte kjole med det tarvelige lille kniplingstørklæde knyttet om hovedet, og ikke en muskel i det rolige, blege ansigt røbede, hvad indtryk dette forslag gjorde på hende. Hun tænkte forresten kun over den fordel, de fattige kunne have af en sådan ordning; alt andet var for hende en bisag. Hun bad om betænkningstid til næste dag, og da denne oprandt, afslog hun at række hånd til virkeliggørelsen af Saccards plan: hun havde vel sagtens indset, at hun i fremtiden ikke mere ville være eneherskerinde over sine store midler, og hun ville selv råde, have lov til at skalte og valte aldeles efter eget tykke, selv om andre kaldte hendes handlemåde afsindig. Men hun erklærede, at hun ville prise sig lykkelig ved at have ham ved sin side som rådgiver, viste ham, hvor stor pris hun satte på den hjælp, han ydede, og bad ham vedblivende tilse "arbejdshuset", hvis egentlige bestyrer han var.

I en hel uge gik Saccard og sørgede, sørgede heftigt over denne sin plans forlis; ikke at han atter følte lyst til svindleriet og børsrøveriet, men denne storslåede idyl, sat i stil med millioner, havde gjort hans gamle korsarhjerte ganske blødt, aldeles som en rørende vise kan bringe tårer frem i øjnene på den usleste drukkenbolt.

Atter var han slået til jorden efter den høje flugt; han havde en fornemmelse af at være stødt fra tronen! Penge havde for ham altid været, ikke alene midlet til alle mulige materielle nydelser, men også vejen til hæder og storhed, til et fyrsteligt liv i højhed og pragt; aldrig steg han højt nok i sine egne tanker, og han rasede over således gang efter gang at stækkes. Da

fyrstindens bestemte afslag således havde bragt hans planer til at styrte sammen, blev han grebet af en uhyre kamplyst.

Brydes, prøve kræfter, slå andre sønder og sammen i spekulationens vilde strid, trampe ned for ikke selv at trædes under fødder; det var, næst hans trang til nydelse og attrå efter pragt, den store drivfjeder, den eneste grund til den lidenskab, han viste i forretningslivet. Han pugede ikke penge sammen, men han nød glæden ved at sætte store summer i bevægelse, han frydede sig ved at se store formuer rykke i marken som svære hærstyrker, ved millionernes sammenstød, ved nederlagene, ved sejrene: al denne tummel berusede og begejstrede ham. Og nu kom hans had til Gundermann igen frem: han pintes af hævngerrighed: styrte Gundermann! Dette havde været hans yndlingstanke, hver gang han lå slagen på valpladsen. Og selv om han forstod, hvor barnagtigt et sligt forsøg ville være, gaves der da ingen udsigt til på en eller anden måde at rykke stormanden ind på livet, danne sig en sideordnet stilling, bringe ham til at dele magten, som konger i nabolande, der kalder hinanden fættere? Da var det, han uimodståeligt droges til Børsen; hans hoved fyldtes af mange forskellige slags forretninger, som han kunne få i stand; længe vaklede han, vidste ikke, i hvilken retning han skulle styre, indtil en stor plan lidt efter lidt stod klar for ham og bemægtigede sig alle hans tanker.

Siden han var flyttet ind i fyrstindens ejendom, havde han oftere set ingeniør Hamelins søster, der beboede den lille lejlighed på anden sal; hun var en kvinde med en meget smuk figur, fru Caroline, som hun kaldtes. Hvad der især ved første øjekast havde været Saccard påfaldende, var hendes hår, en

sand krone af dejligt, sølvhvidt hår, der gjorde en sælsom virkning over det endnu unge ansigt – fru Caroline var kun 35 år; hun havde allerede i ti år været hvidhåret, og de tykke, sorte øjenbryn gav den hermelinskronede pande en mærkelig ungdomsfriskhed. Hun kunne aldrig have været smuk, dertil var næse og hage for svære og fremstående, munden for stor og læberne for tykke, skønt de havde et udtryk af uendelig godhed. Men dette hvide hår, denne fine silkemanke mildnede hårdheden i de svære træk og gav hende en vis smilende, bedstemoderlig ynde. Hun var høj og kraftigt bygget, havde en ædel, majestætisk, fast fremtræden.

Hver gang Saccard mødte hende, måtte han stå stille og se efter hende. Han misundte hende denne høje skikkelse, dette gode helbred, ønskede, at han lignede hende lidt mere. Og lidt efter lidt fik han af sine folk de to søskendes historie at vide.

Georges og Caroline Hamelins fader havde været læge i Montpellier, en berømt videnskabsmand, ivrig katolik, der var død uden at efterlade sine børn noget. Ved faderens død var Caroline 18 og Georges 19 år gammel; han var elev i den polytekniske skole, og hun fik en plads i Paris som lærerinde. Det var hende, der holdt broderen med lommepenge, mens han var på skolen; senere hen, da han efter en dårlig eksamen måtte kæmpe hårdt for tilværelsen, var det også hende, der støttede ham af sin magre gage, indtil han fandt sig en plads. De to søskende elskede hinanden højt og havde besluttet at leve sammen bestandig.

Men et rigt parti bød sig til: en brygger, der var millionær, blev indtaget i den unge piges elskværdighed og forstandighed, og Georges rådede sin søster til at sige ja, hvilket han senere

blodigt fortrød, for efter nogle års forløb måtte Caroline søge skilsmisse; manden var nemlig både fordrukken og halvgal af ugrundet skinsyge og forfulgte den ulykkelige kone med knive og andre våben, når han fik sine anfald. Den gang var hun 26 år gammel; hun var fattig som før hun indgik det ulykkelige ægteskab, for hun nægtede på det allerbestemteste at fordre nogen som helst understøttelse af den mand, hun forlod. Imidlertid var det endelig lykkedes broderen efter megen forgæves søgen at få en stilling, der passede for ham: han skulle rejse til Ægypten med en kommission, der skulle gøre de første overslag til gennemskæringen af landtangen ved Suez; og nu tog han søsteren med sig… Hun indrettede sig og broderen et hjem i Alexandria, begyndte straks at give timer, mens han rejste landet rundt i embeds medfør.

Indtil 1859 blev de boende i Ægypten, og de var vidne til de første spadestik på strandbredden ved Port Said: en lille flok, næppe 150 jordarbejdere, der blev til ingenting mellem de uhyre sandbunker.

Derefter sendtes Hamelin til Syrien for at passe på, at tilførslen af levnedsmidler skete på en hensigtsmæssig måde, og han kom ikke tilbage på grund af uenighed med sin overordnede. Caroline rejste nu også til Beirut, hvor hun snart fandt elever. Han tog fat på et storartet foretagende: et fransk aktieselskab ville anlægge en landevej fra Beirut til Damaskus; han blev antaget som overingeniør og ledede det vældige arbejde, der fordredes for at bryde en vej gennem Libanonbjergene. Endnu i tre år levede de dér, indtil vejen var anlagt; han rejste om i bjergene, var en gang borte i to måneder, da han gennem Taurus tog til Konstantinopel. Hun ledsagede

ham, når hun kunne slippe bort fra sit arbejde, gik ind på alle de planer, der opstod hos ham, mens han gravede i denne ældgamle jordbund, som sov under en uddød civilisations aske. Han havde samlet mapper fulde af planer og overslag, og nu følte han nødvendigheden af at vende tilbage til Frankrig, hvis han ville give alle disse forskellige foretagender helhed og levedygtighed; kun i sit fædreland kunne han danne aktieselskaber og skaffe de nødvendige kapitaler.

Og efter ni års ophold i Orienten rejste de hjem. Af nysgerrighed lagde de vejen over Ægypten, hvor kanalarbejdet fyldte dem med begejstring. En hel stad var vokset frem af sandet på Port Saids øde strandbred, et helt folk vrimlede dér som i en uhyre myretue og forvandlede egnens udseende. Men i Paris ventede der Hamelin skuffelse på skuffelse. I fem fjerdingår kæmpede han for sine planer, uden at det lykkedes ham at vinde en eneste for dem; han var for beskeden, heller ikke videre godt skåret for tungebåndet, boede i en lille lejlighed på fem værelser, der kun kostede ham 1200 francs; han var i sit fædreland meget fjernere fra at slå igennem end i hine dage, hvor han rejste over bjerg og dal i Lilleasien. Deres sammensparede penge smeltede hastigt hen, og de to søskende forudså, at deres hjælpekilder snart ville være udtømte.

Det var denne kendsgerning, som vakte Saccards interesse. Han så fru Caroline med hver dag blive mere og mere nedslået, hendes strålende munterhed svandt bort ved synet af broderens tiltagende modløshed. I deres husholdning var det hende, der spillede mandens rolle. Georges, en finere og spinklere udgave af søsteren, var meget begavet, men optoges fuldstændig af sine studier, og når han havde fordybet sig i sit arbejde, ville

han nødig forstyrres. Aldrig havde han haft lyst til at gifte sig; han tilbad Caroline, og hendes selskab var ham nok. Og denne dygtige mand, hvis hjerne undfangede så store ideer, skabte så vidtstrakte planer, han, der var så ihærdig, så lidenskabeligt ivrig i alt, hvad han foretog sig, var undertiden så naiv, så uvidende om, hvad der foregik i hans umiddelbare nærhed, at man fristedes til at kalde ham en tosse.

Han var opdraget i den strengeste ærbødighed for religionen, var rettroende katolik og havde bevaret sin barnetro, mens søsterens meninger i religiøs henseende var yderst fremskredne. Hun havde læst umådeligt meget, havde erhvervet sig en for en kvinde ganske usædvanlig dannelse ved de indgående tekniske studier, hun ganske på egen hånd havde gjort for at følge og forstå broderen og hans planer. Hun talte fire sprog, var vel bevandret i den nationaløkonomiske og filosofiske litteratur, havde haft et anfald af lidenskabelig beundring for de socialistiske udviklingsteorier, men var nu atter faldet til ro, og dette skyldtes især hendes rejser, hendes langvarige ophold i fjerne lande. Hun var meget tolerant, viste ved enhver lejlighed en overordentlig klog sindsligevægt; skønt hun ikke selv troede, var hun altid ærbødig overfor broderens religiøse overbevisning. En gang var det kommet til en forklaring mellem de to søskende, og siden da blev den sag ikke mere berørt mellem dem. Hun var en højt begavet kvinde, god og naturlig; hun besad en sjælden livlighed, forenet med et urokkeligt livsmod, der hjalp hende til med oprejst pande og smilende ansigt at bære skæbnens tungeste tilskikkelser; og hun plejede at sige, at hendes hjerte kun blødte af en eneste sorg: at hun ikke havde et barn.

Saccard kom tilfældigvis til at gøre Hamelin en tjeneste: han skaffede ham noget arbejde hos et selskab, der havde brug for en ingeniør til at afgive sit skøn over en maskine. Og således fik han adgang til de to søskendes hjem, gik ofte op og tilbragte en times tid hos dem i deres dagligstue, det eneste værelse, der var rummeligt, og som var omdannet til arbejdsværelse. Det var kun sparsomt møbleret: et langt tegnebord, et andet mindre bord fuldt af papirer, og et halvt dusin stole; på kaminpladen stabler af bøger. Overalt på væggene bredte sig en højst ejendommelig dekoration: en række planer og tegninger, en mængde lyse, klare akvareller, fæstet til muren med fire søm. Det var indholdet af sin tegnemappe, Hamelin her havde udstillet; alt, hvad han i Syrien havde samlet, hele hans fremtid; akvarellerne var af søsteren: udsigter derovre fra, figurer, skitser, dragter, som hun havde set og fæstet på papiret, når hun ledsagede broderen på dennes udflugter; alle udkastene var livligt og personligt gjorte, aldeles fordringsløse forresten. Gennem to brede, høje vinduer ud til haven ved Beauvillierslyst faldt lyset klart hen over denne masse af tegninger, der fortalte om en anden verden, om en anden tilværelse, en sælsom drøm fra et hensmuldrende oldtidssamfund, hvor ingeniørens planer, med de faste, matematiske linjer tog sig ud som stivere, som videnskabelige forsøg på oplysning og moderne omdannelse.

Og når Saccard havde hjulpet Hamelin, når han med den evige tjenstagtighed, der var hans elskværdighed, havde gjort sig nyttig, faldt han mangen gang i staver foran dette galleri, især henrykt over Carolines værker, og han blev aldrig træt af at forhøre sig, udspørge, bede om oplysninger og forklaringer. I

hans frugtbare hjerne spirede allerede en uhyre, omfattende plan frem.

En morgen traf han Caroline alene; hun sad ved det lille bord, som hun havde taget i besiddelse, og hvor hun besørgede sine skriverier. Hun var meget nedslået, og hendes hånd lå træt og modløs imellem de ophobede papirer.

"Hvad skal man sige? Det går i vasken alt sammen! Og jeg er dog ikke den, der let taber modet. Men nu ser det kun sort ud for os, og hvad der især piner og trætter mig, er den uvirksomhed, alle disse uheld medfører; min broder holder det ikke ud længe, det indser jeg godt, han er ikke udholdende, kun når han har noget at bestille, kan han være modig. Jeg har forgæves søgt en plads som lærerinde; jeg synes, jeg må hjælpe ham, og jeg kan dog ikke give mig til at være rengøringskone."

Aldrig før havde Saccard set hende således opgive ævred.

"Nå, nå! Så galt er det da vel heller ikke fat," udbrød han.

Hun rystede på hovedet, talte med bitterhed om den tilværelse, hun ellers bar med så megen ro og styrke, hvor sørgelig den end var.

Og i samme øjeblik kom broderen hjem med alt andet end opmuntrende nyheder; store, tunge tårer kom frem i hendes øjne og løb langsomt ned over kinderne på hende. Hun sagde ikke et ord, men knyttede i tavshed hænderne, mens hendes øjne stirrede stift ud i luften.

"Og når man så tænker på, at en stor formue venter os derovre – hvis jeg blot kunne få en eller anden rigmand til at give mig en håndsrækning," sagde Hamelin ganske fortvivlet.

Saccard stod netop foran en af tegningerne, der forestillede en pavillon, omringet af store pakhuse.

"Hvad skal dette være?" spurgte han.

"Å," forklarede Hamelin, "det er et udkast, jeg for min egen private fornøjelse har gjort. Det skulle være et beboelseshus derovre i Beirut, en bolig til bestyreren, direktøren for det selskab, jeg drømmer om; De ved nok, det store selskab, der skulle omfatte alle dampskibslinjerne."

Han blev ivrig, kom med indgående oplysninger. Under sit ophold i Orienten havde han tit nok fået lejlighed til at se og føle, hvor usle samfærdselsmidlerne var. De få selskaber, der bestod i Marseille, gik under i konkurrencen; de kunne ikke skaffe sig ordentligt driftsmateriel, og en af hans planer – grundplanen til alle de andre – var en sammensmeltning af disse forskellige selskaber, der skulle gøres til et stort hele, et vældigt selskab med en kapital på mange millioner. De skulle besejle og beherske hele Middelhavet ved at åbne linjer til alle havne i Afrika, Spanien, Italien, Grækenland, Ægypten og Asien, lige ind til det inderste af Sortehavet.

Intet kunne være fordelagtigere eller mere fædrelandskærligt end et sådant foretagende; på den måde kunne franskmændene erobre Orienten, for ikke at tale om Syrien, der ved den regelmæssige forbindelse blev et åbent felt for mangfoldige storslåede foretagender.

"Ja, konsortier!" mumlede Saccard hen for sig, "dér synes jo handelens fremtid at ligge … Det giver styrke at slutte sig sammen! tre eller fire små forretninger, der vegeterer hver for sig, bliver et stort, blomstrende foretagende, så såre de slutter sig sammen. – – Ja, fremtiden tilhører uden tvivl de store kapitaler. Fabriksvirksomheden, handelen vil en gang blive kun

en eneste stor basar, hvor enhver kan få alt, hvad han har brug for."

Atter stod han stille, denne gang foran en skitse, et vildt landskab, en øde bjergkløft, spærret af en masse nedstyrtede klippeblokke, bevoksede med tornede buskvækster.

"Å," sagde han, "dette er jo verdens ende. Her plages man vist ikke af mennesker og deres trafik?"

"Det er en kløft ved Karmelbjergets fod," svarede Hamelin. "Min søster tog skitsen en gang, jeg havde forretninger deromkring."

Og han lagde til stille og roligt:

"Se engang dér: mellem de kalksten, som porfyrlaget har væltet op langs hele bjergets side, findes en betydelig sølvåre, ja netop: en sølvmine, der efter mine overslag ville kunne give store resultater."

"En sølvmine!" gentog Saccard ivrigt.

Fru Caroline stod stadig hensunket i bedrøvelige tanker; hun hørte kun halvt om halvt, hvad de to herrer talte om. Nu sagde hun, snarere til sig selv end til de andre:

"Karmelbjerget! Ørkenen! Dage i fred og ensomhed! Der vokser myrter og gyvelbuske, de dufter, luften er sødme og varme. Der svæver de stolte ørne højt, højt oppe om bjergets tinde … Og så alt det sølv, der slumrer side om side med elendighed og usselhed! Ak ja, der var plads for mange, mange glade mennesker, opblomstrende byer, et helt folk, genfødt ved arbejdet."

"Der kunne med lethed anlægges en vej fra Karmel til Joppe," vedblev Hamelin. "og det er min tro, at man også ville støde på jernlag, for dem er der nok af i alle de bjerge … Jeg har studeret

en ny måde til at indvinde jernet, en metode, der ville spare mange penge. Alt er færdigt, jeg mangler kun de nødvendige driftskapitaler."

"Karmelbjergets Sølvmineselskab!" mumlede Saccard.

Nu var det ingeniøren, der med løftet hoved gik fra den ene tegning til den anden, fordybet i sit livs store værk, begejstret ved tanken om den glimrende fremtid, der her lå og slumrede, mens han kæmpede med pekuniære vanskeligheder.

"Og det er kun små forarbejder," vedblev han. "se på alt dette her. Her er hovedsagen, et helt jernbanenet over Lilleasien. Den ubegribelige mangel på hurtige og bekvemme samfærdselsmidler er grunden til, at dette rige land ligger unyttet hen. Der er ikke en ærlig landevej; trafik og transport sker udelukkende ved hjælp af kameler eller æsler … Tænk Dem dog den omvæltning, en jernbane ville gøre i disse ufarbare ørkner, i disse vilde bjergegne … Fabriksvirksomhed og handel ville ti gange fordobles, Europas sejrende civilisation ville åbne Orientens porte på vid gab … Å, hvis dette i ringeste måde interesserer Dem, er jeg villig til at forklare Dem de mindste enkeltheder, og så skal De se! De skal bare se!"

Og han måtte på stående fod give sig til at udvikle sine planer for Saccard.

Det var især på sin rejse til Konstantinopel, at han havde gjort udkast til sit jernbanenet. Den store, den eneste vanskelighed, der her frembød sig, var gennembrydningen af Taurusbjergene, men han havde berejst de forskellige bjergpas og påstod, at den alligevel kunne foretages uden alt for urimelige bekostninger. Desuden tænkte han ikke på med ét slag at anlægge hele nettet. Når han af sultanen havde fået

bevilling, når han havde afsluttet kontrakt om hele systemet, var det hans plan først at anlægge ene og alene hovedlinjen fra Brussa til Beirut over Angora og Aleppo. Så ville han senere hen tænke på sidelinjer fra Angora til Smyrna, fra Trapezunt til Angora, fra Erzeroum til Sivas.

"Og så, og så ..." vedblev han.

Han stoppede op, nøjedes med at smile, turde end ikke give sine dristige planer ord. Det var en drøm!

"Ak ja, sletterne ved Taurusbjergenes fod," vedblev fru Caroline med sin drømmende betoning, "det er jo paradiset! Når man kradser lidt i jorden, vokser kornet tykt og frodigt, træerne, fersken-, kirsebær-, figen-, mandeltræer, bugner af overflødighed. Og hvilke store skove af oliven og morbærtræer findes ikke dér! En fredsommelig, en lykkelig tilværelse i den lette, varme, luft, under den evigt blå himmelhvælving."

Saccard lo, en skarp, skingrende latter, en begærlig, lysten latter, som altid undslap ham, når han lugtede gode kup. Og da nu Hamelin igen gav sig til at tale om andre af sine planer, talte om sine udmærkede forbindelser i Konstantinopel, om sit venskab med den mægtige storvezir, lod ord falde om muligheden af at oprette en bank i Tyrkiets hovedstad, afbrød Saccard ham smilende:

"Men det er jo slaraffenland, ligefrem slaraffenland! Der flyver jo stegte duer ind i munden på en!"

Og meget fortroligt lagde han begge sine hænder på fru Carolines skuldre.

"Nå, De skal sandelig ikke sidde og hænge med næbbet, bedste frue. Jeg synes godt om Dem; De skal se, Deres broder og

jeg, vi finder nok på et eller andet. Det bliver nok godt alt sammen … Hav bare lidt tålmodighed …"

I den følgende måned skaffede Saccard atter Hamelin arbejde, og skønt han ikke talte mere om de store planer, var det dog øjensynligt, at han gik og tænkte på dem. Han var lidt tvivlrådig endnu, de syntes ham så vidtomfattende, så knusende i deres uberegnelige omfang. Men hvad der knyttede ham nærmere til Hamelins, var den venlige, naturlige forekommenhed, med hvilken Caroline tog sig af hans enkemandshjem, hvor alt gik som det bedst kunne, og hvor de mange kokke fordærvede suppen.

Han, der var så snild udadtil, der var bekendt for sit klare overblik, sin faste hånd, når der var tale om store, indviklede foretagender, lod stå til hjemme i sit hus, hvor han fra alle sider blev bestjålet, så det var en gru.

Fru Caroline, der var begyndt med at give ham gode råd nu og da, tog snart selv hånd i hanke og indførte besparelser snart hist, snart her, indtil han en skønne dag, halvvejs i spøg, bad hende overtage husets styrelse. Hvorfor ikke? Hun, der havde søgt en plads som lærerinde, kunne da gerne påtage sig dette hverv, der på ingen måde kunne være sårende, og som ville forøge hendes indkomster. Saccards tilbud, der blev gjort med et smil, blev af den fornuftige kone taget alvorligt under overvejelse.

Det var en stilling, der ville lette broderen byrden af at skaffe deres underhold, for Saccard bød sin nye husbestyrerinde 300 francs om måneden.

Hun sagde ja, og på otte dage fik hun huset i orden. Kokken med samt hans kone blev afskediget; en kokkepige, tjeneren og

stuepigen måtte være tilstrækkelige til at udføre husets gerning. Hun beholdt ligeledes kun en hest og en vogn, fik hånd- og halsret over alt og alle, gennemså regnskaberne med så stor omhu, at hun straks den første måned fik udgifterne bragt ned til det halve af, hvad de før havde været.

Saccard var henrykt, sagde for spøg, at nu var det nok ham, der snød hende, og at hun skulle have fordret sine procenter af, hvad hun sparede for ham.

Og nu begyndte disse tre mennesker at leve i daglig fortrolighed. Saccard fik den tanke at lade krampen tage bort, så at man atter ad vindeltrappen kunne gå fra første til anden sal, og mens broderen, så lang dagen var, sad ved sit tegnebræt og bragte orden i sine orientalske planer, gik søsteren op og ned mellem de to etager, lod sin pige passe deres egen lille husholdning og beskæftigede sig den meste tid med Saccards, hvor hun uddelte befalinger, som var hun hjemme dér.

Det var den ensomme mand en glæde at se denne høje, statelige skikkelse sysle rundt og bringe liv i huset. Caroline gik omkring med et muntert smil på det ungdommeligt friske ansigt, som det hvide hår ikke gav noget gammelt præg; hendes gode humør var atter vendt tilbage, hun havde igen modigt taget fat på livet; hun følte, hvor nyttig hun var, og hun havde travlt tidlig og silde.

Uden spor af affektation bar hun altid sin tarvelige, glatte sorte kjole, og hvor hun gik og stod, hørte man en lystig klirren af nøgleknippet ved hendes bælte. Denne huslighed morede og adspredte hende; det var tydeligt, at hun, den højt dannede, sjældent kundskabsrige dame, syntes godt om at være en god

husmoder, at spare for en ufornuftig ødeland, som hun begyndte at holde af, som man holder af et uartigt barn.

Han var meget indtaget i hende, regnede ud, at der kun var en aldersforskel af 14 år imellem dem, og gav sig til at udtænke, hvad der egentlig ville ske, hvis han en skønne dag tog hende i sine arme. Var det rimeligt, var det muligt, at hun nu i ti år, siden hun tog bort fra manden, der havde været så slem imod hende, havde levet som en amazone, bestandig på rejse, uden at stå i forhold til nogen mand? Måske var det rejserne, det omflakkende liv, der havde beskyttet hendes dyd.

Han havde da forresten hørt sige, at en ven af broderen, en vis Beaudoin, købmand i Beirut, der snart ventedes til Europa, havde været forelsket i hende, så forelsket, at han kun ventede på mandens død for at ægte hende. Manden var nemlig for nylig af drankergalskab kommet på en sindssygeanstalt. Dette giftermål ville vel så kun være fortsættelsen af en allerede knyttet forbindelse, der var meget undskyldelig, ja næsten tilladelig. Og når hun havde stået i forhold til én mand, hvorfor skulle hun da ikke kunne føje ham også?

Men her standsede Saccard i sine betragtninger, han fandt hende så ligefrem, så naturlig, syntes, hun var som en god kammerat i sit væsen overfor ham. Når han så hende sysle om i huset, så på denne stolte, skønne skikkelse og så spurgte sig selv: hvad mon der ville hænde, hvis jeg gav hende et kys – da lød svaret, at der vel sagtens ville hænde en hel del kedsommelige og hverdagsagtige ting; og han opsatte sit forsøg til bedre tider, gav hende et kraftigt håndtryk og var glad over hendes venskab.

Men med ét henfaldt fru Caroline i en stor sørgmodighed.

En morgen kom hun ned med forgrædte øjne, blege kinder og langsomme trætte bevægelser; han spurgte hende om grunden, men hun ville intet sige ham, påstod hårdnakket, at hun ikke den dag var anderledes, end hun plejede. Det var først den følgende dag, han kom efter, hvad der var i vejen; på hendes bord fandt han nemlig en trykt meddelelse om, at hr. Beaudoin havde ægtet en datter af den engelske konsul, en meget rig og meget ung dame.

Slaget havde ramt hende så meget voldsommere, som det kom aldeles uventet – uden forberedelse; hun havde ikke fået et ord, end ikke et afskedsbrev, kun den omtalte trykte meddelelse fra ham. Det var hele den ulykkelige kvindes fremtidige tilværelse, der således styrtede sammen, hun mistede det håb, hun hidindtil havde klamret sig til, når modgang og bekymring pinte hende.

Og ved en grusom skæbnens ironi havde hun netop to dage forud fået efterretning om sin mands død; i 48 timer havde hun således kunnet tro, at hendes lykkedrøm skulle virkeliggøres. Nu styrtede hele hendes tilværelse sammen, hun følte sig aldeles lamslået.

Om aftenen, den selv samme aften, blev hun ramt af endnu et slag: da hun, som hun plejede, før hun gik op i sin egen lejlighed, trådte ind i Saccards arbejdsværelse for at tale med ham om, hvad der skulle foretages næste dag, berørte han den ulykke, der havde ramt hende, talte med så megen medfølelse, at hun brød ud i heftig gråd, og inden hun selv vidste, hvorledes det gik til, i en sælsom rørelse, i en underlig slappelse, lå hun i hans arme; hun blev hans uden glæde for hende eller for ham.

Da hun kom til sig selv, oprørtes hun hverken mod ham eller mod sig selv; men hendes sørgmodighed voksede, blev uendelig stor. Hvorfor havde hun ladet dette ske? Hun brød sig ikke på den måde om denne mand, og han elskede heller ikke hende. Ikke, fordi hun mente, det var umuligt at elske ham l smuk og ung var han visselig ikke, men hans livlighed, hans lille, fine skikkelse med al dens ihærdighed tiltalte hende i høj grad; hun kendte ham ganske vist ikke til bunds, men ville tro om ham, at han var tjenstagtig, overlegen, forstandig, en mand, der kunne hjælpe og støtte broderen i dennes store foretagender, kort sagt et dygtigt menneske, der ikke var mere uhæderligt end de fleste andre. Men det var alligevel et tåbeligt fejltrin, hun her havde begået! Hun, der ellers var så fornuftig, hun, der ved så mange lejligheder havde vist koldblodighed og selvbeherskelse, hun var faldet i denne mands arme i et anfald af bedrøvelse og havde hengivet sig til ham, hun vidste hverken hvorfor eller hvordan, som havde hun været en lille sentimental sypige.

Det allerpinligste var, at hun tydeligt mærkede, han var lige så forbavset, ja ærgerlig over denne tildragelse som hun selv. Da han havde villet trøste hende over Beaudoins forræderi og omtalte denne som en troløs elsker, hvis opførsel kun fortjente ringeagt og glemsel, havde hun ivrigt protesteret og forsikret, at hun aldrig havde stået i forhold til Beaudoin; først mente Saccard, hun af letfattelig kvindestolthed talte usandhed, men senere hen gentog hun dette sit udsagn med så megen fasthed, med et så klart og sanddru udtryk i sine store øjne, at han troede hende, troede, at hun af retsindighed havde bevaret sin renhed, troede, at Beaudoin virkelig tålmodigt havde ventet i to år, var så blevet træt og nu havde givet efter for fristelsen til at

ægte en pige, der var både yngre af år og et langt bedre parti end Caroline. Og det underlige var, at denne overbevisning, der egentlig burde have opflammet Saccard, netop havde den modsatte virkning: den fyldte hans sind med en sær forlegenhed; så godt forstod han, hvor skæbnesvanger hans dumhed nu kunne blive for dem begge.

I en fjorten dages tid vedblev Caroline at gå omkring med den dybeste sørgmodighed malet i sit ansigt. Den frejdighed, der før gjorde livet lyst for hende, var borte. Hun passede sine huslige sysler som før, men på en stille, åndsfraværende måde, uden spor af den livlighed, der var hendes væsens særpræg. Det var det menneskelige maskineri, der blev ved at gå, skønt sjælen var nedsunken i fortvivlelsens tilintetgørelse. Og midt i dette uoprettelige skibbrud, hvor hendes munterhed og tapperhed var gået til grunde, havde hun kun én adspredelse, kun én fornøjelse: den, at sidde med panden mod ruden og se ud gennem et af de store vinduer i dagligstuen, sidde dér med øjnene fæstede på haven til Beauvillierslyst, hvor hun lige fra den første dag havde anet, at en sorg havde sin bolig, en sorg så stor, så dulgt, så hemmelig og rørende, netop fordi disse mennesker passede så nøje på at bevare det ydre skin. Dér levede væsener, som led, som græd, og hendes egen sorg badede sig i deres skjulte tårestrøm; hun var så opfyldt af deltagelse, at det forekom hende, hun kun sørgede over dem, og denne forestilling gav hendes egen jammer ro og fred.

Familien Beauvilliers, der fordum, foruden store godser i Touraine og Anjou, havde ejet et prægtigt palæ i Rue de Grenelle, havde nu kun tilbage denne ejendom, der i begyndelsen af århundredet var bygget som en art villa i

udkanten af staden, men nu lå omgivet af store sorte bygninger i Rue Saint-Lazare. De store, smukke træer stod som i en brønd. Havetrappe og veranda var overgroet med mos, og selve huset i høj grad forfaldent. Haven lignede en stump natur i fængsel, en lille, hyggelig krog, der kæmpede med ødelæggelsen i stump fortvivlelse, hvor solen kun trængte ned med et dæmpet, grønligt skær, der virkede koldt og klamt. Og i denne fugtige kælderstilhed, på denne sprukne havetrappes øverste trin så Caroline grevinde de Beauvilliers' høje, magre, majestætiske skikkelse. Hun var henved 60 år, ganske hvidhåret, gammeldags klædt, havde en stor næse, smalle læber, og hendes usædvanlig lange hals gav hende en vis lighed med en blid, gammel, bedrøvet svane. Lige bagved hende kom så altid datteren; Alice de Beauvilliers var til trods for sine 25 år så spinkel, så fintbygget, at man kunne have taget hende for et pigebarn i opvæksten, når man ikke så på hendes blege ansigt med den grå hudfarve og det trætte udtryk. Hun lignede moderen påfaldende, men ejede ikke dennes stolte holdning, og hendes hals var så uforholdsmæssig lang, at den kun havde den ynde, der er særegen for de sidste henvisnende skud på en ædel gammel stamme.

De to damer levede alene her. Sønnen, Ferdinand de Beauvilliers, havde taget tjeneste i pavens livgarde efter slaget ved Castelfidardo, som Lamoricière havde tabt. Hver eneste dag, når det ikke regnede, kom de anstigende, moderen først, så datteren; de gik ned ad trappen, vandrede rundt om midterplænen uden at veksle et ord. Om plænen var der kun en vedbendkant, blomster kunne sagtens ikke trives af mangel på sol, eller der fattedes måske penge til at anskaffe dem for. Og

disse to blege kvinders langsomme vandring, en vandring, som de vistnok foretog af helbredshensyn, fik et sælsomt, smertefuldt præg her under de ældgamle træer, der havde været vidne til så mange lystige fester, og som nu, kvalt under de omringende borgerlige nabohuse, så ud, som fulgte de alle de døde ting til jorden.

Og lidt efter lidt begyndte Caroline at føle en levende interesse for de to damer, en medfølende deltagelse, der var helt blottet for simpel nysgerrighed, og da hun havde udsigt over haven, kom hun efterhånden ind i deres daglige liv, som de til gaden skjulte med største omhu. De holdt endnu hest og vogn, der blev passet af et gammelt tyende, som både var tjener, kusk og portner; desuden havde de en kokkepige, der tillige gjorde stuepigegerning. Når grevinden og komtessen kørte ud, var både vogn og seletøj blankt og korrekt nok, og når de om vinteren hver fjortende dag så nogle venner hos sig til middag, havde anretningen bibeholdt en vis glans fra fordums dage, men Caroline vidste nok, hvor der måtte spares og knibes for at bevare dette bedrageriske skin af rigdom! I et lille skur, hvor de troede, at intet fremmed øje kunne trænge ind, stod pigen næsten hver dag og vaskede deres dårlige og slidte undertøj, der var både lappet og stoppet; der skrabedes et par gulerødder, rensedes en håndfuld kartofler til herskabets middag; man lod brødet ligge og blive gammelt, for at der skulle være mere forslag i det. Der anvendtes alle mulige og umulige tarvelige, men i deres lidenhed rørende fif: den gamle kusk gjorde komtessens støvler i stand, kokkepigen blækkede grevindens slidte handsker på fingerspidserne, datteren arvede moderens aflagte kjoler, der fiksedes op med utrolig snildhed, hattene

varede i årevis ved hjælp af en lille sløjfe her og en smule blomst hist. Når der ingen fremmede ventedes, var stueetagen hermetisk tillukket, lige så de store værelser på første sal, for i hele det store hus brugte de to damer til daglig kun et eneste værelse, der på én gang var spise- og dagligstue. Når vinduet stod åbent, kunne man se grevinden i færd med at stoppe sit tøj som en simpel borgermands kone, mens den unge pige, der sad mellem sit klaver og sin malerkasse, var travlt beskæftiget med at strikke enten strømper eller halvhandsker til moderen. En dag, da det havde været et voldsomt uvejr, så Caroline dem begge gå ned i haven og omhyggeligt rive gruset, som det heftige regnskyl havde skyllet bort, tilbage på dets plads.

Nu kendte fru Caroline deres historie: grevinden havde været meget ulykkelig i sit ægteskab; hendes mand havde ført et udsvævende liv, og hun led i tavshed uden nogensinde at klage. En aften blev han bragt hjem fra Vendôme med en kugle gennem hjertet. Der sagdes, at det var et vådeskud på jagten, men i virkeligheden havde en eller anden skovfoged, hvis kone eller datter han havde forført, sendt denne kugle. Og det værste ved hans død var, at med ham tilintetgjordes denne mægtige formue. Familien Beauvilliers havde før haft store godser, kongelige domæner, som ved revolutionen var blevet formindskede, og som nu denne greve og hans fader havde fået ende på. Af de vidtstrakte jordejendomme var kun en eneste tilbage, "Aublets" i nærheden af Vendôme, og den indbragte årligt noget som 15.000 francs; det var alt, hvad enken og hendes to børn havde at leve af. Palæet i Rue de Grenelle var for længst solgt, og Beauvillierslyst slugte størstedelen af forpagtningsafgiften fra "Aublets", for ejendommen var så

behæftet, at den ville komme under hammeren, hvis renterne ikke regelmæssigt betaltes; således blev der knap 6 å 7000 francs tilbage til at føre hus på en standsmæssig måde for. Straks, da grevinden var blevet enke, med en søn på 20 og en datter på 17 år, havde hun midt i nød og trang erklæret, at hun hellere ville spise tørt brød end give afkald på den levemåde, der sømmede sig en fornem dame, og fra det øjeblik havde hun kun haft ét mål, én tanke: at holde på sin rang, få datteren gift med en ligestillet og sønnen anbragt i hæren. I begyndelsen havde Ferdinand voldt hende mange bekymringer; han havde begået ungdomsdårskaber, gjort gæld, som moderen måtte betale; men efter at hun havde haft en lang, alvorlig samtale med sønnen, havde han lovet bod og bedring; han var en øm, blid karakter, lad og intetsigende, ude af stand til at udfylde en hvilken som helst plads i det moderne samfund. Nu var han trådt i pavelig tjeneste, og hun levede dag og nat i ængstelse for hans skyld; for skønt han tilsyneladende var en smuk, flot officer med stolt holdning og mandigt udseende, havde han kun få kræfter, et usselt helbred, og klimaet i Rom var temmelig farligt for ham.

Hvad det angik at få Alice gift, da trak det sørgeligt i langdrag, så sørgeligt, at den sorgbetyngede moder ofte fik øjnene fulde af tårer, når hun kom til at se på datteren, der visnede hen og allerede var gammel og falmet. Alice var ubetydelig at se til, men hun var langtfra ubegavet, hun havde livsmod som andre unge piger, og hun længtes efter lykke og kærlighed, men hun ville ikke gøre hjemmet bedrøveligere, end det allerede var, derfor lod hun, som om hun rent havde slået tankerne om giftermål ud af hovedet, ja spøgte over

ægtestanden og erklærede, at hun følte kald til at blive gammel jomfru. Men om natten kunne hun ligge med hovedet begravet i puderne og hulke, som om hendes hjerte skulle briste af sorg over altid at skulle være ensom og alene. Ved vidundere af sparsommelighed havde grevinden kunnet lægge en snes tusinde francs til side, det var al den medgift, Alice kunne få; desuden havde hun af skibbruddet reddet noget guldtøj: et armbånd, ringe, ørelokker, vel til værdi af 10.000 francs, en mager medgift, så lidt, at man næppe turde tale om det, måske ikke engang nok til at bestride de øjeblikkelige udgifter, når den længe ventede time endelig slog. Alligevel opgav hun ikke ævred, ville ikke hengive sig til fortvivlelse, kæmpede stadig for ikke at slippe de forrettigheder, hvortil hun var født og båren, var bestandig den højfornemme dame, kunne umuligt gå ud til fods eller knappe en mellemret af den dag, hun havde middagsselskab, men sparede og kneb i al hemmelighed, gav afkald på alle det daglige livs små behageligheder, levede i ugevis af kartofler uden smør for at kunne lægge 50 francs til datterens utilstrækkelige medgift. Det var et smertefuldt, barnagtigt heltemod, denne kamp mod fattigdommen, mens huset hver eneste dag slog flere sprækker og revner over hendes stolte hoved.

Hidindtil havde fru Caroline ikke haft lejlighed til at tale med de to damer. Hun kendte nu deres daglige liv indtil de mindste omstændigheder, som de troede skjult for alle mennesker, men endnu havde de kun udvekslet blikke. Det blev fyrstinden, der bragte dem i berøring med hinanden. Hun havde fået den idé at danne en slags opsynshavende komité, bestående af ti damer, der to gange om måneden trådte sammen, beså arbejdshuset

fra øverst til nederst og førte en slags kontrol med hele personalet. Fyrstinden havde forbeholdt sig selv at vælge disse damer, og hendes øjne var straks faldet på grevinde de Beauvilliers, der fordum havde været hendes veninde, men som nu, siden de begge var blevet enker, og fyrstinden rent havde forsaget verden, kun var hendes nabo. Nu mistede komitéen pludselig sin sekretær, og Saccard, der vedblivende havde meget at sige hos fyrstinden og i bestyrelsen, fandt på at anbefale fru Caroline som en aldeles udmærket dame, hvis lige man skulle lede længe om. Arbejdet var virkelig temmelig besværligt, det krævede en del skriveri, nu og da tilsyn med sygdomme, som ikke altid morede damerne. Caroline viste sig at være en ypperlig sygeplejerske, hendes lidenskabelige, utilfredsstillede moderlighed gav hende en overflod af ømhed for disse stakkels væsner, som man ville frelse fra undergang, drage op af rendestenen og gøre til nyttige mennesker.

Hun traf således grevinden, da komitéen næste gang samledes, men den fornemme dame nedlod sig kun til en kølig hilsen, der skjulte hendes hemmelige forlegenhed; hun anede jo nok, at fru Caroline måske kendte noget til den elendighed, det var hendes stolthed at dølge. For eftertiden hilste de på hinanden, når de mødtes, og når det kunne tage sig ud som uhøflighed at lade, som om de ikke kendte hinanden.

En dag sad Hamelin og rettede på en af sine planer, Saccard stod og så til, mens Caroline som sædvanlig støttede panden mod vinduesposten og med øjnene fulgte de to damer, der ligeledes som sædvanlig vandrede om plænen nede i haven. Den morgen havde grevinden et par sko på, som en kludesamler ville have ladet ligge på gaden.

"Å, de stakkels mennesker!" sagde fru Caroline halvhøjt, "hvor rædsomt det dog må være således at spille fornem, og tro, man er nødt til det."

Og hun gik et skridt tilbage, skjulte sig bag gardinet, for at moderen ikke skulle se hende og blive endnu mere bedrøvet ved at se sig udspioneret.

Caroline selv var blevet roligere; de sidste tre uger havde mildnet hendes sorg. Her ved dette vindue glemte hun, hvad der tyngede hendes hjerte, synet af de andres ulykke gav hende styrke og mod til at bære den tilskikkelse, hun i begyndelsen havde betragtet som sit livs skibbrud. Hun greb sig nu atter i at smile, ja endogså le.

Endnu en stund så hun tankefuld på de to damer i den grønne, mosgroede have, så vendte hun sig om mod Saccard og sagde livligt:

"Sig mig dog, hvis De kan, hvorfor er det mig umuligt at sørge … Nej, det varer aldrig, har aldrig kunnet vare ved, hvad der end hændte mig. Mon det er egenkærlighed? Jeg har ondt ved at tro det. Det ville være stygt, og om jeg end ler og er munter, er mit hjerte dog bristefærdigt ved synet af en hvilken som helst elendighed. Forstår De det? Jeg er i godt humør og alligevel rede til at udgyde tårer over alle de sorgfulde mennesker, jeg træffer på min vej, skønt jeg meget vel ved, at et stykke brød som oftest ville være meget bedre end mine ørkesløse tårer."

Og hun smilede, lo modigt og tappert, hun var af den slags mennesker, der foretrækker handling for klager.

"Gud skal da forresten vide," vedblev hun, "at jeg har haft god grund til at sørge. Jeg har sandelig ikke danset på roser indtil

dato … Efter mit ulykkelige ægteskab troede jeg såmænd, jeg lige så gerne kunne gå på hovedet i Seinen; fjorten dage efter, da min broder og jeg drog afsted til Orienten, var jeg glad som en lærke, fuld af forhåbninger og livsglæde … Og så vor hjemkomst! Alt svigtede os … Jeg har ligget vågen mangen nat med den tanke, at vi sagtens måtte dø af sult på gaden med samt vore skønne planer og drømme. Nå, vi døde ikke, og her står jeg igen fuld at håb og tro på fremtiden, vis på, at vi skal vinde hæder og rigdom; så vis på det, at jeg, når jeg er alene, går og ler! Og nu, i den allersidste tid, da jeg blev ramt af den frygtelige sorg, som jeg næppe tør tale om, da havde jeg en fornemmelse, som om hjertet blev revet ud af brystet på mig, ja, nøjagtigt således var det, jeg kunne ikke mere høre det banke derinde, troede, alting var forbi, troede, jeg selv var helt færdig med livet, uoprettelig knust og ødelagt! Men nej, aldeles ikke! Nu kommer jeg igen til mig selv, jeg smiler i dag, i morgen håber jeg, og leve vil jeg, bare leve igen. … Er det da ikke utroligt, at min sorg således svinder bort som dug for solen?"

Saccard trak smilende på skulderen.

"Å, De er vel ikke anderledes end andre mennesker! – Sådan er verdens gang."

"Tror De virkelig," udbrød hun forbavset. "Jeg synes, jeg ser så mange gå omkring med bedrøvelige miner og lader, folk, der aldrig hverken spøger eller ler, der gør sig livet surt og ser alt gråt i gråt … Å, jeg ved jo, bedre end de fleste, hvor krank en lykke livet byder! Jeg har sandelig gjort sørgelige erfaringer nok; jeg ved, at livet enten er afskyeligt eller modbydeligt … Men hvad skal man sige? Jeg kan dog ikke lade være at elske dette usle liv! Hvorfor? Ja, det ville være mig umuligt at forklare. Jeg

ser alting gå galt, styrte sammen, ødelæggelse og skibbrud, hvorhen jeg vender mig, og ikke desto mindre lyser håbet over ruiner og elendighed … Undertiden falder det mig ind, at dette er menneskehedens lod efter en mindre målestok. For den lever jo også i smerte og lidelse, og alligevel dør ungdom og livsglæde aldrig ud, de genopstår i hvert nyt slægtled. Efter hver ny sorg, der rammer mig og kaster mig til jorden, mærker jeg bestandig, hvordan nyt forår med nye forjættelser blomstrer frem og varmer mit hjerte. Dette er så sandt, at jeg kun behøver at sætte foden udenfor døren, indånde den friske luft, lade solen skinne på mig, for øjeblikkelig at håbe, elske, være lykkelig; og så har tiden, årene, ingen magt over mig, jeg er dum nok til at blive gammel uden selv at føle alderens byrde … Ser De, jeg tror nu, jeg har læst og lært alt for meget for en kvinde. Jeg ved ikke rigtig, hvor jeg er, ved ikke, hvorhen det bærer. – Forresten kan det samme måske med rette siges om hele denne verden. Kun har jeg bestandig fornemmelsen af at drages, skubbes fremad, mens det forekommer mig, at vi går fremad imod noget, der skal bringe os alle lykke og glæde."

Her smilede hun spøgende, var i grunden bevæget ved sine egne ord, men ville skjule sin rørelse, mens hendes broder, der havde løftet hovedet fra sit arbejde, nu betragtede hende med kærlig beundring.

"Å, du, Caroline, du er skabt til at bære livets byrder, du er livskraft og livsglæde i menneskelig skikkelse!"

Efterhånden blev disse morgensamtaler mere livlige, ja næsten begejstrede, og Carolines tilbagevendende munterhed, hendes opblomstrende friskhed skyldtes for en stor del den

virksomhed, Saccard forstod at udbrede omkring sig, når han kastede sig ind i et eller andet stort foretagende.

Nu var det så omtrent en afgjort sag, at de ville se at få noget ud af de meget omtalte mapper, og når Saccards høje, gennemtrængende stemme lød, kom der liv i kludene.

Først gik de løs på Middelhavet; det skulle erobres af "Det forenede Dampskibsselskab", og han opremsede alle havnene, hvor stationer skulle oprettes, minder fra hans klassiske studier blandede sig i hans spekulationsiver, i høje toner priste han dette blå hav, langs hvis kyster civilisationen blomstrede, hvis bølger rullede mod de gamle berømte stæders mure, han talte om Athen, Rom, Tyrus, Alexandria, Karthago, Marseille, alle de stæder, der har grundlagt Europa. Når så denne stolte vej til Asien var vunden, skulle man tage fat i Syrien, sætte Karmelbjergets lille sølvmineselskab i gang, kun et par små millioner at tjene i forbigående, men dog en net begyndelse; for en sølvmine, penge, man med spader graver op af selve jorden, ville altid være noget, der tiltalte folk, især når foretagendet pyntedes med det verdensberømte Karmelbjergs velklingende navn. Desuden var der også kulminer, kul lige i overfladen, kul, der ville være guld værd, når man kom så vidt, at fabriksvirksomheden kunne begynde; for ikke at tale om nogle mindre foretagender, der skulle stikkes ind hist og her: bankforetagender og industrivirksomheder; Libanons uhyre skove skulle tages i drift af et konsortium, disse ældgamle træer, som nu stod på roden og rådnede af mangel på veje og befordringsmidler. Til sidst kom man til hovedsagen: det orientalske jernbaneselskab, og her fantaserede Saccard, her blev han aldeles lyrisk, for dette jernbanenet, der skulle spredes

ud over hele Lilleasien, fra ende til anden, det var for ham spekulationen, omsætningen, der med ét slag indtog denne gamle verden, greb den som et bytte, som ny jord, en ny jord med uberegnelige rigdomme, skjult under århundreders rust og smuds. Her vejrede han skatte, og han vrinskede som en stridshest, når den lugter krudt og blod.

Caroline var i almindelighed besindig og kom kun sjældent ud af ligevægt, men endogså hende rev han med, så hun mistede sin klarsynethed og var blind for hans overdrivelser. Hertil må nu bemærkes, at hele denne plan faldt så godt sammen med hendes egen begejstring over Østerland, med den længsel, hun stadig følte efter dette herlige sted, hvor hun havde drømt om lykke; og uden beregning, gennem en logisk vekselvirkning blev det hende, hvis glødende beskrivelser, hvis begejstrede beretninger mere og mere ophidsede Saccard. Når hun kom til at tale om Beirut, var hun uudtømmelig: Beirut, ved Libanons fod, på landtungen mellem den røde, sandede strandbred og de nedstyrtede klippeblokke, Beirut med husene byggede amfiteatralsk mellem vidtstrakte haver, et rent paradis, duftende af orange- og citrontræer – med de himmelhøje palmer. Så var der alle de andre byer langs kysten: mod nord Antiokia i falden storhed; mod syd Saïda, oldtidens Sidon, Accra, Jaffa og Tyrus, det nuværende Sur, der er typen på alle disse byer: Tyrus, hvis købmænd var fyrster, hvis søfolk havde sejlet om Afrika, og som nu med sin tilsandede havn kun er en mark, oversået med ruiner, et slot i støv, hvor sten ikke ligger på sten, hvor en ussel fiskerhytte hist og her hæver sit fattige tag mod den strålende blå himmel. Hun havde været allevegne. Sammen med broderen havde hun besøgt Aleppo,

Angora, Brussa, Smyrna, ja Trapezunt. En hel måned havde hun opholdt sig i Jerusalem, to måneder i Damaskus, Østerlands dronning; midt på den hvide slette ligger denne store handels- og fabriksby, hvor karavane på karavane vrimler ud og ind på vejen til Mekka og Bagdad. Hun kendte også bjerglandet, drusernes og maronitternes dale og højsletter, med opdyrkede agre, frugtbare pletter midt imellem vilde klipper og øde bjerge. Og for den mindste kløft, for den stumme ørken så vel som for de store byer nærede hun den samme beundring, overalt begejstredes hun for den evige naturs overstrømmende rigdom; mens menneskenes dumhed og ondskab oprørte hende, vakte hendes dybeste harme. Hvor lidt de dog forstod at skønne på de gaver, der med rund hånd ødsledes på dem.

Hun talte sig varm om de skatter og afgifter, der tyngede handel og industri, om den tåbelige lov, der indskrænker de summer, der anvendes til agerbrug, om den stædighed og uvilje mod alle nye opfindelser, man overalt møder. Bondens plov er aldeles som den, man brugte på Kristi tid. Mennesker i milliontal lever i den tykkeste uvidenhed, som idiotbørn, der er hæmmede i væksten. I fordums dage vrimlede byerne langs kysten, nu er trafik og liv flygtet vester på, man havde følelsen af at vandre på en umådelig stor kirkegård. Ingen skoler, ingen landeveje, en ussel regering, bestikkelse og underslæb alle vide vegne, uforholdsmæssige skatter, urimelige love, fanatisme og dovenskab for ikke at tale om evindelige rystelser, om borgerkrig med nedsabling af hele landsbyer. Og hun harmedes, hun spurgte, om det var tilladeligt således at ødelægge naturens værk; en velsignet jordbund, strålende i

skønhed, hvor alle jordens klimaer fandtes: tørre, varme slettelande, tempererede bjergskråninger og den evige snes regioner på de høje tinder. Hendes kærlighed til livet og hendes uvisnelige forhåbningsfuldhed fyldte hendes sjæl med begejstring, når hun tænkte på, at et slag med spekulationens og videnskabens tryllestav kunne forvandle denne gamle verden, vække den til nyt liv.

"Se nu her!" udbrød Saccard, "se nu denne kløft her på Karmelbjerget, som De har tegnet, og hvor der nu kun er klipper og krat; dér vil først en landsby og så en stad vokse frem, så såre sølvminen sættes i drift … og alle disse havne skal vi nok få mudret op, vi skal beskytte dem mod sandet med stærke moler, og dybtgående skibe skal kunne sejle dér, hvor nu både næppe tør lægge til … på de øde sletter, i de vilde kløfter, som vore jernbaner skal gennemskære, der skal vi se liv og virksomhed blomstre frem. Marker skal opdyrkes, veje og kanaler anlægges, stæder skyde op af jorden, en sand opstandelse fra de døde, en genfødelse, som når nyt blod atter strømmer gennem et sygt legemes årer … Ja, alle disse mirakler skal pengene udrette."

Og når Caroline lyttede til denne gennemtrængende stemmes overbevisende klang, så hun virkelig, hvorledes civilisationen vandt sejr på sejr. Disse tørre tegninger, hvor de lige linjer krydsede hinanden, fik liv, rørte sig, vrimlede af virksomme, lykkelige mennesker. Det var hendes drøm, som blev til virkelighed, drømmen om et Østerland, frigjort, trukket frem af uvidenhedens mørke, til fryd over sin velsignede jord og sit dejlige klima, til nydelse af alle nutidens opfindelser og forfinelser. *Et* mirakel havde hun med egne øjne set: Port Said,

der på et par år var fremtryllet på den øde strandbred, først skure og hytter til håndværkere og arbejdere, så en stad på 2000, på 10.000 indbyggere, huse, store pragtfulde butikker, en kæmpemæssig havnedæmning, virksomhed og velvære, skabt alene ved menneskemyrernes ihærdighed og udholdenhed. Og samme skuespil foresvævede atter hendes sjæls øje: samfundets ustandselige fremskridt, dets uimodståelige higen efter den størst mulige sum af lykke, trangen til at udrette noget, til at røre sig uden altid at vide, hvor målet var, men stadig med håb om forbedrede kår; jordkloden forvandledes, der vendtes op og ned på alt af de ivrige myrer, mens nye fornøjelser opfandtes, nye glæder skabtes, menneskenes magt øgedes; jorden kom med hver dag mere og mere under deres herredømme. Penge støttede videnskaben og lettede fremskridtet.

Hamelin hørte med et smil på dem, så sagde han et fornuftigt ord:

"Alt dette er det lykkelige udfalds poesi; desværre er vi endnu ikke nået til iværksættelsens prosa."

Men Saccard begejstredes netop, når planen var mest højtflyvende, og det blev først rent galt, da han gav sig til at læse værker, der handlede om Orienten, om den ægyptiske ekspedition.

Han havde allerede travlt med korstogene, hvor vesterlandenes folk drog tilbage til deres vugge i Orienten, denne store bevægelse mod øst, til et land, der den gang stod i sin fulde blomstring, og hvor Europas folk kunne lære så uendelig meget. Napoleons store skikkelse optog ham dog i endnu højere grad, han fyldtes af beundring for dette

storslåede geni, der med et hemmelighedsfuldt mål for øje krigede på disse steder.

Når Napoleon talte om Ægyptens erobring, om at grunde det franske herredømme dér og sikre sig handelen på Levanten, da havde han sikkert haft bagtanker, og i de punkter, der altid har stået mørke og uoplyste, troede Saccard at skimte en storartet plan, en frugt af Napoleons umættelige ærgerrighed, en plan med det mål for øje at oprette et uhyre rige, blive kronet i Konstantinopel til kejser over Orienten og Indien, kort sagt virkeliggøre Alexander den Stores drøm, blive mægtigere end Cæsar og Carl den Store.

Sagde han ikke engang på Sankt Helena, da han omtalte den engelske general Sydney, der standsede hans fremtrængen ved Accra: "Denne mand har tilintetgjort min lykke!" Og hvad korsfarerne havde forsøgt, hvad Napoleon ikke havde kunnet nå: Østens erobring, det var det mål, Saccard havde sat sig. Men han ville gribe sagen an på en anden måde, han ville gå forstandsmæssigt til værks, bruge videnskab og penge som løftestang.

Civilisationen havde jo bevæget sig fra øst til vest, hvorfor skulle den nu ikke kunne vende tilbage til menneskehedens vugge, til hin Edens have i Hindustan, der nu slumrede under århundreders træthed?

Det skulle blive en ny ungdom, han ville vække det jordiske paradis til nyt liv, ville gøre det beboeligt ved damp og elektricitet; Lilleasien skulle da være den gamle verdens midtpunkt, knudepunktet for de naturlige veje, der forbandt fastlandets forskellige dele.

Det var ikke mere med millioner, han spekulerede, nej, med milliarder og atter milliarder.

Hamelin og Saccard fordybede sig i endeløse samtaler. Lige så vidtstrakte som deres forhåbninger var, lige så store og talrige var vanskelighederne.

Hamelin havde netop været i Beirut i 1862, da druserne på det græsseligste havde slagtet de kristne maronitter, så at Frankrig måtte skride ind. Han skjulte ikke for Saccard, at de upåtvivlelig ville møde stærk og stadig modstand hos de indfødte, halvvilde folkeslag, der altid lå i krig med hinanden, og som behandledes på den vilkårligste måde af de stedlige myndigheder.

Rigtignok havde han udmærkede forbindelser i Konstantinopel. Storveziren, Fuad Pasha, kunne han stole på, det var en udmærket mand, rede til at støtte al slags fremskridt og forbedringer; han stolede på ved hans hjælp at opnå de nødvendige bevillinger. Og skønt han forudså Portens uundgåelige bankerot, så han i denne omstændighed snarere en fordel, for en regering, der altid er i pengetrang, yder just ingen videre sikkerhed, men er altid parat til at indlade sig i den slags affærer, når den deri skimter den mindste udsigt til fortjeneste.

Mon dette ikke var en ypperlig og praktisk løsning af det orientalske spørgsmål, der så længe havde pint og plaget verden, at få Porten interesseret i dette kæmpemæssige civilisationsværk, der lidt efter lidt ville lede riget fremad, så at det ikke mere stod som en meningsløs skillemur mellem Asien og Europa? Hvilken skøn og praktisk rolle kunne ikke de franske aktieselskaber således komme til at spille!

En skøn morgen afslørede Hamelin ganske roligt sin allerhemmeligste plan, den, som han, når han gjorde hentydninger til den, plejede at kalde "kronen på værket".

"Når vi således er blevet herrer derovre, vil vi genoprette kongeriget Palæstina og sætte paven på tronen … Til en begyndelse nøjes vi med Jerusalem og Jaffa som havn. Derefter erklæres Syriens uafhængighed, og det indlemmes i riget … For De ved jo, at den dag nærmer sig, da paven ikke kan blive i Rom og tåle de oprørende ydmygelser, man lader ham lide. Til den tid må vi have alting parat."

Med åben mund sad Saccard og lyttede til denne udtalelse, der blev fremført som den simpleste og naturligste ting af verden, med Hamelins rolige, troværdige betoning og hans faste religiøse overbevisning.

Saccard veg ganske vist ikke selv tilbage for storslåede ideer og planer, men aldrig ville denne tanke være faldet ham ind. Denne tilsyneladende kolde fagmand forbavsede ham i allerhøjeste grad.

"Dette er rent vanvid!" udbrød han. "Porten giver aldrig i evighed Jerusalem fra sig."

"Å, hvorfor ikke," vedblev Hamelin ganske uforstyrret. "Den trænger så forskrækkeligt til penge, må altid låne. Den er led og ked af Jerusalem, vil gerne være den kvit. Tit og ofte ved den tyrkiske regering hverken ud eller ind, når de mange forskellige klostre og brødresamfund kives om den hellige grav … Desuden vil paven hos maronitterne i Syrien finde en udmærket støtte; for de ved vel, at han i Rom har oprettet en læreanstalt for deres præster … I hvert fald har jeg nøje overvejet denne sag, jeg har beregnet alting, det vil blive en ny æra: katolicismens triumf.

Måske kunne man indvende, at paven på denne måde fjernes for langt fra Europa og dettes interesser, men med hvilken glans vil han ikke omgives, når hans trone oprejses på de hellige steder, hvor Kristus selv vandrede og talte. Her er hans fædrenegods, her bør hans rige selvfølgelig ligge. Og vær kun rolig, dette rige skal vi nok støtte og styrke, vi skal indrette os på at skærme og værne det mod alle mulige forstyrrelser fra politikkens side; jeg har nemlig tænkt mig som grundlag for rigets budget at have en bank, sikret ved selve landets hjælpekilder, en uhyre bank, hvis aktier alverdens katolikker vil slås om."

Saccard smilede; denne storslåede plan tiltalte ham, skønt han endnu tvivlede om muligheden af dens gennemførelse; men med ét skinnede hans øjne, og han udbrød i en henrykt tone:

"*Den hellige Gravs Skatkammer!* Hvad? Brillant! Et storartet navn! Der har vi forretningen!"

Men han mødte fru Carolines fornuftige blik; hun smilede forresten også, men lidt ironisk, ja en smule fornærmet, og han blev flov over sin egen ivrighed.

"Ja, ja, min kære Hamelin; men i hvert fald råder jeg dem på det allerbestemteste til at holde tand for tunge med hensyn til det, De kalder "kronen på værket". Der var måske dem, der ville le os ud. Og så er vort program allerede grumme righoldigt; det er fornuftigt at gemme 'himmerigsmundfulde' til de indviede."

"Naturligvis, det har altid været min mening," erklærede ingeniøren. "dette er vor hemmelighed."

Og dermed var da beslutningen taget. Hamelins østerlandske planer skulle sættes i værk; hele denne række af

store, vidt omfattende planer skulle frem af mappen, ud i dagens lys. De ville begynde med en beskeden bankforretning, og når de så, at lykken tilsmilede dem, ville de gøre sig til herrer på markedet, skride til verdens erobring.

Næste dag, da Saccard var hos fyrstinden for at tale om arbejdsanstalten, kom han med ét i tanker om, at han for ikke meget længe siden havde tænkt på at gifte sig med denne velgørenhedens dronning, at blive en art prinsregent over hendes formue, simpelthen uddele den, bestyre den til de fattiges bedste. Og han måtte smile af sig selv, thi nu fandt han denne idé næsten tåbelig. Han var skabt til at leve livet og ikke til at forbinde de sår, lindre de smerter, livets kamp voldte dem, der lå under. Nu stod han endelig i begreb med at finde sin rette plads, nu stod hans store værk på stablen; han ville snart befinde sig midt i dette kapløb om lykken, der gennem århundreder har sat menneskeheden i bevægelse for at afvinde tilværelsen større glæde, mere lys.

Længere hen på dagen traf han Caroline alene i det store arbejdsværelse. Hun stod på sin vanlige plads henne ved et af vinduerne og forundrede sig over at se de to fornemme damer nede i haven på en tid, hvor de ellers ikke viste sig dér. De var i færd med at læse et brev og så overordentlig bedrøvede ud; det var sagtens et brev fra sønnen, som det måske ikke gik videre godt i Rom.

"Se dog," sagde fru Caroline, da hun fik øje på Saccard. "Nu har de to stakler igen fået sørgelige efterretninger! De usleste tiggere på gaden har jeg mindre medlidenhed med."

"Å hvad," udbrød han muntert, "bed dem se op til mig en gang. Vi skal så gerne gøre dem rige med det samme; de kan jo

få en aktie i et af vore foretagender, siden vi arbejder på alle menneskers lykke. Ikke sandt?"

Og i sin iver og begejstring slog han armene om livet på hende og ville trykke et kys på hendes mund. Men med en hastig bevægelse vendte hun hovedet fra ham, blev med ét alvorlig og ganske bleg.

"Å nej – det må De ikke!"

Det var hans første tilnærmelse siden hin dag, da hun i et øjebliks fuldstændige ubevidsthed havde tilhørt ham. Nu, da de alvorligere forretninger var i orden, fik han lyst til også at få klarhed over sin stilling til fru Caroline. Hendes heftige bevægelse undrede ham en smule.

"Må jeg virkelig ikke? Vil De nødig give mig et kys?"

"Ja, meget nødig!"

Hun var nu rolig, smilede selv.

"Og … tilstå det selv … De bryder dem heller ikke meget om det kys – vel?"

"Jeg? – jo – jeg er uhyre forelsket i Dem!"

"Å, sig nu ikke sådan noget; De har alt for mange jern i ilden til dét! Og hør nu på mig, jeg er rigtig oplagt til at nære et oprigtigt venskab for Dem, hvis De virkelig er den driftige og virksomme mand, jeg anser Dem for at være, og hvis De sætter de store ting i gang, som De taler om. Det er da meget bedre at være venner – ikke sandt?"

Han lyttede til hendes ord; smilede uvilkårligt, var lidt forlegen, netop fordi han i grunden var så enig med hende. Hun ville ikke vide af ham at sige, og det var dog latterligt så hurtigt at afbryde en sådan forbindelse. Men det var kun hans forfængelighed, der var såret.

"Så skal vi altså kun være venner!"

"Ja – kammerater; jeg skal hjælpe og støtte Dem hvor som helst; vi vil være rigtig gode venner!"

Hun rakte ham sin kind; og han måtte slå sig til tåls, fandt i grunden, hun havde talt som en fornuftig kone, og nøjedes med at trykke et trofast kys på den kind, hun rakte ham.

3

Brevet fra den russiske bankier i Konstantinopel, som Sigismund havde oversat, var et gunstigt svar; Saccard havde blot afventet det for at sætte foretagendet i gang. Da han næste morgen vågnede, fik han lyst til at handle og ikke lade solen gå ned, inden han havde fået aktieselskabet dannet; det måtte han først have i stand for at få de 50.000 aktier på 500 francs fra hånden, et anonymt selskab med en kapital på 25 millioner.

Ligesom han satte benene ud af sengen, faldt det ny selskabs navn ham ind. Ordet: "Universalbanken"! stod pludselig med flammeskrift for hans øje i det endnu mørke sovekammer.

"Universalbanken! Universalbanken!" gentog han uophørligt, alt mens han klædte sig på. "Universalbanken! Det lyder brillant, enkelt, storslået, det indbefatter alt muligt, det omfatter hele verden. Ja, ja, det kan ikke være bedre. Universalbanken!"

Indtil klokken ni vandrede han op og ned i sine store værelser, frem og tilbage i sin rummelige lejlighed, tvivlrådig om, hvor han skulle begynde sin jagt efter millionerne. 25 millioner finder man overmåde let, blot ved at dreje om hjørnet, og det var netop denne mangel på vanskeligheder, der gjorde ham vaklende og ubestemt, for han ville gå systematisk frem. Han drak en kop mælk og blev ikke vred på kusken, der kom op med den besked, at hesten ikke var rigtig rask, sikkert på grund af en forkølelse, og at det var bedst, man fik fat i dyrlægen.

"Godt – send bare bud efter ham, og skaf mig med det samme en droske."

Men da han kom ned på gaden, fik han en ubehagelig modtagelse af den kolde vind, der gennemisnede ham: vinteren kom tilbage! Maj måned havde dog hidindtil været så mild, og den foregående dag havde det næsten været sommervejr. Forresten regnede det da ikke, men store gulgrå skyer dukkede op i synskredsen.

Han tog ikke nogen droske, ville hellere gå sig varm og besluttede først at se ind til Mazaud, vekselmægleren i Rue de la Banque. Han ville nu se at få lidt at vide om Daigremont, den berømte børsspekulant, der var medlem af alle mulige konsortier og altid havde lykken med sig. Da han nåede Rue Vivienne, samlede skyerne sig, sorte og truende, og en sådan byge med regn og hagl raslede ned over Saccard, at han søgte ly i en port.

I et minut eller to havde han stået og lyttet til regnen, der bragende piskede hen ad asfalten, da en klinger lyd af guldstykker fik ham til at spidse øren. Den lød, som kom den op af selve jorden, fin og skær som i "Tusind og én Nat".

Han drejede hovedet og så nu, at han stod i huset Kolbs port. Kolb var en bankier, der gjorde forretninger i guld, købte rede penge hos de stater, hvor kursen var lav, smeltede dem i barrer og falbød derpå disse i andre lande, der havde høj kurs; og de dage, han lod mønten smelte, hørtes fra morgen til aften guldets klare klirren fra kælderen, hvor pengene spadevis kastedes i diglen. Det sang og klang i de forbigåendes øren fra ende til anden hele året igennem. Nu gled et fornøjet smil over Saccards læber ved at høre denne musik, der lød som et underjordisk akkompagnement til børskvarterets sang.

Guldets klirren tog han som et godt varsel.

Det var imidlertid holdt op at regne; han gik over pladsen og stod et øjeblik efter hos Mazaud. Undtagelsesvis boede den unge mand på første sal i samme hus, hvor han havde sine kontorer på anden sal i hele etagen. Han var flyttet ind i onklens lejlighed, da han var kommet til rette med sine medarvinger om at købe forretningen efter dennes død.

Klokken slog netop ti, og Saccard gik lige op på kontoret, i hvis dør han løb på Gustave Sédille.

"Er hr. Mazaud tilstede?"

"Det ved jeg ikke – jeg er lige kommet i dette øjeblik."

Den unge mand smilede, mens han sagde disse ord; han kom nemlig aldrig i rette tid på kontoret, han tog sig sit arbejde let, men fik jo heller ingen gage, så kun til, fandt sig i at sidde på dette kontor et par år, fordi det var faderens ønske.

Saccard gik først gennem kassererkontoret, udvekslede en hilsen med de forskellige kasserere og trådte derpå ind i de to fuldmægtiges kabinet, hvor han kun traf Berthier, hvis særlige hverv det var at modtage kunderne, og som altid fulgte med principalen på børsen.

"Er hr. Mazaud tilstede?"

"Det tror jeg nok, jeg har da lige været inde hos ham i hans eget kontor … Jeg skal se ad … Nej, nu er han gået; han må være gået ind i kontoret for opgørelser."

Han lukkede døren op, så ind i det tilstødende værelse, hvor fem unge mennesker sad og arbejdede under opsyn af den første kontorist.

"Det var dog ganske mærkeligt! Vil De ikke selv gå ind i bogholderens kontor og se om han skulle være der."

Saccard gik derind. Her sad bogholderen, regnskabsføreren, midtpunktet i forretningen, sammen med syv kontorister og gennemgik Mazauds kursnoteringsbog, som denne hver dag efter børsen overleverede ham; derefter opførtes ordrerne i de respektive klienters regnskaber. Blanketterne var aldeles nødvendige ved dette arbejde, for i notesbogen stod intet navn, kun selve operationen indførtes deri, køb eller salg af det eller det papir, den kurs, den vekselmægler.

"Har De set hr. Mazaud?" spurgte Saccard.

Men her fik han ikke engang svar på sit spørgsmål.

Regnskabsføreren var borte, tre af kontoristerne var i færd med at læse deres avis, to andre stirrede op i løftet, mens lille Flory fik uhyre travlt, da han så Gustave Sédille træde ind.

Flory var fra Saintes, hvor hans fader var ansat ved protokolføringen på tinghuset, selv havde han først været kontorist hos en bankier i Bordeaux, senere var han kommet på kontoret hos Mazaud, hvor han indtog en underordnet stilling uden andre fremtidsudsigter end den i løbet af en halv snes år at få sin gage fordoblet.

Hidindtil havde han været meget samvittighedsfuld og passet sit arbejde, men i den sidste måned, siden Gustave var kommet på kontoret, havde denne nye elegante, rige kammerat trukket ham med, forestillet ham for unge damer, og nu fulgte lille Flory ofte med, når Gustave souperede sammen med en figurantinde ved variététeatret, frøken Chuchu, en sort, mager, lille parisergræshoppe, datter af en portner oppe i Montmartrekvarteret; hun var løbet hjemmefra for at leve et alt andet end dydigt liv, men morsom var hun, med sit sære blege ansigt og sine pragtfulde sorte øjne.

Før Gustave fik taget hatten af, måtte han fortælle vennen, hvordan han havde tilbragt den foregående aften.

"Ja, du, jeg var vis på, at Germaine ville kaste mig ned ad trapperne; Jacoby var kommet, skal jeg have den ære at sige dig! Men det var minsandten ham, hun fik praktiseret afsted; hvordan hun bar sig ad, det er mig ubegribeligt! Og så blev jeg."

Begge to var ved at kvæles af latter. De talte om Germaine Coeur, en meget smuk pige på 25 år, lidt dvask og doven, svær og blond, som en af Mazauds kolleger, Jacoby, stod i forhold til. Hun havde altid haft forbindelser med børsfolk, og hendes eneste bekymring var at undgå kedsommelige sammenstød mellem de forskellige herrer, hun beærede med sin gunst.

"Men hør engang," bemærkede nu Flory, "jeg troede, du var trofast mod din søde, lille papirhandlerske?"

Denne hentydning til fru Conin gjorde Gustave ganske alvorlig; hun skulle omtales med agtelse, hun var en hæderlig kvinde, og det var aldeles utænkeligt, at en gentleman med hensyn til hende viste sig åbenmundet. Derfor svarede Gustave heller ikke, men spurgte selv:

"Og Chuchu? Gik du så med Chuchu på Mabille?"

"Nej, såmænd om jeg gjorde; det er jo frygtelig dyrt. Vi gik hjem og lavede te."

Bag de unge mennesker stod Saccard og smilede, for han havde hørt deres dæmpede samtale, og de navne, de nævnte, var ham bekendte. Han henvendte sig til Flory.

"Har De ikke set hr. Mazaud?"

"Jo, han var her for et øjeblik siden, men gik ned på første sal; jeg tror, hans lille dreng er syg, der blev sagt, at lægen var der.

De skulle forsøge at træffe ham dernede, for det kan godt være, at han går ud; han behøver ikke at komme herop forinden."

Saccard takkede for rådet og skyndte sig ned ad trappen.

Mazaud var en af de yngste vekselmæglere, han havde på alle måder haft lykken med sig. Først havde onklens død sat ham i spidsen for et af de største firmaer på pladsen i en alder, hvor man ellers knap plejer at være kendt med forretningerne. Han var ganske køn, skønt meget lille, havde et behageligt ansigt, fint brunt overskæg; hans sorte, gennemtrængende øjne røbede en usædvanlig forstand og virkelyst, han forstod ved enhver lejlighed at være om sig. Blandt kollegerne talte man om hans store naturlige anlæg for forretninger, og alle mente, han havde en smuk fremtid for sig, for ikke at tale om, at han var i besiddelse af en høj, klar stemme; han havde forbindelser med mange udenlandske bankforretninger, der skaffede ham oplysninger fra første hånd, og endelig havde han en halvfætter på Agence Havas' kontor. Han havde gjort et inklinationsparti og ægtet en yndig ung kone, hvis medgift beløb sig til 1.200.000 francs; de havde allerede to småbørn, en lille pige på tre og en dreng på halvandet år.

Mazaud fulgte netop lægen ud; denne beroligede ham og smilede.

"Kom dog ind," sagde han til Saccard. "Det er sandt, at med disse små væsner har man aldrig fred; når de har ondt i den lille finger, tror man straks, alt er forbi."

Og han førte gæsten ind i dagligstuen, hvor fru Mazaud endnu sad med sin lille dreng på skødet, mens den lille pige stod på tæerne for at kysse moderens smilende ansigt. Alle tre var lyshårede, friske, med en hud som mælk og blod. Den unge

moder så ligeså barnlig og uskyldig ud som de to små. Mazaud trykkede et let kys på hendes blonde hår.

"Der ser du selv, at vi ængstede os alt for meget."

"Å, min ven, nu er det jo overstået. Lægen sagde selv, der var intet i vejen."

Ved synet af al denne lykke stod Saccard stille med hatten i hånden.

Værelset var meget smukt og smagfuldt møbleret, en duft af rigdom og velvære slog ham i møde fra dette hus, som ulykken endnu havde sparet, og hvor intet havde skilt det unge ægtepar; i de fire år, Mazaud havde været gift, havde han kun skænket en sangerinde ved Opéra-Comique en forbigående opmærksomhed. Han havde været sin kone tro, ligesom han også havde ord for ikke at spekulere for egen regning mere end rimeligt var, skønt han var ung og ivrig i tøjet. Og al denne medgang, denne rene lykke lyste op i hjemmet og kastede et lyst skær over de fint farvede tæpper og de bløde, rige draperier, over en stor rosenbuket, der i rig overflod vældede ud over en kinesisk porcelænsvase og med sin fine duft fyldte hele stuen.

Fru Mazaud kendte lidt til Saccard; hun smilede, idet hun sagde:

"Ikke sandt, hr. Saccard, man kan jo være lykkelig, når man kun ret vil det?"

"Det giver jeg Dem ret i, frue," svarede han, "forresten er det min overbevisning, at der gives mennesker så gode og så smukke, at ulykken ikke tør nærme sig dem."

Hun rejste sig, venlig og strålende, kyssede manden og gik bort med den lille dreng på armen, mens pigebarnet slap faderen, om hvis hals hun hang, og trippede ud efter moderen.

Mazaud ville skjule sin bevægelse og vendte sig om til Saccard med de ord:

"De ser, det går nok så fornøjeligt til her i huset."

Derpå føjede han hastigt til:

"Men De ville jo tale med mig … Kom op på kontoret, dér har vi mere ro."

Ovenpå, ved kassen, fik Saccard øje på Sabatani og blev forbavset ved det hjertelige håndtryk, der udvekslede mellem ham og den unge vekselmægler. Da de var kommet til sæde i Mazauds eget kontor, forklarede Saccard, at han var kommet for at forhøre sig om de formaliteter, der skulle iagttages, når man ville have et nyt værdipapir optaget på den officielle kursnotering. Han berørte i forbigående den affære, han var ved at sætte i gang, "Universalbanken", med en aktiekapital på 25 millioner. Ja, en kreditforening, hovedsagelig med det formål at støtte flere store foretagender, som han med et par ord forklarede.

Mazaud hørte på ham uden at fortrække en mine; med den yderste forekommenhed gav han ham besked om de omspurgte formaliteter; men han lod sig ikke føre bag lyset af den andens henkastede tone, han forstod så godt, at Saccard ikke for så lidt havde opsøgt ham. Og da denne endelig, stadig i den ligegyldigste tone, nævnede Daigremont, svævede der et smil om Mazauds læber.

Daigremont havde ganske vist sin uhyre formue i ryggen; han havde rigtignok ord for ikke at være aldeles sikker; men hvem kunne man stole på i forretningssager og i kærlighed? Ikke på nogen!

Forresten holdt Mazaud ikke rigtig af at udtale sig om Daigremont, siden forbindelsen mellem dem var afbrudt, et brud, der havde gjort en del opsigt på Børsen. Nu gjorde Daigremont kun forretninger med Jacoby, en jøde fra Bordeaux, en stor svær mand på 60 år, med et bredt, fornøjet ansigt og en stentorstemme, der kunne høres helt ud på Børspladsen, men som i den senere tid var blevet lidt træg i vendingen, lidt tykmavet; de to vekselmæglere var konkurrenter, den unge, der stadig havde medgang, og den ældre, der først havde været fuldmægtig, og som endelig var blevet forstrakt med penge til at købe sin principals forretning. Jacoby kendte forretningerne til bunds, var ualmindelig snu, men hans lidenskab for spekulationer bragte hvert øjeblik hans hus i fare, og skønt han ofte vandt store summer, smeltede de bort ved hver en afvikling.

Germaine Coeur kostede ham kun nogle tusind francs om måneden, og hans egen kone så man aldrig.

"Men alligevel," sagde Mazaud uvilkårligt, til trods for sin store tilbageholdenhed på dette område, "i denne Caracas-historie er det en bekendt sag, at Daigremont spillede forræder og stak ordentlig i lommen … Han er meget farlig."

Efter en pause lagde han til:

"Men hvorfor går De dog ikke til Gundermann?"

"Aldrig!" udbrød Saccard med stor heftighed.

I dette øjeblik kom Berthier ind og hviskede et par ord til sin principal. Det var baronesse Sandorff, der kom for at betale differencerne, og som altid gjorde vrøvl. I almindelighed plejede den forekommende Mazaud selv at modtage baronessen, men når hun havde tabt, var han så bange for

hende som for Fanden selv; han vidste nok, at hun da var højst generende; for damer er langtfra behagelige at gøre forretninger med, og alle påskud er gode, når det gælder om at få slået af på en regning.

"Nej, nej, sig, jeg er ikke hjemme," svarede Mazaud gnavent. "og ikke en skilling skal der slås af, hører De."

Da Berthier var gået, så han Saccard smile og sagde:

"Det er sandt, hun er meget net og elskværdig, den gode dame, men De gør Dem ingen forestilling om hendes nærighed … Å, de klienter, de er så overmåde elskværdige, altså, når de skal have penge hos os! Og jo rigere, jo fornemmere de er, jo mere er jeg minsandten bange for dem, jo værre er det at få, hvad de skylder en! Jeg forsikrer Dem for, at med undtagelse af de store firmaer er jeg gladest ved mine provinskunder."

Igen gik døren op, og en af kontorpersonalet kom ind med en pakke papirer, som Mazaud om morgenen havde forlangt.

"Se, hvad jeg sagde Dem! Her er en mand i Vendôme, inkassator eller sådan noget, en hr. Fayeux. Det er utroligt, så mange forretninger jeg gør med ham. Gud bevares, det er ikke store sager, det er småborgere, landmænd, handlende dernede. Men mange bække små osv. Vor bedste støtte er i virkeligheden den mængde småfolk, der i al hemmelighed spekulerer lidt hist og lidt her."

Ved en tankeforbindelse huskede Saccard på Sabatani.

"Gør De også forretninger med Sabatani?" spurgte han.

"Ja, det har jeg gjort snart i et årstid," svarede Mazaud med et anstrøg af elskværdig ligegyldighed. "Det er virkelig et overmåde net menneske, ikke? Han slår ikke stort på, er ganske fornuftig; han bliver nok til noget, skal De se."

Hvad han ikke sagde, måske huskede han det ikke engang, var, at Sabatani kun havde deponeret 2000 francs hos ham. Derfor havde han spillet lavt i begyndelsen. Levantineren regnede sagtens, som så mange andre, på, at han skulle glemme den ringe sikkerhed, og han viste sig meget mådeholden, spillede gradvis højere, indtil han endelig en skøn dag efter en stor opgørelse forsvandt. Hvor kunne man også nære mistro til sådan en smuk fyr, som alle kunne lide? Hvor kunne man tvivle om hans vederhæftighed, når han altid var munter, tilsyneladende velstående, og altid bevarede den korrekte holdning og elegante påklædning, der er aldeles nødvendig, ja næsten en slags uniform for børsspekulanter?

"Overmåde net, overmåde fiks fyr!" gentog Saccard, der med det samme besluttede at huske på Sabatani, når han engang skulle trænge til en diskret ung mand, der ikke havde en alt for øm samvittighed.

Nu rejste han sig og tog afsked.

"Farvel da, og tak for god underretning! Når papirerne er i orden, sender jeg dem herhen, før jeg prøver på at få dem optaget på kursnoteringen."

Og da Mazaud i døren trykkede hans hånd med de ord:

"De skulle dog tale med Gundermann om Deres konsortium," udbrød han, denne gang med vrede:

"Nej, aldrig!"

På vejen ud igennem kontorerne så han Moser og Pillerault stå ved kassen: den ene puttede med en sørgmodig mine sin gevinst i lommen, 7-8000 francs, mens den anden, der havde tabt, betalte en halv snes tusinde med sine sædvanlige støjende manerer, stortalende, triumferende og flot. Frokosttiden og

børstiden nærmede sig nu. Kontorlokalerne blev efterhånden tomme, en dør gik op, Saccard hørte Gustave Sédille le og fortælle Flory om en rotur, hvor den dame, der sad ved roret, var faldet i Seinen og blevet gennemblødt til skindet.

Nede på gaden så Saccard på sit ur. Elleve! Havde han spildt hele sin formiddag? Nej, han gik ikke til Daigremont, og skønt alene Gundermanns navn bragte ham i raseri, bestemte han sig alligevel med ét til at aflægge den store mand et besøg. Desuden havde han jo hin dag ved Børsen meldt, at han ville komme, havde talt om sit store foretagende for at blive fri for hans hånske, uforskammede smil. Han sagde til sig selv, at han jo aldeles ikke kom som ansøger; han ville intet bede om, tværtimod, han ville trodse matadoren, der behandlede ham som en vante. Og da i det samme en ny byge piskede hen ad stenbroen, sprang han op i en droske og råbte til kusken, at han skulle køre hen i Rue de Provence.

Dér beboede Gundermann en uhyre stor ejendom, som netop kunne rumme ham og hans talrige familie. Han havde fem døtre og fire sønner, tre sønner og tre døtre var gifte og havde allerede skænket ham 14 børnebørn. Når hele familien samledes ved middagsbordet, var de 31 mennesker til bords. Og hele familien med undtagelse af to svigersønner boede i samme hus, i højre og venstre fløj, mens midterbygningen helt optoges af de umådelige kontorlokaler. På mindre end et århundrede var den uhyre formue vokset frem i denne familie ved sparsommelighed og held. Her var forenet en betydelig dygtighed, udholdende flid, forsigtighed, stadig rettet mod det samme mål. Nu var det, som om en gylden strøm ustandseligt løb ud i dette hav, million på million opslugtes i denne ene

mands kasse; hans rigdom tog til med hver dag, og han var den egentlige herre, den almægtige konge, som hele Paris, ja hele verden frygtede og adlød.

Mens Saccard steg op ad den brede trappe, hvis trin allerede var slidte som en gammel kirkes, følte han, hvordan hans hjerte svulmede af uudslukkeligt had til denne mand. Å, denne jøde! Han nærede den nedarvede modbydelighed for racen, som man hyppigt finder hos Sydfrankrigs beboere, og han blev grebet næsten af væmmelse alene ved tanken om at komme i nærheden af Gundermann. En følelse så stærk, så uovervindelig, at den ganske bragte alle fornuftgrunde til tavshed. Det mærkeligste var dog, at Saccard, den dumdristige spekulant, den samvittighedsløse forretningsmand, han, der var til fals for den højstbydende, så snart han tænkte på jøder, rent mistede klarsynet over sig selv og talte om dem med den hæderlige mands strenge og dydige harme, talte, som spiste han selv sit brød i sit ansigts sved, og som var hans hænder rene for alt, hvad der hed svindel og åger. Han opsatte en hel anklageakt mod den forbandede race, der hverken har konge eller fædreland, der kun lader, som anerkender den lovene, men i virkeligheden kun adlyder sin egen Gud, blodets, vredens og tyveriets Gud; han vidste, hvordan dette folk stadig opfylder det erobringshverv, som Jehova i tidernes begyndelse pålagde det, hvordan det indretter sig blandt andre folkeslag, som edderkoppen midt i sit spindelvæv, passer sit bytte op, griber det, suger det ud til sidste blodsdråbe og feder sig og sine med andres blod og sved. Havde nogen måske set jøder leve af deres hænders gerning? Mon der gaves jødiske bønder eller håndværkere? Nej, arbejdet vanærer, deres religion forbyder

dem det næsten, den velsigner kun udnyttelse af andres arbejde. Å, de afskum!

Saccards raseri var så meget heftigere, som han i sin sjæls inderste beundrede dem, misundte dem deres store evner, deres medfødte begavelse med hensyn til tal, til finansoperationer, deres klarsyn i de mest indviklede forretninger, deres snuhed og sporsans, og så dette held, der fulgte dem overalt og sikrede ethvert af deres foretagender et lykkeligt udfald.

"I dette tyvespil er de vore mestre," plejede han at sige, "vi kristne går ufravigeligt nedenom og hjem, vi kan ikke hamle op med jøderne; tag bare sådan en jøde, der end ikke har mindste forestilling om en smule bogholderi, kast ham lige ud i en fordægtig affæres plumrede vand, så skal I se, hvor han svømmer ovenpå, og hvor han til sidst kryber op på det tørre med hele gevinsten i lommen."

Det er racens begavelse, grunden til at den lever og trives, mens andre folkeslag fremstår og svinder.

Og skummende af harme forudsagde han, at jøderne ville blive verdens herrer, når de engang havde erobret alle jordens store formuer, hvilket snart ville ske, siden man lod dem med fred, siden man rolig så til, mens de med hver dag udstrakte deres magt videre og videre, siden man allerede her i Paris tålte en Gundermann, der havde mere at sige end selve kejseren, og hvis trone stod anderledes fast end Napoleons.

Ligesom Saccard ville gå ind ad den brede dør, der førte ind i det rummelige forværelse, gjorde han et skridt tilbage ved synet af den flok mæglere, kunder, mænd og kvinder, en hel vrimmel, der fyldte stuen, så at man næppe kunne komme frem.

Mæglerne skubbede sig især frem i det forfængelige håb at erholde en ordre; den store bankier havde sine egne agenter, men det var allerede en ære, en anbefaling at opnå foretræde, og de ville alle sammen kunne rose sig af, at den store mand havde modtaget dem. Derfor ventede man heller aldrig meget længe i hans forværelse; de to kontorbude ordnede en række, der i en sand galop ilede ind og ud gennem de smældende døre. Skønt der var en stimmel, da Saccard trådte ind, blev han næsten straks indladt med den hastige strøm.

Kontoret, hvor Gundermann tronede, var et uhyre stort rum. Principalen sad henne i en krog ved det længst bortliggende vindue foran en ganske simpel pult med ryggen mod lyset, så hans ansigt var helt i skygge. Han stod op klokken fem, sad ved sit arbejdsbord, mens Paris endnu lå og sov, og når de andre vågnede og ved nitiden begyndte at røre sig og i iver og begærlighed løb storm mod hans dør, var hans dagværk omtrent tilendebragt. Midt i kontoret, ved større pulte, var to af sønnerne og en svigersøn beskæftigede; de sad sjældent ned, men stod eller gik omkring mellem en flok kontorfolk, der stadig løb ud eller ind. Det var netop husets særpræg, denne idelige bevægelse. Menneskevrimlen fra gaden syntes at have lagt sin vej gennem kontoret, alle kom til ham, til herren, der sad i sit beskedne hjørne ved sin gammeldags mahognipult og time efter time, stille og urokkelig, tog imod mængden med et tegn eller med et ord, når han ville vise sig mere end almindelig nådig.

Så såre Gundermann opdagede Saccard, lyste et svagt smil op i det blege, brede ansigt, et smil, der havde et anstrøg af spot.

"Å, bedste ven, er De der! … Sid ned et øjeblik, hvis De har noget at sige mig. Jeg skal straks være hos Dem."

Og så lod han, som han glemte Saccard, der forresten ikke blev utålmodig, interesseret, som han var, af at se på denne strøm af mæglere, der trådte hinanden i hælene og korn ind med samme dybe buk, med samme bevægelse trak op af deres uhyre korrekte frakkelomme samme lille papir, dagens kursnotering, som de med samme usigelige ærbødighed overrakte den store bankier. Der kom ti, der kom tyve anstigende. Gundermann tog hver gang papiret, så på det, gav det tilbage, og intet kunne sammenlignes med hans tålmodighed undtagen måske den fuldstændige ligegyldighed, han bar til skue under denne regn af hyldest.

Nu kom også Massias med sit skikkelige ansigt og sin halvvejs urolige, halvvejs muntre mine, der altid fik en til at tænke på en rar lille hund, der har fået prygl. Han fik ofte så grov en medfart, at han gerne kunne have grædt af ærgrelse; i dag var hans tålmodighed vist blevet mere end almindelig hårdt prøvet, for han vovede at vise en ganske usædvanlig påtrængenhed.

"Vil De behage at lægge mærke til, hvor lav denne kurs her er? … Hvor meget vil De have købt?"

Uden denne gang at tage mod kurslisten løftede Gundermann de grønne øjne op til denne dristige person. Og i en affejende tone kom det:

"Hør, gode ven, bilder De Dem ind, det morer mig at have Dem rendende her?"

Massias blev bleg af vrede:

"Lige så meget som det morer mig at komme her hver evige morgen til ingen nytte!"

"Så bliv De hellere borte for fremtiden!"

Mægleren bukkede og gik efter at have sendt Saccard et harmglødende blik, et blik, hvori man kunne læse, at den stakkels fyr indså, at han aldrig ville komme på den grønne gren.

Saccard kunne ikke rigtig fatte, hvorfor Gundermann egentlig tog imod alle disse mennesker. Det var tydeligt, at han besad en vis evne til at isolere sig, trække sig ind i sig selv, tænke på sine egne sager; desuden var det måske husets skik, et system, hver eneste morgen at lade hele markedet så at sige passere revy, en oversigt, hvori Gundermann så en eller anden fordel, stor eller ringe.

Med megen strenghed slog han 80 francs af en regning, en mægler præsenterede ham for en forretning fra den foregående dag, og som forresten også ville have snydt ham netop for det samme beløb.

Derefter kom en antikvitetshandler med en emaljeret dåse fra forrige århundrede, en tingest, der var lappet og restaureret, hvilket bankieren ved første øjekast opdagede. Så to damer, en ældre med stor, kroget næse, og en yngre, mørk, meget smuk, som ville sælge en antik kommode; han afslog på det bestemteste at komme hjem til dem og se på den. Derefter en juveler med rubiner, to opfindere, englændere, tyskere, italienere, folk af alle sprog, begge køn og enhver alder.

Og stadig ind imellem disse børsfolk, agenter, mæglere, en ustandselig strøm med samme bevægelse, samme tilbud, den evigt tilbagevendende kursnotering. Hele tiden kom og gik

husets egne kontorfolk, og alt som børstiden nærmede sig, voksede travlheden; de bragte telegrammer eller papirer til underskrift.

Men med ét hørtes en barnetrompet, der overdøvede støjen, døren fløj op, og en lille dreng på fem seks år kom ridende ind på en kæp, mens han kraftigt stødte i trompeten, og lige i hælene på ham to småpiger, en på otte og en på tre år; de krøb op på bedstefaderens lænestol, trak ham i armene, hængte sig om hans hals, hvad han tog med stor ro. Uden at lade sig synderlig forstyrre, kyssede han dem med den uskrømtede kærlighed til børn, der altid træffes hos jøder, hvis talrige afkom er deres styrke, og som forsvarer det til sidste blodsdråbe.

Pludselig lod han, som om han huskede Saccard.

"Å, gode ven, undskyld mig. De ser selv, hvor overlæsset jeg er … Vær så god at forklare mig grunden til Deres besøg."

Og han skulle til at høre på Saccard, da en af kontorpersonalet bøjede sig over ham og hviskede ham et navn i øret, mens han på samme tid så hen på en høj, lyshåret herre, han lige havde ført ind.

Uden at skynde sig rejste Gundermann sig fra sin stol, førte en samtale med denne herre henne ved et af vinduerne, mens en af hans sønner satte sig på faderens plads og tog imod mæglerne og de øvrige.

Til trods for sin uvilje blev Saccard efterhånden grebet af en vis ærbødighed for Gundermann. Han havde genkendt den blonde herre, vidste, at han var et mægtigt riges gesandt, der ved hoffet var stolt og hovmodig, men her kom som ansøger, med smil på læberne og hovedet let bøjet til den ene side. Til andre tider var det højtstående embedsmænd, ja kejserens egne

ministre, der således fik foretræde, midt i dette værelse, hvor døre smældede og mennesker vrimlede som på en markedsplads, mens kontorpersonalet fo'r ud og ind og børn støjede og pludrede.

Her så man først ret denne mands vidtstrakte, uindskrænkede myndighed; han havde repræsentanter ved alverdens hoffer, konsuler i hver en provins, agenter i hver en by og skibe på alle have. Han var ikke en spekulant eller industriridder, der manøvrerede med andres millioner, ikke en Saccard, der drømte om store sejre, hvorfra han kunne vende hjem, belæsset med bytte og vinding, takket være de andres guld; nej, som han selv nok så godmodigt udtrykte sig, han handlede simpelthen med penge, var den dygtigste, den arbejdsomste købmand, man kunne tænke sig. For at vedligeholde sit herredømme, måtte han have hånd- og halsret over Børsen; derfor var hver afvikling et slag, hvor han ufejlbarligt gik af med sejren i kraft af sin knusende overmagt.

Et øjeblik blev Saccard formelig lamslået ved den tanke, at denne mand, som stod dér, ejede alle de penge, han satte i omløb, at han i sin kælder, i sine kasser og kister havde et uudtømmeligt forråd, som han forsigtigt og snedigt handlede med, over hvilket han var eneherskeren, der adlødes ved sit mindste vink, selv var med overalt, så alt, hørte alt, bestemte alt. En milliard i en sådan mands hånd er en altformående løftestang.

"Vi har ikke et minut til overs, bedste ven," kom nu Gundermann hen og sagde. "Hør, nu skal jeg have lidt frokost. De kunne jo gå med mig ind i spisestuen, dér får vi måske fred."

I husets lille spisestue indtoges frokosten, ved hvilken familien aldrig var fuldtallig. Den dag var der kun nitten til bords, hvoraf otte børn. Bankieren sad midt for bordet; ved hans kuvert stod en skål mælk.

Et øjeblik sad han ganske stille med lukkede øjne, han var dødtræt, hans ansigt var blegt og fordrejet, for han havde både leversyge og nyrekolik; da han med rystende hånd havde ført skålen til sine læber og drukket en mundfuld, sukkede han dybt.

"Å, jeg er aldeles udaset i dag."

"Hvorfor tager De Dem ikke et øjebliks hvile?" spurgte Saccard.

"Nej, det er der aldrig tale om, det kan jeg ganske simpelt ikke, som De ser."

Og ganske rigtigt fik han ikke en gang ro til at drikke mælken.

Mæglernes galop drog nu gennem spisestuen, mens familien, herrer og damer, der var vant til denne uro, talte og spiste dygtigt af det kolde kød og bagværket, der stod på bordet, og børnene, som havde fået en smule vin, råbte og skreg, så man næppe kunne høre ørenlyd.

Saccard, der stadig betragtede den store mand, så, hvordan han langsomt drak sin mælk; ikke et stykke kød, ikke en kage turde han nyde. Hvad nyttede det ham så, at han ejede milliarder?

Kvinder havde aldrig fristet ham; i 40 år havde han været sin hustru aldeles tro, og nu havde han end ikke en tanke, der gik i den retning. Hvor gad han dog stå op klokken fem, slide som en hest, ødelægge sig ved et så anstrengende arbejde, føre dette

slaveliv, som ikke den usleste tigger ville tåle, leve med hovedet proppet fuldt af talstørrelser, bristefærdigt af utallige bekymringer? Hvorfor ville han puge alt det guld op, puge det sammen, når han ikke engang turde købe et pund kirsebær af en sælgekone på gaden, når han ikke gad gå ind på en knejpe med en smuk pige, når han ikke kunne nyde noget af alt, hvad penge kan skaffe; når han ikke engang havde tid eller frihed til at tage sig en times hvile?

Og Saccard, der trods sin lidenskabelighed godt forstod, at man elskede penge ene alene for den magt, de gav, blev alligevel grebet af en hellig rædsel ved synet af denne skikkelse; ikke den klassiske pengepuger, men den ulastelige arbejder, uden kødelige lyster eller drifter, så at sige ulegemlig i sin sygelige alderdom, og som alligevel stræbte og sled for at højne sit milliontårn, uden anden tanke end den at efterlade det til sine børn, for at de kunne bygge videre, indtil det beherskede hele Jorden.

Endelig bøjede Gundermann sig hen mod Saccard, og denne forklarede ham med dæmpet stemme den plan, han omgikkes med. Forresten var han meget tilbageholden i sine forklaringer, hentydede kun let til Hamelins projekter; han havde nemlig straks en fornemmelse af, at den store mand ville føle ham på tænderne, og så trække sig tilbage, når han havde udfrittet ham tilstrækkeligt.

"Men, bedste ven, vil De stifte en ny kreditforening? evig og altid banker og kreditforeninger," gentog han med sin snu mine. "Jeg kunne have lyst til at sætte mine penge i en maskine, ja i en guillotine, der med ét slag kunne hugge hovedet af alle disse anstalter, der vokser frem … Hvad? En rive til at rense ud,

rømme op på Børsen. Skulle Deres ingeniør ikke have sådan en mellem sine tegninger?"

Så påtog han sig en faderlig mine, mens hans ord faldt roligt og grusomt:

"Hør, vær nu engang fornuftig og brug Deres forstand; husk hvad jeg sagde forleden: De skulle holde Dem fra Børsen. Det er ligefrem en tjeneste, jeg gør Dem ved at nægte at være med i Deres konsortium … De vil ufejlbarligt komme til at spille fallit, for De er så ung, så hidsig i tøjet, De har alt for megen indbildningskraft; desuden går det altid galt, når man handler med andre folks penge. Hvorfor kan Deres broder ikke skaffe Dem et net embede, en god stilling? Tag Dem i agt, gode ven, rør ikke ved andres penge, det er farligt, meget farligt!"

Saccard rejste sig, dirrende af tilbagetrængt harme. "Altså kan jeg ikke gøre regning på Dem? De vil ingen aktier have! De vil på ingen måde være med?"

"Med Dem! Nej, det kunne aldrig falde mig ind! De er færdig om tre år, eller snarere før!"

Der blev en pause, en pause, i hvilken de to mænd udvekslede hvasse blikke.

"Ja, farvel da! … Jeg har endnu ikke spist frokost, jeg er sulten. Vi får at se, hvem af os der først bliver færdig."

Og han lod Gundermann sidde omringet af hele stammen, der nu støjende og snakkende var i færd med efterretten, mens bedstefaderen modtog de sidste børsfolk. Nu og da lukkede han som overvældet af træthed øjnene og svælgede næsten med modbydelighed de sidste mundfulde mælk.

Saccard steg op i en droske og ville køre hjem. Klokken slog ét: en spildt dag! Han var rasende. Å, den forbandede jøde, hvor

han ville være glad den dag, han kunne hugge tænderne i ham, som en bidsk hund knuser et ben. Nå, ingen kunne vide, hvad der ville ske! De største riger kan styrte sammen, og de mægtigste huse kan falde i grus. Nej, ikke knuse ham, ikke på én gang opsluge ham, men ødelægge ham lidt efter lidt, slå hans milliard fra ham stykke for stykke; og så til sidst knuse ham. Ja, hvorfor ikke? Ødelægge dem alle til hobe i deres almægtige konges person, trampe på disse jøder, der sad til højbords! Disse betragtninger, den harme, han bragte med sig fra sit besøg hos Gundermann, fyldte Saccard med en rasende iver, med en trang til straks, øjeblikkelig at udrette noget, se et resultat af sine anstrengelser: han ville ved et trylleslag bygge hele banken, sætte dens maskineri i gang, sejre, triumfere, knuse alle sine modstandere. Pludselig kom han i tanker om Daigremont, og uden at nøle, næsten uvilkårligt, stak han hovedet ud af drosken og råbte til kusken, at ban skulle køre hen i Rue La Rochefoucauld. Hvis han ville tale med Daigremont, var der ingen tid at spilde; han måtte opsætte sin frokost, for Daigremont plejede at gå ud ved ettiden. Sandt nok, denne kristne havde ord for at være værre end to jøder tilsammen, og han plejede at sluge alle de "opvoksende" forretninger, man satte i pleje hos ham. Men i dette øjeblik ville Saccard have forhandlet med hvilken som helst bandit, ja, han ville måske have foreslået at være to om fortjenesten. Senere hen kunne han jo tage sine forholdsregler, senere, når han fik overtaget.

Imidlertid var drosken ganske langsomt sneglet op ad den stejle gade og standsede nu foran et af de sidste huse, ved en uhyre stor port, i dette kvarter, hvor der er mange smukke

ejendomme. Denne, der lå bagved en stor brolagt gård, så særdeles fornem og stormægtig ud. Haven strakte sine ældgamle træer op mod himlen og dannede en hel park, der gav den et præg af ensomhed midt i det stærkt bebyggede kvarter. I hele Paris var denne ejendom bekendt både for de prægtige fester, den var stedet for, og for den kostbare og righoldige malerisamling, den indeholdt, en samling, ingen tilrejsende storfyrste forsømte at bese. Daigremont var gift med en berømt skønhed, der tillige havde en dejlig stemme; han levede som en fyrste, var lige så stolt af sin væddeløbsstald som af sin malerisamling, var medlem af den fineste klub, havde loge i operaen, de kostbareste elskerinder, var på færde overalt, hvor der kastedes penge ud af vinduet; og al denne overdådighed, al denne luksus og pragt, der blussede op i en lunets og kunstens apoteose, blev ene og alene betalt ved børsspekulationer. Det var en bevægelig, bølgende rigdom, uendelig som selve oceanet og som havet med flod og ebbe, med differencer på 2 og 300.000 francs ved hver opgørelse.

Saccard gik op ad den majestætiske trappe; en tjener meldte ham, førte ham gennem tre modtagelsessale, alle overfyldte med vidundere af kunst og luksus, ind i et lille rygeværelse, hvor Daigremont sad med en cigar, lige ved at gå ud. Han var en mand på 45 år, der til sin store ærgrelse allerede begyndte at blive svær, høj, meget elegant, friseret og parfumeret, med overskæg og fipskæg, ellers raget som kejserens fanatiske tilbedere. Han var altid og mod alle forekommende til det yderste, havde en ubegrænset tillid til sig selv, var vis på altid at gå af med sejren.

Han rejste sig op og gik hastigt hen mod den indtrædende:

"Å, godmorgen, kære Saccard! Hvor har De dog været henne så længe? Endnu i går tænkte jeg på Dem … Vi er jo omtrent naboer, ikke?"

Her blev han med ét lidt roligere, gemte sin overstrømmende elskværdighed til bedre lejlighed, da Saccard, som her anså omsvøb for overflødige, straks gav sig til at forklare hensigten med sit besøg: fortalte om sin store plan, forklarede, at før han grundede sin "Universalbank", ville han søge at danne et konsortium af venner, bankierer, fabrikanter, der på forhånd kunne sikre hans foretagende et heldigt resultat ved at overtage de fire femtedele af aktierne, det vil sige 40.000 i det mindste. Daigremont så meget alvorlig ud, hørte efter, mens han betragtede Saccard med gennemtrængende blik, som om han ville se helt igennem ham, se, om man kunne drage nogen fordel af at indlade sig med denne mand, om han kunne udnyttes på nogen måde: han kendte Saccard, vidste, han var i besiddelse af en uforlignelig virkelyst og sjældne egenskaber midt i den lidenskabelige heftighed, han kastede sig ind i forretningssager med. Først betænkte han sig.

"Nej, nej! Tal ikke til mig om alt dette, jeg er overlæsset, kan ikke påtage mig nye byrder, blande mig i nye historier!"

Alligevel stillede han forskellige spørgsmål, ville høre besked om de planer, den ny bank skulle støtte, og om hvilke Saccard forresten udtalte sig med en vis klog tilbageholdenhed. Men da han hørte tale om dampskibsselskabet på Middelhavet, spidsede han øren, lod sig rive hen og erklærede sig villig til at være med.

"Ja, ja da, så giver jeg Dem mit ord. De har min tilslutning! Men på én uomgåelig betingelse! Hvordan står De Dem med

Deres broder, med Hans Excellence?"

Saccard blev overrumplet ved dette spørgsmål og var oprigtig nok til at give den bitterhed, han følte, udtryk:

"Med min broder! Å, han går sine veje, og jeg mine. Han er just ikke, hvad man kalder plaget af broderlige følelser, den mand."

"Det var overmåde kedeligt," erklærede Daigremont med stor bestemthed, "for så vil jeg på ingen måde være med. Deres broder skal vi have på vor side, forstår De. De må forsones med ham, ellers nytter det ikke, at De regner på mit navn til Deres foretagende. Jeg vil ikke høre tale om uvenskab mellem Dem og Deres broder."

Saccard slog arrigt ud med hånden, hvad kom han dem ved? Hvad skulle de med den klods om benet?

Men alt, mens han talte, lød fornuftens stemme allerede højere end harmens, sagde så tydeligt, at det var nødvendigt at have denne mægtige mand i det mindste ikke imod sig. Alligevel sagde han, at her var forsoning umulig.

"Nej, nej, han har altid opført sig som et asen imod mig. Aldrig vil jeg krybe til korset."

"Hør nu på mig," sagde Daigremont. "Jeg venter Huret her klokken fem, han besørger noget for mig. Skynd Dem hen i Rigsdagen, træk Huret hen i en krog, sig ham, hvordan det hele forholder sig, så kan han med det samme tale med Rougon og straks få at vide, hvad Deres broder mener; på den måde kan den sag ordnes endnu i dag … altså mødes vi her hos mig klokken fem."

Med bøjet hoved sad Saccard og tænkte.

"De mener, dette skridt er *aldeles* nødvendigt!"

"Aldeles nødvendigt, uomgængeligt nødvendigt! *Uden* Rougon rører jeg mig ikke ud af pletten, *med* Rougon, hvad De vil, kære ven!"

"Ja, ja da, så skal jeg tale med Huret."

Efter et kraftigt håndtryk vendte Saccard sig for at gå, da den anden kaldte ham tilbage.

"Å, hør lidt! Hvis De ser, det går i orden, så kig på tilbagevejen ind til marki Bohain og Sédille og sig bare, jeg er med, bed om Deres tilslutning, dem må vi endelig have med begge to."

Udenfor ventede Saccards vogn, som han havde ladet holde, skønt han kun havde et par skridt at gå over gaden til sit hjem. Han betalte kusken, regnede ud, at han senere på dagen kunne tage sit eget køretøj og skyndte sig hjem for at få frokost. Der var ingen, der havde ventet ham, og kokkepigen bragte ham en skive kold steg, som han i en fart slugte, mens han skændtes med kusken. Denne kom nemlig med den besked fra dyrlægen, at hesten ikke måtte bruges i de første tre dage. Og med munden fuld af mad beskyldte Saccard karlen for ligegyldighed i tjenesten, truede ham med fru Caroline, der nok skulle se ham på fingrene, og gav ham til sidst i en rasende tone ordre til at hente en droske.

Atter raslede en voldsom byge hen over stenbroen; han måtte sidde over et kvarter og vente på vognen, i hvilken han under en styrtende regn sprang op med de ord:

"Til Rigsdagen!"

Han ville helst komme før forhandlingernes begyndelse for i forbifarten at få fat i Huret og i ro og mag at kunne tale ud med ham. Uheldigvis ventede man netop den dag en stormende debat, for venstre ville nok igen bringe det evindelige

mexicanske spørgsmål på tapetet, og så måtte Rougon naturligvis tage til genmæle.

I forhallen havde han det held at løbe lige på sin mand. Han trak ham ind i et af de tilstødende små værelser, hvor de var ganske alene, takket være den ophidselse, der herskede i Kammeret. Oppositionen løftede hovedet, blev for hver dag dristigere, allerede blæste en ulykkesvanger vind, der nok kunne blive til en ødelæggende storm. Derfor varede det noget, inden Saccard fik Huret til at forstå, hvad det drejede sig om, og to gange måtte han gentage, hvad han skulle gøre. Huret skreg op:

"Bedste ven, tal ikke til mig om sådan noget lige nu! Rougon er så optaget, har så meget i hovedet i dag; han vil bede mig rejse fanden i vold!"

Men så kom Huret i tanker om, at han måske selv kunne blive part i sagen og få fordel af at være med. Han var kun til ved Rougon, skyldte den store mand sin stilling som rigsdagsmand, som løbedreng, der lever af de smuler, som falder fra herrens bord. I disse to år havde han så hist, så her skrabet nette summer sammen, og hans store jordejendomme i Calvados afrundedes efterhånden på en højst tilfredsstillende måde.

Det var nemlig hans agt, når det hele ramlede sammen, at trække sig tilbage og leve dér af sin formue. Hans brede, snu bondeansigt blev bekymret og mørkt; det var tydeligt, at denne mægling satte ham i stor forlegenhed, han kunne jo ikke få tid til at se sig om og få udforsket, om der også kunne falde lidt af til ham, eller om han kunne komme til at gå i vandet ved at prøve på at forsone de to brødre.

"Nej, nej! Det indlader jeg mig aldrig på. Jeg har bragt Dem besked en gang. Jeg kan da ikke overhænge manden. Så tænk for pokker da lidt på mig! Han tager min tro ikke handsker på, når nogen irriterer ham; og jeg ved virkelig ikke, hvorfor jeg skal rage kastanjerne ud af ilden for Dem, måske ødelægger jeg min egen stilling, det er der da ingen mening i!"

Nu forstod Saccard manden og havde kun ét mål: at få Huret bragt til at begribe, at der i dette foretagende var millioner at tjene. I store træk, med den ham egne opflammende veltalenhed forvandlede han grundlæggelsen af "Universalbanken" til et rent eventyr, udviklede de vidtrækkende planer, det kolossale, aldeles sikre resultat. Daigremont var henrykt over foretagendet, ville sætte sig i spidsen for konsortiet. Bohain og Sédille havde begge bedt om at få lov til at være med. Det kunne umuligt være Hurets mening, at han ikke ville slutte sig til dem; de andre herrer ville absolut have ham med på grund af hans fremragende stilling i Kammeret. Ja, de håbede, ban ville samtykke i at træde ind i bestyrelsen, hans navn var jo ensbetydende med uplettet hæderlighed.

Ved udsigten til at blive bestyrelsesmedlem så Huret ham lige i øjnene.

"Nå, hvad er det så, De vil; hvilket svar skal jeg bringe Dem fra Rougon?"

"Å, sagen er, at *jeg*, det ved De selv, så udmærket kunne undvære min broder; men Daigremont forlanger, at jeg skal være gode venner med ham. Han har måske ret, når alt kommer til alt. Nu mener jeg, De ganske simpelt og oprigtigt skal tale til den stormægtige mand om, hvad vi har i sinde, og formå ham til at holde sig neutral, hvis han ikke vil hjælpe os."

Huret missede med øjnene, han havde ondt ved at tage en bestemmelse.

"Hør, når De bare bringer et nogenledes venligt ord, bare et venligt ord, vil Daigremont være tilfreds, og vi tre ordner så i eftermiddag ved femtiden alt det øvrige."

"Ja, så skal jeg da prøve," erklærede Huret pludselig, idet han gav den ligefremme bondemand, "men det er kun, fordi det er Dem, der beder mig. For han er ikke rigtig god at komme nær, nej, især ikke når venstre driller ham. Så ses vi klokken fem."

"Klokken fem hos Daigremont."

I mere end en time blev Saccard i Rigsdagen; han ængstedes ved alle de rygter, der var i omløb. Han hørte en af oppositionens mest bekendte mænd erklære, at han ville tage ordet, og han havde et øjeblik lyst at opsøge Huret og spørge denne, om det ikke var bedre at opsætte samtalen med Rougon til en belejligere stund. Men han var overtroisk, blev med ét bange for at ødelægge alt, hvis han forandrede eller opsatte noget.

Det var jo også tænkeligt, at man i travlheden og forstyrrelsen lettere kunne løbe med broderen. Og for ikke at fristes til videre at standse begivenhedernes gang forføjede han sig bort, steg atter op i sin vogn, og allerede rullede han over Pont de la Concorde, da han med ét huskede på marki Bohain. Denne beboede i Rue de Babylone en mindre pavillon, som hørte til en stor gammel ejendom, et palæ, hvis staldpersonale forhen havde haft bolig i denne bygning, der nu af markien var omdannet til et meget hyggeligt moderne hus med et fornemt og rigt præg. Hans frue så man aldrig, hun var lidende, hed det, måtte altid opholde sig i sine værelser på grund af svagelighed.

Imidlertid tilhørte både hus og møbler hende, han boede hos sin kone, ejede kun sine egne gangklæder og en kuffert, som godt kunne rummes på en droske. Siden han var begyndt at spekulere, var formuefællesskabet mellem dem nemlig hævet. To gange havde han allerede nægtet at betale sine differencer, og formanden for vekselmæglersyndikatet havde ikke en gang sendt ham stempelpapir; han vidste så godt, det var aldeles unyttigt. Man satte simpelthen en streg over hans regnskab. Når han var heldig, stak han gevinsten i lommen, og når det modsatte var tilfældet, lod han ganske roligt være at betale; det var en bekendt sag, det fandt man sig i.

Han bar et berømt navn, var uhyre pyntelig i et bestyrelsesråd, derfor sloges nye aktieselskaber også om at få ham med, han var uhyre efterspurgt. På Børsen havde han sin egen stol, ud til Rue Notre-Dame des Victoires, mellem de fornemme spekulanter, der lod, som om de var hævet over dagens ubetydeligheder og kun bekymrede sig om store forretninger. Ham vistes der stor ærbødighed, han rådspurgtes ved alle mulige lejligheder og havde mere end én gang haft indflydelse på markedet. Kort sagt: marki Bohain var en personlighed.

Skønt Saccard oftere havde set og talt med ham, blev han dog imponeret af denne smukke gamle mands fornemt høflige modtagelse.

Markien var på den tid 60 år, havde et meget lille hoved på en kæmpemæssig krop, bleg hudfarve, en brun paryk; han så i høj grad aristokratisk ud.

"Jeg kommer til markien som ansøger ..."

Og Saccard sagde, hvorfor han havde taget sig den frihed at opsøge den gamle herre, uden dog at gå ind på enkeltheder. Forresten fik han ikke tid til at tale ud.

"Nej, nej, bedste hr. Saccard. Jeg er alt for optaget, jeg har her i det mindste ti lignende opfordringer, som jeg er nødsaget til at afslå."

Saccard smilede og vedblev:

"Det er fra Daigremont, jeg kommer ..."

"Nå, så De har Daigremont med," udbrød nu Bohain, "godt, godt, når De har ham, forandrer det aldeles sagen; hvor han er, går jeg trøstigt med ... Stol De bare på mig. "

Og da Saccard ville forklare de nærmere omstændigheder, give et par oplysninger om den sag, markien skulle slutte sig til, lukkede denne munden på ham med en fornem herres elskværdige flothed, for hvem det ikke passer at gå til bunds i den slags sager, og som har en medfødt tillid til sin næstes hæderlighed.

"Å, bedste hr. Saccard, sig dog ikke et ord mere. Hvad bryder jeg mig om alle disse enkeltheder. De har brug for mit navn, jeg låner Dem det, med største beredvillighed og fornøjelse, det er det hele. Sig bare til Daigremont, at han ordner det hele efter bedste skøn."

Saccard smilede ved sig selv, da han atter steg ind i sin droske.

"Han bliver pebret, den herre, men det må jeg indrømme, han gør sig i landskabet."

Derpå sagde han højt:

"Kusk, nu skal vi til Rue des Jeûneurs."

Huset Sédille havde sit lager og sine kontorer i denne gade, de fyldte en hel stueetage i baggården, og forretningen ansås i almindelighed for en af de solideste på pladsen.

Efter tredive års stræbsomhed i Lyon, hvor hans fabrik lå, havde en ren tilfældighed draget Sédille ind i en børsspekulation, og nu hærgede spilleraseriet manden, som en ildebrand hærger en landsby, med ødelæggende voldsomhed.

Hvorfor skulle man vel slide og slæbe i tredive år for at tjene en smule million, når man på en time ved en heldig børsoperation kunne vinde lige så meget med den største lethed. Og han mistede mere og mere interessen for sin forretning, der vedblev at gå, fordi den nu en gang var solid og godt bestyret.

Sédille levede bestandig i håb om at gøre et eller andet udmærket kup, og da han sad i stadigt uheld, slugte hans operationer alt, hvad fabrikken indbragte ham. Det allerværste ved dette spilleraseri er, at man ikke bryder sig om lovlig fortjeneste mere, ja, at man til sidst mister forestillingen om penges virkelige værdi, og fallit, ruin var i dette tilfælde kun et tidsspørgsmål, da fabrikken indbragte 200.000 francs, og principalens spekulationer kostede 300.000 årlig.

Saccard fandt Sédille ængstelig og urolig, for han kunne ikke spille med ro; han levede i anger og ruelse: en dag fuld af de dristigste forhåbninger, en anden dag nedslået og næsten syg af uro og spænding, netop fordi han i grunden var en hæderlig mand. Afviklingen ved april måneds slutning havde været yderst uheldig for ham, og alligevel hørte han næppe Saccard nævne sit nye foretagende, før hans fede ansigt med det tykke, lyse kindskæg blev ganske rødt af iver.

"Å, kære ven, hvis De virkelig en gang kunne bringe held til huse, skulle De være så inderlig velkommen."

Men straks efter blev han grebet af voldsom ængstelse.

"Nej, nej – frist mig ikke. Jeg skulle meget hellere lukke mig inde med mine silketøjer og ikke rokke mig fra min disk."

Saccard ville gerne lade ham komme lidt til sig selv; derfor talte han til ham om hans søn Gustave, som han samme morgen havde set hos Mazaud. Men her rørte han atter ved et ømt punkt, for købmanden havde håbet, sønnen ville overtage forretningen og befri ham for den byrde, og nu viste den unge mand en dyb ringeagt for handelen, havde kun tanke for at more sig og få brugt de penge, faderen havde arbejdet for at samle. Hans fader havde fået ham anbragt hos Mazaud for at se, om han skulle have anlæg for pengehandelen.

"Ak ja, siden min stakkels kones død har han virkelig ikke gjort mig megen glæde! Nå, måske lærer han hos Mazaud ting, der kan komme mig til nytte."

"Nå," vedblev nu Saccard med ét, "er De så med os? Daigremont har bedt mig se herind for at sige Dem, at han giver sin tilslutning,"

Sédille løftede sine arme mod himlen, og med en stemme, der dirrede af lyst til at give sit samtykke og frygt for at indlade sig på noget alt for voveligt, sagde han:

"Ja, ja vist så, vist er jeg med; De ved jo godt, at jeg ikke kan holde mig fra den slags foretagender! Hvis jeg nu sagde nej, og De havde lykken med Dem, ville jeg få en sygdom på halsen af ærgrelse … Sig Daigremont, at han har mit ord!"

Da Saccard igen stod nede på gaden, trak han sit ur op og så, at klokken endnu ikke var fire. Han havde altså tiden for sig,

følte trang til at gå lidt, så han betalte sin droske og lod den køre. Men det fortrød han hurtigt, for han var næppe kommet til boulevarden, før en ny byge, en sand syndflod, både regn og hagl, styrtede ned over ham og atter jagede ham ind i en port. Det var da også et hundevejr, når man skulle fare om fra den ene ende af byen til den anden. Efter at have stået et kvarters tid og set på regnen, råbte han en kusk an, der kørte afsted med en tom vogn. Det var en caleche, og skønt han trak forlæderet op så højt, han kunne, var han dog gennemblødt, da han holdt udenfor Daigremonts hus – over en halv time for tidligt.

Tjeneren førte ham ind i rygeværelset med den besked, at herren endnu ikke var kommet hjem, og Saccard gav sig til at gå op og ned ad gulvet, mens han betragtede malerierne. Men en dejlig kvindestemme, en prægtig alt med en dyb, melodisk klang lod sig pludselig høre i det stille hus. Han gik hen til vinduet og lyttede: det var fruen, der øvede sig på en sang, hun vel sagtens skulle foredrage i et eller andet selskab. Og mens han lyttede til den skønne musik, kom han til at tænke på de mærkelige ting, der fortaltes om Daigremont; især på Hadamantine-lånet, stort 50 millioner, hvis grundkapital han havde beholdt helt og holdent. Han havde ladet sine egne agenter sælge og atter sælge, indtil han formelig havde skabt et marked, etableret en kurs; så var det virkelige salg af papirerne kommet, deres uundgåelige falden fra 300 francs til 15, hvorved han havde tjent umådelige summer, som han havde tilvendt sig fra en hel mængde småfolk, der med ét slag ruineredes. Å ja, han var en farlig mand, en frygtelig farlig herre at komme i kast med, den Daigremont. Imidlertid lød fruens stemme, klagende, øm, elskovsfuld, fortvivlet, tragisk svulmende, og

Saccard, der nu atter stod midt i stuen, faldt hen i betragtning af en Meissonier, der måtte være henved 100.000 francs værd mellem brødre.

Men i dette øjeblik så han til sin forbavselse Huret træde ind.

"Hvad for noget – er De allerede dér, klokken er jo ikke fem. Er forhandlingerne sluttet?"

"Sluttet? Jo pyt! De er ved at ryge i hårene på hinanden deroppe!"

Og han forklarede, at da venstretaleren aldrig blev færdig, var han gået hen og havde fået fat i ministeren i et øjebliks ophold.

"Nå, og så?" spurgte Saccard nervøst, "hvad sagde han så, den store mand?"

Huret svarede ikke straks.

"Å ja han var naturligvis ikke til at komme nær; jeg må tilstå, jeg gjorde regning på, han skulle være i dette behagelige humør, og at han ganske simpelt skulle bede mig rejse fanden i vold. Nå, jeg sagde ham altså, hvad De havde i sinde, og at De intet ville sætte i gang, før De havde hørt, om han billigede Deres plan."

"Nå?"

"Så greb han mig i begge armene, rystede mig, så jeg var ved at tabe næse og mund, og skreg mig ind i ansigtet: Lad ham gå ad helvede til! og med den sætning forlod han mig."

Saccard var blevet ligbleg; et tvungent smil svævede om hans læber.

"Det må jeg sige, det var net!"

"Ja, såmænd var det så!" vedblev Huret med styrke. "Det er mere, end jeg ventede. Nu kan vi da roligt ordne hele affæren."

Og da han i det samme i salen ved siden af hørte Daigremont komme hjem, lagde han til med dæmpet stemme:

"Lad nu bare mig tale!"

Øjensynligt var Huret meget opsat på at få "Universalbanken" grundet og selv blive aktionær. Han havde sagtens allerede indset, hvilken rolle han kunne komme til at spille i det konsortium. Derfor havde han næppe fået sagt goddag til Daigremont, før han med strålende ansigt svingede armen i luften og udbrød: "Victoria! Min kære ven, Victoria!"

"Nej, virkelig det glæder mig. Fortæl os det hele."

"Å, det er snart fortalt. Den store mand optrådte, som man kunne vente det; han svarede simpelthen: Gid det må gå min broder godt med dette foretagende!"

Nu faldt Daigremont i henrykkelse, fandt Excellencens ord ganske fortryllende. Gid det må gå min broder godt! Ja, dette var i sandhed betydningsfulde ord. Lad ham ikke begå den dumhed at komme i fedtefadet. For så slår jeg uden videre hånden af ham, men går det godt, er jeg rede til at støtte ham! Storartet sagt!

"Og, min kære Saccard, vær De ganske tryg, jeg svarer Dem for et heldigt udfald; det skal vi nok sørge for!"

De tre herrer havde taget plads for at ordne hovedpunkterne, men Daigremont måtte atter rejse sig for at gå hen og lukke vinduet, for fruens stemme steg under foredragets grænseløse fortvivlelse til et pragtfuldt crescendo, der hindrede herrerne i at høre, hvad de selv sagde. Og selv da vinduet var lukket, lød dæmpede jammertoner ind i rygeværelset og dannede et sælsomt akkompagnement til grundlæggelsen af "Universalbanken", en kreditforening med en kapital af 25

millioner, fordelt i 50.000 aktier, hver på 500 francs. Det blev også fastslået, at Daigremont, Sédille, Huret, marki Bohain og et par andre skulle danne et konsortium, der på forhånd overtog de fire femtedele af aktierne, dvs. 40.000, således var emissionen sikker på at komme til at gå med glans, aktierne kom ikke til at oversvømme markedet; man kunne efter forgodtbefindende bringe dem til at stige eller falde. Dog var alt ved at gå i stykker, Daigremont gjorde fordring på en præmie, stor 400.000 francs, fordelt på de 40.000 aktier, altså ti francs af hver. Saccard protesterede heftigt, erklærede, at det var dog for galt således at pine koen ud, før man begyndte at malke den. Naturligvis ville det kun gå småt i begyndelsen; der var da ingen mening i selv at skabe vanskeligheder. Han måtte imidlertid føje sig, for Huret holdt med Daigremont, lod til at finde dennes fordring aldeles berettiget, sagde, at således bar man sig altid ad.

De skiltes efter at de havde berammet et nyt møde til den følgende dag, et møde, ved hvilket Hamelins nærværelse var nødvendig, da Daigremont med ét slog sig for panden med fortvivlet mine.

"Og Kolb! Jeg har rent glemt Kolb. Det tilgiver han mig aldrig; han må aldeles nødvendigt være med … Å, bedste, kære Saccard, hvis De er rigtig elskværdig, ser De ind til ham nu lige på stående fod. Klokken er knap seks, De træffer ham ganske bestemt … ja, De må selv derhen, hører De, og i dag, ikke i morgen, nu straks på timen. Det vil han blive rørt over, og ham får vi brug for."

Saccard var føjelig, satte sig straks i bevægelse; han vidste, man måtte bruge de dage, man sad i held. Men sin vogn havde

han sendt bort, han havde håbet at kunne gå lige hjem; fra Daigremonts bolig til hans var der jo kun et par skridt, og da regnen nu endelig lod til at være forbi, begav han sig på vej med en tilfreds fornemmelse af atter at have fået fodfæste i denne by, som han ville erobre.

I Rue Montmartre fik han et par dråber, så han drejede ind i Passage Verdeau og Passage Jouffroy; i Passage des Panoramas, hvor han fulgte en sidegang for at skyde genvej til Rue Vivienne, blev han meget forbavset ved at få øje på Gustave Sédille, der kom ud af en mørk gang og skyndte sig bort uden at se sig om. Saccard stod stille et øjeblik foran et hôtel garni, der så overmåde net ud, og blev endnu mere forundret ved i en lille blond, tilsløret dame, der nu viste sig i døråbningen, at genkende den smukke fru Conin.

Dér gik hun altså hen, når hendes godtroende tosse af en mand bildte sig ind, at hun var ude med regninger! Dette stille sted, lige midt i Paris, var valgt med megen omsigt, og det var kun ved et uberegneligt tilfælde, at Saccard var kommet under vejr med denne hemmelighed. Han smilede, morede sig kosteligt over de unge mennesker, han således kiggede i kortene, mens han i sit hjerte misundte Gustave: Germaine Coeur om morgenen og fru Conin om eftermiddagen! Og han betragtede opmærksomt huset, mærkede sig dets nummer, han kunne nok have lyst til at være med i den leg.

Da Saccard et øjeblik senere ville gå ind hos Kolb, stod han pludselig stille igen. En fin, skær musik, der steg op fra jorden, lig en fés gyldne klokkestemme, nåede hans øren, og han genkendte lyden – guldets klirren, som han allerede havde lyttet til om morgenen. Dagen endte, som den var begyndt.

Han frydede sig ved denne stemmes kærtegn, den forekom ham at være et godt varsel.

Kolb selv var netop i kælderen, ved smeltediglen, og som en ven af huset opsøgte Saccard ham dér. I det store rum, hvor gassen brændte nat og dag, stod zinkforede kasser; i dag var de fulde af spanske guldstykker, som to karle kastede spadevis i smeltediglen på den store, firkantede ovn. Varmen var stærk, og man måtte råbe for at overdøve den skære, klare klirren, der dirrede hen under de lave hvælvinger. På lave borde langs væggen lå barrer, lange og firkantede, lysende i gylden glans; en kemiker prøvede dem for at undersøge guldets lødighed, inden han mærkede det. Fra om morgenen var over seks millioner gået gennem diglen; 4-500 francs var hele den fortjeneste, denne umådelige sum havde bragt bankieren, for differensen mellem de to kurser var uhyre ringe, måtte regnes ud i tusindedele og kunne kun blive til noget ordentligt på en særdeles betydelig mængde smeltet guld. Derfor klang og sang det gyldne metal dag ud og dag ind, år ud og år ind nede i denne kælder, hvor guldet gik ind som rede penge, og hvorfra det gik ud i barrer for atter at udmøntes og atter at smeltes i en uendelighed, så at en lille smule af guldet blev hængende ved den handlendes fingre.

Kolb var en meget lille mand med mørkt hår og en kroget næse, der ragede frem over et stort, sort skæg og røbede hans jødiske afstamning. Aldrig så snart havde han forstået, hvad Saccard ville, før han ivrigt udbrød:

"Brillant! Udmærket! Overmåde tilfreds med det hele! Går igennem ild og vand med Daigremont! Pænt af Dem, at De selv gad komme og tale med mig!"

Men det var næsten umuligt at tale sammen i den klingende raslen af mønterne, så de tav, blev endnu en lille stund stående og lyttede til den skære, klingre lyd, der pirrede deres nerver, bragte dem til at dirre, som en alt for høj violintone, der trækkes ud i det uendelige, så at man er ved at få krampe af at høre på det.

Ude på gaden var det lyst og dejligt, en klar majaften; men nu var Saccard så træt og ødelagt, at han tog en droske for at køre hjem. Det havde været en drøj dag, men den havde sandelig ikke været spildt!

4

Vanskeligheder dukkede op, sagen trak ud, og fem måneder gik hen, uden at noget blev afgjort.

September nærmede sig sin slutning, og Saccard rasede over at se, at der, til trods for hans utrættelige ihærdighed, stadig viste sig nye hindringer: en hel række andenrangs spørgsmål dukkede op, de måtte afgøres, hvis man ville grundlægge noget ordentligt, noget, der havde en fremtid for sig. Hans utålmodighed over alt dette steg i den grad, at han et øjeblik tænkte på at give dette konsortium en god dag og prøve alene ved fyrstinde Orviedos hjælp at sætte foretagendet i gang. Hun havde de millioner, der behøvedes; hvorfor skulle hun ikke ville sætte sine penge i denne udmærkede bank, så havde man altid tid til at vente på de mindre kunder, de kunne komme til, når han senere hen ville forøge kapitalen.

Han troede selv på alt, hvad han lovede sig af forretningen, var aldeles overbevist om, at han foreslog hende en udmærket anbringelse, sikker på, at hendes kapital ville blive fordoblet; den kapital, hun betragtede som de fattiges ejendom, og som hun gav ud i storslået velgørenhed.

Saccard gik derfor en morgen op til fyrstinden for at tale med hende både som ven og som forretningsmand. Han forklarede hende, hvilket mål han havde sat sig ved grundlæggelsen af "Universalbanken". Han sagde alt, bredte Hamelins mappe og dens indhold ud for hende, glemte ikke et af de orientalske projekter. Ja, han lod sig rive hen af sin evne til at beruse sig i sin egen begejstring, til at tro på det, han heftigt attråede, og

åbenbarede Hamelins afsindige drøm om pavedømmet i Jerusalem, udmalede den katolske kirkes endelige triumf: paven, der fra sin trone på de hellige steder beherskede verden, sikker på et mere end kongeligt budget ved grundlæggelsen af "Den hellige Gravs Skatkammer". Fyrstinden, der var meget religiøs og ivrigt troende, begyndte først at interessere sig for sagen, da Saccard kom til denne sidste del af planen, det, Hamelin kaldte "kronen på værket", hvis eventyrlige storhed tiltalte hendes ophidsede indbildningskraft, den, der bragte hende til at bruge sin formue til milde stiftelser, indrettede med unyttig luksus og overdreven pragt.

Det katolske parti i Frankrig var på den tid både harmfuldt og bestyrtet over kejserens overenskomst med kongen af Italien, ved hvilken han under visse betingelser samtykkede i at hjemkalde de franske tropper, som lå i Rom; ganske vist var dette ensbetydende med at overgive Rom til italienerne; man så allerede i ånden paven forjaget, bragt til tiggerstaven, vandre om med tiggerpose på ryggen og stav i hånden. Det ville være en vidunderlig løsning af spørgsmålet, om Hans Hellighed kunne bestige sin trone i Jerusalem, støttet og sikret ved en bank, hvori hver en katolik ville betragte det som en ære at være parthaver.

Alverdens kristne ville jo kappes om at erhverve sig aktier.

Det var så skøn en tanke, at fyrstinden erklærede denne plan for tidens mest ophøjede idé, der burde begejstre ethvert ædelt menneske, der havde mindste spor af religiøs følelse. Heller ikke hun nærede tvivl om et lykkeligt udfald; denne tanke måtte slå ned og fænge som en lynstråle.

Hamelin steg i hendes agtelse. Hun havde allerede for nogen tid siden med glæde hørt, at han i alle henseender var en rettroende kristen. Men hun ville på ingen måde høre tale om at anbringe sine kapitaler i banken; hun var aldeles bestemt på at blive fast ved den ed, hun en gang havde svoret: simpelthen at give hver en skilling tilbage til dem, der trængte, aldrig at gøre en øre frugtbringende. Hun ville have, at denne rigdom, som var erhvervet ved spil og spekulation, skulle opsuges af elendigheden, løbe ud som en giftig bæk, der taber sig i sandet.

Saccard prøvede at vise hende, hvordan hun ved at gøre sine kapitaler frugtbringende kun ville gavne sine fattige, men hun ville aldeles ikke høre på ham. Nej, nej, denne forbandede kilde skulle udtørres, ikke øges, hun havde sat sig dette som sit livs mål.

Saccard blev sat ganske ud af ligevægt og kunne blot udnytte hendes sympati til at erholde en bemyndigelse, han hidindtil forgæves havde søgt at få. Han havde straks haft den idé at indrette bankens lokaler i fyrstindens ejendom, eller det var rettere sagt fru Caroline, der havde indgivet ham den tanke, for han var mere højtflyvende, ville egentlig hellere have et helt palæ straks.

Hun mente, at man skulle nøjes med at få et glastag over gårdsrummet, der så kunne danne en stor centralhal.

Kontorerne kunne indrettes i stueetagen, staldene og vognportene; i første etage afstod han sin salon, der skulle bruges til bestyrelsesmøder, sin spisestue og seks andre værelser til flere kontorer, så at han kun beholdt sit sovekammer og et toiletværelse. Han kunne jo i så fald opholde

sig på anden sal hos Hamelins, spise sammen med dem og tilbringe sine aftener hos de to søskende.

På denne måde ville det ikke koste store summer at få banken og dens forskellige lokaler indrettet; ganske vist ville man ikke få overdreven god plads, men det hele fik dog et solidt, tillidsvækkende præg.

Fyrstinden havde først som ejerinde afslået at give sit minde; hun nærede en alt for indgroet afsky for alt, hvad der hed pengehandel, til at tåle, at en slig trafik foregik under hendes eget tag. Men nu, da Saccard havde draget katolicismen og paven ind i sagen, blev hun rørt, bevæget over det store mål, banken tilstræbte, og gav sit samtykke.

Dette var en umådelig indrømmelse, og hun følte ligesom en let gysen ved tanken om denne helvedesmaskine, dette bankforetagende, denne børsspekulation, for hvilken hun her åbnede sit hus, og som måske ville bringe død og fordærvelse med sig.

En uges tid efter dette mislykkede forsøg havde Saccard den glæde at se sagen på et par dage gå i orden, skønt den hidindtil havde set både besværlig og indviklet ud.

En morgenstund kom Daigremont med den besked, at han endelig havde den nødvendige tilslutning, og at man kunne sætte maskinen i gang.

For sidste gang gennemså de nu statutterne for det ny konsortium og underskrev kontrakten.

Det var forresten på høje tid for Hamelins, der begyndte at have møje med at slå sig igennem. I åringer havde arkitekten næret det ønske at være ingeniør for et sådant aktieselskab; han sagde, han skulle nok sørge for at skaffe vand til møllen. Derfor

havde Saccards ivrighed også lidt efter lidt smittet ham, så han nu var lige så utålmodig som denne.

Fru Caroline, der i førstningen lod så begejstret og optaget af alle disse planer, var derimod nu roligere, koldsindigere; hun så lidt bekymret ud, siden alle disse vanskeligheder havde vist sig i synskredsen. Hendes gode forstand, sunde fornuft og urokkelige hæderlighed gjorde, at hun anede uråd, skimtede alle slags sorte huller og lumskerier; og hun var især bange for broderens skyld, ham, som hun elskede, som hun en gang imellem i spøg trods al hans viden kaldte "en stor tosse"; hun nærede ganske vist ikke mistro til deres ven, som hun så i den grad opofrende og ivrig i deres tjeneste; men hun havde en sælsom fornemmelse af at befinde sig på gyngende grund, en sær ængstelse for at snuble og styrte i en afgrund ved det mindste fejltrin.

Den morgen, da Daigremont endelig gik fra ham, løb Saccard glædestrålende op til Hamelin i det store arbejdsværelse.

"Se så, endelig er alt i orden!"

Med tårer i øjnene rejste arkitekten sig og trykkede rørt begge Saccards hænder, som om han ville knuse dem, og da Caroline, stille og rolig, kun noget bleg, vendte sig om mod ham, vedblev han:

"Nå, hvad skal det betyde? Er det alt, hvad De har at sige Deres ven? … Er De ikke også glad over, at vi endelig kan begynde vort store værk?"

Så fo'r et lyst smil over hendes ansigt.

"Jo, jo, vist er jeg glad, rigtig glad, det forsikrer jeg Dem."

Men da han nu gav sig til at forklare Hamelin de nærmere omstændigheder ved konsortiet, der nu var dannet, afbrød hun ham med sin rolige mine:

"Men er det også lovligt? Kan man således træde sammen og dele en banks aktier imellem sig inden emissionen?"

Han nikkede ivrigt bejaende.

"Ja, vist så, naturligvis har man lov at bære sig ad på den måde. Tror De, vi er så dumme, at vi gider udsætte os for en fiasko? For nu slet ikke at tale om, at vi absolut må have sikre folk, folk, der er kendte på pladsen, hvis det går lidt flovt i begyndelsen. … Nu er da fire femtedele af aktierne på gode hænder. Vi kan, når vi vil, få kontrakten underskrevet hos sagføreren."

Hun vovede at sige ham imod:

"Jamen, jeg troede, loven fordrede, der skulle være tegnet aktier for hele kapitalen?"

Denne gang så han meget forbavset på hende: "Nå, så De kender også loven!"

Hun rødmede lidt, for han havde gennemskuet hende. Dagen forud havde hun, plaget af uro og ængstelse, givet sig til at studere loven om dannelsen af aktieselskaber. Først ville hun have sagt usandhed, men så tilstod hun med et smil:

"Ja, det gør jeg rigtignok. I går studerede jeg den, og jeg lukkede bogen med en uhyggelig mistanke om, at hverken jeg selv eller andre var så hæderlige, som vi burde være. Det er som når man læser i doktorbøger, da føler man symptomer på alle mulige sygdomme."

Saccard blev fornærmet, for den kendsgerning, at hun havde søgt oplysninger, beviste jo, at hun ikke var sikker på ham, og at

han måtte tage sig i agt for hendes kloge og nysgerrige kvindeøjne.

"Å," udbrød han og slog ud med hånden, som om han ville bortrydde alle ørkesløse skrupler, "hvis De tror, vi tager hensyn til lovens idiotiske mandarinparagraffer, tager De slemt fejl! Så ville vi ved hvert skridt møde hindringer og vanskeligheder, og de andre, vore konkurrenter, ville snart komme langt forbi os! … Nej, det kunne virkelig aldrig falde mig ind at vente, til hele kapitalen var tegnet; desuden ser jeg gerne, vi selv beholder de aktier; jeg skal nok få fingre i en mand, som jeg åbner en konto hos mig, han skal være vor stråmand."

"Ja, men – det er forbudt!" erklærede den smukke dybe stemme ganske roligt.

"Visvas – forbudt, forbudt – sådan bærer man sig nu en gang ad."

"Det strider aldeles imod loven; det må man slet ikke gøre."

Saccard gjorde vold på sig for ikke at bryde løs; nu smilede han, mente, det var bedst at henvende sig til Hamelin, der, temmelig forlegen, uden at afbryde havde hørt på Saccards og Carolines ordveksling.

"Min kære ven! Jeg håber ikke, De tvivler om min hæderlighed … Jeg er en gammel forretningsmand, ikke blottet for erfaring, De kan stole på mig, hvad sagens finansielle side angår. Kom De med de gode ideer, så skal jeg nok sørge for at få den størst mulige fordel af dem, uden at udsætte hverken Dem eller mig for uheld. Jeg tror ikke, en praktisk mand kan love mere."

Ingeniøren var af naturen en undselig, svag karakter; han slog ind i en spøgende tone for ikke at give noget direkte svar.

"Å, kære Saccard, Caroline vil sikkert holde Dem til vinden. Hun er født til at være skolemester."

"Det skal være mig en stor glæde at nyde godt af hendes undervisning," erklærede den galante Saccard straks.

Fru Caroline gav sig nu også til at le, og samtalen fortsattes i en venskabelig og fortrolig tone.

"Jeg skal sige Dem, jeg holder så meget af min broder, og jeg sætter så stor pris også på Dem, at jeg kun meget nødig, ja med stor sorg ville se Dem og ham indviklede i fordægtige historier, der altid ender med ruin og elendighed … og siden vi nu taler om det, vil jeg have lov at sige et par ord om Børsen og om spekulationer i det hele taget, jeg vil have lov at sige jer, at den slags sager indgyder mig en uovervindelig rædsel. Jeg var så glad over at have læst i §8 af de statutter for aktieselskabet, som De lod mig afskrive, at spekulation af enhver slags var forbudt på det allerbestemteste. For derved var det jo umuligt at spille – ikke? Nu har De sørgeligt skuffet mig ved at le mig ud og forklare mig, at den paragraf aldeles ingen betydning har, er en ren formssag, noget, som alle selskaber sætter i deres love, og som ingen bryder sig om at overholde … Ved De, hvordan jeg ville have det? Jeg ville ønske, at De i stedet for disse 50.000 aktier kun udstedte obligationer … Jeg har også læst i loven, at en indehaver af den slags papirer simpelthen er en, der har lånt, og som får så og så mange procent af sit lån uden at være interesseret i fortjenesten, hvorimod en aktionær er en parthaver, der løber risiko, står og falder med sit selskab … Hør, hvorfor udsteder De ikke obligationer, det ville berolige mig, så ville jeg først ret kunne dele Deres glæde!"

Hun overdrev spøgende sin bønfaldende betoning, kun for at skjule sin virkelige ængstelse. Og med komisk ivrighed svarede Saccard, stadig halvvejs i spøg:

"Obligationer, obligationer … Aldrig i livet! Hvad i Himlens navn skulle jeg med den slags papirer, bedste frue! Det er jo bare vissent løv! … De må da kunne indse, at spekulationer – nå ja, spil, om De vil, er selve drivkraften i vort store forehavende, det, der sætter liv i det hele. Ja, den er hjertet! Den samler blodet, samler det fra alle de små bække og kilder og sender det som floder ud i forskellige retninger; fra den udgår dét store pengekredsløb, der er selve de store foretagenders livsbetingelse. Uden den vil de store bevægelser, de omfattende kulturværker, der er dettes resultat, være aldeles umulige. Det er ganske som de anonyme selskaber. Dem har man revet nok ned på, ved jeg da. Om dem er der tit nok blevet både sagt og skrevet, at de var idel svindel og bedrag! Men en kendsgerning er det alligevel, at uden dem havde vi hverken fået jernbaner anlagt eller noget større moderne foretagende bragt til udførelse, der har hjulpet menneskeheden til at gøre så mægtige fremskridt; for hvilken termin var stor nok, hvilket individ, ja, hvilken gruppe af individer ville have løbet en så umådelig stor risiko? Risiko, fare – det er knudepunktet; jo større mål man har for øje, jo større er den fare, man udsætter sig for, og jo lettere gribes man af begejstring, indbildningskraften sættes i bevægelse, ved tanken om vindingens og tabets størrelse; man kan med ét slag få sin indsats tifold fordoblet – eller rent miste den; derved sættes tankerne i svingning, lidenskaben kommer med i spillet, blodet bruser gennem årerne, alle vil være med, alle vil anbringe deres

kapitaler, og vi kan skabe en ny verden! – – Er der noget ondt i det, kære frue? Ingen tvinges jo ind i affæren; man udsætter sig af egen fri vilje for faren, der desuden er fordelt på så mange individer. Faren er jo også ulige stor; den står i forhold til de kapitaler, der anbringes, står i forhold til den dristighed, der udfoldes. Ja vist kan man tabe, men man kan også vinde, håbe at vinde et stort lod, skønt man naturligvis må være forberedt på et dårligt; se, mennesket har jo intet inderligere ønske, ingen skønnere drøm, ingen heftigere attrå end netop den ved at række lykken hånden at få alt, blive hersker, blive Gud!"

Efterhånden som Saccard talte, blev han alvorlig, han rettede sin lille mørke skikkelse, faldt hen i lyrisk henrykkelse, med håndbevægelser, der kastede hans ord ud til alle fire verdenshjørner.

"Se nu, for eksempel! Hvad er det vi tilsigter med vor "Universalbank?" Åbner vi ikke en hel ny synskreds ud over Asiens gamle verden? Ser vi ikke helt ud over en uendelig vid mark, hvor fremskridtets hakke og guldsøgerens drøm aldrig kan blive træt, altid vil have frit spillerum? Nej, aldrig har noget foretagende været kolossalere, aldrig har menneskelig ærgerrighed sat sig stoltere mål, men – det indrømmer jeg – aldrig har udfaldet været så usikkert, så umuligt at forudse, så fuldstændig dækket af det slør, der skjuler fremtiden for vore øjne! Men netop derfor er det, vi har al mulig udsigt til at vække en aldeles enestående tilslutning hos publikum, det er jeg aldeles overbevist om. Lad os bare få tid til at blive kendt på markedet! Vor bank vil i begyndelsen tage sig ud som enhver anden kreditforening; men hvad jeg tilsigter er, at den skal være løftestangen for Deres broders store planer: det er dens

egentlige, endelige mål, det skal øge dens indtægter og efterhånden gøre den til en magt. Den grundlægges jo for at støtte industrielle og finansielle foretagender i udlandet; foretagender, hvis aktier vi anbringer, der skylder os deres tilbliven, og som med tiden vil bringe os hæder og anseelse. Og med denne blændende fremtid for øje kommer De her og spørger, om det ikke er "forbudt" at træde sammen til et konsortium eller at give medlemmerne en præmie, som derpå opføres under kontoen: udgifter ved grundlæggelsen. De bliver urolig over disse usle, aldeles uundgåelige uregelmæssigheder; over aktier, der ikke er tegnede, og som vi af klogskab forbeholder os selv under dækning af en stråmand … Kort sagt, De kommer i harnisk, drager i felten mod spil og spekulation … Spil! … Du milde himmel! … Spekulation, spil! … Det er jo netop sjælen, arnen, flammen i den kæmpemæssige mekanisme, jeg drømmer om! … Herregud! Det er jo en dråbe i havet, denne elendige lille kapital på 25 millioner; den er kun som en smule pindebrænde under maskinen, blot til at tænde ilden op! Jeg håber minsandten at komme til at manøvrere med ganske andre talstørrelser, så såre vort foretagende kommer i gang. Vi får brug for en regn af guld og en dans af millioner, hvis vi vil se vore orientalske drømme blive til virkelighed! … Naturligvis, der vil nu og da gå noget i løbet, man vender ikke op og ned på verden uden at træde et par forbigående på tæerne!"

Caroline betragtede ham; hun, der elskede livet, beundrede alt, hvad der var ildfuldt og kraftigt, fandt ham også til sidst skøn, som han stod dér, betaget og begejstret af tro på deres store værk. Derfor lod hun også, som om hun gav efter, uden at

lade sig overbevise om rigtigheden af hans teorier, der oprørte hendes følelse for, hvad ret var, og hendes klare dømmekraft.

"Ja, ja da, lad så det være godt. Jeg er jo kun en kvinde, og denne kamp for tilværelsen skræmmer mig … Men lov mig en eneste ting: knus så få som muligt, og pas især på ikke at knuse nogen, der står mig nær."

Saccard var højmodig, beruset og henrevet af sin egen veltalenhed stod han på forhånd som sejrherre og skuede ud over sit fuldbragte værk.

"Vær De ganske rolig; jeg er ikke så slem, som jeg ser ud til … Vi skal alle blive rige, vi og alle gode venner."

Og nu gav de sig til roligt at tale om forskellige forholdsregler, der skulle tages; det blev bestemt, at Hamelin allerede dagen efter, at konsortiet var trådt sammen, skulle tage af sted til Marseille og derfra indskibe sig til Lilleasien for at foretage de nødvendige indledende skridt.

På Børsen begyndte det allerede at summe med rygter. Saccards navn dukkede på ny op af det plumrede vand, der så nylig havde overskyllet det, og der hviskedes højere og højere om alle de store planer, han sad inde med, der taltes så højt om det næsten sikre og glimrende udfald, at hans forværelse, som i gamle dage, i hans hus ved Parc Monceau, hver morgen var fuldt af ansøgere. Mazaud kiggede op til ham, sådan i forbigående, snakkede om dagens nyheder; også andre vekselmæglere, jøden Jacoby med stentorstemmen, hans svoger Delarocque, en tyk, rødskægget mand, der gjorde sin kone mange sorger. Også kulissebørsen var repræsenteret ved den lille, blonde, virksomme Nathansohn, der altid havde held med sig. Stakkels Massias kom hver eneste morgen med sin

slukørede mine, skønt der endnu ingen ordrer kunne ventes fra Saccard. Det var en voksende strøm.

En morgen, klokken var næppe ni, fandt husets herre sit forværelse ganske fuldt. Da han endnu ikke havde indrettet sit kontorhold, var det meget vanskeligt for den ene tjener at besørge alle disse gæster anmeldte og indførte, så han plejede selv at give ham en håndsrækning. Da han åbnede døren til sit arbejdsværelse, ville Jantrou trænge sig frem, men Saccard havde fået øje på Sabatani, som han i to dage havde spurgt efter.

"Undskyld, kære ven," sagde han, idet han standsede den forhenværende lærer, "jeg skal endelig tale med denne herre. "

Sabatani satte sig ned med sit uhyggelige, indsmigrende smil, sin katteagtige smidighed, og lod ganske rolig Saccard tale ud; forresten lagde denne ikke skjul på, hvad han ville, han vidste, Sabatani ville gennemskue ham alligevel.

"Kære ven, jeg har brug for Dem! … Vi skal have en strømand. Jeg åbner Dem en konto, lader Dem købe et vist antal af vore aktier, som De simpelthen betaler med et pennestrøg … De ser, jeg gør ingen omsvøb, behandler Dem som ven."

Den unge mand så på ham med sine dejlige fløjlsøjne, der var så blide i det langagtige brune ansigt.

"Min kære mester, loven fordrer aldeles formelt en udbetaling i klingende mønt … å, bevares – mig kan det jo være så rasende ligegyldigt. De behandler mig som ven, det føler jeg nag stolt, beæret over … Jeg er parat til, hvad det skal være!"

Nu ville Saccard sige ham en behagelighed og meddelte ham derfor, at Mazaud havde stor respekt for ham og gjorde forretninger med ham uden dækning. Derefter talte han

spøgefuldt om Germaine Coeur, med hvem han den foregående dag havde mødt Sabatani, der smilede skælmsk uden at sige imod, ja, vist så, han kunne ikke være i fred for de damer, kunne ikke begribe, hvorfor de løb således efter ham.

"Men hør et øjeblik!" brød Saccard af, "vi skulle også have forskellige underskrifter for at regulere mine operationer, transportering og deslige … Kan jeg sende en bunke papirer hjem til Dem?"

"Naturligvis, så gerne, kære mester! Hvad De vil! Gener Dem ikke!"

Han spurgte end ikke, hvor meget Saccard bød ham; han vidste nok, at den art småtjenester var uvurderlige, og da den anden lagde til, at han fik en franc pr. underskrift for at holde ham skadesløs for den spildte tid, nikkede han kun med hovedet; så sagde han med sit søde smil:

"Jeg håber, kære mester, De en gang imellem vil tillade mig at bede Dem om et godt råd. Nu får De jo vid udsigt over markedet; jeg kommer så nu og da og beder Dem om en lille vejledning."

"Gør De kun det!" svarede Saccard, der godt forstod, hvor han ville hen. "Nå, farvel da, skån Deres helbred, vær ikke alt for elskværdig mod damerne!"

De lo begge to og tog venligt afsked ved en dør, der førte lige ud til trappen, uden at man behøvede at gå gennem trængslen i forværelset.

Nu åbnede Saccard døren til ventesalen og kaldte på Jantrou. Ved første øjekast bemærkede han, at den indtrædende så mager og dårlig ud, at hans frakke var glinsende og slidt på ærmerne af at gnide på caféborde, mens han snusede efter en

stilling. Børsen vedblev at behandle ham stedmoderligt, ville ikke tage ham under sine vinger, skønt han så godt ud, med sit store, velplejede, vifteformede skæg, skønt han havde mange kundskaber og få betænkeligheder og forstod at belægge sine ord, så at man hørte, han var en studeret mand.

"Jeg skulle til at skrive et par ord til Dem," sagde Saccard. "Vi er i færd med at ordne vort kontorpersonale; De er en af de øverste på min liste, jeg tror, De skal ansættes i emissionskontoret."

Jantrou faldt ham her i talen:

"Tusind tak! Det var smukt af Dem at tænke på mig, men jeg har noget andet at foreslå Dem." Han gik ikke lige løs på sagen, talte ganske ligefrem, spurgte, hvad del Saccard havde tiltænkt pressen ved "Universalbanken"s grundlæggelse. Straks kom der liv i Saccard, der erklærede, at han ønskede den størst mulige offentlighed, var også villig til at ofre det størst mulige beløb i den hensigt. Ikke den mindste trompet turde man ringeagte, end ikke dem til 5 øre, for det var hans overbevisning, at opsigt gør godt, blot fordi det giver folk noget at tale om. Hans drøm var at have alle bladene for sig, men det blev dog vistnok for bekosteligt.

"Hør, ville De ordne vore sager med hensyn til offentlighed og presse? Det var måske ikke så dårlig en idé. Det må vi tales ved om ..."

"Ja, senere hen, hvis De vil ... Men hvad mener De om et blad, et blad, der var Deres eget, og som jeg redigerede. Hver eneste morgen skulle De have en hel side for Dem selv; artikler, der lovpriste Dem, hævede Dem til skyerne, små notitser, der henledede opmærksomheden på Dem, hentydninger til Deres

foretagender i sammenhæng, der ellers ikke angik finansoperationer, kort sagt et ordnet felttog, hvor der ved enhver mulig og umulig lejlighed, uafladeligt og stadig blev stødt i trompet for Dem, mens der samtidigt blev revet ned på Deres rivaler. Mon det ikke var ganske tiltalende?"

"Vist så, vist så! Det vil sige, hvis et sådant blad ikke blev *alt* for uoverkommeligt."

"Nej, vedkommende er nogenlunde rimelig."

Og til sidst nævnede han bladets navn: "Håbet", der for to år siden var grundet af en gruppe katolske personligheder, af partiets ihærdigste, mest yderliggående mænd, der førte krig på kniven med kejserdømmet. Forresten betalte avisen sig aldeles ikke, hver uge gik der rygter om, at den ville ophøre at udkomme.

Saccard protesterede:

"Å, men det blad kommer jo kun ud i 2000 eksemplarer."

"Det bliver da vor sag at lade oplagets størrelse vokse."

"Nej, det er umuligt; det blad overøser min broder med grovheder, jeg kan virkelig ikke begynde med at lægge mig ud med Hans Excellence!"

Jantrou trak på skuldrene.

"Man skal virkelig ikke lægge sig ud med nogen … De ved lige så godt som jeg, at når en bankforretning ejer en avis, er det aldeles ligegyldigt, om den angriber eller støtter regeringen; hvis den er officiøs, er banken vis på at være med i alle de konsortier, der dannes af finansministeren for at sikre statslånene og de kommunale lån; hører bladet derimod til oppositionen, er samme minister fuld af hensyn mod bemeldte bank, ganske naturligt fordi han gerne vil afvæbne eller

omvende bladet, og så erholder man gunstbevisninger. Vær bare ikke urolig over "Håbet"s farve. Men tænk over sagen, det er en god støtte at eje sådant et blad."

Saccard sad et øjeblik og overvejede i tavshed Jantrous forslag; med den ham egne livlighed og hurtige opfattelse tilegnede han sig med ét slag andres ideer, undersøgte, omdannede og tilpassede dem efter sit behov; her udviklede han en hel plan: han købte "Håbet", stoppede dets bitre udfald mod regeringen, lagde bladet for sin broders fødder; den store mand måtte da i det mindste takke ham for en sådan fremgangsmåde; dog skulle de katolske tendenser bibeholdes som en trussel, et tegn på, at redaktionen altid var rede til at drage i felten i religionens navn til kirkens forsvar, hvis det gjordes nødvendigt. Og hvis Hans Excellence skulle vende det lodne ud, skulle han nok vide at svinge pavens banner, og en skønne dag vove sit store slag, komme frem med Jerusalems-ideen. Det ville være aldeles storartet og måtte kunne gøre en uberegnelig virkning.

"Men får vi hånd- og halsret over bladet?" spurgte han med ét.

"I fuldeste mål! Vi bliver ganske og aldeles vore egne herrer. De er lede og kede af den historie. Bladet er kommet i hænderne på en fyr, der er i pengetrang, og som lader os få det for en halv snes tusinde. Vi har frie hænder, kan gøre, hvad vi vil."

Endnu et øjeblik sad Saccard i dybe tanker, endelig udbrød han:

"Godt! Så er den sag afgjort. Tal med manden, beram et møde og tag ham med herop til mig. … De bliver redaktør, og

jeg skal sørge for, at De kommer til at stå for alle vore bekendtgørelser, jeg ønsker en aldeles uhørt reklame … nej, ikke nu lige straks, senere hen, når vi virkelig har midler til at sætte noget alvorligt i gang."

Han havde rejst sig op. Jantrou gjorde det samme; han var overmåde tilfreds med udfaldet af deres samtale, men skjulte sin glæde under en flot latter og sagde i en henkastet tone:

"Det var forresten på tide, jeg kom i mit element! Tilbage til mine kære litterære arbejder!"

"Men forhast Dem nu ikke!" sagde Saccard, mens han fulgte ham ud; "hverv endnu ingen modarbejdere … bi lidt, husk dog på en af mine venner, Paul Jordan, en ung fyr, der er i besiddelse af virkelig dygtighed i den branche, og som kan blive meget brugbar på det litterære område. Jeg skal bede ham opsøge Dem og tale med Dem."

Jantrou var ved at gå ud samme vej som Sabatani, da dørenes heldige beliggenhed slog ham.

"Se se, det er meget bekvemt," sagde han fortroligt, "her kan man gå ud og ind, uden at vække opsigt … Når De har besøg af smukke damer, som f.eks. baronesse Sandorff, jeg hilste på hende ude i forværelset, er det en udmærket indretning …"

Saccard vidste ikke, baronessen var der; han trak på skulderen med en ligegyldig mine, men den anden lo og truede med fingeren ad ham. De to herrer skiltes med et kraftigt håndtryk.

Så snart Saccard var blevet ene, gik han hen til spejlet, rettede uvilkårligt på håret, hvor ikke et eneste sølvstænk endnu var synligt. Og dog havde han ikke løjet for Jantrou; han tænkte i dette øjeblik kun lidt på eventyr, var helt optaget af

forretninger, men gav alene efter for det instinktmæssige galanteri, der gør, at en franskmand ikke kan være under fire øjne med en dame uden at prøve på at gøre en erobring, hvis han ikke vil betragtes som en tosse. Da baronessen trådte ind, gik han hende i møde med sin allermest forekommende mine.

"Fru baronesse – må jeg bede Deres Nåde tage plads!"

Aldrig var hun forekommet så sælsomt indtagende med de stærkt røde læber, de glødende øjne med de mørke skygger og de tykke, sorte øjenbryn. Hvad mon hun ville ham? Og han sad forbavset, ja en smule skuffet, da hun havde forklaret ham hensigten med sit besøg.

"Hr. Saccard, først beder jeg Dem undskylde, at jeg lægger beslag på Deres kostbare tid til ingen nytte for Dem; men når man hører til samme kreds, kan man jo gerne gøre hinanden den slags småtjenester. De havde for nylig en kok, som min mand har lyst til at tage i sin tjeneste, Jeg kom simpelthen her op for at høre lidt om ham."

Nu lod han hende spørge både om det ene og om det andet, svarede med stor beredvillighed, modens han ikke tog øjnene fra den smukke dames ansigt, for han havde en anelse om, at kokken var et skalkeskjul; hvad brød hun sig i grunden om ham, det var jo tydeligt, at hun havde andre ting på hjerte.

Og ganske rigtigt: hun manøvrerede med stor behændighed, fik samtalen drejet hen i en anden retning og nævnede til sidst "en fælles ven", marki Bohain, der havde talt til hende om "Universalbanken". Det var jo så usigelig vanskeligt at anbringe sine kapitaler, at finde solide foretagender!

Saccard forstod efterhånden, at hun nok havde lyst til nogle aktier med en præmie af ti procent, den samme, man var blevet

enig om at tilstå medlemmerne af konsortiet, og han forstod desuden også, at hvis han var uforsigtig nok til at åbne hende en konto, ville hun ikke betale ham.

"Jeg har jo min egen formue; min mand lader mig skalte og valte med den, aldeles som jeg lyster. Det giver mig en del bekymringer, naturligvis, men jeg indrømmer, at det morer mig. Det ser jo lidt mærkeligt ud, at en dame, især en ung dame, giver sig af med forretninger, det giver let stof til omtale. Der er dage, hvor jeg er i den største forlegenhed, jeg har jo desværre ingen venner, der kan give mig et godt råd på rette tid og sted. 1 forrige måned tabte jeg således ... å, en temmelig betydelig sum, fordi jeg havde fået fejlagtige oplysninger. Nu, da De atter er deltager i så storartet en forretning, nu ville det være uhyre elskværdigt af Dem, om De ville ..."

Her kom den ivrige spekulant frem. Spilleraseriet overvandt den fine dames fornemme tilbageholdenhed. Ætlingen af slægten Ladricourt, der var med ved Antiochias indtagelse, baronesse Sandorff, hvis mand indtog en høj stilling ved kejserens hof, trak om i fordægtige forretningslokaler for at tilfredsstille sin afsindige lidenskab! Hendes øjne strålede, hendes kinder glødede alene af begærlighed efter vinding. Og Saccard var naiv nok til at tro, hun var rede til enhver indrømmelse, blot hun kunne komme med i hans forretning og få fordelagtige vink.

"Fru baronesse," udbrød han, "det skal være mig en sand glæde at lægge min erfaring for Deres fødder!"

Han havde rykket sin stol nærmere til den smukke dame og greb hendes hånd. Men pludselig forandredes udtrykket i det indtagende ansigt. Nej, så vidt var hun dog ikke kommet, og

det var ikke hendes mening at overgive sig på forhånd! Og hendes virkelige kulde, den ringeagt, hun i grunden nærede for mænd i almindelighed, viste sig med ét; hun så træt og ligegyldig ud, ilden i blikket udsluktes, det var spillet og spillet alene, som var i stand til at sætte hende i bevægelse. Hun rejste sig op, gik heftigt et skridt tilbage med en mine, der udtrykte al hendes races afsky for plebejeren, og i en kold, afmålt tone sagde hun:

"De var altså tilfreds med kokken, hr. Saccard?"

Forundret rejste han sig nu også. Hvad var det da, hun havde håbet? Bildte hun sig måske ind, at han skulle åbne hende en konto og give hende oplysninger for intet? … Nej, man måtte nok være på sin post mod disse damer, de ville jo altid tage en ved næsen. Og skønt han syntes meget godt om den smukke baronesse, var han tilbageholdende, bukkede med et smil, der betød: "Vær så artig – Deres Nåde – jeg er til tjeneste!" men han sagde højt:

"Overmåde fornøjet, det gentager jeg. Det var alene, fordi jeg indskrænkede mit tjenerpersonale, at jeg skilte mig ved ham."

Baronessen nølede et øjeblik, kun et øjeblik, ikke fordi hun angrede sin handlemåde, men fordi hun vel sagtens følte, hvilken dumhed hun havde begået ved at henvende sig til en mand som Saccard, før hun var beredt til alle mulige indrømmelser. Hun var gnaven, fordi hun havde forløbet sig, for hun plejede at betragte sig selv som en fornuftig person. Til sidst bøjede hun hovedet til en tavs hilsen som svar på hans ærbødige buk, og han fulgte hende hen til den lille dør, da denne blev revet op ude fra. Det var Maxime, der kom for at spise frokost med faderen. Han gik til side, bukkede ligeledes,

mens baronessen svævede forbi; da hun var borte, lo han med et sideblik til Saccard:

"Nå, din forretning er nok allerede i gang, fader, du får nok præmier indbetalt, ikke?"

Til trods for sin ungdom var Maxime erfaren og koldsindig som en gammel mand, der ikke har spor af lyst til at vove noget som helst for den slags eventyr. Faderen forstod straks, hvad han mente med sin overlegne, lidt spottende holdning.

"Nej, jeg fik netop *ingen* præmie indbetalt, min hr. søn! Men det er slet ikke, fordi jeg er fornuftig eller dydig, for jeg er akkurat lige så stolt over endnu at være ungdommelig, som du lader til at være over at spille olding!"

Maxime blev ved at le, hans gamle kurrende, kvindagtige latter, som han ikke havde aflagt i sin ellers ulastelige optræden. Nu lod han i høj grad overbærende mod den art små svagheder, når det blot ikke gik ud over ham.

"Vær så god! Du har aldeles uret, siden du tåler det … Jeg har desværre allerede slemme mindelser af gigten!"

Han satte sig til ro i en lænestol og tog en avis.

"Bryd dig ikke om mig. Tal med dine folk. Jeg sidder her ganske stille; er jeg dig til ulejlighed, så sig bare til. Jeg er kommet en smule for tidligt, fordi jeg ville snakke med min doktor, men han var ude i praksis."

I dette øjeblik kom tjeneren og meldte, at grevinde Beauvilliers var derude. Saccard blev temmelig overrasket, skønt han flere gange havde talt med sin fornemme naboerske i anledning af fyrstinde Orviedos arbejdsanstalt.

Han bad tjeneren straks føre den ædle dame, som han kaldte hende, ind, og med det samme afskedige de øvrige; han var træt

og sulten, ville nu have fred til at spise frokost.

Grevinden kom ind; hun så ikke en gang Maxime, der skjultes af lænestolens brede, høje ryg. Og Saccards forbavselse steg, da han så, at hun havde datteren med sig. Det gjorde hendes besøg end mere højtideligt: disse to damer, så sørgmodige og blege, den slanke, høje, hvidhårede moder med det gammeldags præg, og datteren, der allerede så ud som en aldrende pige, med den alt for lange hals. Han trak hastigt stole frem, blev ivrig af lutter høflighed for bedre at vise, hvor smigret han var over at se "sin ædle naboerske" i sit hus.

"Fru grevinde, det er mig en stor ære ... hvis jeg på nogen måde kunne være Deres Nåde til nytte ..."

Grevinden var overordentlig forlegen til trods for sin stolte mine; efter nogen nølen lykkedes det hende at forklare, hvorfor hun kom.

"Hr. Saccard, det er en samtale med min veninde, fyrstinde Orviedo, der har givet mig den tanke at opsøge Dem. Jeg tilstår, jeg har haft en del betænkeligheder, for i min alder har man ondt ved at fatte eller antage moderne meninger, og vor tid vrimler af sager og forretninger, der skræmmer mig, måske netop fordi jeg ikke forstår dem ... Kort sagt, jeg har talt med min datter, og jeg har au set det for min pligt at overvinde disse betænkeligheder og prøve at gøre noget for mine børns lykke."

Hun blev ved at tale, sagde, at fyrstinden havde omtalt "Universalbanken", der ganske vist tog sig ud som en almindelig bankforretning, men som for de indviede havde en undskyldning for sin tilblivelse, et mål så højt og så fortjenstfuldt, at selv den ømmeste samvittighed måtte prise den. Hun nævnede hverken paven eller Jerusalem, sligt talte

man ikke om. Mellem de troende hviskedes der om denne store hemmelighed, der satte alles sind i bevægelse: i hvert af hendes ord og hentydninger mærkede man en forhåbning og tillidsfuldhed, der kastede troens brændende flammeskær over det nye foretagende og dets heldige udfald.

Endogså den let begejstrede Saccard overraskedes af den tilbagetrængte rørelse, der dirrede i hendes stemme. Han selv havde kun berørt paven og Jerusalem i overstrømmende begejstring, i et øjeblik, da han var blevet revet med af sin egen lyriske veltalenhed; egentlig nærede han en smule mistillid til dette afsindige projekt; han havde en forestilling om, at det nærmede sig det komiske og var rede til at gøre nar ad planen, hvis den skulle vække latter. Og denne ædle, fornemme dame, som i sit hjertes enfoldighed kom her med sin datter, den dybe tiltro, hun viste, den måde, hvorpå hun gav ham at forstå, at hun og alle hendes, at hele Frankrigs gamle adel var rede til tro og begejstring, slog ham med den største forbavselse, virkeliggjorde så at sige det, der hidtil havde stået for ham som et foster af en drømmers indbildningskraft, udvidede i det uendelige hans synskreds. Det var altså sandhed, at her var en løftestang, som kunne hjælpe ham til at flytte bjerge, til at sætte en verden i bevægelse. Med sin utroligt livlige opfattelsesevne satte han sig øjeblikkeligt ind i forholdene, gav sig til at tale i mystiske vendinger om denne "krone på værket", denne slutningstriumf, for hvilken alle i stilhed og hemmelighed arbejdede, og hans ord var gennemtrængt af inderlighed; han fornemmede selv, at han blev grebet af troen, troen på fortræffeligheden af dette middel, som den fare, der netop i denne tid truede pavedømmet, spillede ham i hænderne. *Han*

besad også den lykkelige egenskab at kunne tro, så snart det kunne fremme hans egne planer.

"Altså," vedblev grevinden, "har jeg taget en beslutning, der har kostet mig en del overvejelse … ja, jeg mener, at jeg aldrig før havde tænkt på at gøre mine kapitaler frugtbringende, anbringe dem på en fordelagtig måde … jeg ser jo på livet og på tilværelsen med gammeldags øjne. Og mine betænkeligheder forekommer Dem måske lidt tåbelige, det kan jeg godt indse … Men hvad skal man sige? De fordomme, man indsuger med modermælken, overvinder man jo vanskeligt, og jeg er opdraget med den forestilling, at folk af vor stand kun kan love af deres gods, af de indtægter, deres jordejendomme indbringer … men jordejendomme, nu til dags …"

Hun rødmede let, for nu måtte hun til at berøre det sår, den fattigdom, de levede i, og som hun gjorde alt for at skjule.

"Jordejendomme, ser De, er jo ikke i kurs nu til dags, eksisterer så at sige næppe … vor slægt er blevet hårdt prøvet … vi ejer jo kun en gård …"

For at hjælpe hende over vanskelighederne ved denne tilståelse flammede Saccard op:

"Men, Deres Nåde, hvem kan nu om stunder leve af sine godser? Ejendomsbesiddelse er jo nu et aldeles forældet udtryk for rigdom! Denne form er jo formuernes, kapitalernes stillestående, hvorimod vi ti gange fordobler penge og penges værdi ved at kaste dem ind i kredsløbet, ved at udstede papirpenge, værdipapirer, aktier af enhver art! Ved denne fremgangsmåde fornyer vi hele verden, for uden penge er man afmægtig; her taler jeg ikke om døde kapitaler, nej, pengene må rulle, cirkulere, trænge ind alle vegne; de må til, når man vil

virke, enten det nu er for videnskabernes fremme eller for den evige, almindelige freds opretholdelse … Å, domænebesiddelse, Deres Nåde! Den hører til fortiden, den er forsvundet med diligencen og med posthestene! Man dør af sult med jordegods til værdi af millioner, mens man mod fjerdedelen af en slig død kapital, anbragt i gode forretninger, kan skaffe sig 15, 20, ja 30 procent."

Blidt og stille rystede den gamle dame på sit grå hoved.

"Jeg forstår Dem ikke rigtig; jeg sagde Dem jo før, at jeg ikke ret følger med tiden … den art forretninger skræmmer mig som utilladelige og forbudte sager. Men man tør ikke tænke for meget på sig selv, når man har familie; jeg skylder min datter at sørge for hende efter bedste evne … I de sidste år er det lykkedes mig at lægge en lille sum penge til side … å … kun en ubetydelighed."

Her rødmede hun atter.

"20.000 francs, der ligger i en af mine skuffer ganske stille. Senere hen kunne jeg måske komme til at angre, at jeg således har ladet dem sove, når de kunne udnyttes … Og siden jeg har hørt om Deres foretagende, om dets rosværdige mål, som min veninde har betroet mig, siden De, hr. Saccard, vil arbejde for den gode sag, begynde et værk, vi alle vil ledsage med vore bedste ønsker, vil jeg alligevel vove det … Kort sagt, jeg ville være Dem taknemmelig, hvis De kunne afstå mig aktier i "Universalbanken" til et beløb af 10-12.000 francs. Jeg har bedt min datter ledsage mig, for jeg skjuler ikke for Dem, at disse penge er hendes private ejendom."

Indtil da havde Alice ikke lukket sin mund op, havde siddet tavs og lyttet til moderens ord med sin kloge og forstandige

mine. Nu udbrød hun i en øm, bebrejdende tone:

"Å, min ejendom! Har jeg noget, som ikke også tilhører dig, mama?"

"Og når du skal giftes, mit barn?"

"Du ved jo så godt, at jeg slet ikke vil giftes."

Dette blev sagt alt for hastigt; sorgen over hendes ensomme tilværelse gav sig luft i dette udråb.

Moderen forstod så godt den svage stemmes tonefald, hun så på sin blege datter med et fortvivlet blik; deres øjne mødtes, og deres ansigter udtrykte, hvad de begge to alt for vel kendte: de dulgte lidelser, der hver dag og hver time var deres lod.

Saccard var rørt.

"Selv om der ikke var en eneste aktie til overs, skulle jeg nok gøre udvej for at opfylde Deres Nådes ønske; … jeg afstår Dem en del af mine egne, om det gøres nødvendigt. Deres tillid rører mig dybt, jeg føler mig i sandhed beæret ved det skridt, De her har gjort …"

Og i denne time var det hans inderlige overbevisning, at han skulle hjælpe disse ulykkelige damer til rigdom og lykke. Han ville give dem deres part af den guldregn, der snart skulle øse ned over ham og hans.

Nu rejste grevinden og hendes datter sig og tog afsked. Først med hånden på dørgrebet tillod moderen sig en direkte hentydning til "Universalbanken"s store mål:

"Jeg har nylig haft brev fra min søn Ferdinand, der er i Rom, et sørgeligt brev, hvori han omtaler den sorg, vore troppers bortdragen volder alle rettænkende."

"Tålmodighed, tålmodighed, Deres Nåde," lød det fra Saccard, "vi glemmer ikke, hvad vi skylder Hans Hellighed."

Der udvekslede dybe hilsener mellem forretningsmanden og hans "ædle naboerske", som han ledsagede helt ud på trappen, denne gang gennem venteværelset. Han troede, dette var tomt, men da han kom derind, så han en mand på et halvt hundrede år, høj, mager, en søndagsklædt arbejdsmand, med en smuk, slank, blond ung pige på atten år. Begge sad tålmodige på en bænk og ventede.

"Nå, hvad er dette? Hvad vil så De?"

Den unge pige havde straks rejst sig; nu fulgte manden hendes eksempel, og ganske betuttet ved denne hårde tiltale fremstammede han en forklaring.

"Jeg havde jo ladet sige, jeg tog ikke imod flere i dag, hvorfor sidder De så her? … Sig i det mindste, hvad De hedder?"

"Déjoie … og det er min datter, Nathalie …"

Atter mumlede han en hel del, så Saccard i sin utålmodighed var lige ved at skubbe ham ud af døren, da han til sidst forstod, at fru Caroline i lang tid havde kendt manden, og at det var hende, der havde bedt ham vente.

"Nå, det er en anden sag! De er anbefalet af fru Caroline, det skulle De have sagt straks, min gode mand … Kom så, men skynd Dem lidt, for jeg er skrupsulten …"

Han lod manden og Nathalie stå op, tog heller ikke plads selv for hurtigere at blive dem kvit. Maxime var ved grevindens bortgang stået op af sin lænestol; han mente ikke, han behøvede at genere sig for disse gæster, men stirrede temmelig næsvist på den unge pige og hendes fader, der nu begyndte at fortælle en lang historie:

"Ser herren … Jeg har gjort tjeneste i arméen, så kom jeg i plads hos hr. Durieu som kontorbud; Durieu, det er jo fruens

mand, han var i levende live brygger, så fik jeg en plads bos Lamberthier, handelsfaktoren ved Centralhallen, så hos vekselerer Blaisot, som herren nok kender: han skød sig en kugle for panden nu for to måneder siden, og så mistede jeg jo min plads. Men jeg skulle da først fortælle, at jeg havde giftet mig i mellemtiden. Ja, giftet mig med Josephine, min kone, det var, da jeg havde plads hos fru Carolines mand, og hun tjente som kokkepige bos herrens svigerinde, fru Lévêque, som fruen godt kender. Da jeg så fik plads hos Lamberthier, kunne hun ikke følge med, men måtte lade sig fæste til en doktor i Rue de Grenelle, Renaudin, hed han forresten. Men derefter fik hun plads i den store butik i Rue Rambuteau, "De tre brødre", og så skulle det immer være så uheldigt, at der aldrig blev en plads ledig, som passede for mig ..."

"Nå," afbrud Saccard, "kort at melde, De ville gerne have en plads her hos mig, ikke sandt?"

Men Déjoie lod sig ikke bringe til tavshed, han ville fortælle om sit livs ulykke, om dette uheld, at han aldrig havde kunnet opnå en plads i samme hus som sin kone. Det var, som om man ikke var gift, aldrig havde de boet sammen, de traf hinanden nu her, nu der på en café, på en beværtning, måtte stjæle sig til et kys bag køkkendøren, i ny og næ. Og så var da Nathalie kommet til verden, hun måtte, til hun var 8 år gammel, sættes i pleje hos fremmede, indtil faderen til sidst var ked af sin ensomhed og havde taget hende til sig på sit karlekammer. Og han havde været både moder og fader for den lille pige, havde opdraget hende, fulgt hende til og fra skole, passet på hende med den utrætteligste årvågenhed, plejet hende med overstrømmende ømhed og stedse voksende kærlighed.

"Men så tør jeg nok rent ud sagt også rose mig af, at hun er blevet en fiks pige. Hun er både klog og net i alle måder… og herren ser selv, at hun er mageløs nydelig i det ydre."

Saccard fandt virkelig, han havde ret: det var en smuk pige, denne lyse, friske blomst, der således var vokset op midt i Paris' gader, hun stod dér fin og spinkel, med de store øjne under de blonde krøller, der skjulte panden, hun lod sig tilbede af faderen, var aldeles anstændig, det var jo hendes egen interesse, mente hun; en rolig, kold egenkærlighed skinnede ud af de klare, lyse øjne og gav hele ansigtet et hårdt udtryk.

"Og nu er hun da giftefærdig; der er en meget pæn ung fyr, der har friet til hende, søn af en af vore naboer; han vil nedsætte sig som papfabrikant og ønsker, at Nathalie skal bringe ham 6000 francs i medgift. Det er slet ikke noget ublu forlangende, han kunne gøre fordring på en meget bedre stillet pige, net og pæn som han er … Nu skulle jeg da fortælle, at min kone, hun er død og har efterladt os sine sparepenge … det hun sådan havde samlet sig til som kokkepige, forstår De! … Altså har vi 4000 francs … men det skulle jo være 6000, og den unge mand har hastværk, Nathalie også, for den sags skyld …"

Den unge pige, der roligt stod og lyttede til faderens ord, nikkede med ét:

"Ja, det er rimeligt … jeg er led og ked af den venten, dette her må have ende, enten på den ene eller på den anden måde …"

Igen afbrød Saccard dem. Han så, manden var indskrænket, men meget hæderlig og i høj grad disciplineret af tjenesten. Desuden var han anbefalet af fru Caroline, det var nok.

"Ja, ja, da, min gode mand … Jeg får en af dagene en avis at redigere; De skal blive kontorbud dér. Giv mig Deres adresse, så

skal De snart høre fra mig. Farvel, godtfolk!"

Imidlertid blev Déjoie stående og drejede på sin hat:

"Herren er alt for god," sagde han i forlegen tone; "jeg tager med glæde mod pladsen, fordi jeg må tjene lidt, når jeg nu får min datter gift … Men jeg kom egentlig for noget ganske andet … Jeg skal sige Dem, jeg har hørt af fru Caroline, at herren snart kommer til at gøre store forretninger, og at De kunne skaffe alle Deres venner en svært god fortjeneste … Hvis herren ville være så god at lade os få et par aktier …"

Anden gang den dag blev Saccard rørt, og denne gang endnu mere, end da han talte med grevinden, der også havde betroet sin datters medgift i hans hænder. Denne simple mand, denne lille kapitalist, der ganske stille bragte ham sine surt sammenskrabede sparepenge, det var jo folket, det tillidsfulde folk, det, som afgiver de solideste, talrigeste kunder, den blindt troende hær, som gør en bankforretning mægtig, uovervindelig. Når denne brave fyr kom til Saccard, endnu før bankhusets oprettelse var bekendt, hvordan ville det da ikke gå, når kontorerne blev åbnet! Rørt smilede han til denne første lille kunde; hans komme syntes Saccard et godt varsel om et heldigt udfald.

"Godt, min ven, De skal nok få aktier, det kan De stole på!"

Déjoies ansigt strålede, som om dette var en uventet lykke.

"Herren er sandelig alt for god imod os! … Så kan jeg vel nok på et halvt års tid tjene de 2000, der mangler. … Og siden herren siger ja til min anmodning, må jeg måske få lov at afgøre det med det samme. … Jeg har pengene med."

Han stak hånden i lommen, trak en konvolut op, som han rakte Saccard, der sad aldeles stille, ubevægelig af beundring

over dette sidste træk. Og den græsselige bandit, der allerede havde tilvendt sig så mange, mange tusinder, brød til sidst ud i en fornøjet latter, idet han sagde:

"Men min gode ven! Sådan går det ikke til … Behold De Deres penge foreløbig … Jeg skriver Dem ind, så betaler De på rette tid og sted."

Og han lovede sig selv, at denne blindt troende ikke skulle blive skuffet i sin tillid.

Dermed lod han fader og datter gå, efter at den unge pige, på faderens opfordring, havde takket ham med et smil og et lyst blik fra de kolde, klare øjne.

Da Maxime igen var blevet alene med faderen, sagde han i sin spottende, overlegne tone:

"Så du giver dig af med at forøge unge pigers medgift nu?"

"Hvorfor ikke!" lød Saccards muntre svar. "Det bringer altid lykke at gøre noget for andre."

Han ordnede nogle papirer, før han gik ud af kontoret.

"Nå, og hvad siger du, vil du ikke også have et par aktier?"

Maxime gik op og ned ad gulvet med små, afmålte skridt, drejede sig med et om på hælen, stod så stille lige foran ham:

"Nej, ellers tak! … Jeg er ikke gal!"

Saccard slog vredt ud med hånden, fandt svaret meget næsvist og højst upassende under de for hånden værende omstændigheder, var lige ved at bryde løs, fortælle den vantro søn, at forretningen var brillant, og at han virkelig var en tosse, hvis han betragtede sin fader som en ganske almindelig svindler. Men han blev grebet af medlidenhed, mens hans øjne hvilede på denne sølle fyr, der i 25 års alderen allerede var gammel og udlevet, nøjeregnende, ja gerrig, så ængstelig for sin

fremtid og sit kostbare helbred, at han hverken turde more sig eller give en skilling ud, uden i forvejen at være vis på, at det ikke kunne have skadelige følger. Og umådelig glad over sin egen ungdommelige evne til at lade sig rive hen, brast han i latter og klappede Maxime på skulderen.

"Kom, lad os få frokost, dit skrog; og pas på, at du ikke kommer til at sidde i træk, husk på din gigt."

Næste dag, den 5. oktober, gik Saccard sammen med Hamelin og Daigremont hen til prokurator Lelorrain i Rue Sainte-Anne, hvor dokumentet blev opsat.

Et anonymt aktieselskab stiftede "Universalbanken" med en kapital af 25 millioner, fordelt på 50.000 aktier, hver på 500 francs, hvoraf kun en fjerdedel var fuldt indbetalt.

Selskabet og bankens lokaler var Rue Saint-Lazare i fyrstinde Orviedos ejendom. Et eksemplar af selskabets statutter, affattet efter dokumentet, blev deponeret hos sagfører Lelorrain. Det var den dag dejligt solskinsvejr, og da konsortiets medlemmer kom ud fra kontoret, tændte de deres cigarer og slentrede langsomt op ad Chaussé d'Antin, glade ved livet som en flok skoledrenge, der har fået fri.

Den konstituerende generalforsamling fandt dog ikke sted før den følgende uge. Medlemmerne af konsortiet havde allerede anbragt de aktier, de ikke ville beholde, og 122 aktionærer gav møde, 40.000 aktier var repræsenterede, hvilket skulle afgive 2000 stemmer, da 20 aktier fordredes for at have stemmeret, mens en aktionær ikke kunne have mere end ti stemmer, hvor stort et antal aktier han end sad inde med; bestyrelsen så, at det afgivne stemmeantal nøjagtigt beløb sig til 1643.

Saccard holdt bestemt på, at Hamelin skulle være formand. Han selv ville forsvinde blandt de menige. Han havde tegnet både sig og arkitekten for 500 aktier. Alle konsortiets medlemmer var på pletten: Daigremont, Huret, Sédille, Kolb, marki Bohain, hver med sin gruppe aktionærer. Desuden sås Sabatani, indehaver af det største antal aktier, så vel som Jantrou mellem flere af embedsmændene fra banken, der dagen forud havde åbnet sine kontorer. Og alle enkeltheder var overvejede, ordnede på forhånd, så at forsamlingen i sandhed var beundringsværdig ved den ro, klarhed og enighed, der udfoldedes over hele linjen. Enstemmigt fastsloges det, at hele kapitalen var tilvejebragt ved subskription, som også at der var indbetalt 125 francs pr. Aktie. Derefter vedtoges højtideligt konsortiets dannelse.

Nu skred man til valget af bestyrelsen; den skulle bestå af 20 medlemmer, der foruden diæterne, en årlig sum af 50.000 francs, i følge statutterne skulle have 10 procent af det overskud, banken gav. Da dette just ikke var at foragte, havde alle konsortiets medlemmer forlangt at være i bestyrelsen, og Daigremont, Huret, Kolb, Sédille, marki Bohain tilligemed Hamelin, som man ville have til formand, stod selvfølgelig øverst på listen, med 14 andre af mindre vigtighed, der udsøgtes blandt de føjeligste og pynteligste af aktionærerne. Saccard, der hidindtil havde holdt sig i skyggen, viste sig, da der blev tale om en direktør. Hamelin, formanden for konsortiet, foreslog ham.

En bifaldsmumlen gik gennem forsamlingen, og han valgtes enstemmigt.

Nu manglede man kun de to revisorer, der skulle forelægge forsamlingen beretning over opgørelsen og således kontrollere bestyrelsens regnskab, et lige så kildent som overflødigt hverv, hvortil Saccard havde udset en hr. Rousseau og en hr. Lavignière, den første aldeles i lommen på den anden, som var en høj, blond herre, overordentlig høflig, altid af den sidste ærede talers mening, desuden forpint af lyst til at komme ind i bestyrelsen senere hen, når man var tilfreds med hans tjeneste som revisor.

Mødet var ligeved at hæves, da formanden mente at burde berøre den præmie af 10 procent, i alt 400.000 francs, som tilstodes konsortiet, og som forsamlingen på hans forslag blev enig om at opføre under posten "udgifter ved bankens grundlæggelse". Det var jo en ren bagatel, noget, der altid gik med ved slige lejligheder, og hermed skiltes man. De mindre aktionærer vrimlede bort som en flok får, mens de større blev tilbage og til sidst nede på gaden udvekslede fornøjede håndtryk, inden de smilende forføjede sig hver til sit.

Næste dag trådte rådet sammen, denne gang i Saccards tidligere salon på første sal i fyrstinde Orviedos ejendom.

Et umådelig stort bord mod et grønt fløjlstæppe, og grønne fløjlslænestole stod midt på gulvet; forresten bestod hele møblementet af to uhyre bogskabe med grønne silkeforhæng bag glasruderne. Tykke røde gardiner dæmpede lyset i salen, hvis tre vinduer alle vendte ud til Beauvillierslysts have. Værelset havde et præg af forretningsmæssig alvor, en vis klosteragtig fred hvilede over både møbler og draperier. Alt var strengt, solidt og nobelt: man mærkede straks at i dette hus herskede en grundmuret hæderlighed.

Bestyrelsesrådet trådte sammen for at ordne sit kontor, og ved firetiden var alle medlemmerne på pletten. Marki Bohain med sin høje skikkelse, sit lille blege, aristokratiske hoved var en værdig repræsentant for "det gamle Frankrig", mens den forekommende Daigremont var en type på kejserdømmet i al dets brammende, moderne pragt.

Sédille var lidt mindre forpint end ellers; han stod og passiarede med Kolb om en uventet bevægelse på wienerbørsen. Rundt om samledes de øvrige for om muligt at få en eller anden oplysning, eller de underholdt sig om deres egne forretninger og anliggender; de havde jo alle givet møde for at passe deres egne interesser og få en part i fortjenesten, så såre der viste sig noget i synskredsen.

Som sædvanlig var Huret den, der kom sidst, forpustet, i sidste minut var han flygtet bort fra et udvalg henne i Rigsdagen. Han undskyldte sig, og man tog plads i lænestolene ved bordet.

Alderspræsidenten, marki Bohain, satte sig på formandens plads, en lænestol, der var noget højere og finere end de øvrige. Lige overfor ham tog direktøren, Saccard, plads. Og så snart Bohain havde erklæret, at man skred til valg af en formand, stod Hamelin op og afslog at modtage dette tillidshverv: han troede at have forstået, at flere af herrerne havde tænkt på at vælge ham, men han tillod sig at minde dem om, at han stod i begreb med at gøre en rejse til Lilleasien, at han desuden aldeles manglede den nødvendige erfaring med hensyn til den art forretninger, at han hverken kendte til banker eller til Børsen, kort sagt, at denne tillidspost var alt for ansvarsfuld for ham.

Meget overrasket sad Saccard og lyttede til Hamelins ord: endnu i går havde arkitekten været meget villig til at påtage sig denne post, og han gættede straks, at fru Caroline her havde haft en finger med i spillet; han vidste, at de to søskende om morgenen havde haft en lang samtale. Og da han ingen anden ville have til formand – det kunne jo blive en, som var ham til besvær – tillod han sig at gøre indvendinger, idet han beroligede Hamelin med den forsikring, at præsidentværdigheden ikke var så ansvarsfuld, som han måske antog, at hans nærværelse kun fordredes ved generalforsamlingerne for at støtte bestyrelsens forslag og holde de brugelige taler. Desuden måtte der naturligvis vælges en viceformand, som skulle underskrive i Hamelins fraværelse. Med hensyn til regnskaberne, Børsen, de tusinde detaljer ved en stor bankforretning, var jo han, Saccard, direktøren, tilstede: han var udnævnt særligt med disse sager for øje. Efter statutterne var det hans hverv at styre kontorerne, lede ind- og udbetalingerne, passe de løbende forretninger, kort sagt være konsortiets udøvende magt. Disse grunde så meget rimelige ud, men Hamelin fastholdt ikke desto mindre i lang tid sin vægring; både Huret og Daigremont måtte trænge ind på ham, endogså den ædle marki nedlod sig til nogle majestætiske forestillinger. Endelig gav ingeniøren efter og lod sig vælge til formand. Til viceformand valgtes en ubekendt størrelse, en forhenværende statsråd, vicomte Robin-Chagot, skikkelig og gerrig, en ypperlig maskine til at skrive under. Sekretæren toges ikke blandt bestyrelsesmedlemmerne, men blandt bankens personale; chefen i emissionskontoret blev valgt.

Da mørket nu faldt på i det store værelse og som en stor, grønlig skygge lagde sig over alle, mente de, at de havde ordnet nok for denne gang og skiltes efter at have bestemt at træde sammen hver fjortende dag – den 15. til det lille, og den 30. til det store møde.

Saccard og Hamelin fulgtes ad op på dennes arbejdsværelse, hvor fru Caroline sad og ventede på dem. På broderens forlegne mine så hun straks, at han atter havde været svag, havde givet efter, og i første øjeblik lod hun sin misfornøjelse bryde ud.

"Nå, nå, hvad skal dette betyde!" faldt Saccard ind. "Husk dog på, at formanden har 30.000 francs i gage, og at han får det dobbelte, når vor forretning kommer ret i gang. De er virkelig ikke rig nok til at kimse ad en så betydelig sum. … Og hvad er De nu egentlig bange for? Lad mig høre!"

"Jeg er bange for alt muligt," svarede fru Caroline. "Min broder rejser bort, jeg selv forstår mig ikke på pengesager. Se f.eks. disse 500 aktier, som han har købt og ikke betalt, det er ikke rigtigt. Kunne han ikke komme i ulykke, hvis det hele nu gik galt?"

Saccard gav sig til at le.

"Lad os nu bare være fri! 500 aktier med en udbetaling af 62.500 francs! Hvis vi ikke om et halvt år er i stand til at betale dem lige så let, som vi drikker et glas vand, var det bedre straks at opgive hele historien end at slide og slæbe for vor fornøjelses skyld … Nej, vær De bare rolig, det er kun klodrianer der kommer til kort i spekulation."

Hun sad stille hen i det tiltagende tusmørke, lod sig ikke overbevise. Men nu bragtes to lamper ind, lyset faldt på væggene, akvarellerne og planerne derovre fra Lilleasien trådte

stærkt frem; og hun drømte om alt, hvad hun dér havde set: øde sletter og høje bjerge, der skjulte synskredsen; hun fremmanede billedet af denne gamle verden, som i elendighed og fattigdom var slumret ind på sine skatte, og som videnskaben nu skulle vække af søvnen, drage frem af vankundigheds mørke. Ak, hvor dette var stort og stolt at tænke på! Som hun sad dér, hensunken i drømmerier, dukkede et syn op for hende; hun så en ny slægt, en kraftig, lykkelig slægt, vokse frem af fædrenes gamle jord, som opdyrkedes af fremskridtets mænd.

"Spekulation, ja, spekulation," mumlede hun hen for sig, som i tvivl og uro.

Saccard kendte hende godt nok til at gætte hendes tanker, og han så hendes ansigt lyse af håb og tro på fremtiden.

"Ja, netop spekulation! Hvorfor vil De lade Dem skræmme af det ord? … Spekulation er jo livets største tillokkelse, den evige attrå, der tvinger en til kamp for tilværelsen … Bedste frue, hvis spekulation ikke var til, ville der ingen forretninger blive gjort. Hvorfor pokker skulle jeg give mine penge ud, vove min formue, hvis jeg ikke ventede en stor vinding, en pludselig lykke, der åbner himlen for mig? … Med arbejdets lange, besværlige, middelmådige fortjeneste, med den daglige trafiks vise ligevægt er det hele jo så usselt, så jævnt og så kedsommeligt, et morads, hvor al livskraft ligger og døser og dvasker. Men prøv så blot på at kaste en brand ind i al denne dorskhed, tænd en stor, flammende bavn i synskredsen, lov disse lade sjæle, at de skal vinde en specie, når de vil vove en skilling; sig dem, at de kan erobre millionen på en times tid, når de vil prøve den vilde jagt efter umuligheden, og se så bare, om

ikke alle syvsoverne vågner. Alles kræfter fordobles, de tramper hinanden ned i ivrighed, og alene for deres egen fornøjelses skyld lykkes det en og anden af massen at nå et stort mål, udføre store, gode gerninger … Nå, ganske vist er alt ikke rent og skønt, hverken i spekulation eller i kampen for tilværelsen; men uden dem ville jo alt forgå, høre op, stå stille."

Nu lo Caroline ad hans ivrighed.

"Deraf skal man altså drage den slutning, at man må finde sig i det, tåle spekulationsfeberen, siden den er en del af den menneskelige natur; og deri giver jeg Dem ret; der er meget stygt og grimt her på jorden."

Og hun tænkte på, at hvert skridt fremad så ofte må gøres gennem smuds og blod: man måtte have vilje. Hendes blik hang ved broderens planer og tegninger, hun så ind i fremtiden, så havne og kanaler, landeveje og jernbaner, store gårde rundt om på det øde sletteland, fabrikker, nye, sunde byer, hvor forstandige mennesker levede længe og lykkeligt.

"Ja, ja, da," vedblev hun i en munter tone, "jeg gør nok bedst i at give efter, som jeg jo plejer … Lad os da gøre så meget godt, vi formår, for at vi kan gøre os værdige til tilgivelse."

Hendes broder havde i tavshed lyttet til hendes og Saccards samtale: nu gik han hen, tog hende om hovedet og kyssede hende. Hun truede ad ham.

"Å ja, jeg kender dig nok med din kælen … Når du i morgen ruller bort fra os, bekymrer du dig kun lidt om, hvad her går for sig, og så såre du sætter foden i det forjættede land, så såre du har gravet dig ned i dit arbejde, mener du, at alting er udmærket, du drømmer om sejr over hele linjen, mens vi måske går til bunds med hele forretningen."

"Men herregud da," udbrød nu Saccard spøgende, "De står her og passer på mig som en rigtig politibetjent. De slår jo straks en klo i mig, når jeg gør mine til at skeje ud, bedste frue!"

Alle tre lo hjerteligt!

"Og De kan stole på, jeg skal have et øje med Dem og slå en kraftig klo i Dem … Husk nu først alle de løfter, De har givet os og en hel masse andre foruden; f.eks. min skikkelige Déjoie, som De rigtigt må være god imod – ja, og så vore "ædle naboersker", de stakkels Beauvilliers, som i dag stod og vaskede en smule tøj, sagtens for at gøre vaskerkonens regning mindre."

En stund endnu sad de i fortrolig, venlig samtale, og de nærmere omstændigheder ved Hamelins afrejse blev aftalt.

Da Saccard kom ned i sin egen lejlighed, modtog tjeneren ham med den besked, at der var en kone, som endelig ville tale med ham.

Han var træt og blev vred, gav ordre til at sende vedkommende bort, men betænkte sig straks og blev bange, det skulle bringe ham uheld, om han jagede nogen fra sig.

For hver dag tiltog de ansøgendes tal, og denne tilstrømning var ham en sand nydelse.

I værelset brændte kun en lampe, så han ikke straks kunne se, hvem den ventende var.

"Jeg kommer fra hr. Busch …"

Han stod rasende stille, bad hende ikke engang sidde ned, da han på den spinkle stemme og de omfangsrige former genkendte madam Méchain …

Jo, mange tak, det var rigtignok en nydelig aktionær! Hun købte jo værdipapirer i pundevis.

Hun lod sig imidlertid ikke forbløffe, sagde, at hr. Busch havde anmodet hende om at forhøre sig angående emissionen af "Universalbanken"s aktier. Kunne man endnu sikre sig nogle? Kunne man gøre sig håb om at erholde den præmie, der blev givet konsortiets medlemmer?

Men Saccard forstod så godt, at dette kun var et påskud til at trænge sig ind i huset, udspionere, hvad der gik for sig, føle sig for, snuse og se sig om, for de små griseøjne, der skinnede frem over de fede kinder, fo'r om både højt og lavt og kom bestandigt med et forskende blik tilbage til Saccards ansigt, som ville hun læse ham lige ind i sjælen.

Busch havde længe gået og ventet, nu havde han endelig bestemt at slå det store slag og få den sag med barnet bragt i orden, og madam Méchain var sendt ud som spejder.

"Her er ingen aktier at få!" svarede Saccard affejende.

Hun mærkede, at hun ikke denne gang fik mere at vide, og at det ville være uforsigtigt lige nu at gå løs på sagen. Derfor afventede hun ikke affærdigelsen, men gjorde et skridt hen mod døren.

"Hvorfor spørger De ikke om aktier for egen regning?" spurgte han hånsk.

Med sin læspende stemme, der nu havde et anstrøg af ildevarslende spot, svarede hun:

"Å, nej, ser De, det er nu ikke noget for mig; jeg venter til min tid kommer ..."

Netop som hun sagde dette, faldt Saccards øje på Den store pose, som hun slæbte om alle vegne; og en gysen fo'r igennem ham. Hvorfor skulle denne lykkelige dag ende således? Hvorfor skulle denne afskyelige, modbydelige kælling komme her og se

på ham med onde øjne? Uh, den pose, han følte, han vidste, hvad den indeholdt; han troede at mærke i hendes sidste ord en truende hentydning til hans nys grundlagte bank; han forstod, hun lovede ham at vente til hans aktier også skulle fylde denne græsselige pose og bringe dens slidte sider til at bugne. Hun var som ravnen, der skrigende flyver efter den bortdragende hær, følger den lige til natten efter blodbadet, sværmer om soldaterne og slår ned, for den ved nok, der vil blive mandefald, den ved, der vil blive lig at hakke i.

"Farvel da og på gensyn, hr. Saccard!" sagde madamen med udsøgt høflighed, idet hun trak sig tilbage.

5

Endnu en måned senere, i de første dage af november, var den ny bank endnu ikke fuldstændigt i orden. Snedkerne arbejdede endnu på panelerne, malerne kittede det umådelige glastag over den store gårdsplads.

Det var Saccards skyld, at man aldrig blev færdig: han var misfornøjet med lokalernes tarvelige udstyrelse, fandt stadig på ny udsmykninger; og da det jo var en ren umulighed at flytte murene for at få de uhyre haller, han drømte om, fo'r han op, blev rasende og overdrog til sidst fru Caroline opsigten med håndværksfolkene. Det blev således hende, der havde øje med dem, når de afleverede deres arbejde. Hun skulle nu se efter kasselugerne i kontorerne, og af dem var der et overordentlig stort antal. Helt rundt om centralhallen, den omdannede gårdsplads, fandtes der gitrede luger, værdige og strenge, over hvilke der var fine, skinnende blanke messingplader med indskrifter i sorte bogstaver. I det hele taget måtte man indrømme, at skønt lokalerne ikke var så rummelige, som det måske kunne o ønskes, var de meget bekvemme og lå godt; i stueetagen fandtes de kontorer, hvis personale stadig havde at bestille med publikum: de forskellige kasser, emissionen, alle bankens løbende forretninger; på første sal var derimod dens indre maskineri: direktionen, korrespondancen, bogføringen og deslige. På det lille areal bevægede sig i alt et personale på 200 personer. Og hvad der straks slog en ved første øjekast, selv inden håndværkerne var færdige med deres hamren og høvlen, var, når guldet klang i de små træskåle, en vis strenghed, et

præg af gammeldags hæderlighed, en svag, kirkelig duft, der sagtens hang ved ejendommen, ved denne gamle, fugtige, mørke bygning, der lå så stille og fornem i de hundredårige træers skygge. Man fik uvilkårligt den fornemmelse, at man betrådte en fromhedens bolig.

En eftermiddag, da Saccard kom hjem fra Børsen, fik han selv dette indtryk; det overraskede ham, mens det på samme tid trøstede ham over de manglende forgyldninger, og han udtrykte sin tilfredshed til fru Caroline.

"Nå, jeg må tilstå, det hele tager sig slet ikke så galt ud. Til en begyndelse er det virkelig meget net. Der er noget hyggeligt, noget alvorligt over det hele; det ligner et lille kapel. Senere hen vil der naturligvis være et og andet at forandre … Men De skal ret have tak, kære veninde, for al den ulejlighed, De har haft, siden Deres broder rejste."

Og da det nu en gang var hans stærke side at udnytte tilfældigheder, gjorde han sig umage for at øge dette husets højtidelige, strenge præg; han fordrede hos sine kontorfolk stor ro, enhver samtale førtes med dæmpet stemme, penge udbetaltes og indbetaltes med en hensynsfuldhed, som foregik det i en kirke.

Aldrig i sin urolige tilværelse havde Saccard udviklet så fortærende en virksomhed. Om morgenen så såre klokken var syv, før nogen var kommet på kontoret, ja før karlen havde tændt i kaminen, sad han allerede i sit kontor, læste breve igennem, svarede på dem, der hastede, og inden klokken 11 modtog han en uendelig række forretningsbesøg: husets talrige velyndere og kunder, vekselmæglere, hele den finansielle flok, foruden husets egne kontorfolk, der indfandt sig efter sædvane

for at høre dagsbefalingerne. Når han et øjeblik kunne slippe bort, gjorde han sin runde i de forskellige kontorer, hvor de unge mennesker rystede og bævede for disse uforudsete og forudselige besøg, der foregik på alle mulige og umulige tider af dagen.

Klokken elleve gik han op og spiste frokost med fru Caroline, havde udmærket appetit, drak godt, uden ængstelse for fedme og uden at føle sig besværet af det rigelige måltid. Den time, der gik med til hans frokost, var ikke spildt; han brugte den til, som han sagde, at skrifte for sin veninde; det vil sige, han spurgte hende til råds om mennesker og ting. Desværre forstod han ikke altid at drage nytte af hendes store klogskab og klare blik.

Klokken tolv gik han på Børsen; han holdt af at komme i god tid for at høre og se sig for. Forresten spekulerede han ikke åbenlyst, men gik derhen som til et sted, hvor man er vis på at møde sine bekendte og sine klienter. Hans indflydelse gjorde sig allerede gældende, han havde fået fodfæste igen, var en solid mand, støttet på virkelige millioner; og der hviskedes vidunderlige ting om ham, rygtet begyndte så småt at tale om, at han nok havde store ting for.

Ved halvfiretiden var han altid hjemme i banken og tog fat på de kedsommelige underskrifter: han havde erhvervet sig en sådan færdighed, at han, alt mens hans hånd bevægede sig over papiret, talte med folk, gav ordrer, svar og ordnede alle hånde sager.

Indtil klokken seks tog han igen mod besøg, gjorde sit arbejde færdigt og lagde det mest mulige tilrette til den følgende dag. Når han derefter spiste til middag ovenpå, var det

et endnu rigeligere måltid, fisk og vildt, vildt især, og en mængde fine vinsorter: én dag drak han bourgogne, en anden bordeaux eller champagne, alt efter det held, han havde haft med sig, og det humør, hvori han var.

"Og sig så, at jeg ikke er fornuftig," udbrød han undertiden. "I stedet for at gå i byen, rende i klubben eller på komedie sidder jeg her som den dydigste borgermand hjemme hos Dem … Det skal De virkelig skrive til Deres broder, det vil berolige ham!"

Sandheden var den, at han gjorde en dyd af nødvendigheden; hver evige aften var han dødtræt, og desuden levede han i en sådan spænding, en sådan uro for fremtiden, at enhver anden attrå var lammet i ham, indtil den dag, da han endelig skulle stå som sejrherre med palmerne i hænderne.

"Å, hvad," svarede Caroline muntert, "min broder er et sådant dydsmønster, at han ikke begriber, nogen kan falde på at rose sig i den anledning. Jeg skrev til ham i går, at De havde opgivet at lade bestyrelsessalen forgylde, det vil glæde ham meget mere!"

Det var en meget kølig novembereftermiddag, just som Caroline stod og gav maleren ordrer angående salen, at tjeneren bragte hende et kort med den besked, at vedkommende person på det indstændigste bad om at få hende i tale.

På det forkrøllede og alt andet end rene kort stod navnet Busch trykt med grove bogstaver.

Hun kendte ikke Busch, bad derfor tjeneren at føre ham op i Hamelins værelse, hun skulle straks komme.

Busch havde nu ventet det meste af et halvt år, inden han udnyttede den mærkelige opdagelse, at Saccard havde en uægte

søn, for han havde indset, at der var en del vanskeligheder ved denne sag. Saccard var for det første enkemand, frank og fri, ikke en smule bange for den art skandale; hvordan skulle man skræmme ham til at punge ordentligt ud, fordi han havde dette barn, der var vokset op uden røgt og pleje og nu viste sig at være et rigtigt slavefrø? Ganske vist havde madam Méchain opsat en regning, der beløb sig til 6000 francs i småsummer, hun havde lånt kusinen, Rosalie Chavaille, drengens moder, dernæst hvad dennes sygdom, begravelse, gravsted osv. havde kostet, desuden hendes udgifter for Victor siden Rosalies død, hans kost og klæder, en mængde forskellige poster. Men sæt nu, Saccard ikke viste sig som nogen særlig øm fader, mon han da ikke ganske simpelt ville bede dem gå pokker i vold med samt barnet, for det var jo umuligt at bevise, hvem der var Victors fader. Ganske vist var der en påfaldende lighed tilstede. Nå, i hvert fald kunne de da altid få vekslerne betalt, hvis han da ikke skød sig ind under, at fordringerne var for gamle.

Og så havde Busch i den sidste tid haft andet at tænke på. Han havde levet i stor uro og ængstelse ved sin broders sygeleje. I over fjorten dage havde den frygtelige forretningsmand forsømt alt, glemt tusinde spor og tusinde tråde, som han fulgte og som han ledte efter, havde slet ikke vist sig på Børsen, ikke pint en eneste elendig skyldner, havde våget over Sigismund, som var han den ømmeste moder. Han, der ellers var grisk og nærig til det yderste, havde ikke anset penge eller penges værd, men sendt bud efter de første fem læger, ville gerne have betalt den dyre medicin dobbelt, når den blot kunne hjælpe, og da lægerne anordnede absolut hvile, og Sigismund ikke ville lystre, skjulte han papir og blæk og bøger. De to brødre

overbød hinanden i snedighed. Så såre vogteren overvældedes af træthed, fik den syge unge mand, sveddryppende og febergysende, altid fat på en stump blyant, tog en avis og begyndte så i margenen at skrive sine lange talrækker, at gøre sine beregninger, ved hvilke han uddelte og fordelte rigdom, efter sin drøm om ret og retfærdighed. Og når Busch vågnede, harmedes han over at se broderen træt og mat, vrededes over, at denne dumme drøm fyldte hans sind og berøvede ham de få kræfter, han endnu ejede. Lege, more sig med de tosserier, det kunne han endda få lov til, som man lader børn hoppe og springe, når de er raske; men tage livet af sig med disse gale idéer, det var dog utilladeligt. Endelig havde Sigismund, mest af kærlighed til broderen, føjet sig, og han var allerede blevet en smule bedre, var endog begyndt at komme op.

Nu var Busch altså lidt beroliget med hensyn til sin broder, og han erklærede, at han for alvor ville tage fat på Saccard, så meget mere som denne nu atter var en holden mand, der viste sig på Børsen som matador og utvivlsomt var solvent. Den beretning, madam Méchain havde aflagt om sit besøg i Rue Saint-Lazare, tog sig yderst lovende ud. Alligevel betænkte han sig to gange, inden han gik lige løs på Saccard; han vidste endnu ikke ret, hvilken angrebsplan han skulle vælge, da madam Méchain lod et ord falde om fru Caroline, den dame, der styrede huset for Saccard, og som alle de handlende talte om. Var denne dame måske den, der havde nøglen både til kassen og til herrens hjerte? Busch adlød meget ofte det, han kaldte "sine indskydelser"; han plejede at gætte sig frem og var tit nået til ypperlige resultater ved at følge sin sporsans, stole på

sin fine næse. Derfor gik han denne gang lige hen og spurgte efter fru Caroline.

Hun blev ganske forbavset ved synet af denne svære, ubarberede mand med det flade, smudsige ansigt, iført en forhenværende elegant visitfrakke, der nu var fedtet og sjofel, og med et hvidt halstørklæde snurret flere gange om halsen.

Han så også vist på hende, fandt, at han i alle måder kunne være fornøjet med hende. Hun var så høj, så frisk og sund med sit dejlige hvide hår, der kastede et mildt lys over det endnu ungdommelige ansigt; især lagde han mærke til mundens udtryk, et sådant udtryk af uendelig godhed, at han øjeblikkelig bestemte sig til at slå det afgørende slag.

"Frue," sagde han, "jeg ville egentlig have talt med hr. Saccard, men jeg hører, at han ikke er at træffe i dag."

Her løj han, han vidste godt, at Saccard var gået på Børsen, havde udspejdet ham og var først gået ind, da han var borte.

"Og så har jeg taget mig den frihed at henvende mig til fruen – det er måske også det bedste; jeg ved, med hvem jeg har den ære at tale … For jeg har en meget alvorlig meddelelse at give Dem, en sag, der er alvorlig og tillige temmelig vanskelig, temmelig kilden …"

Fru Caroline, der hidindtil havde ladet ham tale uden at bede ham sætte sig, pegede nu på en stol med en lidt urolig mine.

"Tal! Jeg hører på Dem."

Han løftede med megen omhu de fedtede skøder op, som om han var bange for at tilsmudse dem; han var nu aldeles på det rene med, at denne høje, smukke, ældre dame måtte stå i forhold til Saccard.

"Jeg skal nemlig sige Dem, frue, at det ikke er så lige at gå til, og jeg vil tilstå, at nu i sidste øjeblik ved jeg ikke rigtigt, om jeg tør betro Dem en sådan historie … Jeg nærer imidlertid det håb, at De i det skridt, jeg gør, vil se ønsket om at hjælpe hr. Saccard til at gøre sin uret god igen …"

Hun gjorde en beroligende håndbevægelse; nu havde hun også forstået, hvorfor denne mand havde opsøgt hende, og hun ønskede at blive fri for ham hurtigst muligt.

Forresten lod han sig ikke bede, gjorde ingen videre omsvøb, men fortalte hele den gamle historie om Rosalie og om barnets fødsel efter Saccards forsvinden, fortalte, at moderen var død i usselhed og udsvævelse, at Victor nu var faldet en kusine til besvær, der havde alt for travlt til at kunne holde øje med ham, at han gik for lud og koldt vand, blev et rigtigt udskud. Hun lyttede til hans ord; i begyndelsen forbavsedes hun over denne uventede roman, for hun havde tænkt sig, at det hele drejede sig om en eller anden sjofel pengeaffære; lidt efter lidt blev hun imidlertid rørt, bevæget ved moderens og barnets sørgelige skæbne.

"Men," sagde hun endelig, "er De nu også sikker på, at hvad De her fortæller mig er den rene sandhed? … I den slags historier forlanger man uomstødelige beviser …"

Han smilede.

"Å, frue, der er først og fremmest et bevis, som må slå enhver: barnets overordentlige lighed med faderen. Så har vi jo også tidspunktet for drengens fødsel, alt stemmer på det nøjagtigste."

Han sad en stund og betragtede hendes ængstelige ansigt, så vedblev han:

"Fruen kan jo nok forstå, at det ikke var så let for mig at henvende mig lige til hr. Saccard. Sagen angår egentlig slet ikke mig; jeg kommer fra madam Méchain, kusinen, der aldeles tilfældigt er kommet på sporet af faderen; hun havde forresten søgt længe nok, for, som jeg før havde den ære at meddele Dem, de tolv veksler, som han havde givet til Rosalie Chavaille, var underskrevet "Sicardot", noget, jeg ikke vil udtale nogen dom om; i dette gruelige Paris er noget sådant begribeligt og måske rimeligt. Men De indser nok, at hr. Saccard kunne have fundet det underligt, at jeg blandede mig i den sag … så var det, jeg fik den indskydelse først at gå til fruen, og nu lægger jeg barnets skæbne i Deres hænder, jeg ved, hvor meget interesse De har for hr. Saccard … De er nu bekendt med vor hemmelighed; mener De, vi bør vente, eller straks sige ham, hvorledes det hænger sammen?"

Fru Caroline blev for hvert øjeblik mere og mere urolig.

"Nej, nej, det er bedst at vente lidt."

Hun vidste hverken ud eller ind i denne sælsomme historie.

Busch vedblev at betragte hende, var overmåde tilfreds ved i hendes miner at læse hendes store følsomhed, der gjorde hende ganske afmægtig. Han vedblev at lægge sin plan, var nu vis på at lokke meget mere ud af hende, end han nogensinde ville have fået af Saccard.

"Ja, vente, vente," mumlede han, "det er godt nok; men her må handles."

"Nå ja, så skal jeg … ja, jeg skal gå hen og tale med denne madam Méchain, se barnet … det er bedre, meget bedre, at jeg selv først undersøger den sag."

Hun tænkte højt, hun havde besluttet sig til nøje at udforske det hele, før hun sagde et ord til faderen. For det var jo hendes hverv at våge over hans og husets fred.

"Det haster desværre," tog Busch igen fat; han mærkede nok, han kunne få det med hende, som han ville: "Den sølle dreng lider nød. Han er i frygteligt selskab."

Hun rejste sig op.

"Lad mig blot få en hat på, så går jeg lige på øjeblikket."

Nu måtte han også lave sig til at tage afsked, han sagde da i en henkastet tone:

"Jeg har ikke talt om det lille beløb, der skulle betales. Barnet har begribeligvis kostet penge, og moderen har også lånt en del … å, jeg ved ikke så nøje, hvor meget det er; det ville jeg ikke gerne have noget at bestille med, forstår De; men madam Méchain har alle papirerne."

"Godt, det skal jeg nok ordne."

Nu lod han, som om han blev rørt.

"Å, frue … De kan tro, man bliver vidne til mange underlige ting mellem år og dag. Det er tit de allerhæderligste mennesker, der må bøde for deres letsindighed, eller, hvad der er endnu bedrøveligere, for deres slægtninges letsindighed: jeg kunne såmænd fortælle Dem mangt og meget, som nu fruens nabo, grevinde Beauvilliers …"

Han trådte hen til et af vinduerne, kastede et nysgerrigt forskende blik ned i haven. Han havde sikkert hele tiden siddet og haft lyst til denne lille undersøgelse for at gøre sig en smule bekendt med omgivelserne.

Med hensyn til den forskrivning på de 10.000 francs, som greven havde givet Léonie Cron, havde han gættet aldeles

rigtigt; de oplysninger, han havde fået fra Vendôme, havde sat ham ind i hele begivenheden. Den unge pige havde ved grevens død ikke ejet en skilling uden den værdiløse lap papir, og forpint af lysten til at komme til Paris havde hun givet forskrivningen som pant til ågerkarlen Charpier, måske for lumpne halvtreds francs.

Beauvilliers var ikke vanskelige at finde, men med Léonie Cron var det en ganske anden sag; i et halvt år havde madam Méchain forgæves støvet om efter hende. Hun havde tjent som enepige hos en retsbetjent, havde senere haft tre andre pladser, var blevet jaget bort for uanstændig opførsel, og så havde madamen tabt hendes spor, skønt hun havde snuset om i alle mulige rendestene.

Dette ærgrede ham så meget mere, som han intet kunne gøre grevinden, hvis han ikke fik fat i pigen og kunne fremføre hende som lyslevende *corpus delicti*, og således true med skandale.

Alligevel opgav han ikke alt håb og var ganske glad ved herfra at kunne overse sit fremtidige operationsfelt.

"Ved De også noget, der kunne volde disse damer bekymringer og ubehageligheder?" spurgte fru Caroline i en tone, der udtrykte sand og dyb medfølelse.

Han påtog sig en uskyldig mine:

"Å nej, aldeles ikke, det tror jeg da i det mindste ikke … jeg mente kun, at grevens udskejelser har bragt dem i en sørgelig stilling … jeg kender nemlig deres historie fra venner i Vendôme."

Og da han til sidst gik fra vinduet, kom han midt i sit komediespil til at tænke på sin egen sorg og udbrød:

"Ja, pengesorger, dem kan man endda bære; det er anderledes bedrøveligt, når man har sygdom eller død i huset."

Denne gang var det virkelige tårer, der vædede hans øjne. Broderens afmagrede skikkelse stod for hans blik. Hun troede, han for nylig havde mistet en af sine kære, og spurgte ham deltagende ud. Indtil da havde hun godt forstået, at denne person just ikke var noget fint papir; men denne sande sorg gjorde mere virkning end hans snedigste taktik; hun blev end mere ivrig efter straks at komme hen til madam Méchain.

"Så kan vi altså stole på fruen?"

"Ja, nu går jeg med det samme."

En time senere kørte fru Caroline om bagved Montmartres højder; hun kunne ikke finde Cité de Naples. Til sidst traf hun i nærheden af Rue Marcadet en gammel kone, der gav droskekusken de nødvendige oplysninger.

Det var en opblødt, ikke brolagt smøge som dem, der findes ude på landet; ved indgangen lå store bunker snavs og fejeskarn, og når man kom længere ind, så man hist og her usle skure og hytter, lappede sammen og klinede op af gamle brædder, sprukne zinkplader, der lå i kreds om en indre gårdsplads. Et enetages hus var opført af ordentligt bygningsmateriale, det vendte ud til gaden, men det var dårligt vedligeholdt, så fuldt af revner, så dækket af alskens smuds, at det ligefrem var modbydeligt. Det lå dér foran de elendige hytter som en slags vagttårn, hvilket det egentlig også var; for her boede madam Méchain, og fra sine vinduer kunne hun holde et vågent øje med sine forvildede lejere, hvis elendighed hun udnyttede, og af hvis usselhed og værgeløshed hun slog mønt.

Næppe var fru Caroline stået ud af vognen, før hun viste sig i døråbningen, tyk og fed, iført en forhenværende blå silkekjole, slidt i hver en fold, revnet i hver en søm. Hendes kinder var så røde og oppustede, at den elendige lille næse blev borte mellem de to kødbjerge.

Caroline tøvede et øjeblik ved synet af dette monstrum, da madamens blide fløjtestemme lod sig høre og beroligede hende en smule.

"Å, frue, De kommer fra hr. Busch for at se til lille Victor, ikke sandt? Vær så artig at træde indenfor. Ja, det er ganske rigtigt Cité de Naples. Gaden er endnu ikke indregistreret, vi har ikke husnumre … Men vær så venlig at komme nærmere, frue; vi må tale om denne sag. Den er såmænd både trist og kedsommelig, det skal Himlen vide."

Og fru Caroline måtte sætte sig på en fæl, laset stol i en smudsig spisestue, hvor en gloende rød, lille kakkelovn frembragte en kvælende hede og en ulidelig stank af branket, fordærvet fedt. Først udbredte den græsselige kælling sig over det held, det var, at fruen traf hende hjemme, hun, som ellers plejede at færdes ude hele dagen til klokken seks, hun havde så mange forretninger. Fru Caroline fandt sig foranlediget til at bede hende komme til sagen.

"Undskyld, men jeg ville gerne tale om det ulykkelige barn."

"Ja, ja, vist så; nu skal De få ham at se … De ved, moderen var min kusine … Gud skal vide, jeg har gjort min pligt til det yderste … Her er nu for det første papirerne …"

Op af en bordskuffe halede hun en pakke i bedste orden, nummereret og mærket, i blåt omslag, som hos en rigtig forretningsmand. Og munden gik på hende om den elendige

Rosalie: "Gud bevares, hun havde naturligvis båret sig grueligt ad på det sidste, ligefrem væmmeligt, rent ud sagt, fuld var hun næsten altid, sloges gjorde hun, og anstændigheden, om den var det nok bedst at tie stille …. Men herregud, man måtte jo tænke på al den ulykke, der havde ramt hende. For *hun* var en pæn og flink pige, før den lilles fader fik hende spoleret den dag på trappen; nu sad hun der med en ubrugelig arm, ikke? Og sit livs ophold kan man ikke tjene ved at gå omkring og sælge citroner. Dér kan fruen selv se, jeg har såmænd lånt hende penge i en guddommelighed, 2 francs her og 5 hist, se, dér står dato ved: 20. juni 2, 27. juni igen 2, 3. juli 5 francs. Og se nu dér, her må hun være blevet syg, for nu kommer der 5-francs ustandseligt … Så var der Victor, som jeg holdt med klæder. Der står et V. foran alle de penge, jeg har lagt ud for den knægt … Og så kom moderens død og begravelse; å, Gud fri os, fruen kan tro, det var en græsselig uappetitlig sygdom! Efter den tid faldt han jo helt og holdent mig til byrde … Faderen er en rig mand, ikke frue? Og nu mener jeg, at 50 francs om måneden ikke er en urimelig fordring … Så bliver det i alt 5403 francs; og når vi lægger de 600 francs, vekslerne, ved De, kommer vi til et beløb af 6000 francs … ja, seks tusind francs i ét og alt!"

Skønt fru Caroline var ved at få ondt af den indelukkede, kvælende luft i stuen, havde hun dog besindelse nok til at svare:

"Ja, men de veksler tilhører jo ikke Dem; de må jo være barnets ejendom?"

"Nej, det må De virkelig forlade mig, frue," sagde hun i en arrig tone; "jeg har lånt moderen penge på dem bare for at gøre hende tjenester; naturligvis har jeg overtaget dem … vær så god, vil De behage at se her bag på: Overdragelsen til mig … det er

endda meget net af mig, at jeg ikke forlanger en skilling i renter. De skulle tænke Dem om, gode dame, man kan da ikke være bekendt at udsætte en stakkels kone som mig for tab."

Den gode dame gjorde en indrømmende bevægelse med hånden, hvilket beroligede madamen. Hendes stemme blev atter sukkersød, da hun sagde:

"Ja, så er det bedst, jeg henter lille Victor."

Men hun sendte forgæves tre småfyre, der luskede om i smøgen, ud efter drengen, og det hjalp lige så lidt, at hun stillede sig op i døren og fægtede umådeligt med de tykke arme; det var tydeligt, at Victor ikke havde lyst til at fremstille sig. En af de små fyre bragte endogså som svar en hilsen i form af et højst uhøvisk ord. Så satte madamen sig da selv i bevægelse og forsvandt, som om hun ville hente ham med en god lussing. Men det lod til, hun betænkte sig, hun mente sagtens, det kunne være mere virkningsfuldt at fremstille ham i al ødelæggelsens vederstyggelighed.

"Måske er damen så god at følge med mig?"

Alt mens de vandrede frem mellem skarndynger og affaldsbunker, fortalte hun om sin ejendom, som manden havde arvet efter en onkel. Denne mand måtte sagtens være død, for ingen havde kendt ham personlig, og hun talte kun om ham, når hun skulle forklare, hvordan hun var blevet ejerinde af den gruelige smøge, som forresten nok en skønne dag tog livet af hende med alt det vrøvl, den voldte hende, især siden politiet og sundhedskommissionen var begyndt at stikke næsen i hendes sager og hvert øjeblik sendte hende snushaner, inspektører eller hvad de nu var, på halsen med fordringer og snak om de mest uhyrlige forbedringer og reparationer under

det påskud, at hendes lejere lå og døde som fluer. Men det nyttede dem ingenting, hun ville ikke høre tale om udgifter; nu skulle man vel snart have marmorkaminer med spejl over i kamre, der gav to francs om ugen i leje – hvad? Hun glemte rent at omtale den strenghed, hun viste, når lejen skulle inddrives, hvordan hun uden skånsel kastede familierne på gaden, når de ikke forud betalte deres to francs; hun var selv politi og indgød tiggerne en sådan respekt, at ikke én vovede at lægge sig til at sove gratis i ly af noget skur, der tilhørte hende.

Temmelig ilde til mode fulgte fru Caroline med madam Méchain gennem gården over en ubebygget grund, opblødt og oprodet, overstrøet med uhumskheder, så den lignede en kloak mere end noget andet. Alt blev kastet ud på denne stadigt voksende mødding; heldigvis var det nu koldt – om sommeren, når solen stod på, måtte luften på dette sted være aldeles forpestet. Ængstelig så fru Caroline sig om, søgte at finde nogenlunde rene steder, hvor hun kunne sætte foden, alt mens hendes blik svævede om blandt disse rædsomme huler, der ikke fortjente navn af menneskelig bolig, og hvoraf nogle simpelthen var tækket med tjæret pap; mange havde ingen døre, man så lige ind i sorte huller, hvorfra usselhedens og elendighedens dunst slog ud. I disse pesthuler boede familier på otte-ti personer sammenstuvede; som oftest uden at eje så meget som en seng lå mænd, kvinder og børn hulter til bulter og rådnede som frugt, der ligger i bunke. Flokke af usunde, blege, kirtelsyge børn strejfede om mellem skurene, elendige små væsner, der var vokset op af denne mødding som ormædte paddehatte uden ret at vide, hvem de egentlig tilhørte i denne forvirrede, sammenpakkede masse af elendighed. Når en farsot

brød ud her, mejede den også disse stakkels skabninger ned for fode og befordrede halvdelen på kirkegården.

"Det var det, jeg var ved at sige Dem, frue, at Victor har haft en dårlig omgang, og at det er på tide, at en eller anden tager sig af ham, for han er da 12 år nu …. Mens moderen levede, nå, ja hvad skal man sige, så han jo tit noget, der ikke var, som det burde være, for hun var ikke af dem, der generede sig, når hun havde fået en tår over tørsten … Jeg selv har ikke kunnet holde øje med fyren, dertil har jeg alt for meget at tage vare både her og dér; så han drev jo om derude på volden og hvor det kunne falde sig. To gange har jeg måttet hente ham hjem fra stationen, fordi han havde stjålet, nå, det var nu forresten kun småting; desuden er han en slem knægt efter småtøse. Damen skal selv se ham, han er så stor og velvoksen af sin alder … Nå, så satte jeg ham da i pension hos madam Eulalie; jeg ville, han skulle bestille lidt, hjælpe hende – hun er sælgekone, grøntkone, går om ved dørene. Han går med hende til centralhallen, bærer en af kurvene for hende, så længe gør han da ingen kæltringestreger … men nu ville ulykken, at hun skulle få den byld på benet … nu er vi der, vil damen måske gå derind …"

Fru Caroline fo'r uvilkårligt tilbage. På den anden side af gården, bag en høj vold af skarn, lå en af de fæleste, mest stinkende huler, et lavt opklinet skur, en bunke murbrokker, stivet af med bræddestumper. Døren, en glasdør, hvor der nu var en zinkplade i stedet for ruder, måtte stå åben, ellers var der bælgmørkt, og kulden trængte lige ind i rummet derinde.

I en krog skimtede hun en halmsæk på det stampede lergulv. Intet, der lignede et ordentligt møbel, kunne hun få øje på i det roderi af gammelt stakitværk, ituslåede fjerdinger og halvrådne

kurve, der fyldte op i stuen, og som vel sagtens brugtes i mangel af stole og borde. Murene drev af slimet fugtighed. Gennem en revne i loftet løb regnen ned lige ved fodenden af halmsækken. Og så stanken, denne rædsomme lugt! Den yderste grad af menneskelig nedværdigelse var til huse her!

"Madam Eulalie!" råbte madamen, "her kommer en dame, som vil være god mod Victor … Hvad går der af den dumme dreng, at han ikke kommer, når man kalder på ham?"

En uformelig bunke rørte sig på halmsækken, dækket af en gammel blomstret sirtsespjalt, der agerede lagen, og da fru Caroline havde vænnet sig lidt til halvmørket, skelnede hun en kvinde på omtrent 40 år, der lå ganske nøgen under det hullede tæppe. Hun var ikke styg, havde et ganske kønt ansigt med lyst, krøllet hår, men hun så frygtelig gul og usund ud.

"Å," jamrede hun, "lad hende endelig komme ind, hvis hun vil gøre noget for os, for dette her kan ikke vare ved. Vil damen bare tænke sig, at jeg nu i over fjorten dage har måttet ligge her med de modbydelige bylder, der graver sig dybere og dybere ind i benene på mig; og så kan jeg jo ikke tjene en skilling. To særke havde jeg dog, dem har Victor nu måttet sælge, og jeg tror nok vi dør af sult inden aften, hvis ikke nogen kommer os til hjælp."

Nu talte hun lidt højere i en skændende tone:

"Nå, skab dig nu ikke … kom frem, dit fjols, damen vil jo ikke gøre dig noget …"

Og det gøs i Caroline, for op af en kurv steg nu en pakke, som hun havde antaget for en kludebunke. Det var Victor, klædt i et par benklæder og en vest, der var så lasede, at man så det bare skind gennem hullerne. Han stod lige ved døren. Lyset faldt på ham, og hun gik et skridt tilbage, slået af hans overordentlige

lighed med Saccard. Hver en tvivl måtte svinde; denne dreng løj sig ikke fader til.

"Nej, jeg *vil* ikke," erklærede han, "bliv mig fra livet alle sammen med jeres vrøvl. Jeg *vil* ikke trækkes i skole!"

Hendes blik hang ved ham; en underlig, uhyggelig fornemmelse sneg sig over hende, han næsten skræmte hende med denne lighed, og så var hele ansigtet skævt, næsen vredet til højre, den ene side af hovedet fladtrykt; desuden havde han et sært voksent udsende, et dristigt, begærligt, frækt blik, en sanselig mund, mens han på samme tid havde bevaret barnets skære hud, noget næsten kvindeligt kælent i bevægelserne; forresten var han ikke videre høj, men undersætsig og kraftigt bygget.

"Vil du da så nødigt i skole, min lille ven?" sagde fru Caroline endelig; "dér ville du få det meget bedre end her. Hvor er din seng?"

Han pegede på halmsækken.

"Dér, hos hende!"

Eulalie blev lidt flov, søgte at give en forklaring og sagde, at hun havde måttet sælge den anden madras … og når man er i nød, vidste damen nok, at man måtte indrette sig, som man bedst kunne.

Her mente madam Méchain, hun burde give sit besyv med i laget.

"Det er nu alligevel ikke rigtigt, Eulalie; hvorfor kom den lille slubbert ikke over i min lejlighed?"

Drengen svarede ikke, så kun på madamen med sit frække, trodsige blik, mens Caroline gysende tænkte på den

nedværdigelse, disse elendige skabninger levede i. Ja, fattigdom og elendighed ødelægger alting.

Hun gav Eulalie 20 francs og skyndte sig ud af hulen; hun var nærved at få ondt, mens hun atter gik over den rædsomme gårdsplads til værtindens hus.

Så såre hun havde set de vilkår, dette ulykkelige barn levede under, havde hun tænkt på fyrstindens arbejdshus, der netop var indrettet for slige elendige væsner, for skabninger, der var vokset op af rendestenen og nu gennem arbejde skulle genfødes og hjælpes på fode. Victor måtte snarest muligt rives ud af dette smuds og bringes derhen for at begynde en ny tilværelse. Hun skælvede over hele legemet ved tanken om den rædsel, hun her havde set med egne øjne. Hun syntes, det var hende umuligt at fortælle Saccard sandheden; hun ville vente lidt, indtil barnet var blevet mindre afskrækkende; hendes kvindelige finfølelse led ved at vise ham denne gruelige pode i dens nuværende tilstand. Om et par måneder ville Victor sikkert have forbedret sig, da ville hun tale, fortælle ham om den gode gerning, hun for hans skyld havde gjort.

Madam Méchain havde ondt ved at forstå hende.

"Gud bevares, fruen kan gøre aldeles som De synes … Men mine 6000 francs, dem vil jeg have straks. Victor kommer ikke ud af pletten, før pengene ligger her på bordet."

Dette forlangende bragte fru Caroline til fortvivlelse. Hun ejede ikke denne sum og ville ikke bede Saccard om at låne hende den. Hun bad og tiggede, men madamen lod sig ikke rokke.

"Nej, min gode dame, jeg slipper ikke pantet, ellers kunne jeg nok pænt kigge efter mit tilgodehavende i månen. Den kender

vi!"

Men da hun indså, at det var en betydelig sum, og at hun ikke fik den, begyndte hun at gøre indrømmelser.

"Nå, ja, ja da – lad mig så få 2000 francs straks. Resten kan De senere betale mig."

Men dermed var fru Caroline ikke hjulpet; hun anede ikke, hvor hun skulle skaffe disse penge fra, indtil det til sidst faldt hende ind, at hun kunne henvende sig til Maxime. Han ville nok være med i hemmeligheden, nægtede vist ikke den usle sum, som hans fader naturligvis ville betale ham tilbage. Og hun gik med den besked, at hun i morgen ville komme og hente drengen.

Klokken var kun fem; hun havde et sådant hastværk med at komme bort, få ende på sagen, at hun straks gav kusken Maximes adresse: Til Avenue de l'Impératrice. Da hun nåede derhen, svarede tjeneren hende, at herren var ved at klæde sig om, men at han alligevel skulle melde fruen.

Hun satte sig ned i dagligstuen; hun havde ondt ved at trække vejret.

Den nydelige lille villa var indrettet med stor pragt og megen smag. Der var en masse draperier og forhæng, en stærk, fin ambraduft svævede i de smukke værelser. Alting var hyggeligt, lunt og afdæmpet, skønt der ingen frue var i huset; for den unge mand havde efter sin kones død indrettet sig med det ene mål for øje: at leve for sig selv og ikke ofre en tanke på noget andet end sit eget velvære. Den rigdom, hans kone havde bragt ham, skulle ikke bortødsles på en anden kvinde eller af en anden kvinde.

Allerede for længe siden havde han opgivet at blive medlem af statsrådet, som han engang havde tænkt på. Han holdt heller ingen væddeløbsheste mere; heste kedede ham, såvel som alt andet. Og han levede her i ensomhed, i lediggang, fuldstændig lykkelig, brugte forsigtigt sine penge efter alle kunstens regler med en fordærvet, blaseret, forkælet ung mands hele rasende egenkærlighed.

"Hvis fruen vil gå med ind i herrens værelse, skal herren straks komme," sagde tjeneren, da han kom tilbage.

Fru Caroline stod på en venlig fortrolig fod med Maxime, siden hun bestyrede huset for faderen. Han så godt, hvor trofast og opofrende hun tog sig af faderens sager.

I soveværelset var gardinerne trukket for vinduerne, seks lys stod og brændte på kaminen og bordet; de kastede et roligt, mildt skær over den silkeforede rede, med dybe, polstrede lænestole og en bred, blød dunseng med tykke silkeomhæng. Det var Maximes yndlingsværelse, dér havde han nået toppunktet af det, luksus kan skaffe; der vrimlede af kostbare småting, vidundere fra forrige århundrede, omgivet af de yndefuldeste, fineste draperier, de dyreste, blødeste stoffer i dæmpede, harmoniske farver.

Døren til toiletværelset stod på vid gab. Maxime viste sig med de ord:

"Bedste frue, hvad er der på færde? Fader er da ikke død?"

Han kom lige fra sit bad, var iført en elegant hvid flonelsdragt, varm, blød og duftende; hans kønne, trætte pigeansigt med de lyse. Tomme øjne og det intetsigende udtryk var til det yderste soigneret og velplejet. I toiletværelset hørte

man vandet dryppe fra hanerne ned i karret, mens en stærk parfume samtidig trængte ind i soveværelset.

"Nej, nej, så alvorligt er det heller ikke," svarede hun lidt forlegen ved den spøgende tone, han havde fremsat sit spørgsmål i. "Men det, jeg har at sige Dem, sætter mig alligevel i forlegenhed … De må undskylde, at jeg således falder med døren ind i huset til Dem …"

"Ja, jeg skal ud til middag, men jeg har god tid … Lad mig høre, hvad De har på hjerte, kære frue?"

Hun tav, hun betænkte sig, stammede, var ganske forvirret af al den overdådige pragt, denne nydelsessyge forfinelse, hun her overalt fornemmede. Hun blev så underlig fej, kunne ikke ret finde ord for, hvad hun ville sige. Hvor var det tænkeligt, at livet, der havde handlet så ilde med barnet deroppe i Cité de Naples, kunne forkæle den samme mands anden søn på så overdreven en måde? På den ene side så megen usselhed og nedværdigelse, sult og nød og skam, og på den anden en sådan udstuderet, raffineret overdådighed, en så skøn, sorgfri og rolig tilværelse! Var penge da alt? Kunne man for dem købe forstand, kundskab, opdragelse og sundhed?

"Å, det er egentlig en hel roman," sagde hun til sidst nølende. "Det er vist bedst, jeg begynder mod begyndelsen … Forresten er jeg da nødsaget til at fortælle Dem det hele; jeg kommer jo for at søge hjælp hos Dem …"

Maxime lyttede til hendes ord; først stod han foran hende, men da fortællingen skred frem, måtte han tage en stol og sætte sig, så forbavset blev han; til sidst udbrød han:

"Men hvad er dog dette for noget! Jeg er altså ikke papas eneste søn? Her kommer De anstigende med et væmmeligt lille

utyske af en broder, sådan uden videre ..."

Hun troede, han tænkte på arven og gjorde en hentydning til dette.

"Å pyt, papas arv!"

Han slog ud med hånden, og der var i hans stemme en spottende klang, som hun ikke ret forstod. Hvad mente han med at sige: pyt! Mon han ikke troede på sin faders store dygtighed? Tvivlede han om deres foretagenders heldige udfald?

"Nej, nej, det mente jeg slet ikke; jeg er jo min egen herre, behøver ikke at arve nogen; jeg har mit på det tørre. Men det hele er så sært, at jeg virkelig ikke kan lade være at le."

Og han lo, men ikke rigtig muntert. Sagen ærgrede ham i grunden; man kunne jo aldrig vide, om slig en smudsig historie ikke en skønne dag ville volde ham selv ubehageligheder. Men ved nærmere eftertanke mente han at være så aldeles udenfor sagen, og hans uhyre egoisme gav sig luft i følgende udråb:

"Å, i grunden blæser jeg det alt sammen et langt stykke!"

Han havde rejst sig op, gik ind i toiletværelset, kom tilbage og gav sig ganske roligt til at pudse sine negle.

"Og hvad vil De så stille op med det lille uhyre? Man kan da ikke putte ham i Bastillen som Jernmasken."

Så talte hun om madam Méchains tilgodehavende, forklarede, at det var hendes hensigt at få Victor anbragt i fyrstindens anstalt for fortabte børn og endte med at bede ham om de 2000 francs.

"Jeg kan endnu ikke tale om dette til Deres fader; De er den eneste, jeg her kunne henvende mig til; De må virkelig låne os dem."

Men han sagde rent ud nej.

"Låne *fader* noget! Nej, ikke en skilling! Hør, jeg har svoret højt og dyrt, at om papa havde brug for ti øre til at betale bompenge, så lånte jeg ham dem aldrig i livet … Herregud, der er dog grænser for menneskelig dumhed, jeg vil ikke gøre mig latterlig."

Atter betragtede hun ham, forlegen og forvirret over den betydning, han lagde i sine ord, men i dette øjeblik havde hun hverken tid eller lyst til at få mere ud af ham.

"Og mig da?" sagde hun med ét, "ville De låne mig de 2000 francs?"

"Dem – – Dem …"

Han vedblev at pudse sine blanke negle med det nydelige lille skildpaddesinstrument, alt mens de lyse øjne forskende hvilede på hendes ivrige ansigt.

"Dem, ja gerne! Det siger jeg ikke nej til … De tror alt, hvad man siger; De skaffer mig Dem nok igen."

Og da han havde hentet de to sedler i et lille skab og givet hende dem, beholdt han et øjeblik hendes hænder i sine med en munter, venskabelig mine, der ville have passet for en svigersøn, der holder af sin svigermoder.

"Ja, for De nærer illusioner med hensyn til papa, å, sig mig ikke imod, forsvar Dem ikke, jeg har ikke den fjerneste lyst til at blande mig i jeres sager … Kvinder er og bliver nu en gang nogle højst mærkelige skabninger; de har en underlig trang til, eller skal jeg sige glæde af at opofre sig … og ingen har ret til at tage den fornøjelse fra dem … Nå, men hvorom alting er, skulle De en skønne dag føle dem skuffet, kære fru Caroline, så husk på mig; kom kun til mig, så kan vi tale lidt sammen, vi to."

Da fru Caroline atter sad i sin droske, var hun i en sælsom stemning, forvirret og betaget af den stærke heliotropparfume, der hang ved hendes klæder; ganske opskræmt af Maximes hentydninger og halve udtalelser, over den lidet sønlige måde, på hvilken han gjorde sin fader til genstand for spøg, der i hendes hæderlige sjæl vakte mistanke om en ikke ganske ren fortid. Men nu ville hun ikke pine sig med unyttige bekymringer, hun havde jo pengene … og hun blev rolig, da hun tænkte på, at hun allerede i morgen den dag kunne få dette ulykkelige barn ud af al den rædsel, hvori det levede.

Næste morgen var hun tidligt på færde, for der var en del at løbe om, alle slags formaliteter at opfylde for straks at få drengen optaget på anstalten. Hendes stilling som sekretær ved den lettede mange vanskeligheder, og om eftermiddagen var hun kommet så vidt, at hun kunne hente Victor i Cité de Naples. Ordentlige klæder bragte hun mod, men hun var lidt urolig ved tanken om den uvilje, hun efter al sandsynlighed ville møde hos barnet, der måske slet ikke ville gå med hende af frygt for skolen.

Hun havde telegraferet til madam Méchain, og ved indgangen til smøgen modtog denne hende med en efterretning, der endog havde bragt det tykke afskum ud af ligevægt: Eulalie var død pludselig, lægen kunne ikke sige af hvad, man formodede en hjerneblødning; hun var i et og alt så usund. Det rædselsfuldeste var, at drengen, som sov hos hende, intet havde mærket, før han havde følt dødskulden af hendes legeme. Resten af natten havde han så tilbragt hos madamen; han var som lamslået af denne begivenhed, helt forskræmt, så han lod sig klæde på og viste sig ret tilfreds med at komme bort

og bo i et smukt hus med en stor have. Han brød sig ikke om at blive i smøgen mere, siden hans "tykke mutter", som han sagde, skulle puttes i jorden.

Imidlertid skrev madamen et bevis for modtagelsen af de 2000 francs og meddelte fru Caroline sine øvrige betingelser.

"Så forstår damen jo nok, at De om et halvt år på én gang udbetaler mig resten af mine 6000 francs, ellers går jeg lige til hr. Saccard."

"Hr. Saccard skal selv betale Dem disse penge … Jeg er simpelthen hans stedfortræder i dette øjeblik."

Victor var ikke rørt ved afskeden med tanten; hun kyssede ham på håret, og han havde hastværk med at kravle op i vognen, mens hun, der havde fået utak af Busch, som mente, hun burde have pumpet fru Caroline ganske anderledes, vraltede bagefter med en gnaven knurren over at se sit gidsel slippe sig af hænderne.

"Nu håber jeg da, at damen vil opføre sig ordentligt mod mig, ellers skal De min salighed komme til at fortryde det, og det blodigt!"

På hele turen fra Montmartre til Boulevard Bineau, hvor anstalten lå, kunne fru Caroline kun få enstavelsesord ud af Victor, hvis skinnende øjne formelig slugte alt, hvad de kom forbi: de brede alléer, de velklædte mennesker og de prægtige huse. Han kunne slet ikke skrive, næppe læse, da han næsten altid havde skulket og drevet rundt på volden i stedet for at gå i skole; og i dette barns ansigt læste man kun alle slægtens vilde lidenskaber, et hastværk, en attrå efter nydelse, som fattigdom og savn i forening med dårlige eksempler fra barndommen havde udviklet og ophidset.

Da de steg ud og gik over den store midtergård, lyste hans øjne som en lille tigers. De fo'r rundt højt og lavt, undersøgte den rummelige, træbeplantede legeplads, de prægtige køkkener med de hollandske klinker på væggene, fra hvis åbne vinduer der udstrømmede en liflig lugt af kød og god mad, de lange spisesale, store og høje som kirker, hele denne kongelige pragt, som fyrstinden *ville* se i alle de foretagender, hun satte i gang til bedste for de fattige.

Derefter kom de til den fløj, som beboedes af bestyrelsen, og hvor forskellige papirer skulle forevises og skrives under. Det morede drengen at høre de ny sko knirke og give genlyd hen ad de umådelig lange gange, op ad de brede trapper, der var lyse og luftige som i et slot. Hans næsebor dirrede, alt dette skulle han nyde godt af.

I stueetagen lod fru Caroline ham gennem en rude kigge ind i værkstedet, hvor han kunne se en hel mængde jævnaldrende drenge stå ved høvlebænken: de lærte at skære ud i træ.

"Der ser du, min lille ven, her bestiller man noget, fordi man skal arbejde, når man vil være glad og rask. Om eftermiddagen går drengene i skole, du vil nok også være en flink og god dreng, ikke sandt? Du vil rigtig gøre dig umage! Det kommer an på dig selv, om du vil blive et dygtigt menneske, for i så fald skal du få hjælp og støtte hos os; din fremtid skal blive så lys, som du aldrig har tænkt dig."

Der viste sig en dyb rynke i Victors pande. Han svarede ikke, så ikke mere så begærligt på al den pragt, der omgav ham; han ville nok eje det alt sammen, nyde godt af det, men arbejde, det var en ganske anden sag. Nej, erobre det, ville han, rive det til sig i kraft af sine skarpe tænder og sine spidse klør. Og fra dette

øjeblik gik han om med oprørstanker, som en fange, der kun drømmer om tyveri og undvigelse.

"Så, nu er alt i orden," fortsatte fru Caroline, "nu går vi op i badeværelset."

Det var skik og brug, at enhver nyoptagen ved sin indtrædelse fik et bad; badekarrene var anbragt oven på i en sal ved siden af de to sygestuer, en til drengene og en til pigerne. Ved samme gang lå også linnedsalen, der bestyredes af seks nonner. Høje, dybe tre-etages skabe af bonet nøddetræ stod langs alle væggene, og i sygestuerne var alt rent og klart og frisk som selve sundheden. Damerne fra bestyrelsesrådet tilbragte ofte en times tid deroppe om eftermiddagen, mindre for at passe på end for at vise interesse for anstalten.

Den dag traf det sig tilfældigvis, at grevinde Beauvilliers og hendes datter Alice var i den sal, der skilte de to sygestuer. Hun tog ofte datteren med for at adsprede denne og lade hende have den glæde at gøre en kærlighedsgerning. Nu var Alice ivrigt beskæftiget med at hjælpe nonnerne med at smøre syltetøj på brød til to småpiger, der var rekonvalescenter, og som havde fået lov til at spise syltetøj den dag.

"Å," udbrød grevinden ved synet af Victor, "der kommer en ny."

Hun plejede at være fornem og høflig mod fru Caroline, hilste på hende med en hovedbøjning, talte aldrig med hende af frygt for at være nødt til at ytre noget om deres naboskab. Men dette barn, hun her førte frem, den ivrige godhed, der strålede i fru Carolines ansigt, rørte hende vel og bragte hende til at gøre brud på sin sædvanlige tilbageholdenhed.

De to damer førte med dæmpet stemme følgende samtale:

"De gør Dem, fru grevinde, ingen forestilling om de omgivelser, dette ulykkelige væsen levede i! Gid De ville tage Dem lidt af ham; jeg anbefaler ham særligt til alle bestyrelsens medlemmer."

"Har han forældre? Ved De, hvorfra han skriver sig?"

"Nej, moderen er død … han har ingen andre end mig …"

"Stakkels barn … Ak ja, der er megen elendighed til i verden."

Imidlertid kunne Victor ikke få sine øjne fra syltetøjet, de formelig flammede af begærlighed, fra kniven, der bredte det ud på brødet, vandrede de op til Alices fine, hvide håndled, til hendes slanke, hvide hals, til hele hendes magre jomfruskikkelse. Hvis de to havde været alene, skulle han snart have løbet hovedet ind i maven på hende, væltet hende om på gulvet og revet både syltetøj ug brød ud af hænderne på hende! Den unge pige lagde mærke til hans forslugne blikke og sagde venligt efter at have hvisket lidt med nonnen:

"Er du sulten, min lille ven?"

"Ja."

"Og du kan måske nok lide syltetøj?"

"Ja."

"Så vil du måske gerne have, jeg skal smøre dig to stykker, som du kunne spise, når du har været i bad?"

"Ja."

"Meget syltetøj på et tykt stykke brød, ikke?"

"Jo."

Hun lo, spøgte med ham, men hans ansigt fortrak sig ikke til et smil; han vedblev at sluge hende med det samme uhyggelige blik.

I dette øjeblik hørtes latter og muntre barnestemmer nede fra drengenes legeplads, hvor frikvarteret netop begyndte. Ud fra værkstederne strømmede en flok børn for i en halv time at lege og røre benene.

"Der kan du selv se," sagde fru Caroline og førte Victor hen til et vindue, "vi arbejder nok, men vi leger også her. Du holder da vel af at bestille noget?"

"Nej."

"Men af at lege?"

"Ja."

"Nå, når du vil have lov at lege, må du først have udrettet det arbejde, der bliver dig pålagt. Det skal nok komme til at gå alt sammen; jeg er vis på, du vil blive en flink dreng."

Han svarede ikke. En svag glædesrødme var faret over hans ansigt, da han så drengene myldre ud, hoppende og larmende; nu vandrede hans blikke tilbage til syltetøjet og til den unge pige, der satte brødskiverne på en tallerken. Ja, frihed og nydelse, hele tiden, andet ville han ikke have.

Nu var hans bad færdigt, og han blev ført ud.

"Det er nok en lille fyr, der vil gøre os knuder," bemærkede en af nonnerne, "jeg holder ikke af folk med skæve ansigter!"

"Men styg er han da langtfra," mumlede Alice;

"Man skulle tro, han var atten år, han ser så voksen ud."

"Ja," svarede Caroline gysende, "han er meget udviklet af sin alder!"

Før damerne gik, ville de glæde sig over at se de syge småpiger spise deres syltetøj. Den ene var især tiltalende, en lyshåret lille en på ti år med kloge øjne, et svageligt lille fattigmandsbarn. Hendes historie var ganske almindelig: en

fordrukken fader, som til sidst var rendt fra kone og barn, en moder, der af fattigdom og fortvivlelse var kommet på gale veje, og barnet levende midt i al denne elendighed. En morgen havde moderen måttet rive hende ud af armene på en murer, hun den foregående aften selv havde trukket hjem med sig. Den usle moder havde forresten lov at se til sit barn, for det var hende selv, der havde tigget om, at barnet skulle tages bort fra hende; midt i sin nedværdigelse var hun vedblevet at elske sit barn med den inderligste kærlighed. Og hun var netop på besøg, sad ved siden af den rene, hvide seng, hvori den lille pige lå, og betragtede sin datter med de forgrædte og forvågede øjne.

Hun kendte fru Caroline, da hun flere gange havde søgt hjælp hos Saccard.

"Å, frue, nu er min Magdalene da igen kommet over det værste! Men hun har arvet al vor elendighed, den lille stakkel, doktoren har nu da også sagt mig, at hun ikke kunne leve længe, hvis hun blev handlet ilde med, således som hjemme hos mig … men her får hun god mad, kød og vin, her har hun fred og kan rigtignok trække vejret! Fruen må ikke glemme at sige herren, at jeg velsigner ham hver time på dagen for, hvad han har gjort for min Magdalene."

Hendes stemme kvaltes i hvilken, hun smeltede hen i taknemmelighed. Hun talte om Saccard, for hun kendte kun ham, som de fleste af dem, der fik hjælp af arbejdshuset. Fyrstinden viste sig så at sige aldrig, mens han i lang tid havde ofret sig for hendes anstalt, sanket op af rendestenen al mulig og tænkelig elendighed for så meget hurtigere at se det storartede maskineri sat i bevægelse; han havde jo sin del i det, og det begejstrede ham som alt, hvad der var stort. Han gav

både fem og ti francs af sin egen lomme til de ulykkelige familier, hvis børn han bragte på anstalten, og han blev af disse mennesker betragtet som selve Vorherre.

"Ja, ikke sandt! Fruen vil nok sige ham, at der er en stakkels kone, der dag og nat beder godt for ham … å, jeg er jo ikke sådan videre gudfrygtig, hykle kan jeg ikke, og det er længe siden, jeg sidst satte mine ben i kirken; hvad kan det også hjælpe os andre stakler? … Men der er nu alligevel noget over os, og så lindrer og letter det ens sind at kalde velsignelser ned over dem, der er gode imod os."

Tårerne strømmede ned over hendes indfaldne kinder.

"Hør, Magdalene, hør lidt her …"

Den lille pige, der sad støttet af puder i sin snehvide natkjole, så op, mens hun slikkede syltetøjet i sig med en henrykt mine.

"Hør, hver aften, før du falder i søvn, skal du folde dine hænder og sige: Du gode Gud, beløn hr. Saccard for hans godhed, lad ham leve længe i glæde og lykke … Det skal du love mig, min pige."

"Ja, moder."

I de påfølgende uger levede fru Caroline i uafladelige bekymringer. Hun vidste ikke rigtigt, hvad hun skulle tro og tænke om Saccard. Victors fødsel, historien om denne elendige Rosalie, der var blevet krøbling for livstid, de 12 veksler, der aldrig var betalt, og dette ulykkelige barn, som var opvokset i skam og skændsel. Hele denne afskyelige episode af hans fortid indgød hende formelig væmmelse. Hun stødte disse tanker fra sig, ville ikke dvæle hverken ved dem eller ved Maximes hentydninger. Det kunne naturligvis ikke nytte, hun ville nægte, at der i Saccards liv fandtes handlinger, som skræmte hende og

bedrøvede hende dybt; men på den anden side måtte hun også huske på den sørgende moder, der lod sin datter bede Gud velsigne den samme mand og betragtede ham som et forsyn, hun ville huske, at han virkelig var god, havde reddet og hjulpet mangen sjæl af nød og fortabelse, denne lidenskabelige forretningsmand, der blev stor, hver gang han fik et stort hverv at udføre.

Og enden blev, at hun ikke følte sig i stand til at bedømme ham; hun gik på akkord med sin samvittighed og sagde til sig selv, at hun, der kendte verden og livet så godt, hun, der havde læst og tænkt måske alt for meget, hun måtte kunne forstå, at et menneskes sjæl var sammensat både af ondt og godt. Alligevel havde hun en sælsom fornemmelse af undseelse, når hun mindedes, hvad der hin dag var foregået mellem dem. Hun kunne aldrig begribe, hvorledes det var sket, og hun beroligedes kun ved den tanke, at det var forbi, aldrig mere ville gentage sig, at hun ikke en anden gang således ville kunne glemme sig selv.

Der gik tre måneder. To gange om ugen var hun henne at se til Victor; og en aften faldt hun atter i armene på Saccard; fra den tid levede hun sammen med ham. Hvad der foregik i hendes sjæl? Var hun nysgerrig som andre kvinder? Havde det vakt hendes sanser at beskæftige sig med Saccards urene fortid? Eller var det ikke snarere dette barn, der blev som et bånd mellem ham og hende? Var det Victor, der bragte den virkelige fader og plejemoderen sammen?

Ja, der måtte sikkert være sket noget sådant, ellers var det umuligt at fatte en slig forbindelse mellem disse to mennesker.

I hendes stadige sorg over at være barnløs havde det sikkert lammet hendes vilje at gå og tænke på denne dreng, hun havde fundet på så mærkelig en måde, fundet under så forfærdelige forhold. For hver dag kom hun Saccard nærmere, og i hendes hengivelse var der en sælsom moderlig grundtone. Desuden var hun en fornuftig kvinde, et klart hoved, der tog livet, som det var, uden at prøve på at udrede alle dets indviklede årsager og virkninger.

Denne optrævlen af hjerte og ånd, denne hårkløven kunne være god nok for fine damer, der trænger til adspredelse, der intet har at bestille, intet hus at passe, ingen børn at elske, der søger undskyldning for deres fejltrin, eller med sjælestudier prøver at skjule drifter, der er fælles for alle, såvel for hertuginden som for opvartningspigen.

Hun havde erhvervet sig alt for grundige kundskaber, hun havde jo en gang drømt om at kende hele den vide verden, om at bryde en lanse i filosoffernes turnering, og var vendt hjem med den største ringeagt for dette psykologiske tidsfordriv, der er ved at træde i stedet for kanvasbroderi og klaverspil, og om hvilket hun smilende bemærkede, at det havde ødelagt mange flere kvinder, end det havde reddet eller forbedret.

Når det derfor hændte hende, at hun følte tilværelsens tomhed, når hendes sinds ligevægt brast for hende, ville hun hellere ganske roligt indrømme denne kendsgerning end grave efter dens mulige årsag, og hun satte da sin lid til selve livet for at udslette fejlen, gøre det godt igen; ligesom de opstigende safter heler snittet i egens hjerte, danner nyt ved, ny bark.

Nu tilhørte hun Saccard uden at have villet være hans, uden at nære kærlighed, ja, måske uden at have agtelse for ham; den

eneste udvej her var altså at anse ham for sin lige, beundre hans virksomhed, hans ihærdighed og tapperhed, tro på hans godhed, stole på hans vilje til at gøre, hvad der var rigtigt. Hendes første skamfølelse var forsvundet i den almindelige trang til at undskylde og forsvare egne fejltrin, og intet kunne være naturligere, roligere end deres forbindelse; det var simpelthen et fornuftparti. Han var glad ved at have hende hos sig, når han efter endt dagværk kom hjem, træt og udaset; hun var venlig, omhyggelig, moderlig, syslede om ham på en beroligende måde, talte med ham klogt, klart og forstandigt, med aldrig svigtende hæderlighed.

Og for denne bandit fra pariserrendestenen, for denne røver, der var hærdet, barket og kendt med alle mulige kneb, var det en ufortjent lykke, en løn, stjålet som alt det øvrige, at eje denne elskelige kvinde, så ung og frisk til trods for det hvide sølvhår, så fornuftig og så brav, så menneskelig i sin forståelse og sin tro på livet, som det virkelig er til trods for alt det smuds, der klæber ved det.

Der gik måneder, og fru Caroline fandt Saccard både energisk og forsigtig på det vanskelige tidspunkt, da hans bank skulle bryde sig en bane. Hendes mistanke til ham, hendes frygt for, at han trak hende og broderen ind i ulovligheder svandt endog helt bort ved at se, hvor han stred og stræbte, fra morgen til aften, for at sætte dette store, nye maskineri i gang, hvor hvert hjul knagede og bragede, som skulle det hele springe i tusinde stykker; hun var ham taknemmelig, beundrede ham for hans udholdenhed. For med "Universalbanken" gik det ikke så glat, som han havde ventet og håbet; flere af de større bankforretninger indtog en absolut fjendtlig holdning overfor

den; der var slemme rygter i omløb, nye vanskeligheder kom op, standsede kapitalernes omsætning og hindrede store, indbringende operationer.

Derfor gjorde Saccard en dyd af nødvendigheden; han optog den langsomhed i forretningsgangen, man således tvang ham til, gik frem skridt for skridt, stadigt følende sig for, om grunden også var sikker, spejdende til højre og til venstre efter faldgruber og snarer, alt for angst for at snuble til at sætte fart på eller vove sig ud i spekulationens uføre. Han fortæredes af utålmodighed, trippede på stedet som en væddeløbshest, der tvinges til promenadetrav: men aldrig havde noget hus begyndt mere korrekt og mere hæderligt. Hele Børsen var i én forbavselse over Saccards omvendelse.

Således oprandt tidspunktet for den første generalforsamling, der var berammet til 25. april. Allerede den 20. kom Hamelin tilbage fra Lilleasien for at føre forsædet. Saccard havde kaldt ham hjem, han var ved at kvæles i det alt for lille hus.

Hamelin medbragte udmærkede efterretninger: kontrakterne til dannelsen af "Det forenede Dampskibsselskab" var afsluttede, desuden havde han i sin besiddelse bevilling til at drive mulige miner i Karmelbjerget, for ikke at tale om en tyrkisk nationalbank i Konstantinopel, som han havde udkastet grundplanen til, og som skulle være en filial af "Universalbanken". Det store jernbanespørgsmål var derimod endnu ikke modent, det måtte gemmes til bedre tider. Forresten var det hans mening at rejse tilbage straks efter generalforsamlingen for at arbejde videre.

Saccard var henrykt; han havde en lang, fortrolig samtale med Hamelin i fru Carolines overværelse, og han havde ingen vanskelighed ved at forklare de to søskende nødvendigheden af en betydelig kapitalforøgelse, hvis man ville binde an med slige kæmpemæssige foretagender. De vigtigste aktionærer, Daigremont, Huret, Sédille og Kolb, var allerede inde i sagen og havde givet deres samtykke, så at forslaget på et par dage kunne undersøges og forelægges bestyrelsesrådet selve dagen før generalforsamlingen.

Denne forsamling var højtidelig, alle medlemmerne var tilstede i den store sal med det dæmpede grønlige lysskær fra de gamle træer i naboens have.

I almindelighed var der to forsamlinger om måneden: den mindre, omkring den 15., den vigtigste, hvor de virkelige chefer gav møde, og den store, ved slutningen af måneden; her kom alle, både de stumme og de dekorative medlemmer, der så billigede og underskrev de vedtagne forslag og operationer. Den dag kom marki Bohain i hele sin fornemhed blandt de første; han medbragte i sit fine, medtagne ansigt hele adelens bifald. Vicomte Robin-Chagot, næstformanden, havde det hverv at finde de aktionærer, der lod til ikke rigtig at være inde i sagerne; dem skulle han så tage til side og i få ord meddele dem direktørens, den virkelige chefs befalinger. Naturligvis var der ingen, der tænkte på at gøre oprør, alle lovede ved et nik lydighed.

Til sidst åbnedes forhandlingerne.

Hamelin meddelte rådet indholdet af den beretning, han skulle læse op på generalforsamlingen. Det var det store arbejde, Saccard længe havde været beskæftiget med, og som

han i de to sidste dage havde gjort færdigt med tilføjelse af de oplysninger, Hamelin havde medbragt fra Lilleasien, og som han nu med en beskeden mine hørte på, som om det hele var noget, der i højeste grad havde nyhedens interesse for ham.

Først kom en beretning om "Universalbanken"s forretninger siden åbningsdagen; der var kun godt at melde, små, men gode forretninger, realiserede fra den ene dag til den anden, intet videre at bemærke. Dog ventede man sig temmelig stor fortjeneste af det mexicanske statslån; subskriptionen var udstedt i den foregående måned lige efter kejserens afrejse til Mexico; der ville blive megen ulejlighed og vanvittige præmier, og Saccard var meget ærgerlig over af mangel på kapital ikke at kunne være med at fiske i rørt vande. Dette var ganske vist ikke glimrende, men banken levede i alt fald.

I det første driftsår, der altså kun bestod af tre måneder, fra 5. oktober til 31. december, havde overskuddet beløbet sig til fire hundrede og nogle tusind francs, hvilket havde tilladt selskabet at klare en fjerdedel af udgifterne ved grundlæggelsen, at betale aktionærerne deres fem procent og henlægge ti procent til reservefondet; desuden havde bestyrelsesmedlemmerne hævet de ti procent, der i følge statutterne tilkom dem. Der blev tilbage omtrent 68.000 francs, som man havde overført på det kommende års regnskab. Men der var intet aktieudbytte denne gang. Intet kunne være almindeligere eller hæderligere i ét og alt. Det samme måtte siges om aktierne, der stille og roligt var steget fra 500 til 600 francs, aldeles normalt, som ethvert foretagende, der indgyder tillid; i de sidste to måneder havde kursen været den samme, og der var ingen som helst grund

hverken til stigen eller falden i den fredsommelige stilhed, der hvilede over det ny bankhus.

Derefter behandlede beretningen fremtidsudsigterne, og her åbnede sig en vid synskreds, en hel række nye foretagender. Især lagdes der vægt på "Det forenede Dampskibsselskab", hvis aktier banken skulle emittere: et selskab med en kapital af 50 millioner, der skulle have eneret over middelhavsfarten, og i hvilket man ville sammensmelte de to store konkurrerende selskaber: "Marseille" til Konstantinopel, Smyrna, Trapezunt over Piræus og Dardanellerne, og selskabet "Havet" til Alexandria, over Messina og Syrien, for ikke at tale om de mindre selskaber, "Combarel & Co." til Algier og Tunis, "Henri Liotards Enke", ligeledes til Algier over Spanien og Marokko, "Brødrene Féraud-Giraud" til Italien, Neapel og byerne langs Adriaterhavet over Civita Vecchia. Hele Middelhavet skulle erobres, alle disse forskellige huse skulle sammensmeltes til et eneste stort konsortium, i stedet for al denne konkurrence, der hæmmede handelen.

Takket være de store kapitaler kunne man bygge monsterskibe med hidtil ukendt komfort og hastighed. Farten skulle blive hyppigere, nye anløbssteder oprettes, Orienten skulle forvandles til Marseilles forstad. Og hvor ville ikke selskabets indflydelse forøges, når Suezkanalen åbnedes, når man kunne sende skibe til Indien, Tonkin, Kina og Japan. Aldrig havde noget foretagende frembudt sådanne udsigter, mere glimrende løfter!

Derefter skulle den tyrkiske nationalbank støttes; beretningen vrimlede af en mængde tekniske oplysninger, der beviste dens store sikkerhed, og denne udsigt over

fremtidsforetagender meldte sluttelig, at "Universalbanken" også tog under sin beskyttelse "Sølvminerne på Karmelbjerget", grundlagt med en kapital på 25 millioner. Undersøgelsen af ertsprøver viste en betydelig mængde sølv. Men hvad der især gjorde virkning var Saccards slutningsfrase, hvori han talte om disse steders ældgamle poesi, om sølvet, der lig en guddommelig, blændende mirakelregn skulle risle ned over de hellige steder.

Efter disse løfter om et glimrende resultat sluttede beretningen med at foreslå kapitalens forøgelse. Den skulle fordobles: halvtreds millioner i stedet for femogtyve. Det emissionssystem, man hidtil havde fulgt, var simpelt som fod i hose: 50.000 nye aktier udstedtes og fordeltes aldeles som den første emission; der behøvedes således ikke engang nogen offentlig subskription. Men disse nye aktier skulle være på 520 i stedet for 500 francs, og en præmie på 20 francs, altså i alt en million henlagdes til reservefondet. Det var rigtigt og forsigtigt at lægge denne lille skat på aktionærerne, siden de dog til sidst fik fordel af det. Forresten var jo kun fjerdeparten af aktierne fuldt indbetalte, plus præmien.

Da Hamelin havde læst beretningen, lød en høj bifaldsmumlen gennem salen. Alt var udmærket, intet at forandre, intet at indvende.

Under oplæsningen efterså Daigremont opmærksomt sine negle, mens et svagt, tankefuldt smil svævede om hans læber. Rigsdagsmanden Huret sad tilbagelænet i sin stol med halvlukkede øjne og drømte, han sad i Kammeret, mens Kolb, bankieren, roligt og åbenlyst satte et langt regnskab op på de ark papir, der lå foran hans som foran hvert medlems plads.

Imidlertid blev Sédille som sædvanlig ængstelig og ville komme med spørgsmål; hvad blev der af de nye aktier, som vedkommende aktionær ikke ville have? Beholdt konsortiet dem for egen regning, hvilket var imod loven, der forlangte hele beløbet bragt til veje ved subskription? Og hvis den anbragte dem andetsteds, på hvilke betingelser skete så dette?

Men aldrig så snart havde silketøjsfabrikanten åbnet munden, før marki Bohain, der så Saccard rynke panden, afbrød Sédille og med stor værdighed og mange ædle fagter erklærede, at bestyrelsesrådet i ét og alt stolede på formanden og direktøren, der begge var så dygtige og tillidindgydende.

Og nu hørtes et kor af lykønskninger. Bestyrelsen rejste sig op, og forsamlingen skiltes i usigelig gensidig tilfredshed.

Næste dag på generalforsamlingen forefaldt demonstrationer, som var rent ud rørende. Denne gang holdtes generalforsamlingen i Rue Blanche i en forhenværende dansesalon, hvis ejer var gået fallit, og før formandens ankomst – salen var allerede fuld – gik der rygter mellem aktionærerne. Rougon, direktør Saccards broder, blev stadig heftigere angrebet af oppositionen; det sagdes, at han var villig til at støtte banken, hvis dennes blad "Håbet", et forhenværende ultrakatolsk organ, ville tage parti for regeringen.

En af venstres rigsdagsmænd havde udtalt de voldsomme ord: "Statskuppet af 2. december er en forbrydelse", ord, der genlød over hele landet og nok kunne vække folkets samvittighed op af søvne. Det var nødvendigt at svare med handling; den forestående verdensudstilling ville bringe uhyre liv i alle mulige forretninger, og der var meget at tjene i Mexico og andetsteds ved kejserens sejre.

I en mindre gruppe, hvor Jantrou og Sabatani førte det store ord, lo man hjerteligt af en anden oppositionsmand, der i en diskussion angående hæren havde været vanvittig nok til at foreslå det preussiske rekrutteringssystem indført i Frankrig. I Kammeret havde dette vakt stor munterhed; det var dog aldeles latterligt, at man således lod sig skræmme af Preussen og dets sejr over Danmark, og af den dulgte uvilje, Italien siden slaget ved Solferino nærede mod Frankrig.

Men med ét blev der stille i den store sal, da Hamelin trådte ind sammen med sin sekretær og direktøren, der i dag var endnu mere beskeden i sin fremtræden end i går: han nøjedes med at give tegn til bifald, da beretningen forelagde forsamlingen regnskaberne for det første år, gennemsete og billigede af de to revisorer Lavignière og Rousseau, og det derpå følgende forslag om kapitalens fordobling. Forsamlingens samtykke var her aldeles nødvendigt; det blev givet enstemmigt og i vild begejstring, da alle berusedes ved tanken om de millioner, der susede dem om ørene: "Det forenede Dampskibsselskab", "Den tyrkiske Nationalbank", sådanne store foretagender krævede jo kapitaler, det indså alle som én. Hvad sølvminerne og Karmelbjerget angik, da modtoges de med hellig ærefrygt.

Og da aktionærerne gik bort efter at have givet formanden, direktøren og hele bestyrelsen et tak- og tillidsvotum, drømte de om Karmelbjergets blændende, skinnende sølvregn, der rislede ned over de hellige steder midt i en stråleglorie!

To dage senere gik Hamelin og Saccard, denne gang ledsagede af næstformanden, vicomte Robin-Chagot, atter til sagføreren i Rue Sainte-Anne, hr. Lelorrain, til hvem de afgav

erklæring om, at kapitalen var fordoblet, og at alle aktierne var anbragt. Sandheden var den, at omtrent 3000 aktier var blevet sendt tilbage af dem, for hvem de var bestemt, og altså tilhørte konsortiet, der førte dem på Sabatanis konto, som det var sket første gang. Det var en gentagelse af den uregelmæssighed, som bestod i at skjule en del af bankens aktier i dens egen kasse, at have en art beholdning, der i kampens stund gjorde det muligt for konsortiet at spekulere, at kaste sig ind i spillet, hvis sådant gjordes fornødent.

Hamelin var ikke rigtig glad over denne ulovlige fremgangsmåde, men han havde i den sidste tid ladet Saccard have frie hænder med hensyn til finansoperationerne, og mellem fru Caroline og de to herrer kom det til en samtale, der kun angik de 500 aktier, de havde måttet tage ved første emission, og som nu var vokset til 1000, hvilket med en fjerdedel af præmien beløb sig til en sum af 135.000 francs, som de to søskende absolut ville udbetale straks, da de netop havde arvet 300.000 francs efter en tante, der var død 10 dage efter at have mistet sin eneste søn, begge to revet bort af samme sygdom. Saccard lod dem altså betale uden nøjere at forklare, hvorledes han selv ville forholde sig med hensyn til *sine* aktier.

"Å, denne arv," sagde fru Caroline smilende, "det er den første lykke, der falder i vor lod … Jeg tror virkelig, det er Dem, der bringer os held. Min broder har 30.000 francs som formand og får alle sine rejseudgifter betalt; nu falder pludselig alle disse penge ned til os, fordi vi ikke mere trænger, nu er vi jo rige folk."

Hun så på Saccard med sit gode hjertes taknemmelighed; for hver dag voksede hendes tillid til ham, mens hendes klarsyn i

samme grad forsvandt i den ømhed, hun følte for ham. Hun vedblev dog, oprigtig og sanddru, som hun var:

"Det er nu det samme! Hvis jeg selv havde tjent de penge, må De endelig ikke tro, jeg havde vovet dem i deres foretagende, men denne arv, som jeg slet ikke gjorde regning på, som kommer fra en tante, jeg næppe kendte, ja, penge, som vi næsten har fundet, som jeg egentlig er lidt flov over at tage op, dem bryder jeg mig i grunden ikke om, dem kan jeg gerne vove at tabe ..."

"Men det er netop den slags penge, der bliver til noget, penge, man ikke er kommet til på en ærlig måde. Pas bare på ... inden otte dage har vi stigning i vore aktier!" sagde Saccard, stadig i samme spøgende tone.

Og ganske rigtigt, Saccards spådom gik i opfyldelse; inden Hamelin kom afsted, så han med forbavselse bankens aktier stige meget hurtigt. Ved afviklingen i maj måneds slutning gik kursen op over 700 francs. Det var den sædvanlige følge af kapitalens forøgelse; men det var også de virkelig storartede foretagender, der støttedes af "Universalbanken": store gule plakater, der skinnede overalt i staden, meddelte, at driften af Karmelbjergets sølvminer snart ville begynde, forstyrrede mange hoveder, kastede brand i manges sind, optændte en lidenskab, der skulle vokse og rive al fornuft med sig. Jordbunden var tilberedt for denne udsæd, kejsertidens gødningsjord, sammensat af alle mulige gærende stoffer, var særlig gunstig for denne vilde spekulationsgrøde, der med mellemrum af en snes år vælter ud og overgror Børsen uden at efterlade andet end ruin og død og elendighed. Fordægtige selskaber skød op som ormædte paddehatte, store konsortier

dannedes med eventyrlige formål, en hidsig spillefeber brød ud midt denne regerings brammende lykke og velstand, midt i al den pragt og glans, hvis apoteose skulle blive den flimrende verdensudstilling, hul og løgnagtig som slutningstableauet i en eventyrkomedie. Og i den rus, der greb massen midt i den vrimmel af mageløse foretagender, der frembødes på gader og stræder, trak nu også "Universalbanken" op, som en mægtig maskine, der skulle rive alt med, knuse alt i sin fart, for afsindige, ivrige hænder fyrede under den, fyrede uden mådehold, indtil den sprang i luften.

Da broderen var rejst tilbage til Lilleasien, var fru Caroline atter ene med Saccard, og de begyndte deres næsten ægteskabelige, rolige samliv. Hun vedblev at passe hans hus og sparede både hist og her, var stadig den tro husholderske, skønt de nu begge var velstående. Og i denne fred, i denne stille tilværelse var der kun én ting, der plagede hende: historien om Victor, og den tvivl, hun følte, om det var rigtigt at skjule barnets tilværelse for faderen. På anstalten var alle meget misfornøjede med drengen, og hun var bange for, at det halve års ophold dér ikke ville udrette stort overfor dette urolige barn. Hun sørgede dybt over dette.

En aften var hun lige på nippet til at tale. Saccard, der stadig gik og ærgrede sig over de usle lokaler, havde endelig fået bestyrelsen til at leje stueetagen i huset ved siden af; dér ville han da kunne udvide kontorerne, indtil han turde komme frem med forslag om at få bygget det slot, han drømte om. Nu skulle der sættes døre ind, rives skillevægge ned, og han var travlt beskæftiget med at ordne dette, da fru Caroline en eftermiddag kom hjem fra arbejdsanstalten, aldeles fortvivlet over Victor,

der nu i et anfald af raseri og ondskab havde bidt øreflippen af en kammerat. Hun bad ham gå op, hun ville gerne tale med ham.

Men da hun så, hvor henrykt og optaget han kom, hvid af gibsstøv, så opfyldt af den ny idé: hele nabogården skulle også have glastag … da nænnede hun ikke at plage og bedrøve ham med denne sørgelige hemmelighed. Nej, det var bedre, hun ventede lidt endnu; den græsselige knægt blev forhåbentlig bedre med tiden.

Hun mistede altid modet ved tanken om at volde andre sorger.

"Nå, min ven, lad mig så høre lidt om den gård og det glastag? Jeg havde netop samme tanke som De!"

6

"Håbet", det blad Jantrou havde foreslået Saccard at købe for at støtte "Universalbanken", var et lille katolsk organ, der sang på sit sidste vers. Det havde sine kontorer i Rue Saint-Joseph i en gammel, fugtig, tilrøget ejendom på en mørk førstesal over gården. Fra forværelset førte en gang, hvor gassen brændte nat og dag, ind til kontorerne: til venstre lå Jantrous kontor, så kom et værelse, Saccard havde forbeholdt sig, mens medarbejdernes fællesstue, redaktionssekretærens kontor og de forskellige andre lokaler lå til højre. På den anden side var ekspeditionskontorerne og kassererkontoret, som ved en gang bagved trappen stod i forbindelse med redaktionslokalerne.

Jordan sad i fællesstuen og skrev på en kronik; han var gået derop i tide for at have fred. Nu slog klokken fire; han gik ud til buddet, Déjoie, der sad i gangen og med stor iver gennemgik dagens børsberetning, som netop var bragt op, og som han først slugte.

"Hør, Déjoie, var det hr. Jantrou, der nu kom?"

"Ja, det var."

Den unge mand tøvede et øjeblik, måtte overvinde sig, før han gik hen til døren.

I den første tid af deres lykkelige ægteskab havde de unge folk haft meget svært ved at slå sig igennem, for Jordan havde gæld, og skønt han havde været så heldig at blive ansat her ved dette blad, pintes han stadig af næringssorger, så meget mere, som der var lagt beslag på hans gage af en kreditor. Netop i dag skulle han betale en veksel, hvis han ikke ville have gjort

eksekution hos sig og se sine få møbler blive solgt. To gange havde han forgæves bedt redaktøren om forskud, men dette var blevet ham nægtet under påskud af, at hans gage var beslaglagt.

Nu måtte der gøres noget alligevel, og han ville til at banke på døren til Jantrous kontor, da Déjoie standsede ham.

"De ved måske ikke, at der er nogen inde hos redaktøren?"

"Nej, hvem er det?"

"Han kom sammen med hr. Saccard, og hr. Saccard gav ordre til kun at vise hr. Huret ind."

Jordan trak vejret lettet ved tanken om, at så var det ubehagelige øjeblik ikke lige for hånden; det var ham så pinligt at bede om penge.

"Godt, så gør jeg min artikel færdig. Sig mig, når redaktøren er alene."

Men idet han gik, kaldte Déjoie ham tilbage og udbrød i en begejstret tone:

"Har De set, at "Universalbanken" i dag står i 750 francs?"

Jordan slog ud med hånden, det brød han sig pokker om, og gik ind til sin kronik.

Næsten hver dag efter Børsen gik Saccard op på bladets kontor, ja modtog ofte forretningsbesøg i det lille værelse, han havde forbeholdt sig netop til at afhandle særlige sager, som han ikke ønskede, alle skulle kende.

Jantrou var nok "Håbet"s redaktør, skrev blomstrende artikler, i hvis fine, klassiske stil selv modstanderne erkendte "den rene attiske sprogform", men han var tillige Saccards hemmelige agent, en velvillig mellemmand i alle mulige "vanskelige" og kildne sager.

Det var således ham, der havde organiseret en aldeles storslået reklame for "Universalbanken". Blandt de små finansielle organer, hvoraf pladsen vrimlede, havde han udvalgt og købt en halv snes stykker. De ordentligste tilhørte fordægtige bankhuse, hvis overmåde simple, fremgangsmåde bestod i at udgive bladet til en aldeles latterlig abonnementspris, to-tre francs om året: men de sørgede så for at få deres penge ind ved at flå de godtroende kunder, bladet skaffede dem. Under påskud af at offentliggøre kurserne og give abonnenterne alle mulige nyttige oplysninger og underretninger sneg der sig lidt efter lidt reklamer ind, anbefalinger, råd, som først holdtes i en beskeden og fornuftig tone, men snart mistede alt mådehold, gik over til med rolig frækhed at forlede mange småfolk til ruin og fallit.

I denne bunke på to-tre hundrede aviser, der således hærgede Paris og Frankrig, havde han med sædvanlig snuhed valgt dem, der hidindtil nogenlunde havde holdt sig indenfor sandhedens grænser og endnu ikke havde et alt for dårligt rygte. Men det, han nu pønsede på, var at få fat på "Børstidende", et organ, der i tolv år havde været bekendt for sin urokkelige pålidelighed. Naturligvis var det dyrt at købe slig en hæderlighed; han måtte vente, til "Universalbanken" blev rigere eller kom i en stilling, hvor et sidste trompetstød kunne bringe sejrens øredøvende fanfare til at skingre løs. Han havde nu forresten ikke indskrænket sig til blot at ordne disse blade som en lydig flok, der i høje toner priste Saccards store og gode gerninger, han havde desuden sat sig i forbindelse med store politiske og litterære organer, fik stadig små rosende notitser rykket ind, sikrede sig deres velvilje ved at forære dem aktier,

give gode råd ved nye emissioner. For slet ikke at tale om det daglige ordnede felttog i "Håbet"s egne spalter, ikke et brutalt felttog med alt for megen klodset ros, nej, forklaringer, meningsudvekslinger; en snedig fremgangsmåde, der langsomt og ufejlbarligt måtte gøre indtryk og til sidst på den udadleligste måde ville tage publikum ved næsen.

Saccard havde den dag lukket sig inde med Jantrou for at tale om bladet, i hvis dagsnummer der havde stået en artikel af Huret om Rougons sidste tale i Kammeret, en artikel, hvor der var smurt så utilladeligt tykt på, at Saccard var blevet aldeles rasende og havde sendt bud efter Huret for at give ham en overhaling. Bildte han sig måske ind, at de skulle være hans broders spytslikkere? Troede han, at han fik betaling for at spolere bladets "retning" ved disse aldeles idiotiske lovtaler, hver gang Hans Excellence gad åbne munden?

Ved ordet "retning" svævede et lunt smil om Jantrous læber, men han sad for øvrigt i tavs ærbødighed og lyttede til direktørens vrede ord, mens han så på sine negle; det var jo ikke ham, der fik røflen, så han kunne tage sagen med ro. Han var aldeles skamløs blaseret både med hensyn til litteratur og til politik, nærede den dybeste ringeagt både for "første" og "anden", som han sagde, når han talte om bladets sider, hvor artiklerne kom på, hans egne iberegnede; ham kom der kun liv i, når der var tale om bekendtgørelserne. Nu var han klædt efter sidste mode, i splinterny, elegant diplomatfrakke med en mangefarvet roset i knaphullet; om sommeren hang en lys overfrakke over armen på ham, og om vinteren forsvandt han i en pels til 2000 francs; hans hoveddækning var især pragtfuld: hatten skinnede på lang afstand og var altid af nyeste form. Og

dog var der huller i al denne flothed; man fik uvilkårligt det indtryk, at ikke alt var, som det burde være under denne tilsyneladende elegance; man anede den afskedigede lærer, der fra skolen i Bordeaux var kastet ud i pariserlivets smuds og laster, som han aldrig rigtig kunne få vasket af sig, som vedblev at hænge ved ham; allerbedst, som han stod dér, sikker og hoven, kunne han med ét blive krybende og slesk i angst for et af de uventede spark, han allerede ofte havde måttet tåle. Han tjente nu 100.000 francs om året, men brugte det dobbelte, ingen vidste til hvad; han måtte velsagtens have en eller anden skjult last, den hemmelige grund til hans afskedigelse. Forresten ødelagde han sig lidt efter lidt ved at drikke absint, sad nu på dyre cafeer som fordum på de usle knejper; hans måne voksede med rivende hast, hans hud blev for hver dag mere plumret og gul, kun det sorte, vifteformede skæg var tilbage og kunne endnu minde om, at han havde været en smuk mand.

Nu kom Saccard igen med højtravende sætninger om bladets "retning", og denne gang slog Jantrou med en lidt træt bevægelse ud med hånden, som om han ville bede sin overordnede spare dem for unødvendigt spild af tid og kræfter og tale om alvorlige ting, siden de dog måtte vente på Huret.

I den senere tid havde Jantrou gået rundt med nye planer, han havde tænkt på en brochure, et lille skrift, kun en snes sider, om de store foretagender, der støttedes af "Universalbanken"; han mente, det kunne være godt at give det novelleform, så at det fik mere almen interesse for det publikum, der ikke kom på Børsen; det skulle så i massevis spredes over hele landet, uddeles gratis i de mest

afsidesliggende egne. Desuden havde han den plan at få affattet en autografisk børsberetning, som skulle sendes til hundrede af de betydeligste provinsblade, gratis eller for en meget lav pris; således fik man et virkningsfuldt våben mod rivalerne. Han kendte Saccard, forstod at støbe kuglerne, som denne så skød af i den tanke, at det virkelig var hans egne idéer; forresten plejede Saccard at udvide og omdanne planerne efter en sådan målestok, at han ikke havde helt uret i at betragte sig selv som den skabende kraft.

Tiden gik, mens de to drøftede, hvor meget der i de næste tre måneder måtte ofres på reklamens alter; de tog bestemmelser om, hvor meget der kunne betales til de store aviser, hvor meget for en journalist, der skrev dagsberetninger i en af deres modparters favør, og hvis tavshed absolut måtte købes, hvor meget for en plads på et meget anset blads fjerde side, der var tilbudt dem osv. Og mens disse to sad her og konfererede, mens de således kastede penge ud til alle fire verdenshjørner i vanvittig ødselhed, så man ret deres dybe ringeagt for den lettroende hjords sorte uvidenhed, for dette publikum, der var villigt til at fæste lid til de urimeligste historier, som forretningsmænd så let kunne tage ved næsen, fordi disse mennesker ikke havde den allerfjerneste forestilling om de indviklede børsoperationer og lader sig ophidse og kapre af de frækkeste løgnere, så millionerne regner ned over disse.

Mens Jordan sad og pønsede på et halvt hundrede linjer for at få sine to spalter fulde, kom Déjoie ind og kaldte ham ud.

"Hvad er der, Déjoie? Er redaktøren nu at få i tale?"

"Nej, endnu ikke; men Deres frue ville gerne tale med Dem."

Meget urolig fo'r Jordan op. For et par måneder siden havde madam Méchain opdaget, at han skrev under eget navn i "Håbet", og Busch var efter ham for seks veksler på 50 francs, som han i sin tid havde givet sin skrædder. De tre hundrede francs havde han måske endda kunnet klare, men han var rent ude af sig selv, da han opdagede, at omkostningerne i tidens løb havde bragt gælden op til en sum af 730 francs 15 centimer.

Han havde imidlertid truffet den overenskomst at betale 100 francs om måneden; men da han ikke havde været i stand til at holde ord, steg omkostningerne med hver måned, og han var nu aldeles forpint og fortvivlet.

"Så – hvad er der nu galt?" spurgte han sin kone, som han traf i forværelset.

Men inden hun kunne komme til orde, blev døren til redaktørens værelse revet heftigt op, Saccard viste sig og råbte:

"Nå, hvad bliver det så til, Déjoie, kommer han eller kommer han ikke, denne hr. Huret?"

Ganske bestyrtet stammede buddet:

"Han er ikke her, hr. bankdirektør, jeg kan da ikke skaffe ham, når han ikke er her!"

Døren smældedes i med en ed, og Jordan, der havde trukket sin kone ind i et af de andre småværelser, kunne nu i ro spørge hende ud.

"Nå, hvad er der så i vejen, min søde pige?"

Marcelle, der ellers var så modig og så flink, hvis lille runde skikkelse med de brune, klare øjne, den rene sunde hudfarve og smilende mund ellers var munterheden i egen person, syntes i dag at være helt ude af ligevægt.

"Å, Paul, tænk dig bare, der kom en mand, en rædsom, afskyelig mand, han lugtede så fælt – jeg tror også han var fuld – han sagde, at nu kunne dette ikke gå længere, nu skulle vore møbler sælges i morgen, han havde en plakat med, som han absolut ville klistre op neden under ved siden af døren …"

"Men dette er jo umuligt! Jeg har intet varsel fået; der må være endnu flere formaliteter!" udbrød Jordan.

"Nej, vist ikke nej … Du forstår dig endnu mindre på alt dette end jeg … Når disse rædsomme papirer kommer, læser du dem jo ikke engang igennem … Men så gav jeg ham to francs for at han skulle lade være at slå denne plakat op … og derpå skyndte jeg mig herhen for at sige dig, hvordan sagerne står derhjemme!"

De var begge rent fortvivlede. Nu skulle de af med deres stakkels mahognimøbler med det blå repsbetræk, som de havde haft så meget besvær med at afbetale månedsvis, som de var så glade over, skønt de ofte lo ad dem og fandt, de var alt andet end smagfulde eller stilfulde. De holdt af dem, fordi de var som en del af deres unge huslige lykke i de tre små, solbeskinnede stuer i Avenue de Clichy med den vide dejlige udsigt helt over til Mont Valérien-fortet; han havde været så flink til at slå søm op, hun havde med megen smag draperet det højrøde sirts for at give dagligstuen et fint udsende. Skulle det nu rives ned, tages fra dem, skulle de jages ud af deres lune, hyggelige rede, hvor de var så glade, og hvor selve fattigdommen ikke havde formået at ødelægge deres gode humør.

"Hør nu, min egen Marcelle," sagde han, "jeg havde tænkt at bede om forskud, nu gør jeg det straks, men jeg tror ikke, det nytter stort."

Så betroede hun ham tøvende, hvad hun havde tænkt at gøre.

"Ja, Paul, gør du det, så skal jeg sige dig, hvad jeg havde tænkt mig … å, jeg ville naturligvis først tale med dig om det, du ser selv, jeg kommer herop i den anledning … Ja, ser du, jeg tror, jeg vil bede mine forældre hjælpe os."

Han rystede ivrigt på hovedet, slog ud med armene.

"Nej, nej, aldrig i evighed. Du ved, jeg vil ikke skylde dem noget som helst."

Maugendres havde opført sig yderst dadelløst mod ham, men han kunne ikke glemme, at de efter hans faders selvmord og fallit havde vist ham den største kulde og kun givet deres samtykke til datterens forening med ham, efter at denne på det bestemteste havde erklæret, at hun ville holde sit for længst givne løfte. Desuden havde de ved giftermålet taget alle mulige sårende forholdsregler mod svigersønnen og nægtet at udbetale en skilling af Marcelles medgift under det påskud, at en fyr, der skrev i aviserne, umuligt kunne være andet end en ødeland og en dårlig husholder. Når de var døde og borte, skulle datteren naturligvis arve dem. Og både Paul og Marcelle havde lovet sig selv hellere at dø af sult end modtage noget af Maugendres udover det måltid, de hver søndag middag indtog hos de gamle.

"Jeg forsikrer dig, kære Paul, at vor finfølelse grænser til det latterlige. Herregud, jeg er dog deres eneste barn og skal en gang have det alt sammen … Fader går omkring og roser sig af, at han tjener sine 15.000 francs om året ved denne sejldugsfabrik deroppe i Villette; desuden har de den yndige lille villa med den dejlige have, hvor de lever af deres penge … Det er for tosset, at vi går her og piner os, når de har så meget

at undvære. De har jo egentlig aldrig været onde imod os. Jeg siger dig, nu går jeg hen og taler med dem."

Og hun smilede modigt, så så fornuftig og bestemt ud i sin iver for at hjælpe den mand, hun elskede så højt, som arbejdede så hårdt, uden hos publikum eller kritikerne at opnå andet end ligegyldighed og et par afrøflinger. Å Gud! Hun ønskede jo kun penge for at give ham dem i bunkevis, og det var da bare dumt af ham at være så fintfølende, når hun holdt så meget af ham og skyldte ham al den lykke, hun havde fået her i verden. Det var hendes drøm en gang at kunne lægge sin families skatte for hans fødder, for at han ved deres hjælp kunne gå ud og vinde hæder og berømmelse.

"Herregud," sagde hun muntert og kyssede ham, "jeg skulle da helst være dig lidt til nytte; skal du alene trække hele læsset?"

Han gav efter; de enedes om, at hun straks skulle gå op i Batignolles, hvor Maugendres villa lå, og derfra ville hun komme tilbage med pengene, for at han endnu samme dag kunne prøve at få sagen i orden. Da han fulgte hende ud på trappen, så rørt og bevæget, som om hun gik en stor fare i møde, måtte de gå til side for Huret, der nu endelig kom, forpustet som sædvanlig.

Og da Jordan atter sad og skrev på sin kronik, borte han højrøstet ordveksel inde hos redaktøren.

Saccard havde nu overtaget, følte sig som herre over situationen og fordrede lydighed; han vidste jo så godt, at de alle sammen gennem ham håbede vinding og del i den kolossale rigdom, der ved spekulation kunne falde i hans lod.

"Nå, så der er De endelig!" udbrød han, da han fik øje på Huret, "må jeg spørge, om De er blevet forsinket, fordi De skulle

overrække Hans Stormægtighed Deres nydelige artikel i glas og ramme? Nu kan det min salighed være nok med dikkedarer og skrabud; De er jo færdig at ødelægge manden; her har jeg ventet over en halv time på Dem for at bede Dem holde inde med skydningen og for fremtiden opvarte os med andet end virak til Hans Excellences pris."

Aldeles bestyrtet stod Huret og så på Jantrou, men denne var fast bestemt på ikke at drage uvejret hen over sit eget hoved ved at lægge et eneste godt ord ind for synderen; han lod fingrene løbe gennem det smukke skæg og stirrede ud i luften.

"Hvad mener De? Noget andet? Jeg skriver jo kun, hvad De forlanger. Da De overtog "Håbet", der den gang var både katolsk og royalistisk, så det lugtede, sagde De, at jeg skulle skrive en række rosende artikler om Rougon for at vise Deres broder Deres gode sindelag og for at tydeliggøre bladets ny retning."

"Ja, akkurat," faldt Saccard ham i talen endnu heftigere, "det er netop bladets retning, De ødelægger … Tror De, jeg vil stå under min broders beskyttelse? Kejseren! Gud bevares, jeg har aldrig lagt skjul på min uskrømtede, min oprigtige beundring for Hans Majestæt; jeg glemmer ikke, at vi skylder ham alt, husker, hvad *jeg* i særdeleshed skylder ham; men man angriber ikke kejserdømmet, fordi man nu og da gør opmærksom på en fejl, det er tværtimod enhver lovtro undersåts pligt og skyldighed … Dér har De vort blads retning: hengivenhed for kejserens hus, men fuldstændig frie hænder overfor ministeriet, eller ministrene, der er ærgerrige personer, som kun vil mele deres kage og slås om gunstbevisninger fra hoffet."

Og her begyndte en undersøgelse af den politiske situation, der skulle bevise, at kejseren var omgivet af slette rådgivere.

Han beskyldte Rougon for slaphed: Hans Excellence havde mistet sin urokkelige tro på den absolutte magtfuldkommenhed; han firede for de liberale idéer, ja fraterniserede endog med oppositionen, bare for at blive på taburetten. Han, Saccard – her slog han sig for brystet, så det dundrede – havde derimod altid været den samme, han var bonapartist af reneste vand, han troede blindt på statskuppets absolutte rigtighed, han var overbevist om, at Frankrigs frelse som dets lykke og velfærd beroede på denne ene mands geni og dygtighed. Ja, før han hjalp med til den strømkæntring, der nu forberedtes, før han lod kejseren ødelægge sig selv ved nye indrømmelser, før ville han samle det yderste parti, det, der forlangte en diktator, før ville han gøre fælles sag med katolikkerne for at standse kejserdømmet på denne ødelæggelsernes skråplan. Og Rougon skulle bare holde ørene stive, for "Håbet" kunne meget godt tone flag for Rom, for paven, for det klerikale Frankrig.

Huret og Jantrou troede næppe deres egne øren ved denne ordstrøm; aldrig havde de anet, at der i Saccard stak en ivrig, begejstret politiker med så udprægede meninger.

Huret var så uheldig at ville forsvare nogle af regeringens sidste forholdsregler.

"Jamen, kære ven! Hvis kejserdømmet antager en liberalere holdning, er det sandelig, fordi vi lyder folkets stemme, landets hele retning – kort sagt, kejseren rives med, Rougon må holde trop."

Men Saccard hørte ikke efter, kom med nye bebrejdelser, brød sig slet ikke om at være logisk i sine angreb.

"Nå, og se nu engang på vor stilling overfor udlandet, den er aldeles uanstændig, ja, ussel, siger jeg! Siden Villafranca-traktaten, siden Solferino er Italien ikke venligt stemt imod os, fordi vi ikke forfulgte vor sejr og skaffede det Venedig med; nu laves der alliance mellem Preussen og Italien, for Preussen er en god støtte mod Østrig … Når krigen bryder løs, får vi artige løjer at se. I skal bare se, vi kommer til at sidde i en net suppedas; vi har været dumme nok til i fred og ro at lade Bismarck tage hertugdømmerne fra Danmark i -64 til trods for den af Frankrig underskrevne traktat; det var en lussing, vi stak i lommen, det kan den enfoldigste vel indse. Nu har vi kun at vende den anden kind til … å ja – krig, den er vi sikker på … husker I den nedgang i forrige måned i de franske og italienske papirer, da der var tale om, at vi ville blande os i Tysklands forhold? Det varer måske ikke fjorten dage, før ild og sværd raser overalt i Europa."

Huret, hvis forbavselse steg, blev nu aldeles mod sædvane også ivrig.

"De taler jo ganske, som om De var et oppositionsblad; må jeg spørge, om det er meningen, at "Håbet" skal rende i hælene på "Siècle" og ligesindede? Det manglede blot, at De som disse ærede samtidige skulle insinuere, at kejseren har ladet sig sætte til vægs i affæren med hertugdømmerne, fordi han har foretaget denne ekspedition til Mexico og ikke er i stand til at rejse en ordentlig hærstyrke? Vær dog fornuftig, nu er jo den Mexico-historie afsluttet; vore tropper kommer hjem … Og – ja, rent ud sagt, jeg forstår Dem ikke, Saccard. Hvis De vil beholde paven i Rom, kan De da umuligt bebrejde regeringen den forhastede fredsslutning i Villafranca? Venetien i Italiens vold,

det er jo Rom i hænderne på Victor Emanuel, før to år er til ende; det ved De lige så godt som jeg, og det ved Rougon også, skønt han har sagt det modsatte i Kammeret."

"Nå, der ser De selv, hvad han er for en løgner!" udbrød Saccard med patos. "Lad dem bare ikke røre ved Hans Hellighed, hører I, for så vil hele det katolske Frankrig rejse sig som én mand til forsvar for ham! Alle vore penge lægger vi for hans fødder … ja alt, hvad vi har i "Universalbanken"s kasse! … Jeg har mine planer, det er knudepunktet i vort foretagende – og I gør mig så rasende, at jeg står her og siger mere, end jeg vil og bør …"

Jantrou havde under det sidste spidset øren, han begyndte at skimte, hvor Saccard ville hen, tænkte allerede over, hvilken fordel han kunne drage af dette ny indblik i sagen.

"Hvad De mener eller ikke mener," tog nu Huret fat, "så må jeg vide, hvad jeg skal holde mig til; vi må virkelig se at blive enige, for mine artiklers skyld … skal her skrides ind eller ej? Hvis vi er for nationalitetsprincippet, har vi jo ingen som helst ret til at blande os i Italiens og Tysklands sager! … Eller skal vi lægge ud mod Bismarck? Mener De, han truer vore grænser?"

Saccard havde rejst sig, han skummede.

"Hvad jeg mener? Hvad jeg vil?" skreg han. "Jeg *vil* ikke tåle, at Rougon blæser mig et stykke. Her køber jeg et blad, hans ivrigste modstander. Jeg omdanner det til et regeringsvenligt organ, jeg lader Dem i måneder udbasunere hans ros over hele verden! Og så kan det forbandede bæst ikke så meget som give os den usleste håndsrækning; jeg har endnu ikke set ham gøre mindste mine til, at han aner min tilværelse."

Ganske stille søgte Huret at bemærke, at derovre i Lilleasien havde Hans Excellences navn været en mægtig støtte for Hamelin, havde åbnet ham alle døre og øvet tryk på adskillige højtstillede personer.

"Å, ti stille med det vrøvl! Det var han nødt til. Men har han nogensinde i tide ladet os tilflyde den mindste underretning om noget som helst? Han, der altid før vi andre ved, om der bliver nedgang eller opgang i papirerne, han, der er inde i alting! Over tyve gange har jeg da bedt Dem føle Dem for hos ham, og har De en eneste gang bragt mig en ordentlig besked fra ham … Det kunne da ikke kompromittere ham, om han lod Dem tilflyde et ord, som De kunne lade gå videre til mig."

"Vist ej, men han kan nu en gang ikke lide den slags ting … Han siger, at det er noget maskepi, man alle dage kommer til at angre."

"Å sniksnak! Mon han har den slags betænkeligheder overfor Gundermann? Mod sin broder er han så gruelig fintfølende, men Gundermann kan han godt hjælpe."

"Å, ja, Gundermann! Men ham kan de jo på ingen måde undvære, uden ham kunne de ikke få noget statslån rejst."

Her triumferede Saccard og klappede i hænderne.

"Dér har vi det! De tilstår altså! Alle pengene skal kastes i grams til jøderne; vi andre har kun at falde disse afskum til fode."

Og han lettede sit hjerte, lod sin galde og sit nag strømme ud over Gundermann. Denne preusser, ja, for det var han, skønt han var født i Frankrig, han ønskede naturligvis Preussen held og lykke, ville sagtens gerne åbenlyst støtte sine venner på den anden side Rhinen, som han i al hemmelighed holdt med dem,

ja hjalp dem! Havde han ikke forleden aften i et selskab sagt, at hvis det blev til krig med Frankrig og Preussen, ville Frankrig ligge under.

"Jeg har haft nok af Dem, hører De, Huret, og hvis min stormægtige hr. broder ikke er mig til nogen nytte, ved jeg ikke, hvorfor jeg skulle skrabe ud for ham … Hvis De kan komme med en ordentlig besked fra ham, noget, forstår Fe, der kunne hjælpe os på Børsen, så kan De rose væk … Er det klart?"

Det var både klart og opbyggeligt.

Jantrou fandt sin gamle Saccard igen under den højtravende fædrelandsven og teoretiske politiker; og han gav sig atter til at stryge og glatte sit skæg.

Men Huret var aldeles ikke i sit es; i sin bondesnuhed havde han sat sin formue ind på to kort, på Rougon og på Saccard, og det var ham om at gøre vedblivende at stå sig godt med begge brødrene.

"De har i grunden ret," mumlede han, "jeg lover Dem at gøre alt for at få noget ud af den store mand, og så såre jeg har en efterretning, springer jeg op i en droske og kommer herhen."

Nu slog Saccard over i spøg, han havde jo opnået, hvad han ville.

"I ved jo nok, kære venner, at jeg arbejder for jer … selv har jeg altid været ruineret og ikke des mindre brugt en million om året."

Han vendte sig til Jantrou.

"Å, hør engang, kunne De ikke være en smule livlig, når De affatter den børsberetning … ja, De forstår mig nok, være vittig, rive brandere af … Folk vil mores, det er aldeles utroligt, hvad

man kan byde dem, når man bare bar latteren på sin side. Så får vi nok lidt brandere … ikke sandt?"

Nu var det redaktørens tur at blive gnaven. Han satte pris på at skrive "fint", litterært! Men han måtte love at føje Saccard.

Imidlertid havde Jordan fået sin kronik færdig, og han sad nu og længtes efter sin kone. Der kom nogle af medarbejderne, som han talte lidt med; så gik han atter ud i forstuen, hvor han forarget blev stående ved at se Déjoie med øret trykket mod døren, mens datteren Nathalie passede på, om der kom nogen op ad trapperne.

"Gå ikke ind," stammede Déjoie forlegen; "bankdirektøren er der endnu – jeg – jeg syntes, de kaldte på mig derinde …"

Sandheden var, at han lige siden den dag, han havde sat sin kones sparepenge i bankaktier, kun levede for den glæde at se disse papirer stige; han lå på knæ for Saccard, gemte hvert ord, der faldt fra hans læber, som om de var orakelsprog, og når han var på kontoret, var det rent umuligt for ham ikke at lure for muligvis at høre lidt af de orakelsprog, der udtaltes i selve helligdommen. Forresten tænkte Déjoie her slet ikke på sig selv, men på datteren: han faldt i henrykkelse over, at hans otte aktier allerede nu, efter så kort tids forløb, havde indbragt ham 1200 francs, hvilket lagt til kapitalen beløb sig til 5200. Kun 100 francs stigning endnu, og han havde de 6000, den medgift, æskefabrikanten forlangte for at give sit minde til sønnens giftermål med Nathalie.

Hans hjerte formeligt smeltede ved den tanke; med tårer i øjnene betragtede han dette barn, som han selv havde opklækket, for hvem han havde været både moder og fader, lige siden han tog hende hjem fra ammen på landet.

Men han vedblev at vrøvle for at skjule sin forvirring over at blive grebet på fersk gerning.

"Ja, ser De … nå – så kom jo Nathalie herop for at se til mig … hun mødte Deres frue, hr. Jordan, ja, såmænd gjorde hun så!"

"Ja," faldt den unge pige ind, "hun drejede ind i Rue Feydeau; å, hun havde farligt hastværk."

Faderen lod Nathalie gå ud alene; han stolede på hende, sagde han. Og det kunne han også; hun var alt for kold og beregnende, trods sin ungdom lod hun sig ikke forlede til dumheder, der kunne spolere hendes udsigter til det giftermål, hun så længe havde tragtet efter. Det slanke, lille væsen med det smukke, blege ansigt og de store, klare øjne brød sig kun om sig selv, havde kun tanke for at betrygge sin egen fremtid, var smilende, stædig egenkærlighed fra top til tå.

Jordan blev forbavset.

"I Rue Feydeau? Hvad skal det betyde?"

Men han fik ikke tid til at tænke længe over denne mærkværdighed, for nu kom Marcelle ind, forpustet og rød i ansigtet. Han gik straks ind i et af de små værelser med hende, traf en af medarbejderne, måtte så sætte sig hos hende på en bænk ved enden af den mørke gang.

"Nå, min egen pige?"

"Ja, min søde Paul, nu er det i orden, men du kan tro, det gik ikke så helt glat!"

Skønt hun gjorde sig umage for at se glad ud, læste han dog i hendes kønne lille ansigt, at hun var bedrøvet, og nu gav hun sig, sagte og med dæmpet stemme, til at fortælle det hele, for skønt hun gerne havde beholdt flere kedelige småting for sig

selv, måtte det dog ud – hun kunne ikke have den mindste hemmelighed for sin mand.

I den senere tid var der sket en forandring i forældrenes væsen overfor Marcelle; det syntes, som om de var mindre kærlige og ofte bekymrede; hun havde en anelse om, at de spekulerede. Det var den gamle historie: faderen, en tyk, skaldet, rolig mand, med hvidt kindskæg, og moderen, en mager, flittig, virksom kone, der havde gjort sit for at hjælpe sin mand i hans forretning, sad nu i deres smukke villa med deres 15.000 francs om året og kedede sig græsseligt, fordi de intet havde at bestille. Han havde ingen anden adspredelse end den at klippe kuponer. På dette tidspunkt rasede han mod al spekulation, trak vredt og foragtende på skulderen, når talen faldt på disse elendige tosser, der gik til torvs og skaffede kræmmerne penge; han holdt lange foredrag om, hvor idiotisk det var at rode sig ind i en bunke dumme og fordægtige forretninger. Men så havde han på én gang fået en temmelig betydelig sum i hænde; den havde han brugt til køb af sikre papirer; Gud bevares, dette kunne da aldrig kaldes spekulation, det var en ganske simpel anbringelse; men fra den dag havde han fået den vane efter frokost at kaste et blik i dagens børsberetning, bare for at holde lidt øje med kurserne.

Og derfra stammede ondet! Lidt efter lidt kom feberen over ham ved at læse om papirernes dans op og ned, ved at leve i spillets ødelæggende luft, der fyldte hans fantasi med tanker og drømme om millioner, som man vandt på en time, mens han havde slidt i tredive år for at puge nogle hundrede tusinder sammen. Han måtte tale til sin kone om det, talte ved hvert måltid om det, han kunne gøre, hvis han nu ikke én gang for

alle havde svoret aldrig at spekulere! Og så forklarede han hende hele gangen i spillet, manøvrerede med sine kapitaler med hele en stuegenerals lærde taktik og endte altid med en glimrende sejr over sine indbildte modstandere; for han mente selv, han var ganske overordentlig dreven med hensyn til præmier og transporter osv.

Denne snak ængstede konen; hun erklærede, at hun hellere gik på hovedet i Seinen, end hun ville stå og se på, at han vovede deres surt erhvervede skillinger. Men han beroligede hende. Hvad var det for snak? Kendte hun ham ikke bedre end som så? Aldrig i evighed!

Nu traf det sig så, at de begge to i lang tid havde ønsket at bygge et lille drivhus i et hjørne af haven; det ville koste 5-6000 francs, og en skønne dag stod Maugendre ved sin kones side og lagde med rystende hånd 6 tusind-francs-sedler på hendes sybord: han havde vundet dem den dag på Børsen – å, en ubetydelig, en aldeles sikker lille operation; men hun kunne være rolig, han skulle ikke gøre det om; det var bare det drivhus, de begge to havde sådan en lyst til; ikke sandt, det forstod hun nok. Hun var både glad og vred, men kunne ikke skænde, så overrasket var hun.

Næste måned gjorde han alligevel et par forretninger, alt mens han forklarede sin kone, at der jo intet videre var at risikere, når han satte en aldeles bestemt grænse for sit tab – – og – – nå, ja man kunne jo slumpe til *virkelig* gode forretninger; hvorfor skulle man lade andre stikke den fortjeneste i lommen, man selv kunne få? Og lidt efter lidt var han begyndt at spekulere, først forsigtigt og ganske småt, senere dristigere, mens hun stadig pintes af ængstelse, for hun var en fornuftig

husholderske, og skønt hendes øjne strålede ved den mindste gevinst, spåede hun ham mange gange, at det ville tage en ende med forskrækkelse.

Det var dog især svogeren, kaptajn Chave, der dadlede Maugendres handlemåde. Han spillede ganske vist selv, fordi hans pension, 1800 francs, umuligt kunne slå til, men han var en gammel ræv, gik på Børsen hver dag som en forretningsmand går på sit kontor, gjorde kun kontante forretninger, var tilfreds, når han om eftermiddagen gik hjem med sit tyve-francs-stykke i lommen; hans daglige operationer var så ubetydelige, så sikre og især så beskedne, at han umuligt kunne rammes al nogen katastrofe. Søsteren havde tilbudt ham et værelse i deres villa, hvor der siden Marcelles giftermål var en del plads til overs, men kaptajnen havde afslået hendes tilbud. Han ville ikke give afkald på sin uafhængighed, på sine indgroede ungkarlevaner; han boede i Rue Nollet, ikke langt fra søsteren, i et værelse med udsigt over en have, og fik ofte besøg af små veninder, til hvem han altid stak små foræringer.

Ofte havde han advaret Maugendre mod spekulation, mod spillelidenskaben, der er den mest ødelæggende af alle, og når svogeren da svarede: "Men du? Du spekulerer jo bestandig?" slog den gamle soldat ud med hånden: å, med ham var det en ganske anden sag; han havde ikke 15.000 om året; hvis han spekulerede, var det ene og alene denne usle, elendige regerings skyld, der aflagde gamle, tapre folk på en så skandaløs måde!

Han anførte stadig med vægt mod spekulationen, at til sidst *må* spekulanten tabe; hvis han vinder, må der altid fradrages provision og stempelafgift, hvis han taber, skal det samme udredes; når man altså sætter tab og gevinst lige, går i al fald

provision ug stempelafgift ud af lommen på spilleren. På Børsen i Paris løber disse to poster up til en årlig sum på 80 millioner francs! Og han svingede denne enorme talstørrelse for øjnene af dem. Firsindstyve millioner francs, som staten og mæglerne stak i lommen hvert evige år!

På bænken, henne i den mørke korridor, fortalte Marcelle sin mand denne historie.

"Og så, min egen Paul, kom jeg da rigtig i et uheldigt øjeblik, for moder var rasende på fader, der netop havde tabt penge på Børsen … ja, vil du tænke dig, han er der evig og altid. Jeg finder det nu ganske mærkeligt, han, der i gamle dage ikke kunne tåle at høre tale om andet end arbejde! … Nå, de var altså alt andet end enige, fader og moder, der var en avis, "Børstidende", tror jeg, som moder svingede frem og tilbage for næsen af ham, mens hun erklærede, at han forstod sig aldeles ikke på forretninger, at hun nok havde sagt ham, der ville blive baisse. Så kom han med en anden avis, "Håbet", og ville vise hende den artikel, han havde rettet sig efter; det flyder med aviser og blade hos dem, fra morgen til aften sluger de alle mulige børsberetninger … og jeg tror, Gud forlade mig, at moder også begynder at spille, til trods for hendes vrede miner."

Jordan måtte le, så morsomt fortalte hun om scenen mellem forældrene.

"Men for at komme til sagen: jeg fortalte dem altså, hvordan vi sad i det, og bad dem låne os 200 francs for at standse de retslige forfølgelser. Og så skulle du bare have hørt, hvordan de skreg op begge to: 200 francs! når de selv havde mistet 2000! Gjorde jeg måske nar ad dem op i deres åbne øjne? … Aldrig har jeg set dem i den tilstand! De, der altid har været så søde og

venlige mod mig, der før ikke vidste alt det gode, de ville gøre mig! Jeg er nærved at tro, de ikke er rigtige i hovedet, for der er da ingen mening i at pine sig på den måde, når man kan sidde som en bisp i en gåserede og leve lunt inden døre af sine surt fortjente penge!"

"Jeg håber da, du ikke bad to gange?" sagde Jordan.

"Jo, såmænd gjorde jeg det, men så faldt de begge to over mig! Begyndte at remse op om dig, søde Paul! Du hører selv, jeg siger dig det alt sammen, skønt du egentlig slet ikke skulle have det at vide; men det fo'r mig ud af munden, ser du! … De sagde altså, at det havde de nok tænkt sig, at det ikke lignede noget at gifte sig med en avisskriver, og at vi nok til sidst kom på fattiggården … Nu blev også jeg vred, ville til at gå, da onkel Chave kom. Du ved jo nok, at jeg altid har været kaptajnens kæledægge, og han fik dem da til at være lidt fornuftige; han triumferede forresten, spurgte papa, hvor længe han ville lade sig udplyndre på den måde … moder tog mig til side og stak mig 50 francs i hånden; med dem mente hun, vi kunne få fred et par dage, og så kunne vi altid finde på udvej."

"50 francs! En almisse! … Og du tog imod dem?"

Marcelle greb ømt hans hænder og talte beroligende til ham:

"Nå, nå, nå! Nu skal du ikke fare op! … Ja, vist tog jeg imod dem, og da jeg nok tænkte mig, at du aldrig i livet kunne beslutte dig til at bringe dem til denne mand, du ved retsbetjenten i Rue Cadet, så gik jeg selv sporenstrengs derhen. Men vil du så tænke dig, han nægtede at tage mod de penge, forklarede, at han havde sin instruks, og at kun hr. Busch kunne gøre noget ved den sag … å, den ækle Busch! Jeg hader ikke noget menneske, men han oprører mig, han er mig ligefrem

modbydelig! Nå, men det kommer nu ikke sagen ved! Jeg gik fra retsbetjenten til Rue Feydeau, og han måtte da give sig tilfreds med de 50 francs, så nu har vi da 14 dages fred."

Jordan så rørt ud; tårerne kom frem i hans øjne, så bevæget blev han.

"Har du virkelig været så modig og flink, du søde, lille kone?"

"Ja, vist har jeg det! Det er synd, du skal plages og pines på den måde. Hvad bryder jeg mig om den væmmelige mands grovheder, når du bare får fred til at arbejde?"

Og nu lo hun muntert, fortalte, hvordan hun var kommet op til Busch, der sad i støv og snavs og papirer til langt op over ørerne, hvordan han havde taget alt andet end galant imod hende; han havde truet med ikke at ville levne dem en stol at sidde på, hvis han ikke uopholdelig fik sit tilgodehavende. Hun havde gjort sig en glæde af at meddele ham, at det jo slet ikke var ham, der var deres kreditor, at han vel sagtens havde købt de seks veksler til skrædderen i en bunke makulatur. Han var ved at kvæles af vrede: hun måtte virkelig tro ham, de papirer havde han netop betalt alt for dyrt, og hun havde måske glemt, hvad *han* så udmærket godt huskede, alle de gange, han havde måttet rende dem på dørene for at få sine penge, for nu slet ikke at tale om alle de undersøgelser, han havde måttet foretage for at finde hendes mand. Til sidst havde han dog taget mod de 50 francs, fordi det nu var hans system altid at vise sig føjelig.

"Å, min egen pige, hvor klog og flink du dog er!" udbrød Jordan igen og kyssede Marcelle, skønt redaktionssekretæren netop i dette øjeblik gik forbi dem. Så dæmpede han stemmen:

"Hvor meget har du derhjemme?"

"Syv francs!"

"Godt," vedblev han fornøjet, "så kan vi da holde det gående i et par dage, og jeg behøver ikke at bede om forskud, som de sikkert nægter at give mig … Det er for kedsommeligt og utåleligt … I morgen ser jeg op på "Figaro"s kontor, dér tager de måske en af mine artikler … å, når jeg bare var færdig med min roman og kunne tjene lidt på den."

Nu kyssede Marcelle ham:

"Ja, du skal se, nu går det nok alt sammen! … Du går jo hjem med mig, ikke? Det er så hyggeligt at følges ad, så kan vi købe en røget sild på hjørnet af Rue de Clichy; jeg så nogle, der var storartede, da jeg gik forbi. I aften har vi flæsk og kartofler."

Jordan bad en af sine kammerater læse korrektur på sin artikel og gik så med sin kone.

Saccard og Huret begav sig også ned ad trappen, en herskabsvogn holdt i samme øjeblik for døren, og de så baronesse Sandorff stige ud; hun hilste dem med et smil og gik med lette fjed op. Hun besøgte undertiden Jantrou. Saccard, der altid følte sig betaget af hendes sælsomme skønhed, var lige ved at vende om og gå efter hende.

Oppe i redaktørens værelse ville baronessen ikke engang sætte sig ned; hun havde ikke tid, ville kun i forbigående sige goddag og spørge, om han intet nyt havde at fortælle hende. Skønt han nu pludselig var kommet på en grøn gren, vedblev hun at behandle ham, som når han i gamle dage med sin beskedne mæglerholdning kom og bad hendes fader om ordrer med bukken og skraben. Den gamle Ladricourt var oprørende brutal; hun huskede godt, at han havde sendt Jantrou på hovedet ned ad trappen med et spark en dag, da han havde haft

uheld på Børsen. Nu, da han var i stand til at give nyttige oplysninger, holdt hun sig til ham, prøvede at fritte ham ud.

"Nå, er der intet nyt?"

"Nej, ikke det jeg ved af."

Men hun trængte ind på ham, så smilende på ham, var sikker på, at han kun spillede den hemmelighedsfulde, og for at bringe ham på gled gav hun sig til at tale om den dumme krig, der snart ville bryde ud. Spekulationen var voldsom, de italienske statspapirer samt alle øvrige værdier faldt efter en stor målestok. Og hun var meget ængstelig, for hun vidste ikke, hvor vidt hun turde vove sig, om hun skulle følge bevægelsen – hun havde store summer ude til denne opgørelse.

"Men kan Deres mand da ikke give Dem et vink nu og da?" spurgte Jantrou spøgefuldt. "Han må da være vel underrettet, han er jo højt på strå."

"Å, min mand," mumlede hun og slog ud med den fine, behandskede hånd, "min mand er mig ikke til nogen som helst nytte."

Han smilede, vovede en hentydning til generalprokurør Delcambre, elskeren, der betalte hendes differenser, *når* hun overhovedet betalte dem.

"Og Deres venner? Ved de ingenting? Hverken ved hoffet eller ved retterne kan de altså få oplysninger, det var højst mærkeligt."

Hun lod, som om hun ikke forstod ham, vedblev med bønlig stemme:

"Å, De kunne da gerne gøre mig den tjeneste … jeg er sikker på, De ved noget."

Allerede én gang havde han forsøgt at gøre en tiınærmelse til denne fornemme dame, der i sin lidenskab for spil var så fortrolig med ham; men ved det første ord, ved den første bevægelse var hun faret op, så fuld af hån, så afvisende, at han havde lovet sig selv ikke anden gang at gøre sig til nar.

"Tjeneste? Hvorfor skulle jeg gøre Dem en tjeneste?" sagde han og smilede lidt forlegent. "De er da ikke så elskværdig imod mig, vel?"

Straks flygtede smilet fra hendes ansigt, øjnene blev kolde og glansløse. Hun vendte sig bort fra ham for at gå, da han sagde, alene for at håne hende:

"De må have mødt Saccard her for lidt siden, hvorfor henvender De Dem ikke til ham? Ham har De jo i lommen."

Hun gjorde et skridt hen imod ham;

"Hvad mener De med det?"

"Det må De selv om … Å, vær nu blot ikke så hemmelighedsfuld; jeg har selv truffet Dem hos ham."

Atter oprørtes hun, hendes racestolthed levede endnu og dukkede et øjeblik op på overfladen af det mudder og smuds, hendes lidenskab førte hende ned i, og som hun for hver dag sank dybere og dybere ned i. Alligevel følte hun ikke nogen vrede mod Jantrou, hun sagde kun i en kort, hård tone:

"Undskyld, min gode ven, De glemmer vist, hvem De taler til? Er De gal? … Tror De, jeg står i forhold til Deres Saccard? Jeg vil ikke have noget med ham at bestille."

Jantrou bukkede, slog ud med hånden, som stod han og holdt foredrag:

"Min skønne frue! Tillad mig i al ydmyghed at bemærke, at der bærer De Dem i højeste grad uklogt ad … og skulle De en

skønne dag få lejlighed, hm – nå – til at nærme Dem "min" Saccard, skulle De sandelig benytte den! For Dem, der altid er på jagt efter vink og gode råd, ville bankdirektøren være en guldfugl … å ja, han kommer meget snart til fadet, og ved hans hjælp kunne de få fingre i en god bid!"

Hun tog det parti at le ad hans uforskammethed, og da han trykkede hendes hånd til afsked, følte han, at den var iskold. Mon hendes stolte væsen virkelig ikke var en maske? Mon spil virkelig var hendes eneste lidenskab?

Juni måned oprandt, og den 15. erklærede Italien Østrig krig. På samme tid marcherede preusserne lynsnart ind i Hannover, erobrede Hessen, Baden og Sachsen, overraskede de uforberedte befolkninger midt i freden.

Frankrig rørte sig ikke. På Børsen mumledes om, at en hemmelig overenskomst eksisterede mellem det og Preussen, siden Bismarck i Biarritz havde forhandlet med kejseren, de mest velunderrettede hviskede om forskellige indrømmelser som tak for denne neutralitet. Men ikke des mindre gik papirerne ned på den allermest foruroligende måde, og den 4. juli, da efterretningen om slaget ved Sadowa nåede Paris, forårsagede den en sand panik på Børsen.

Man troede, at krigen ville trække i langdrag, for selv om østrigerne havde lidt tab overfor Preussen, var de gået af med sejren ved Custozza, og det sagdes, at de østrigske tropper atter samledes, idet de overlod Bøhmen til dets skæbne.

Det regnede ned med ordrer til at sælge, købere fandtes ikke til noget som helst papir.

Den 4. juli sad Saccard i redaktør Jantrous værelse. Der var omtrent ingen på kontoret i dette øjeblik: kun Déjoie sad og

spiste sin mad ved bordet i forstuen. Saccard skrev et par breve og ville til at gå, da Huret, højrød i ansigtet og forpustet som sædvanlig, styrtede ind uden at give sig tid til at lukke døren efter sig.

"Kæreste, bedste ven – hør – her nu bare ..."

Han kvaltes næsten af ivrighed, holdt sig for brystet med begge hænder.

"Jeg kommer lige fra Rougon ... å ... jeg har næsten løbet livet af mig, jeg kunne ikke få fat i en droske; endelig har jeg da en nyhed. Rougon har fået en depeche dernede fra. Jeg så den selv ... å ... en uhyre vigtig efterretning ..."

Heftigt tyssede Saccard på ham, styrtede hen for at lukke døren, for han så Déjoie komme listende med stive øren.

"Nå, hvad er det?"

"Hør nu bare ... Kejseren af Østrig afstår Venedig til Napoleon, der skal være voldgiftsmand og udvirke en våbenstilstand hos kongerne af Preussen og Italien."

Der blev ganske stille i stuen.

"Altså fred."

"Naturligvis."

En ed brød frem fra Saccards læber. Han måtte samle sine tanker.

"Så til Helvede! Og alle papirerne, der falder, som de var gale!"

Derpå sagde han mekanisk:

"Og ingen, ingen har nys om dette?"

"Nej, det er et aldeles fortroligt telegram. Noten kommer ikke før i morgen i "Moniteur". Der vil gå mindst 24 timer, før nogen får noget at vide."

Nu lyste det op i Saccards ansigt. Han fo'r atter til døren, åbnede den, kiggede ud, om nogen skulle stå og lure. Han var ude af sig selv, stillede sig op foran Huret, greb fat i dennes frakkeopslag.

"Ti stille, eller tal sagte, mand! … Nu har vi overtaget, hvis Gundermann og hans slæng bare ikke får færten af dette! … Hører De, ikke et muk, ikke en stavelse til nogen moders sjæl! Hverken til Deres venner eller til Deres kone … å, hvilket held! Jantrou er Gud ved hvor, det bæst! Vi er ene, vi har tiden for os … å, jeg skal ikke glemme jer andre, vær De kun rolig. De skal nok komme med, både De og vore kolleger i konsortiet. Men hvad tre ved, ved alle … alt går i vasken, hvis her begås den mindste uforsigtighed før børstiden i morgen … husk på det!"

Huret var helt bestyrtet over den vigtighed, dette kup ville få; han svor at holde sin mund. Og så ordnede de sagen imellem sig, for man måtte øjeblikkelig åbne felttoget, her måtte ikke spildes et minut.

Saccard havde allerede fået hatten på, da han med ét vendte sig om til Huret:

"Det er altså Rougon, stormægtigheden selv, der meddeler mig denne nyhed gennem Dem?"

"Ja, vist så!"

Huret havde et øjeblik betænkt sig, for han løj; han havde simpelthen set telegrammet på ministerens bord og havde været fræk nok til at gøre sig bekendt med dets indhold, da han tilfældigvis et øjeblik havde været ene i værelset. Men da det var i hans interesse, at brødrene var gode venner, fandt han, at denne usandhed passede ind i hans kram, så meget mere, som der under de for hånden værende omstændigheder var liden

eller ingen udsigt til, at denne løgn nogensinde kunne komme for en dag.

"Ja så," erklærede Saccard, "ja, det var min sandten pænt af ham, det må jeg indrømme. Nå, lad os gå."

I forstuen sad Déjoie plantet. Han havde anstrengt sig til det yderste for at høre, men havde ikke været heldig nok til at opfange noget; de to herrer kunne dog se på hans ophidsede mine, at han måtte have en anelse om, at noget var i gære; han sad som på nåle og stillede sig hen i vinduet for at se efter dem, da de gik over gården.

Nu var det vanskeligheden at handle uden at vække mistanke. Derfor skiltes de også straks. Huret påtog sig at have et øje med aftenbørsen, mens Saccard til trods for den sene time spadserede ind for at få fat i alle hånde kommissærer, kulissemæglere, vekselmæglere og give ordrer til at købe. Han måtte sørge for at sprede, fordele disse så meget, det lod sig gøre; især måtte han passe på at lade, som mødte han aldeles tilfældigt de folk, han søgte; ellers var alt tabt.

Men han havde lykken med sig denne gang; på boulevarden traf han straks Jacoby, som han spøgte med og i forbigående gav en temmelig stor ordre uden at vække hans forbavselse alt for meget. Hundrede skridt længere henne faldt han over en høj, blond, ung dame, der stod i intimt forhold til Delarocque, Jacobys svoger, og da hun fortalte, at hun ventede ham om aftenen, bad han hende give vennen et par ord, som han skrev med blyant på sit visitkort.

Nu vidste han, at Mazaud skulle spise til middag med en del af sine forhenværende klassekammerater; han huskede tilfældigt, på hvilken restauration det var, at gildet holdtes, og

han forandrede de ordrer, han samme formiddag havde givet den unge mægler.

Men det største held var dog, at han hen ad klokken tolv mødte Massias, der kom ud af varietéteatret. De fulgtes ad op mod Rue Saint-Lazare, og han fik tid til at give optimistens rolle og bilde den anden ind, at han var original nok til at tro på opgang i papirerne – å, naturligvis ikke lige i øjeblikket; men, nå – han mente dog, han turde risikere at bede Massias få Nathansohn til at købe både dit og dat; han foregav, at han handlede således for en gruppe venner, hvilket da forresten også var den rene sandhed.

Da han endelig gik i seng, havde han engageret over 5 millioner i hausse.

Næste morgen, da klokken slog syv, stod Huret hos Saccard og meddelte ham, hvorledes han havde manøvreret på aftenbørsen foran Passage de l'Opéra; han havde købt så meget, det lod sig gøre, uden at de andre lagde mærke til det og uden at bringe kursen til at stige for meget. Hans ordrer beløb sig til en million, og da de begge to fandt det opnåede resultat alt for magert, besluttede de straks at arbejde videre. De havde jo endnu et par morgentimer for sig. Men alligevel styrtede de sig over bladene, for de gøs for at se nyheden i dem; en notits, en ussel linje kunne jo med ét slag bringe deres planer til at styrte sammen. Nej, der stod heldigvis ikke et ord, pressen vidste endnu ikke noget; det så uhyre krigersk ud overalt, det vrimlede med telegrammer, der indeholdt vidtløftige beretninger om slaget ved Sadowa. Hvis der ikke inden klokken to udspredtes et eller andet rygte, hvis de blot kunne få lov til at spekulere i fred

én time på Børsen, ville kuppet lykkes, og Gundermann medsamt hans slæng få et føleligt smæk, som Saccard sagde.

Og atter gik hver til sit for at skrabe nye millioner til sig. Denne formiddag tilbragte Saccard med at spadsere rundt på gaden og trække frisk luft; han følte en sådan trang til bevægelse, at han sendte sin vogn hjem. Derpå gik han ind til Kolb, hvor guldets klingen lød lifligt i hans øren som et varsel om sejr og vinding, og han var behersket nok til ikke at sige et eneste ord til bankieren om, hvad han havde for. Siden aflagde han et lille besøg hos Mazaud, ikke for at give nye ordrer, men kun for at lade, som om han var lidt ængstelig med hensyn til dem, han den foregående aften havde udstedt.

Heller ikke dér havde man anelse om noget. Kun den lille Flory foruroligede Saccard; han vimsede så underligt om ham, holdt sig uafladeligt i hans nærhed; men den eneste grund var den unge fyrs dybe beundring for hr. bankdirektørens finansielle dygtighed. Frøken Chuchu var begyndt at blive en kende fordringsfuld, derfor vovede han nu og da en lille sum på Børsen og betragtede det som lykkens toppunkt at kende sit store forbilledes hensigter og kunne sejle i hans kølvand.

Efter en let frokost hos Champeaux, hvor han havde den tilfredsstillelse at høre Moser jamre over baissen og endogså Pillerault spå en ny nedgang i kurserne, stod Saccard endelig på Børspladsen; han ville se folk komme.

Varmen var aldeles overvældende. Middagssolens stråler faldt lodrette ned på trappen; i søjlegangen var en utålelig hede. De tomme stole knagede i denne badstuehede, mens spekulanterne i små grupper samledes i de smalle skyggestriber, pillerne kastede.

Under et træ i haven så han Busch og madam Méchain, der blev uhyre livlige, da de fik øje på ham, ja han syntes, parret så ud, som om det havde stor lyst til at tiltale ham; men så betænkte de værdige personer sig. Mon de vidste noget, disse kludesamlere, der var på jagt efter udrangerede papirer og kasserede aktier?

Et øjeblik gøs det i ham, men så var der én, der kaldte på ham. Han så kaptajn Chave og Maugendre sidde på en bænk i ivrigt skænderi, for Maugendre gjorde nu tykt nar ad svogerens knebne små spekulationer; den usle louisdor, han spadserede hjem med, akkurat som når man en hel aften har siddet i en provinscafé og hængt over en piket. Kunne han da ikke en gang, i dag for eksempel, vove noget ordentligt? Var baissen ikke så sikker, som selve solens brændende stråler? Og han kaldte på Saccard, ville høre dennes mening: ikke sandt? alting faldt med rivende hast, og der var ingen udsigt til opgang. Han havde nævnt en temmelig betydelig sum, var så rolig, at han gerne turde vove alt, hvad han ejede.

Saccard svarede ikke på dette direkte spørgsmål, smilede, rystede på hovedet og havde egentlig en fornemmelse af anger ved ikke at give denne sølle tosse et vink; han havde kendt ham som en flittig, stræbsom mand, da han handlede med presenninger. Men her stod alt for meget på spil: han havde svoret at holde tand for tunge, ville ikke ødelægge sine egne kort. Nu fik hans tanker desuden en anden retning. Baronesse Sandorffs karet rullede forbi, han fulgte den med øjnene og så den holde i Rue de la Banque. Med ét huskede han, at baronen var ansat i det østrigske gesandtskab; hun måtte bestemt vide

noget, hun kunne fordærve alting ved en eller anden fruentimmeragtig åbenmundethed.

Hurtigt gik han over gaden, nærmede sig vognen med den stive, ubevægelige kusk, da karetens vinduer gled ned; han hilste ærbødigt, gik hen til baronessen, smilende og forekommende.

"Nå, hr. Saccard, hvordan står det? Stadig baisse?"

Han troede, hun ville prøve ham.

"Ja, Deres Nåde, alt falder."

Men nu mødte han hendes blik, så i de store fløjlsøjne en underlig flimren, som han før havde bemærket hos lidenskabelige spillere, der var i ængstelig spænding, og det gik op for ham, at heller ikke hun havde fået nys om, hvorledes sagerne stod. En usigelig beroligende fornemmelse greb ham.

"Så har De altså intet at meddele mig, kære hr. Saccard?"

"Intet, som baronessen ikke allerede ved!"

Og han forlod hende, mens han tænkte ved sig selv: Du har ikke varet elskværdig mod mig, du kan have godt af en lille dukkert, skønne dame! Måske bliver du næste gang en smule mere medgørlig! For han var stadig forelsket i den smukke frue og håbede på, at hun en skønne dag skulle falde i armene på ham.

Men da han kom ud på Børspladsen, løb der atter en gysen igennem ham; han så Gundermann komme ud fra Rue Vivienne. Skønt han var langt borte, kendte Saccard straks den slæbende gang, det store, blege ansigt, den stive, knejsende holdning; han gik gennem mængden uden at se til højre eller til venstre, rolig og sikker som en konge. Og Saccards blik hang ved ham, udforskede enhver af hans bevægelser. Nu talte

Nathansohn til Gundermann – det løb Saccard koldt ned ad ryggen; men atter fjernede den unge mand sig med en skuffet mine; det lettede! Nej, der var intet i vejen, den store mand havde sit sædvanlige ansigt på i dag, ja, alt var i orden: dér gik han ind til konditoren efter godter til sine børnebørn, og det var et sikkert tegn, det gjorde han aldrig, når han ventede uro på markedet.

Klokken slog ét: Børsen åbnedes. Det blev en dag, der huskedes længe, en af disse ødelæggelsens, ruinens dage, en af disse mærkedage, hvor papirernes stigen gør samme virkning som deres falden ellers plejer at volde. I den kvælende varme ved Børsens åbning var der endnu baisse, men snart lød ordrer på køb, først hist og her som spredte bøsseskud, før slaget begynder. De voldte almindelig forbavselse; ikke desto mindre var forretningerne flove midt i den almindelige mistillid til de politiske forhold. Nu blev købene hyppigere; der kom fra alle sider ordrer i den retning, blandt vekselmæglerne, i kulissen, overalt; Nathansohns stemme genlød under søjlerne: ved "kurven" hørtes Mazaud, Jacoby og Delarocque, de skreg, den ene højere end den anden, at de "tog" alle mulige papirer til enhver pris. Så gik der gennem hele vrimlen en dirren, en voksende dønning, uden at nogen rigtig vovede at følge den ny bevægelse i den pludselige forvirring, denne uforklarlige strømkæntring voldte.

Kurserne gik langsomt opad. Saccard fik tid at give både Massias og Nathansohn nye ordrer, han bad også lille Flory, der løb forbi ham, give Mazaud en slutseddel, på hvilken han havde skrevet, at mægleren skulle købe, bare købe, så at den unge fyr efter at have læst dette gjorde fælles sag med den store mand og

gav sig til at købe for egen regning. Netop i dette øjeblik, klokken var et kvarter i to, brød tordenen løs over Børsen: Østrig afstod Venedig, krigen var endt!

Hvorfra kom denne efterretning? Ingen vidste det, ingen fik det at vide, den fløj fra mund til mund som en løbeild, slog op fra selve brostenene! Alle gentog den, den lød overalt som en uhyre larm, som det øredøvende brøl af flodbølgen, når den ved jævndøgnstid vælter ind mod stranden. I voldsomme spring steg kurserne midt i den forfærdeligste skrålen. Før slutningsklokken lød, var de gået 40-50 francs i vejret. Forvirringen var ubeskrivelig; det var et af disse rasende sammenstød, hvor alle, menige og befalingsmænd, styrter afsted for at redde skindet, døve, blinde, afsindige, uden klar forestilling om, hvad der foregår. Sveden drev dem ned over panden, den ubønhørlige sommersols stråler brændte på trinnene, druknede Børsen i et blændende flammehav!

Og ved afviklingen, da man endelig kunne overskue ødelæggelsens vederstyggelighed, var det et skrækkeligt skue! Valpladsen var dækket med døde og døende. Moser, der altid spillede à la baisse, var blandt de stærkest ramte; Pillerault måtte bøde hårdt for sin svaghed, den eneste gang, han havde tvivlet om haussen; Maugendre mistede 50.000 francs, hans første betydelige tab, der traf ham så knusende, at han og hans kone begge blev syge og måtte gå til sengs. Baronesse Sandorffs differenser var så store, at Delcambre nægtede at betale dem; hun blev kridhvid i ansigtet af vrede og raseri, kunne ikke tåle at høre tale om sin mand, gennem hvis hænder telegrammet var vandret til Rougon, og som ikke havde ytret et eneste ord til hende om dets indhold. Men det var især de store bankhuse,

der led et forfærdeligt nederlag, et sandt slagteri var det! Alan påstod, at Gundermann alene for sin part mistede otte millioner. Og dette vakte den dybeste forbavselse overalt; hvorfor havde *han* ikke fået et vink i tide? Han, der var markedets konge, han, der havde ministrene i lommen, og som staterne var afhængige af! Her måtte være sket noget, der var aldeles uden for alle regler, her måtte selve skæbnen have været på spil!

Imidlertid rygtedes historien. Saccard blev med ét en stor mand; han skrabede på én gang til sig næsten alt, hvad de andre tabte, vandt for egen regning to millioner. Resten gik i "Universalbanken"s kasse eller fordeltes rettere sagt mellem dens bestyrelses medlemmer. Med stor møje lykkedes det ham at overbevise fru Caroline om, at hendes broder havde ret til en hel million, det var hans del af det bytte, de ærligt og redeligt havde erobret fra fjenden. Huret, der havde været på færde fra begyndelsen, fik naturligvis en kongelig mundfuld. Hvad de øvrige angik, lod de sig ikke bede om at tage, hvad der tilkom dem. Alle bragte den udmærkede direktør deres taksigelse og ubetingede tillidsvotum.

Et hjerte brændte af taknemmelighed for Saccard; det var lille Flory, som vandt 10.000 francs, en formue, der satte ham i stand til at installere frøken Chuchu i en net lejlighed i Rue Condorcet og om aftenen at gå med Gustave Sédille og Germaine Cœur på de dyreste cafeer.

Jantrou var rasende over at være holdt udenfor hemmeligheden, og Saccard måtte give ham en gratifikation for at stoppe munden på ham. Kun Déjoie var sørgmodig; han

sad i forstuen med den fornemmelse, at lykken var fløjet ham forbi, så nær, at han kunne have grebet den.

Denne Saccards første sejr syntes at være i slægt med kejserdømmets opblomstring, den drog ham ind i den glimrende hvirvel, og selve den aften, da hans stjerne stod op mellem alle disse ruiner, da Børsen lignede en valplads efter slaget, flagede og illuminerede man i Paris som efter en sejr. Ved fester i Tuilerierne og i gaderne proklameredes Napoleon den Tredje som Europas herre, så stor og så mægtig, at konger og kejsere trindt omkring valgte ham til voldgiftsmand i deres stridigheder og afstod ham provinser, for at han skulle dømme dem imellem.

I Kammeret havde der rigtignok hævet sig røster fra ulykkesprofeter, der talte om den frygtelige tid, man uden tvivl gik i møde, talte om Preussen, der steg ved Frankrigs føjelighed, om det slagne Østrig, om det utaknemmelige Italien. Men harmfulde skrig og spottende latter havde snart overdøvet disse ængstelige stemmer, og nu flammede Paris, verdens midtpunkt, i blændende sejrsglans efter Sadowa, mens fremtidens slør skjulte sorte nætter, der ikke oplystes af det usleste gasblus, men blev gennemfaret af granaterne med deres røde lunte!

Atter gik Saccard gennem Paris' gader, over Place Concorde, Champs-Élysées, langs alle de brede fortove, hvor illuminationen gjorde natten til lys dag, og han var beruset, stolt, overvældet af sejrsglæde, han fulgte menneskemassen, lod sig rive med af strømmen; det forekom ham, at han var festens konge: havde han ikke vundet en uventet, glimrende sejr midt i det almindelige nederlag? Kun én ærgrelse havde

han: Rougon var rasende, havde kastet Huret på døren, da han nok forstod, hvem der var skyld i denne begivenhed. Altså var det ikke den store mand, der havde vist sig som en god broder, det var ikke ham, der havde givet det kostelige vink. Han kunne ikke vente den mægtige mands beskyttelse, men måtte måske engang i tiden angribe ham. Han stod i dette øjeblik foran Æreslegionens palæ, hvor et uhyre stort kors flammende tegnede sig mod nattehimlen, og her tog han den beslutning at rette sine våben imod stormægtigheden, så såre han følte sig stærk nok til at vove dette angreb; derpå vandrede han hjemad gennem den strålende stad, beruset af mængdens sange og glædesskrig, af flagenes smælden og lysenes skær.

I september, to måneder senere, besluttede Saccard, som ved sin sejr over Gundermann havde fået blod på tanden, at vove et nyt kup. På generalforsamlingen ved april måneds slutning viste opgørelsen for året 1864 en fortjeneste af ni millioner, deri indbefattet de tyve francs præmier på de 50.000 nye aktier. Man havde betalt alle resterende udgifter ved oprettelsen af bankhuset, udbetalt aktionærerne fem og bestyrelsesmedlemmerne deres ti procent og som reservefond henlagt en sum på fem millioner; foruden de reglementerede ti procent og den tiloversblevne million havde man uddelt som aktieudbytte ti francs pr. aktie.

Dette var et meget smukt resultat for et selskab, der endnu ikke var to år gammelt. Men Saccard gik frem med feberagtig hastighed; han ville drive sin bank op ved alle mulige midler, og fik først i bestyrelsesrådet, siden på en ekstraordinær generalforsamling, den 15. september, sat igennem, at der skulle foretages en ny forøgelse af kapitalen: man fordoblede

den nuværende sum, fra 50 steg den til 100 millioner; der udstedtes 100.000 nye aktier, som forrige gang alene til dem, der allerede havde part i forretningen. Kun var der denne gang den forskel, at aktierne lød på 675 francs, det vil sige en præmie på 175 francs, som forbeholdtes reservefondet.

Husets voksende virksomhed, de udmærkede forretninger, man allerede havde gjort og allermest de storartede foretagender, "Universalbanken" forberedte, var de vægtige grunde, direktøren fremførte for således slag i slag at forøge kapitalen; han måtte jo give banken en magt og en sikkerhed, der stod i forhold til de umådelige summer, den arbejdede med. Forresten var resultatet storartet: aktierne, der flere måneder havde holdt sig på en middelkurs af 750 francs, steg på tre dage til 900 francs.

Hamelin havde ikke kunnet føre forsædet ved den ekstraordinære generalforsamling den 15. september, men han havde tilskrevet søsteren et brev, fuldt af ængstelse over den måde, Saccard stormede frem i sin forretningsførelse med. Han anede, at de atter hos advokat Lelorrain havde gjort falske anmeldelser. Og det havde han aldeles ret i; konsortiet sad atter inde med en del aktier, som aktionærer havde nægtet at modtage; de var som forrige gang blevet opført på Sabatanis konto, naturligvis uden udbetaling; desuden havde man antaget flere strømænd, underordnede kontorfolk, så at banken var indehaver af henved 30.000 af sine egne aktier, repræsenterende en sum af sytten og en halv million.

Dette forhold var ikke alene ulovligt, men kunne blive farligt, for erfaringen viser, at den kreditforening, der spekulerer i sine egne papirer, er fortabt. Ikke desto mindre var fru Carolines

svar til broderen muntert og tillidsfuldt; hun spøgte med ham, fordi det nu var ham, der var så bange, at hun, den ængstelige, måtte trøste og opmuntre ham. Hun beroligede ham med, at hun var tilstede, at hun holdt et vågent øje med, hvad der foregik, sagde, at hun intet fordægtigt havde opdaget, at hun tværtimod var fuld af beundring for alle de store, smukke, letfattelige ting, "Universalbanken" gennemførte, og som hun var vidne til. Sandheden var, at hun naturligvis ikke havde nogen anelse om, hvad der gik i svang, og at hun for øvrigt var aldeles blændet af sit varme venskab for Saccard og af beundring for den utrættelige virksomhed, denne udfoldede dag ud og dag ind.

I december stod bankens aktier i 1000 francs. Og nu blev de andre store huse lidt urolige over Saccards triumf. Gundermann sås vandre om på Børspladsen og med adspredte miner og stiv holdning at trine ind til konditoren efter sukkergodt. Han havde betalt sine otte millioner uden at blinke, uden at hans allerfortroligste venner havde hørt ham ytre et vredt eller misfornøjet ord. Når han, hvad sjældent skete, led så store tab, plejede han at sige, at det havde han godt af, han kunne have været en smule mindre forfløjen, og man måtte uvilkårligt smile ved tanken om, at Gundermann kunne være "forfløjen". Men denne gang havde han haft lidt ondt ved at komme over stødet: at han, Gundermann, den koldsindige, mægtige hersker, skulle kastes om af en sådan vindhas som denne gale Saccard, det var hårdt at døje. Derfor gav han sig straks til at holdt udkig, til at pønse på hævn og oprejsning. Lige fra begyndelsen af, fra det øjeblik "Universalbanken"s aktier steg, havde han taget sin stilling, ville ikke lade sig smitte

af den almindelige begejstring; han vidste alt for vel, hvor skrøbelige den slags hastigt opbyggede foretagender kunne være, vidste, at med dem er det knald og fald.

Imidlertid var kursen endnu ikke helt urimelig, han ventede endnu, så til. Hans mening var, at man ikke kunne frembringe eller fremtvinge bevægelser på Børsens, man kunne i det højeste forudse dem og benytte sig af dem, når de viste sig. Alt styredes af logikken, sandheden var, i spekulation som overalt i livet, en mægtig faktor. Når kurserne vilkårligt blev drevet op, måtte de også falde med voldsomhed: nedgangen ville indtræffe med matematisk nøjagtighed; han stod bare og så til, skulle nok være på pletten og putte sin fortjeneste i lommen, når timen kom. Han ville lade kursen gå op til 1500 francs, før han satte sig i bevægelse. Da ville han begynde at sælge sine aktier; lidt efter lidt, stadig flere ved hver afvikling efter en forud lagt plan. han behøvede aldeles ikke et konsortium, der spillede à la baisse, han skulle nok besørge det selv, og fornuftige folk skulle få at mærke, hvad sandhed og hæderlighed var, på deres medvirken var han sikker.

Denne støjende anstalt, denne "Universalbank", der med bram og brask havde væltet sig ud over markedet og havde vovet at trodse ham og hans, den skulle han nok få ram på; han stod rolig og ventede, indtil den begyndte at vakle, så var han mand for at lægge skulder til og få den til at ramle sammen!

Senere hen fortaltes det, at det var Gundermann selv, der i al hemmelighed havde hjulpet Saccard til at få købt en gammel ejendom i Rue de Londres, som skulle rives ned, og på hvis grund "Universalbanken"s direktør ville opføre det slot, han så længe havde drømt om, et prægtigt palæ, hvor hans storartede

forretning kunne få passende lokaler. Det var lykkedes ham at overtale bestyrelsen til at give sit samtykke, og midt i oktober tog håndværkerne fat på arbejdet.

Selve den dag, da grundstenen med pomp og højtidelighed var blevet lagt, gik Saccard op på "Håbet"s kontor henved firetiden for at vente på Jantrou, der var rundt på venligtsindede blades redaktioner med et blomstrende referat af festligheden, og her modtog han besøg af baronesse Sandorff. Hun havde først spurgt efter Jantrou og lod meget overrasket ved at træffe hr. bankdirektøren, der galant tilbød at give hende alle de oplysninger, hun måtte ønske, idet han på samme tid førte hende ind i sit lille værelse for enden af korridoren, og her gav hun ved første angreb efter, faldt i hans arme og glemte over sin eneste lidenskab – spil – sin slægts nedarvede stolthed.

Men nu ville ulykken, at fru Caroline den dag havde et ærinde at besørge i Montmartre-kvarteret, og at hun gik op på kontoret, som det så tit skete, for at sige goddag til Saccard og spørge, hvorledes alt stod til. Forresten kendte hun jo Déjoie udmærket godt, havde skaffet ham pladsen ved bladet og fik sig altid en lille passiar med ham; det morede og glædede hende at høre, med hvilken fanatisk taknemmelighed han talte om Saccard. Den dag var han ikke i forstuen; hun gik så hen ad korridoren, og dér løb hun på ham, just som han kom tilbage fra døren til Saccards privatværelse, hvor han havde luret; for det var blevet en ren mani hos fyren, han gik i en feber, hang med øjet eller øret op mod alle nøglehuller for at opsnappe børshemmeligheder. Men det, han her havde hørt og opfattet,

gjorde ham lidt underlig; han smilede med et adspredt udtryk og fo'r sammen, da han opdagede fru Caroline.

"Han er derinde, ikke sandt?" spurgte hun og ville gå forbi Déjoie.

I sin bestyrtelse vidste buddet ikke straks, hvad han skulle svare, men stod og stammede, mens han spærrede vejen for hende.

"Jo – jo – han er nok derinde – men … men fruen kan umuligt komme derind … nej … umuligt!"

"Hvad skal det sige? Kan jeg ikke gå ind?"

"Nej, for der er en dame – han taler med en dame."

Al farve veg fra hendes kinder, mens Déjoie, der naturligvis intet vidste om hendes forhold til Saccard, blinkede polisk til hende.

"Hvem er den dame?" spurgte hun kort.

Han indså ikke, hvorfor han ikke skulle svare på dette spørgsmål, fru Caroline havde altid været god imod ham.

"Det er baronesse Sandorff … å, hun har såmænd i mange tider gået og svanset om bankdirektøren."

Caroline stod et øjeblik som lamslået. I den mørke korridor kunne man ikke se, hvor bleg hun var. Hun havde følt en voldsom smerte ved det pludselige slag; Saccards troløshed gjorde så pinefuldt et indtryk på hende, at hun ikke formåede at gøre en bevægelse. Hvad skulle hun gøre? Skulle hun slå døren ind, fare løs på denne kvinde og gøre skandale?

Og mens hun stod dér, aldeles fortumlet af pine og kval, blev hun tiltalt af Marcelles muntre stemme. Den lille kone kom for at hente sin mand; hun havde flere gange før truffet Caroline på redaktionskontoret.

"Står De dér, kære frue … vil De tænke Dem, vi skal i teatret i aften! … Å, det er en hel historie … vi man jo gøre det så billigt som muligt; men Paul har fundet en udmærket, billig lille restaurant, hvor vi spiser til middag for halvanden francs pro persona."

Nu kom Jordan til; han faldt muntert ind:

"Ja, to retter, en kvart flaske vin, og brød så meget man kan spise!"

"Og så tager vi heller ingen droske, når vi skal hjem; det er netop så morsomt at gå sådan om natten, og i dag er vi i den grad ved muffen, at vi køber en mandelkage, som vi spiser til vor the, når vi kommer hjem. Flothed og festlighed over hele linjen!"

Og hun hoppede afsted ved sin mands arm.

Fru Caroline var fulgt med dem ud i forstuen; nu havde hun fattet sig, kunne tale, ja smilede endog svagt, da hun svarede de unge glade mennesker:

"Farvel, da, og mor Dem rigtig godt."

Så gik også hun bort. Hun elskede Saccard, den overbevisning tog hun med sig, da hun nedbøjet af sorg vandrede hjemad, skamfuld over den følelse, der gjorde hende så bedrøvet.

7

To måneder senere, en mild grå novembereftermiddag, gik fru Caroline fra spisestuen op i broderens værelse, hvor hun plejede at sidde og arbejde. Hamelin var for tiden i Konstantinopel, hvor han beskæftigede sig med jernbanespørgsmålet, og han havde bedt hende gennemse optegnelserne fra deres første rejse og nedskrive en art afhandling, som skulle danne en historisk oversigt; i fjorten dage havde hun søgt at fordybe sig i dette arbejde. Den dag var det så mildt i vejret, at hun lod ilden gå ud, åbnede vinduet og kastede et blik ud over Beauvillierslysts have med de grønne træer under den matblå himmel.

Hun satte sig atter ned og havde skrevet omtrent en halv time, da hun kom til at lede efter et papir, som hun nødvendigvis skulle bruge. Hun rejste sig, begyndte at søge i mapperne, som lå i bunker på bordet, og her fandt hun blandt meget andet nogle små helgenbilleder, et farvetrykt billede af den hellige grav og en bøn, omgivet af en tornekrone og Kristi nagler, der skulle være et ufejlbarligt middel, når sjælen var i fare, og fortvivlelsen nærmede sig. Og hun huskede nu tydeligt, at broderen havde købt disse billeder i Jerusalem; hun drog et dybt suk, tårerne kom hende i øjnene ved tanken om denne kloge mand, der havde beholdt sin barnetro hel og uberørt; ak, han var lykkelig, han kunne lade være at smile ad disse naive billeder, han kunne finde trøst i denne bøns usle, ubehjælpsomme rim! Hun så ham, som han var, alt for troskyldig, alt for godtroende, alt for let at narre; men så

rettænkende, så fri for al tvivl og vaklen! Og hun, der i disse to sidste måneder havde kæmpet og lidt, hun, der havde mistet sin tro ved læsning og tænkning – ak, hvor inderligt ønskede ikke hun at være enkel og uskyldig som han, at kunne lulle sin smerte i søvn ved tre gange at gentage de barnlige ord, som hun her læste, indrammede af tornekronen!

Dagen efter at hun på en så håndgribelig måde havde opdaget Saccards forbindelse med baronesse Sandorff, havde hun haft al sin selvbeherskelse, al sin stolthed behov for ikke at give efter for fristelsen til at passe på ham og få mere at vide. Hun var jo ikke denne mands hustru, hun ville ikke gøre sig til latter ved at vise lidenskabelig skinsyge, og hendes elendighed var den kendsgerning, at hun ikke havde kraft til afbryde med ham. Det kom også af den stille, venlige måde, på hvilken de lige fra begyndelsen havde levet i et varmt venskab, der var endt med hengivelse. Hun var ikke længere tyve år, og hendes ulykkelige ægteskab havde gjort hende meget mild i sin dom over mændene. Nu var hun 36 år, bildte sig ind at være blottet for enhver illusion; kunne hun da ikke lukke øjnene, opføre sig som moder og ikke som elskerinde overfor denne ven, hun i en sildig time havde valgt i et sælsomt svagt øjeblik, og som også for længe siden var over romanheltenes alder? Men alle disse beroligende sætninger var kun teori, der skulle gøre livet udholdeligt; det nyttede hende kun lidt, at hun således prækede forsagelse og vedblev at leve dér i huset som en tro veninde, der er rede til ethvert offer, når hun først havde givet sit hjerte og sin tanke; hun oprørtes i sit inderste og led forfærdeligt ved ikke at vide alt, ved ikke helt at kunne bryde efter at have bebrejdet Saccard al den sorg, han voldte hende.

Imidlertid var det lykkedes bonde at beherske sig, at tie, at gå omkring, rolig og smilende som sædvanlig, og aldrig havde hun i sin tornefyldte tilværelse haft mere brug for sin sjælsstyrke.

Hun sad endnu en stund, fordybet i betragtningen af de små billeder med det smertelige, vantro smil om læberne. Men hendes tanker var andetsteds; hun søgte at følge Saccard, gætte, hvad han tog sig for time for time, uvilkårligt vendte hendes ånd tilbage til denne beskæftigelse, så snart hun ikke tvang sig ind i et eller andet arbejde. Forresten opdagede hun intet usædvanligt i Saccards væsen; han levede aldeles, som han plejede, var om morgenen beskæftiget med direktionens sager, så gik han på Børsen og derefter til middagsselskaber, til teaterpremierer – et bevæget liv, der ikke vakte hendes skinsyge, selv om en eller anden teaterdame i kort tid kunne optage ham. Og alligevel følte hun, at noget var anderledes, at noget beskæftigede ham på tider, hvor han før havde andet for; det måtte sikkert være stævnemøder med denne kvinde et eller andet sted; hun *ville* ikke vide hvor.

Dette gjorde hende mistænksom og urolig; hun begyndte mod sin vilje at "spille politibetjent", som hendes broder spøgende havde sagt, angående "Universalbanken"s affærer, som hun rent var holdt op at passe på, så stor var hendes tillid til Saccards dygtighed. Ganske vist kunne det ikke undgås, at hun nu og da opdagede uregelmæssigheder, der bedrøvede hende, men hun forbavsedes ved i grunden ikke at tage sig den ting videre nær; i hvert fald gad hun hverken tale om det eller skride ind på en måde, så optaget var alle hendes tanker af hans troløshed, af dette forræderi, som hun ville tåle, og som alligevel næsten pinte livet af hende.

Hun skammede sig ved at føle, at tårerne atter kom hende i øjnene, og hun gemte billederne med inderlig sorg over ikke at kunne falde på sine knæ og finde trøst og lindring i bøn og gråd!

Fru Caroline blev efterhånden rolig, tog igen fat på sit skriveri og var fordybet i sit arbejde, da tjeneren kom ind og meldte, at Charles, en kusk, Saccard den foregående dag havde jaget på porten, endelig ville tale med fruen. Hun vidste godt, at det var uærlighed, der havde været grunden til fyrens afskedigelse, så hun betænkte sig lidt, inden hun samtykkede i at se ham.

Charles var et højt, smukt menneske med glatraget ansigt; han havde et selvsikkert væsen og den vigtige mine, der ofte findes hos karle, der har kvindetække.

"Frue," sagde han i en temmelig uforskammet tone. "Jeg kommer her efter de skjorter, vaskerkonen har kastet bort for mig, og som hun nægter at godtgøre mig. Fruen kan da ikke mene, jeg selv skal anskaffe mig nye skjorter … Fruen er ansvarlig for Deres vaskerkone, ved jeg da … altså forlanger jeg 15 francs i skadeserstatning …"

Fru Caroline var meget nøjeregnende med hensyn til alle slags husholdningsspørgsmål. Måske havde hun alligevel betalt de femten francs, men karlens uforskammede væsen oprørte hende.

"Jeg er Dem intet skyldig, og De får ikke en skilling! Herren har fortalt mig, hvorfor De er sagt op, og på det allerbestemteste forbudt mig at have noget med Dem at gøre."

Nu gik karlen nærmere hen til hende med en trodsig, truende mine:

"Nå, så det har herren sagt! Det anede mig nok, men det skulle han hellere have ladet være med, for nu skal vi bare se løjer! … Jeg er lige så klog som et menneske, og jeg har nok set, at fruen er meget fine venner med herren …"

Rødmende rejste Caroline sig op, ville bede det uforskammede menneske gå sin vej. Men han gav hende ikke tid til at sige et ord, vedblev hastigt:

"Og det kunne måske more fruen at vide, hvor herren er henne fra fire til seks to-tre gange om ugen, når han er vis på at træffe damen alene."

Pludselig forlod alt blod Carolines kinder og strømmede til hjertet; hun vinkede heftigt med hånden, at han skulle tie, prøvede at stoppe munden på ham; hun ville ikke vide, hvad hun nu i to måneder havde anet.

"Vil De øjeblikkelig …"

Men han overdøvede hende:

"Det er baronesse Sandorff … Generalprokurør Delcambre har lejet en lille stueetage i Rue Caumartin for at have sine stævnemøder med hende … det er omtrent på hjørnet af Rue Saint-Nicolas i et hus, hvor der bor en grønthandler … og herren generer sig ikke for at træde i den andens bede …"

Hun rakte hånden ud efter klokkestrengen. Denne person måtte kastes på døren, men hun ville nødig udsætte sig for, at han vedblev sine afsløringer i de andre tjenestefolks påhør.

"Ja, jeg ved nok, hvad jeg siger … Jeg har en veninde dér i huset, Clarisse, hedder hun, stuepigen, og hun har såmænd både hørt og set nydelige ting. Jeg skal sige fruen, den fine dame bryder sig egentlig fejl om Deres bankdirektør, men alligevel …"

"Ti, men så ti dog stille, menneske! Dér, der har De Deres femten francs; kom så afsted, og det lige på øjeblikket."

Med en mine fuld af usigelig væmmelse gav hun ham pengene; hun forstod, det var den eneste måde at få ham bort på; og det hjalp ganske rigtigt: han blev med ét yderst høflig.

"Gud bevares, jeg siger jo bare dette i fruens egen interesse. Det er det hus, hvor grønthandleren bor … Indgangen er over gården … i dag er det torsdag, klokken er netop fire, så hvis fruen har lyst at komme bag på dem, så …"

Hun skubbede ham hen imod døren uden at kunne få et ord over sine blege, sammenknebne læber.

"Så meget mere, som fruen vist i dag kunne komme til at se på en ganske grinagtig komedie … for Clarisse vil ikke blive i sådan en sjofel plads, det kan fruen vel begribe … og når man har været fornøjet med sit herskab, plejer man jo at skilles lidt pynteligt fra hinanden … ikke? … Nå, farvel da, frue!"

Endelig var han borte.

Caroline stod ubevægelig i nogle minutter, hun forstod, at der ventede Saccard et lignende optrin. Derpå sank hun om på en stol med et jamrende suk, lagde hovedet på skrivebordet og gav alle de tårer frit løb, hun i så mange dage havde trængt tilbage.

Denne Clarisse, en mager, lyshåret pige, havde angivet sin frue, tilbudt Delcambre at vise ham, hvorledes baronessen gjorde nar ad ham og havde stævnemøde med en anden i den lejlighed, han betalte.

Først havde hun forlangt 500 francs, men da han var overordentlig gerrig, måtte hun efter megen parlamenteren

nøjes med et løfte om 200, der skulle betales, når hun åbnede døren for ham, og han traf de to sammen.

Hun boede i lejligheden i Rue Caumartin, lå i et kammer bagved toiletværelset. Baronessen havde fæstet hende, fordi hun nødig ville betro sig til portnerkonen. Hun havde næsten intet at bestille, så lang dagen var, gik hun og drev i den tomme lejlighed, gjorde sig meget diskret usynlig, når fruen havde sine stævnemøder enten med Saccard eller med Delcambre. Det var dér i huset, hun havde gjort bekendtskab med Charles; ja, det var endog hende, der havde fået ham anbragt som kusk ved at anbefale ham som en flink og særdeles pålidelig person. Men da han nu på grund af misligheder med havren og andet mere var blevet sagt op og afskediget på gråt papir, var hun selvfølgelig på kærestens vegne rasende, så meget mere, som hendes frue var "ufremkommelig", og hun havde udsigt til at få en plads, hvor hun fik fem francs mere om måneden.

Først ville Charles skrive til baron Sandorff, men Clarisse mente, det var både morsommere og mere indbringende at handle med Delcambre. Og nu var alting ordnet, i dag skulle Delcambre overraske baronessen og hendes bankdirektør.

Klokken var fire, da Saccard kom; fruen var der allerede; hun plejede i det hele at være præcis, tog sit forhold til ham nærmest som en forretning, lokkede så mange oplysninger som muligt ud af ham, og da hun i den senere tid havde haft held med sig, betragtede hun ham som en fetich, der skulle dyrkes.

Næppe var Saccard trådt ind, før Delcambre steg ud af sin vogn.

Generalprokurøren var en mægtig, indflydelsesrig personlighed, kejserens ven, på vej til at blive minister. Han var

en høj, slank, mager og gulbleg mand på henved halvhundrede år. Hans store krumme ørnenæse og stive mund gav ansigtet et ubønhørlig strengt udtryk, og da han i dette øjeblik gik op ad trappen med sit sædvanlige afmålte, stille fodskifte, røbede hans holdning al den kulde og al den urokkelige værdighed, der udmærkede ham, når han sad i retten eller gav audiens. Ingen dér i huset kendte ham, han plejede aldrig at komme, før ved nattens frembrud.

Clarisse ventede på ham i det lille forværelse.

"Vil herren følge med mig; men jeg må bede herren gå sagte, være så stille som en mus."

Han betænkte sig; hvorfor skulle han ikke gå lige ind ad døren?

Men med hviskende stemme forklarede hun, at der var skodde for døren; den måtte brydes itu, hvilket ville gøre støj og give fruen tid til at finde på en eller anden udflugt; nej, hun havde en anden plan. Hendes værelse stod i forbindelse med toiletværelset, der kun ved et forhæng var adskilt fra den anden stue, fra den side ventede de ingen overraskelser.

"Herren kan trygt stole på mig; det er jo i min egen interesse, at alt går, som det skal, ikke sandt?"

Hun sneg sig gennem den halvåbne dør og lod Delcambre stå alene i det lille pigekammer med den uredte seng og et vandfad fuldt af smudsigt sæbevand; sin kuffert havde hun allerede om morgenen skaffet til side for at kunne komme hurtigere afsted efter scenen.

Så kom hun tilbage, lukkede døren sagte efter sig.

"Herren må vente lidt endnu; de taler sammen."

Delcambre var endnu værdig og overlegen, sagde ikke et ord, stod stille og rolig under denne piges halvt spottende blik. Imidlertid begyndte han at miste tålmodigheden, han fik nervøse trækninger i den halve side af ansigtet, og blodet steg ham voldsomt til hovedet.

"Lad det nu få en ende, lad det få en ende," gentog han uden at vide, hvad han sagde, mens hans hænder rystede, og det susede for hans øren.

Endelig følte han Clarisses hånd på sin arm; han forstod, hvad hun mente, og stak en konvolut med de to hundred-francs-sedler til hende, hun gik foran, trak forhænget til side og skubbede Delcambre ind i stuen, idet hun sagde:

"Værs'go', dér har De dem!"

Foran kaminen, hvor ilden brændte lystigt, lå Saccard på en chaiselongen i den bare skjorte; baronessen var ganske nøgen; hendes legeme skinnede rosenrødt i skæret fra kaminen. To høje lamper lyste over dem med en klarhed, der ubarmhjertigt fremhævede alle linjer.

Målløs og bestyrtet over således at gribe dem på fersk gerning stod Delcambre stille, mens de to andre som ramte af lynet, med forvildede, opspilede øjne så denne mand træde ind fra påklædningsværelset.

"Å, svin!" stammede Delcambre omsider, "svin, svin!" Han kunne i sit raseri ikke finde andre ord og blev ved at gentage det, idet han ligesom understregede det med en rykkende håndbevægelse.

Denne gang fo'r baronessen op; ude af sig selv over sin nøgenhed drejede hun sig rundt, søgte efter sit tøj, som hun havde lagt fra sig i påklædningsværelset, hvor hun ikke kunne

hente det; og da hun endelig fik fat i et hvidt skørt, som lå i nærheden, svøbte hun det om sine skuldre, holdt enderne af linningen fast mellem tænderne for at dække hals og barm. Saccard var også kommet op fra chaiselongen og så ret ærgerlig ud.

"Svin!" gentog Delcambre, "svin! Her i denne lejlighed, som jeg betaler."

Han truede ad Saccard, rystede sin knyttede næve under næsen på ham ved tanken om den vanærende behandling, hans møbler havde lidt.

"Glemmer De – svin! – at det er i *mit* hus! Glemmer De, at denne kvinde tilhører mig – De er et svin og en tyveknægt!"

Saccard ville nødig ophidse den anden, var egentlig mere gnaven end vred over hele denne historie og flov over at stå dér i bar skjorte. Men ordet tyveknægt kunne han ikke døje.

"Nå, ved De hvad," svarede han, "når man vil være ene hane i kurven, må man ikke knibe alt for meget på skillingen. Man får give vedkommende, hvad hun behøver."

Denne hentydning til hans påholdenhed bragte Delcambre til det yderste. Hans ansigt fordrejedes, han blev blårød, alle hans lidenskaber dukkede pludselig op på overfladen, al den ydre værdighed forsvandt, og han lignede mere et dyr end et menneske, da han næsten vild af smerte og raseri skreg:

"Behøver, behøver! Hun behøver nok kun rendestenen, den tøjte!"

Og han gjorde et skridt hen imod baronessen, der fo'r sammen af skræk. Hun havde stået ganske stille og holdt sammen på det lille skørt, der knap skjulte brystet; og da det gik op for hende, at hendes forbryderiske nøgenhed opirrede

Delcambre, gik hun baglæns hen til en stol, satte sig på den og trak benene op under sig, idet hun gjorde sig så lille som muligt. Så blev hun siddende uden at røre sig, uden at tale, med hovedet lidt bøjet og et lumsk blik i de halvt lukkede øjne, som et hundyr, der ser på hannernes kamp og afventer udfaldet for at tilhøre sejrherren.

Saccard trådte modigt imellem dem.

"Nå, De vil da vel ikke slå hende."

Nu stod de to mænd ansigt til ansigt. Saccard tog efter et kort ophold ordet og sagde temmelig fattet: "Dette skal have en ende, hr. Delcambre; vi kan da ikke blive stående her og skændes som et par sjovere. Jeg indrømmer, at denne dame er min elskerinde, men hvis De har betalt hendes lejlighed, har jeg betalt ..."

"Hvad?"

"Å, mange ting, for eksempel en gammel gæld på 10.000 francs hos Mazaud, som De på det bestemteste havde nægtet at afgøre ... Jeg har lige så god ret til fruens venskab som De ... Det er muligt, at jeg er et svin, men tyveknægt, nej, det finder jeg mig ikke i, og De er så god at tage det ord i Dem igen."

Ude af sig selv råbte Delcambre:

"De er en tyv, og jeg slår Dem sønder og sammen, hvis De ikke på øjeblikket skrubber af."

Saccard gjorde indsigelser, nu begyndte også han at blive hidsig.

"Hør, lad os nu være fri for alt det vrøvl; vi har jo nok af spektakler. Jeg går, hvis det passer mig ... De er ikke den, der kan kaste mig på døren her i huset, min gode mand."

Og da han imidlertid havde fået sine støvler på, trampede han nok så resolut i gulvet, idet han tilføjede: "Nu er jeg i tøjet, og nu har jeg i sinde at blive her."

Delcambre var ved at kvæles, han gik hen til Saccard, skummende af arrighed:

"Asen, svin, afskum, vil du se, du kommer afsted!"

"Ikke så længe du er her, dit gamle kadaver!"

"Ja, så skal du få en lussing, der kan vaske sig!"

"Og du skal få et spark, jeg vil ikke sige hvor!"

Dér stod de, ganske tæt ved hinanden og viste tænder, rede til at bide som et par gale hunde. Generalprokurøren og bankdirektøren glemte sig i den grad, at de groveste ord, de smudsigste udtryk væltede dem ud af munden, kvalte dem næsten, så ivrige var de.

Imidlertid krøb baronessen sammen på sin stol med skørtet om skulderen og ventede på at se, hvem der skulle kastes på døren. Nu tænkte hun også på fremtiden; det eneste, der generede hende, var, at Clarisse overværede dette optrin; hun vidste, at pigen stod og lurede i påklædningsværelset, hun havde set hende stikke hovedet frem bag forhænget, set hendes hånlige smil og det blik, hun havde tilkastet sin frue, der knap vidste, hvor hun skulle gøre af sig selv, skamfuld, næsten nøgen, mens pigen selv stod stram og korrekt med sin lille stivede krave omkring halsen og sit rene forklæde.

Men Saccard havde også set Clarisse; han fo'r rundt og klædte sig på, trak i vesten og sendte et skældsord i næsen på Delcambre, stak den venstre arm i frakken og skreg et til, så den højre, ledsaget af et endnu mere velvalgt, fandt stadig nye,

de strømmede ud som smuds af en kloakåbning. Endelig blev han træt, og så råbte han:

"Å, Clarisse, hør lidt … Luk døre og vinduer op, luk dem op på vid gab, at alle husbeboerne og folk på gaden kan nyde denne komedie. Hr. generalprokurøren ønsker, at folk skal vide, han er her i huset, og den tjeneste kan vi da sagtens gøre ham! Ikke?"

Delcambre fo'r tilbage, næsten lammet af skræk over at se det frygtelige menneske styre henimod vinduet og gøre sig rede til at åbne det; han kendte Saccard, vidste, at af ham kunne man vente det utrolige under slige omstændigheder – hvad brød han sig om at gøre skandale?

"Å, slubbert, skurk, kanalje!" mumlede den fine mand. "I passer godt sammen, hun og De! … Og jeg vil hellere trække mig tilbage …"

"Det var ret! Lad mig se, De får benene med Dem! Vi kan ypperligt undvære Dem … Hendes regninger skal nok blive betalt, hun skal ikke i fremtiden være nødt til at hyle om penge; vær De bare rolig … Å, må jeg ikke få lov at betale Deres Højvelbårenheds omnibus?"

Delcambre standsede et øjeblik på dørtrinnet under denne sidste fornærmelse. Hans ansigt var atter blevet værdigt og overlegent, den høje skikkelse stod rank og fornem under portieren til påklædningsværelset. Han strakte armen ud mod Saccard.

"Jeg sværger," sagde han, "at De skal komme til at bøde for dette … Å, jeg skal nok vide at finde Dem! Tag Dem i agt!"

Så forsvandt han, og han var næppe borte, før lette, flygtende skridt hørtes: det var Clarisse, som foretrak at gøre sig usynlig,

inden det kom til nogen forklaring mellem hende og hendes herskab.

Saccard var endnu meget ophidset, trippede omkring, lukkede først alle dørene, kom tilbage til soveværelset, hvor baronessen stadig krøb sammen, og gav sig til at gå frem og tilbage med lange skridt, efter at han først havde stukket et stykke brænde tilbage i kaminen; nu huskede han pludselig på damen, og lod til at blive højst forbavset over hendes lette dragt; for øvrigt opførte han sig meget net mod hende.

"Tag dog Deres tøj på, kære veninde … og bryd Dem ikke om denne dumme historie mere end nødvendigt er! Ja, dumt er det, men det har jo egentlig intet at sige det hele, vel? … Vi træffes her i overmorgen for at ordne nogle småting. Nu må jeg afsted; jeg skal træffe Huret, må absolut tale med ham."

Han tog afsked med baronessen, som endelig havde fået sin særk på, og råbte til hende ude fra forstuen: "Husk endelig, at De kun må tage italienere med præmie! Ingen dumheder med det papir."

Mens dette foregik, i selvsamme time, sad fru Caroline med hovedet støttet mod kanten af sit skrivebord og hulkede, som om hendes hjerte skulle briste. Efter kuskens brutale afsløringer kunne hun ikke mere tvivle om Saccards forræderi, og visheden om hans troløshed vakte al hendes gamle mistanke, alle de ængstelser med hensyn til hans karakter, der før havde plaget hende, og som hun havde villet begrave i sin sjæls lønkammer. Hun havde gjort vold på sig, tvunget sig til at være fuld af håb og tillid overfor "Universalbanken"; i sin forblindede kærlighed havde hun gjort sig til medskyldig i alt det, der fortiedes, og som hun ikke søgte at rydde op i. Derfor

plagedes hun nu af samvittighedsnag ved tanken om det brev, hun for så kort tid siden havde skrevet til sin broder efter den sidste ekstraordinære generalforsamling; for hun vidste, hun så godt, nu da skinsygen rev hende bindet fra øjnene, at misbrugene og uregelmæssighederne voksede efter en stor målestok: således var Sabatanis konto blevet meget betydelig, konsortiet spillede højt under denne stråmands navn, for nu slet ikke at tale om alle de ubeskrivelige reklamer og løgne om alle de foretagender, grundede på sand og smuds, som tillagdes "Universalbanken", hvis vidunderlige, lynsnare, kæmpemæssige opkomst og vækst kun skræmte og ængstede hende i stedet for at glæde hende. Hvad der især foruroligede hende var den vilde forretningsførelse, man brugte i huset; hun måtte uvilkårlig tænke på et lokomotiv, der proppes med kul og sættes i afsindig fart henad djævelske skinner, indtil det hele med et frygteligt knald sprænges i tusinde stykker. Hun var jo ikke en ung, enfoldig skabning, der lod sig putte blår i øjnene; selv om hun ikke var inde i operationernes teknik, fattede hun dog udmærket godt grunden til denne febrilske, hæsblæsende forretningsgang, der var bestemt til at betage mængden, til at drage masserne ind i den vilde milliondans. Hver dag måtte papirerne gå op, det skulle have udseende af, at man stadig havde held med alle forretningerne, publikum skulle se en gylden strøm ustandseligt flyde ud og ind ad det store hus' åbne døre. Men skulle hun sidde stille og se på, at hendes stakkels hæderlige, godtroende broder blev draget ind i denne malstrøm, der en skønne dag ville hvirvle dem alle i afgrundsdybet? Hun var fortvivlet over sin egen uvirksomhed, over sin afmagt.

Imidlertid bredte aftenens skygger sig ud over arbejdsværelset, der end ikke oplystes af nogen flamme fra kaminen, og i det voksende mørke sad fru Caroline og græd bitterligt. Det var fejhed at udgyde alle disse tårer, for det var hende klart, at hun græd mere over sig selv end over "Universalbanken" og broderens misbrugte tillidsfuldhed.

Det *var* Saccard og Saccard alene, som satte afsted i denne vanvittige galop; han piskede løs på dyret med en vildskab og en ubesindighed, der sikkert måtte sprænge det. Hans var hele skylden, og en gysen gennemfo'r hende ved tanken om at trænge til bunds i denne pengemands plumrede sjæl, hvor den ene skygge dækkede den anden. Endnu skelnede han intet klart, men hvad hun skimtede, fyldte hende med bange anelser. Dog var det ikke disse ængstelser, det var ikke frygt for en kommende katastrofe, der betog hende mod og kraft og bragte hendes tårer til at flyde i dette øjeblik: hun ville i så fald have rettet sig, rustet sig til kamp. Hun kendte sig selv og vidste, at hun var en krigernatur. Nej, hun græd og hulkede som et usselt barn, fordi hun elskede Saccard, fordi hun vidste, at han i denne time var hos en anden kvinde! Og denne tilståelse, som hun måtte gøre sig selv, fyldte hendes modige sjæl med skam og undseelse, bragte hendes tårer til at strømme med dobbelt heftighed, fik hende til at hulke, som om hun skulle kvæles.

"Å Gud, å Gud," jamrede hun, "at være så ussel, så uværdig! Så skrøbelig og elendig! Ikke gnist af stolthed! Ikke at eje evne, som man har vilje!"

I dette øjeblik hørte hun med forbavselse en stemme i det mørke værelse. Det var Maxime, der som husvant havde opsøgt hende her.

"Men hvad er dette? Sidder De her uden lys og græder?"

I sin forvirring søgte fru Caroline at fatte sig, mens han føjede til:

"Undskyld, at jeg således kommer bag på Dem, kære frue, men jeg troede, min fader var kommet hjem fra Børsen … Jeg har en indbydelse til ham; en dame af mit bekendtskab ville gerne se ham hos sig til middag."

Nu bragte tjeneren en lampe ind og gik ud efter at have sat den på bordet. Hele det store værelse oplystes af den matte kuppels rolige skær.

"Å, bryd Dem ikke om mig. De ved nok, damer kan undertiden være lidt nervøse; forresten hænder det da ikke ofte, at jeg således giver efter for mine stemninger."

Og tapper, som hun var, rettede hun sin ranke skikkelse og smilede allerede gennem tårer. Den unge mand så et øjeblik på hende, som hun sad dér med det prægtige ansigt, de klare øjne og de store træk, over hvilke det dejlige, hvide hår bredte et mildt skær, og han fandt, hun var både ung og smuk endnu. Så vandrede hans tanker til faderen, og han måtte trække på skulderen med en blanding af ringeagt og medlidenhed.

"Det er jo *ham*, der får Dem til at græde således, ikke sandt?"

Hun ville nægte det, men hun kunne ikke få et ord frem. Tårerne løb hende på ny ned over kinderne.

"Å! stakkels frue, jeg sagde Dem jo nok, at han ville berede Dem slemme skuffelser, den gode papa, og at han kun ville lønne Dem med utak. Det måtte jo ske: Dem måtte han også opsluge."

Nu mindedes hun den dag, hun havde været hos ham for at låne de 2000 francs, hun behøvede for at få Victor taget fra

madam Méchain. Havde han ikke lovet hende, de skulle tales ved, når hun en dag fik lyst at blive opbygget angående hans fader? Og var der nu ikke god lejlighed til at få alting at vide? Nu, da hun allerede var begyndt at synke, var det vist bedst med det samme at gå til bunds i elendigheden. Det alene var modigt og værdigt, og det var desuden nyttigt for dem alle. Men hun kunne ikke bekvemme sig til at udfritte sønnen; hun lod, som hun ville lede samtalen i en anden retning.

"Jeg har endnu ikke betalt Dem Deres 2000 francs," sagde hun. "De er vel ikke vred, fordi jeg lader Dem vente så længe?"

Han slog ud med hånden, det var ham lige meget, så sagde han med ét:

"Og min lille broder? Utysket?"

"Å, han volder mig kun fortræd og bekymring! Jeg har ikke endnu fået lejlighed til at tale om ham til Deres fader. Jeg ønskede så inderligt, at han først skulle være lidt manerlig, det ulyksalige væsen, så at Deres fader kunne komme til at holde af ham!"

Maxime lo; hun fandt hans latter uhyggelig, og da hun så på ham med et spørgende blik, svarede han: "Ja, jeg mener, De atter her vil møde bitre skuffelser, og at De gør Dem bekymringer til ingen nytte. Papa vil sandsynligvis aldeles ikke forstå, hvad De føler … han har haft alt for mange huslige ærgrelser …"

"De mistede jo Deres moder, da De var ganske lille?"

"Ja, jeg har kun en dunkel erindring om hende … Jeg var i Plassans på skolen, da hun døde her i Paris. Vor onkel, doktor Pascal, har beholdt min søster Clotilde, som jeg kun har set én gang senere."

"Men så giftede Deres fader sig jo igen?"

Han betænkte sig et øjeblik, inden han tog fat på dette emne; der gled en let skygge over hans tomme, lyse øjne.

"Ja, ja vist, så giftede han sig … med en datter af Béraud du Châtel – – Renée hed hun – hun var ikke nogen moder for mig, snarere en god veninde, en kammerat …"

Så gik han hen til fru Caroline, satte sig fortroligt ved hendes side og vedblev:

"Ser De, De skulle gøre Dem umage for at forstå papa. Han er vist ikke værre end så mange andre. Men børn, kone, familie, omgivelser kommer hos ham alt sammen først efter penge. Jeg mener dermed slet ikke, at han bryder sig om penge for penges skyld, som en gnier, der puger dem sammen og skjuler dem i sin kælder. Nej, han vil slå mønt af alting, se dem vælde ud fra alle sider, strømme som store floder ind til sig; men det er, fordi han sætter pris på alle de nydelser, de forskaffer, på luksus, fornøjelser og magt … Hvad skal man sige til det? … Han solgte os alle til hobe, Dem, mig, hvem som helst, hvis vi havde nogen kurs. Og det ville han gøre med bevidst overlegenhed; for han er virkelig digter, hvad det finansielle angår, millionens digter, om jeg så må sige, så grænseløs vanvittig og skurkagtig bliver han, når han begynder at tumle med store summer – ja, han er en storslået svindler, aldeles storslået!"

Det var netop fru Carolines tanke, den anden udtrykte. Og hun lyttede til Maximes ord med en stille hovedrysten. Å, disse penge, disse penge, der ødelagde, der forgiftede alt, der udtørrede sjælen, jagede hver en god, øm, kærlig følelse på flugt! Ja, penge var alene skyld i alt det onde, der foregik, det var dem, der drev menneskene ud i smuds og skændsel og

forbrydelse. I dette øjeblik forbandede hun det usle mammon, hun hadede det, således oprørtes hendes ædle, rene kvindesjæl ved alt, hvad hun så og hørte. Havde hun haft evne, som hun havde vilje, da havde hun kastet det i en eller anden afgrund, alt det mammon, der gjorde menneskene slette og ulykkelige.

"Og så giftede Deres fader sig igen," sagde hun atter, efter et ophold. Hendes stemme lød en smule forlegen, som mindedes hun sælsomme historier om dette Saccards andet ægteskab. Hvor og hvornår havde hun dog hørt tale om Renée? Det var hende ikke muligt at huske, det var vist én eller anden af hendes damebekendte, den gang Saccard var flyttet ind i fyrstindens hus på første sal. Var det ikke et fornuftsgiftermål, et eller andet skændigt arrangement? Og var forbrydelse og ny skam ikke roligt draget ind under Saccards tag, havde han ikke vidst og tålt, at der herskede et utilladeligt forhold mellem den unge kone og stedsønnen?

Nu tog Maxime ordet; sagte, lød hans stemme i det store værelse:

"Renée var kun et par år ældre end jeg ..."

Han løftede hovedet, hans blik mødte Carolines, og med ét overvældedes han af en uimodståelig trang til at betro sig til denne kvinde, der syntes så stærk og så forstandig; han fortalte hende, hele sin historie, i små, afbrudte stykker, som tilståelser, der lidt efter lidt brød frem og formede sig til et hele. Var det et gammelt nag, en sælsom skinsyge, der for bestandig havde skilt fader og søn ad, og som gjorde, at de den dag i dag stod som fremmede for hinanden, uden at eje en tanke tilfælles? Maxime rejste forresten ingen beskyldninger mod sin fader, han kunne vel ikke mere arbejde sig op til at blive vred; men gennem hans

ord gik en understrøm af hånsk glæde over at kunne kaste smuds på faderen, over at meddele Caroline, hvor lavt han havde handlet.

Og således kom hun til bunds i denne sørgelige, forfærdelige historie. Hun så Saccard for penge ægte den forførte unge pige, så ham i afsindig ødselhed ophidse det stakkels syge barns lidenskaber, så ham, også for penge, for at få sin kones underskrift, lukke øjnene for skændselen under sit eget tag, som en skikkelig patriark tåle hustruens og sønnens elskovshandel. Penge, det var hans behersker, hans guddom, højt oppe over blod, over tårer, over alle tåbelige menneskeskrupler tronede penge i uendelig magtfuldkommenhed. Og alt eftersom pengenes magt tiltog, alt eftersom hun så ham afsløret i hele denne djævelske storhed, blev hun grebet af en usigelig frygt, sad dér lamslået af skræk, gennemisnet af rædsel ved tanken om, at uhyret nu ville opsluge hende, som han allerede havde opslugt så mange!

"Og så er den historie ude!" sagde Maxime endelig. "Jeg havde ondt af Dem; det er dog bedre, De ved, hvad De har at rette Dem efter … Men De skal ikke bryde med papa for den sags skyld. Det ville også gøre mig ondt, for til syvende og sidst var det igen Dem og ikke ham, der kom til at græde … Men nu forstår De måske, hvorfor jeg ikke vil låne ham så meget som en skilling?"

Da hun sad stille og tavs uden at mæle et ord, rejste han sig, kastede et blik i spejlet, et selvsikkert blik, han vidste nok, at han så godt ud, og at hans hele dragt var fejlfri. Så kom han igen hen til hende:

"Ja, og så forstår De også, at man mister sine illusioner, når man i en ung alder er vidne til den slags ting … Jeg er blevet gammel og adstadig, har været gift med en ung, svagelig kone, der tidligt gik bort. … Og jeg kan forsikre Dem, at jeg ikke føler mig fristet til at begå nogen slags dumheder … Nej, men papa! Med ham er det en hel anden sag, han er og bliver aldeles uforbederlig. Han har intet begreb om, at der er noget, der kaldes sædelighedsfølelse."

Han tog hendes hånd, beholdt den et øjeblik i sin, da han mærkede, hvor kold den var.

"Nu går jeg, siden han ikke kommer. Men lad mig nu se, De ikke går og ærgrer Dem. Jeg, som troede, De var sådan en tapper dame! Og tak mig så, fordi jeg har lukket Deres øjne op; jeg synes, det værste af alting er at blive taget ved næsen."

Endelig gik han, men i døren vendte han sig om med det sære hånske smil.

"Jeg glemte én ting; sig ham, at fru Jeumont gerne vil se ham hos sig til middag. De ved nok, den dame, hvis gunst kejseren har købt for 100.000 francs. Vær ikke bange, for hvor gal papa er og altid bliver, så kan han dog umuligt sætte sig i hovedet at ville overbyde Hans Majestæt."

Caroline sad en stund ubevægelig, hun var bedrøvet til døden, og hendes blik hang ved lampen, der oplyste det store, stille værelse.

Det forekom hende, som var et slør pludselig revet sønder; det, hun indtil denne dag kun havde anet, stod nu for hende i al sandhedens nøgenhed; her var ingen tvivl mulig eller tænkelig. Hun så Saccard, som han virkelig var, så klart i denne fordærvede sjæl, der i sin råddenskab var så sammensat og så

plumret. Ja, han kendte hverken bånd eller grænser, han fulgte uden betænkelighed, uden tøven sine drifter og sine indskydelser, løb linen ud og standsedes kun af sin egen afmagt.

Han havde solgt sin hustru, sin søn, solgt alle dem, der var faldet i hans hænder, han havde solgt sig selv og sin ære, han ville også sælge hende, ville slå mønt af hendes hjerte og hendes forstand. Han tænkte kun på at skaffe penge frem, intet var ham helligt, alt kastede han i smeltediglen. I dette korte klarsynets øjeblik så hun "Universalbanken" svede penge ud af alle porer, hun så en sø, et hav af guld, så huset med en rædsom knagen og krængen gå til bunds i det. Å, de penge, de penge, der tilsøler og fortærer, fordærver og ødelægger alt og alle!

Caroline rejste sig, hun var i heftigt oprør. Nej, nej, det var afskyeligt, det skulle have en ende; hun ville bort, bort fra denne mand for bestandig. Hun kunne have tilgivet og glemt hans forræderi, men hun blev grebet af en uovervindelig væmmelse ved hans smudsige fortid; hun gøs ved tanken om de nye forbrydelser, fremtiden måtte bære i sit skød. Hun havde kun én ting at gøre, rejse sin vej, lige straks, hvis hun ikke ville se sig selv tilsølet, hvis hun ikke ville begraves under ruiner. Og hun fik lyst til at rejse til det fjerne land, hvor hendes broder nu var, ikke så meget for at advare ham, som for selv at forsvinde. Afsted, bort, bort herfra!

Klokken var endnu ikke seks, hun kunne nå iltoget til Marseille, det gik først 7.50. Hun syntes, det oversteg hendes kræfter at stå ansigt til ansigt med Saccard. I Marseille havde hun god tid til at købe, hvad hun behøvede, en smule linned, en

kuffert, en kjole, og så kunne hun rejse, hvad minut det skulle være. På ti minutter kunne hun være færdig.

Hendes blik faldt på skrivebordet, på den afhandling, hun var i færd med, og hun standsede et øjeblik. Hvorfor skulle hun tage noget med sig? Alt ville jo dog ramle sammen, alt var jo bygget på sand. Alligevel gav hun sig aldeles mekanisk til at ordne papirer og optegnelser; hun kunne ikke lide, noget skulle ligge og flyde efter hende. Dette arbejde tog hende lidt tid, dæmpede den første opbrusen, og hun var aldeles rolig og behersket, da hun kastede et blik rundt i værelset, inden hun for bestandig forlod huset.

I dette øjeblik trådte tjeneren ind med en pakke breve og aviser. Caroline så i bunken et brev med broderens håndskrift, det kom fra Damaskus, hvor Hamelin opholdt sig i anledning af den sidebane, man påtænkte fra Beirut. Først løb hun det ganske flygtigt igennem, stående ved bordet under lampelyset; hun ville senere i jernbanekupéen studere det. Men hver en sætning fængslede hende, hun kunne ikke springe et eneste ord over, og til sidst satte hun sig ned, faldt aldeles hen i læsningen af det betagende, tolv sider lange brev.

Hamelin havde, da han skrev det, haft en af sine glade, forhåbningsfulde dage. han takkede søsteren for de gode efterretninger, hun i sit sidste brev havde sendt ham, kunne give ham endnu bedre der ovre fra, for alt gik over forventning godt. "Det forenede Dampskibsselskab"s første års regnskab lod til at skulle give et aldeles glimrende overskud; de nye skibe havde ypperlige indtægter; de stod jo så højt over de gamle, både i henseende til hurtighed og til indretning. Spøgende skrev han, at med dem var en sørejse kun en fornøjelse, og han

viste hende, hvordan alle Middelhavets havnestæder snart vilde være i selskabets magt, hvorledes europæerne ville oversvømme disse fjerne lande, så at man om nogen tid ikke kunne spadsere en tur ad Lilleasiens mest afsides stier uden at støde på gamle bekendte fra asfalten. Hans forudsigelse var i færd med at blive virkelighed. Orientens porte åbnedes på vid gab. Frankrig holdt sit indtog. Snart ville byer og stæder vokse from på Libanons frugtbare bjergskråninger. Mest begejstret blev han, når han omtalte Karmelbjergets snævre pas, hvor sølvminerne allerede var i fuld gang. Det vilde landskab befolkedes, kilder havde man fundet under de sammenstyrtede klippeblokke, der mod nord lukkede dalstrøget til; marker opdyrkedes, korn voksede frem i stedet for buske og tjørnekrat, mens en hel landsby allerede skød op rundt om minen. Først havde det været sammentømrede træhytter, skure, hvor arbejderne søgte ly om natten, nu så man nette små stenhuse med haver, begyndelsen til en fremblomstrende stad, der sikkert ville blive til noget stort, når blot årerne i minen viste sig at være righoldige. Der var allerede over 500 indbyggere. En vej var anlagt, der forbandt minen med Accra. Fra morgen til aften susede og brummede maskiner, herrerne kørte til og fra under piskenes knalden og folkenes muntre sang. Kvinders og børns stemmer lød nu i denne ørken, hvor ørnens skrig fordum var den eneste lyd, der brød den højtidelige stilhed. Og stadig fyldte myrte og gyvel den varme, rene luft med berusende duft.

Endelig var Hamelin uudtømmelig i beretningen om den første jernbanelinje, som skulle åbnes, fra Brussa til Beirut, fra Angora til Aleppo. Alle formaliteter var i orden, han havde lavet flere heldige forandringer i den oprindelige plan for at lette den

vanskelige gennemskæring af Taurusbjergene. Kort sagt, han var henrykt, talte om passene og om sletterne, der strakte sig ved foden af bjergene, som en begejstret videnskabsmand, der har fundet nye kullejer og i ånden så hele egnen opdyrket og bebygget, han havde taget sine udgangspunkter, valgt sted til stationerne – nogle lå midt i ørkenens ensomhed – her ville opstå en by, hist en anden; rundt om hver og en af disse stationer ville der danne sig stæder. Udsæden var god, alt spirede, og om nogle år ville hele landet have et andet udseende.

Og så sluttede han brevet med kærlige hilsener til sin elskede søster; han gentog, hvor glad og stolt han følte sig ved at hjælpe til ved dette folks genoprejsning, sagde hende, hvor vigtig en part, hun havde i dette storartede fremtidsværk, hun, hvis mod og livskraft allerede i så mange år havde været hans trøst og hans støtte.

Fru Caroline havde læst brevet; hun lod det ligge åbent på bordet foran sig, atter fæstede hun sit stive blik ved lampen; men på én gang løftede hun hovedet, hendes øjne gled rundt i stuen og hvilede en stund på hver en af de planer og studier, der dækkede væggene. Pavillonen til "Det Forenede"s direktør i Beirut var nu bygget midt imellem uhyre store magasiner. Ved Karmelbjergets fod i det vilde bjergpas med de vældige, sammenstyrtede stenblokke vrimlede nu en arbejdsom, stedse voksende arbejderflok. I Taurus forandrede nivelleringen, gennemskæringen egnens profil, udvidede synskredsen, åbnede handelen nye veje. Og her, lige foran hende hang en plan, naglet til muren med fire søm; en ny verden derovre i det fjerne land steg frem for hendes øje, mens det hvilede på det

hvide papir med de lige streger og de svage vandfarver. Hun så Beiruts terrasseformede haver, Libanons dale med de store olivenskove, med morbærtræerne, så sletterne omkring Aleppo og Antiochia, så de vidtstrakte, bugnende frugthaver.

Hun så sin broder og sig selv i stadig bevægelse gennem dette mageløse land, hvis utallige, uberegnelige rigdomme gik til grunde her, uden veje, uden samfærdsel, uden handel og fabriksdrift, i dovenskab og uvidenhed. Men nu fik alt liv derovre, nu steg alle de nye safter op; hun så, hun hørte, hvor maskinerne arbejdede, hun så arbejderne ile rundt på værkstederne, hun forstod, at denne gamle, hensovede verden endelig var vågnet, og i færd med at genfødes.

Og pludselig trængte den tanke ind på hende: penge er den gødning, op af hvis frugtbargivende skød fremtidens menneskehed må vokse. Hun mindedes sætninger, Saccard havde udtalt, stumper af hans teorier angående spekulationen. Hun huskede, han havde sagt, at uden den var alle store, frugtbringende foretagender utænkelige. Hvis hendes broder sad derovre og frydede sig over sin sejr, over livet på arbejdspladserne og i minerne, over de bygninger, der steg frem af jorden, var det ene og alene, fordi guldet regnede ned i bankens kasse her i Paris, det var de usle, fordærvelige penge, der i spilleraseriet flød ind.

Altså blev denne gift skaberen af livet derovre, den gjorde tjeneste som muldjord i haven, den gødede det store værk, som skulle bringe to verdensdele nærmere til hinanden og sprede fred og velvære mellem mange folkeslag. Hun havde forbandet mammon før, nu faldt hun hen i rædselsslagen beundring. Penge, og kun penge, ejer magt til at sløjfe bjerge, udtørre have,

gøre jorden beboelig for menneskene, hvis arbejde de letter, og som til sidst kun behøver at passe maskinerne. Penge var kilden til alt godt, på samme tid som de var alt det ondes ophav. Og hun vidste hverken ud eller ind, var rystet i sit væsens grundvold, men rejse bort, det ville hun ikke mere, nu, da sejren var vis i Orienten, og kampen ikke var udfægtet her i Paris; dog kunne hun endnu ikke med ro tænke på at gense Saccard, hendes hjerte blødte ved tanken om hans forræderi.

Hun rejste sig fra skrivebordet, gik hen til vinduet og støttede sin pande mod ruden. Der var ganske mørkt derinde i Beauvillierslyst, kun et eneste lys sås i det værelse, hvor grevinden og hendes datter sad ved deres håndarbejde. Hun skelnede gennem det klare, hvide gardin moderens fine profil, så hende bøjet over et eller andet klædningsstykke, der trængte til at stoppes eller lappes, mens Alice malede en af de akvareller, hun lavede i dusinvis, og som hun i al hemmelighed solgte.

Der var hændet dem en ulykke. Deres hest var blevet halt, og i fjorten dage havde de nu måttet sidde hjemme – de *ville* ikke gå ud til fods og turde ikke vove at leje en vogn.

Men i alt deres elendige pineri skinnede en håbets stråle, der holdt dem oppe, indgød dem mod og styrkede dem. "Universalbanken"s aktier steg bestandigt, de indbragte allerede damerne en temmelig stor sum, og den dag, da de atter ville sælge dem, når kursen var gået endnu mere i vejret, ville de være hjulpet ud af al nød og trang. Grevinden drømte om en virkelig ny kjole, om de fire middagsselskaber, hun hver måned ville give, uden derfor at være på vand og brød resten af tiden. Alice smilede ikke mere med påtagen ligegyldighed, når moderen talte om giftermål; hun lyttede til hendes ord med

tilbagetrængt bevægelse, begyndte at tro, at denne store begivenhed ikke mere hørte til umulighederne, at hun måske også en dag kunne komme til at leve sammen med en ægtefælle, omgivet af en børneflok.

Fra den lille lampe derinde hos de to kvinder bredte sig en sælsom fred, der lindrende lagde sig om Carolines hjerte, hun rørtes ved at mindes, at her var det atter penge, nej, kun håbet om at komme i besiddelse af dem, der lyste op i disse ulykkelige skabningers tilværelse. Mon de ikke ville velsigne ham, der gjorde dem rige? Mon han ikke i deres øjne ville synes god og stor? Altså går godheden ikke helt til grunde, selv hos de allerværste, de har altid en eller anden, som de øver barmhjertighed imod, der er altid en eller flere stemmer, som priser den onde, midt i mængdens forbandelse.

Denne betragtning bragte hende til at huske på arbejdsanstalten, stiftelsen for de fortabte børn. Den foregående dag havde Saccard ladet hende uddele legetøj og sukkergodt i anledning af en mærkedag, og hun måtte smile ved at tænke på børnenes larmende glæde.

I den sidste måned havde Victor forbedret sig en smule; hun havde hos fyrstinde Orviedo læst hans vidnesbyrd. To gange om ugen var hun hos den fornemme dame for at tale om stiftelsen og dens tarv. Nu undrede hun sig over, at hun rent havde glemt Victor, da hun i sin fortvivlelse ville kaste alt fra sig og rejse bort. Hvor kunne hun forlade ham, lade denne kærlighedsgerning ligge halvgjort? En underlig selvopgivelse, en strøm af guddommelig tålsomhed steg op i hende, bragte hendes hjerte til at svulme af usigelig mildhed, mens hun stod

dér og stirrede på det svage lille lys, der skinnede som en stjerne gennem de mørke træer i Beauvillierslysts have.

Da fru Caroline atter ville sætte sig ved sit bord, gøs hun let. Hvad var det? Frøs hun? Og dette fik hende til at smile; hun var jo ellers så stolt af at være så lidt kuldskær, at kunne undvære ild i kaminen vinteren igennem. Nu ville hun da alligevel lægge et stykke brænde på ilden, der imidlertid var gået ud, og som hun fik lyst til selv at tænde igen uden at ringe på tjeneren. Det var slet ikke noget let arbejde; hun havde ikke pindebrænde, men måtte hjælpe sig med gamle aviser, som hun stak ild i en efter en, indtil de store favnestykker endelig flammede op. Hun lå på knæ foran kaminen og lo ved sig selv. Så var da atter hendes store sorg forsvundet, anfaldet var overstået, atter havde håbet sejret.

Hvad var det egentlig, hun håbede og ventede? Vidste hun det selv? Det var vel det evig ukendte, det evig skjulte, der ligger ude i fremtiden, ved livets slutning! Leve, det var nok, livet ville selv læge de sår, som livet voldte. Hun mindedes alle sin tilværelses nederlag, sit glædeløse ægteskab, sin elendighed her i Paris; hun huskede, hvad hun havde lidt, da han svigtede hende, den eneste mand, hun havde elsket, og efter hvert et sammenbrud genfandt hun sit ukuelige livsmod, sin uvisnelige livsglæde, der hjalp hende på fode midt i ruinerne. Atter var alt ramlet sammen for hende. Hun kunne ikke agte den mand, hun var bundet til, hun måtte væmmes ved hans afskyelige fortid, men hun betragtede den, som fromme kvinder betragter de modbydelige sår, de hver dag forbinder, skønt de ved, at helbredelse er umulig. Hun ville lade alt blive, som det var, uagtet hun vidste, han var troløs imod hende, ja, hun ville ikke

engang prøve at rive ham fra den anden. Hun ville vedblive at leve her i denne pustende og stønnende spekulationsiver, under stadig, uophørlig ængstelse for et sammenstød, hvor hendes elskede broder kunne miste både liv og ære. Og alt dette til trods stod hun næsten ubekymret, med løftet pande så hun fremtiden i møde, hendes krigernatur nød kampen og dens strabadser. Hvorfor? Det kunne hun ikke forklare – for ingenting, vel alene for den glæde, det er at være til. Hendes broder havde jo alle dage kaldt hende det uovervindelige håb.

Da Saccard endelig kom hjem, traf han fru Caroline i skriveri til op over begge øren; hendes faste hånd løb rask hen over arkene; afhandlingen om de orientalske jernbaner skred rask frem. Hun så op fra papiret, smilede fredsommeligt til den indtrædende, mens han trykkede et let, venskabeligt kys på den hvide hårfylde.

"Har De haft meget at løbe om i dag, kære ven?"

"Å ja, det er nær ved at blive for meget af det gode! I dag har jeg været hos indenrigsministeren, så fik jeg fat i Huret, så igen hos Hans Excellence, der kun havde én sekretær; nå, jeg fik da sat det igennem, jeg ville."

Fra det øjeblik, han havde sagt farvel til baronessen, havde han ikke været i ro et minut, havde, som han plejede, faret om og udrettet det utrolige i sin mageløse forretningsiver. Hun gav ham brevet fra Hamelin, og han var naturligvis henrykt over det; hun betragtede ham, mens han udbredte sig i begejstring over deres store værk, og lovede sig selv at passe lidt mere på ham for fremtiden; hun kunne da måske hindre ham i at begå en del galskaber. Men det lykkedes hende ikke at være streng imod ham.

"Deres søn var her før; han havde en indbydelse til Dem til middag hos fru Jeumont."

"Men hun har jo skrevet til mig," udbrød Saccard. "Jeg har helt glemt at sige Dem, at jeg havde i sinde at gå derhen i dag … Å, jeg er egentlig ked af det, jeg er dødtræt!"

Og så gik han efter igen at have kysset det hvide hår. Hun satte sig til sit arbejde med sit sædvanlige fornøjede smil. Hun var og blev jo hans veninde, og hun rødmede over sin skinsyge; hun syntes, den tilsmudsede deres forhold endnu mere. Hun *ville* være overlegen, ville føle sig hævet over kærlighedens selviskhed. Det kom jo ikke hende ved; hun holdt jo alligevel af ham med hele sit store, tapre hjerte. Det var en kærlighedens triumf! Denne Saccard, denne bandit af en forløben pengemand, der blev elsket så helt og så fuldt ud af denne gode kvinde, fordi hun så ham med kraft og mod skabe en verden, genopvække de døde til liv!

8

Den 1. april 1867 åbnedes verdensudstillingen med glimrende fester, med en sejrspragt, der var uden sidestykke.

Det var begyndelsen til kejserdømmets glansperiode, der skulle omdanne Paris til et kæmpemæssigt hotel, et hotel med flag og vimpler, med sang og spil, hvor man levede højt og gjorde sig til gode i alle værelserne, fra kvist til kælder. Aldrig havde nogen regering indbudt nationerne til et sådant frådsegilde. Fra alle verdens fire hjørner vandrede en lang række konger og kejsere til Tuilerierne, der flammede i strålende eventyrpragt.

Det var på samme tidspunkt, fjorten dage senere, at Saccard indviede den pragtfulde ejendom, han havde ladet opføre til "Universalbanken". På et halvt år var den blevet fuldendt. Dag og nat havde man arbejdet, ikke et minut var spildt, og dette vidunder, som kun kunne fuldføres i Paris, stod nu fiks og færdigt; facaden bredte sig, overlæsset med ornamenter, i en stil, der mindede både om café og tempel, og hvis pragt bragte de forbigående til at stå stille.

Indvendigt var det lige så overdådigt; kassernes millioner rullede ned ad væggene. En bred hovedtrappe førte op til den sal, hvor bestyrelsen trådte sammen; salen selv var rød, dekoreret med guld, noget i retning af en operasal. Overalt draperier, tæpper og stoffer; kontorer, indrettede med overvældende luksus og pralende bram.

I kælderetagen var de indmurede pengeskabe, store, umådelige som ovne, bag tykke spejlglasruder, hvorigennem

publikum kunne betragte dem som tønderne i eventyrene, hvor feerne gemmer deres uhyre skatte.

Og de fremmede folkeslag med deres fyrster og konger kunne drage forbi og se på det; alting var i orden, de måtte komme når som helst, det ny slot stod og ventede på at blænde dem, at fange dem ind, en efter en i denne guldsnare, der flammede i solens skær.

I sit kontor formeligt tronede Saccard. Han havde fået det møbleret i rokokostil, træet forgyldt, betrækket presset fløjl.

Alter var kontorpersonalet blevet forøget: nu var der over 400 kontorfolk, og over hele denne hær befalede Saccard som en elsket tyran, alle med glæde blindt adlød; for han viste sig yderst flot med hensyn til gratifikationer. Skønt han kun havde titel af direktør, var det ham, der styrede det hele. Han havde meget mere at sige end både formand og bestyrelsesråd, der kun stadfæstede hans ordrer.

Derfor levede fru Caroline også i en evig uro, anstrengte sig stadig for at udforske hans hensigter og krydse hans planer, hvis det gjordes nødvendigt. Hun havde haft meget imod denne nye indretning, der efter hendes mening var alt for prægtig, uden at hun dog helt ud kunne sige, at den var overflødig, for hun havde selv indrømmet, at banken måtte have rummeligere lokaler; i det mindste havde dette været hendes overbevisning, da hun havde fuld tillid til Saccard og gjorde nar ad broderens forsigtighed og ængstelighed. Men hun havde højt og lydeligt sagt Saccard, at hun ikke bifaldt al den pragt, og at huset derved mistede sit strengt hæderlige, sit højtidelige alvorspræg. Hvad måtte dets kunder tænke, der var vant til den klosterlige beskedenhed, til det dæmpede halvlys, der havde hersket i Rue

Saint-Lazare, når de kom ind i Rue de Londres, i de høje, lyse, pralende lokaler? Hvortil Saccard svarede, at de ville blive overvældede af respekt og beundring, at de, der kom med fem francs, ville skynde sig at trække ti op af lommen, sådan tillid ville denne pragtfulde bolig indgyde dem. Og det var ham, der med sit effektjageri fik ret.

Den nye bankbygning gjorde kolossal lykke, overtraf i virkning Jantrous allermest skrigende reklamer. Små skikkelige, gudfrygtige borgermænd fra stille, fredsommelige gader, fattige, luvslidte præstemænd, der lige var kommet ind fra landet, stod og gabede op ad huset i vild henrykkelse over at sætte deres penge i en sådan pragtanstalt.

Det var ganske naturligt en stadig bekymring for fru Caroline, at hun ikke kunne være i nærheden af forretningen og passe på. Hun fik kun sjældent lov at sætte sine ben i bankens nye lokaler og måtte altid have en eller anden gyldig grund til sine besøg.

Nu levede hun ensomt i sin broders store tegnestue og så kun om aftenen Saccard. Han havde beholdt sin gamle lejlighed, men hele stueetagen stod aflåset, ligeså kontorerne på første sal; og fyrstinden, der egentlig var ret glad over at være fri for den i hendes øjne forargelige trafik, gjorde intet skridt for at finde nye lejere til sine ledige lejligheder.

Huset var altså tomt; hvert skridt gav genlyd som i en gravhvælving. Caroline hørte ikke mere gennem løfterne den stadige klirren af penge; nu var der stilhed bag de tillukkede kasseluger, og dagen forekom hende uendelig lang og ensformig.

Imidlertid arbejdede hun meget; hendes broder sendte hende stadig nye opgaver fra Lilleasien. Men undertiden, når hun således sad bøjet over sit skriveri, kunne hun holde inde, løfte hovedet og lytte i ængstelig spænding: ikke en lyd, ikke et pust, kun dødsstilhed steg op fra de store mørke, tomme rum, og da løb en kuldegysen gennem hendes legeme, hun glemte al sin sunde fornuft i et øjebliks ængstelse. Hvad mon han nu havde for henne i Rue de Londres? Mon ikke netop i dette minut den sprække, den læk åbenbarede sig, der ville drage hele skibet til bunds i afgrunden?

Man begyndte så småt at tale om en ny kapitalforøgelse, som Saccard påtænkte. Han ville have 150 millioner i stedet for 100. Det var netop på dette tidspunkt, at Paris og hele Frankrig blev grebet af spekulationsfeber, fremkaldt af de uhyre store byggeforetagender og den vældige omsætning, der i denne kejserdømmets blomstringsperiode forvandlede verdensstaden.

Alle ville være med i spillet; enhver satte sin formue ind på det grønne tæppe i håb om at få den fordoblet og strø den ud med vanvittig ødselhed. Flagene og bannerne derude på udstillingen smældede i vinden, musikken og illuminationerne fra Champ-de-Mars, menneskemassen, der fra alle fremmede lande bølgede gennem Paris' gader, berusede folk aldeles, så de drømte om uudtømmelig rigdom og eneherredømme over hele verden. Og vanviddet flammede op i de lyse aftener, i den uhyre, festsmykkede stad, mens man sad til bords i eksotiske restauranter, der var forvandlet til en markedsplads, hvor alle livets glæder blev falbudt under åben himmel. Alle blev revet

med i denne de store dødsdømte stæders grådige, glædedrukne afsindighed.

Og Saccard, der nu en gang var i besiddelse af stimandens snedighed, lugtede så tydeligt, hvad klokken var slået, lugtede, at alle disse mennesker havde en uimodståelig trang til at kaste deres penge ud for alle vinde, til at tømme deres lommer; derfor fordoblede han den sum, der på husets budget var bestemt til reklamer, og ansporede hver evige dag Jantrou, ophidsede ham til nye opfindelser, der kunne drage alles øjne hen på "Universalbanken". Siden udstillingens åbning strømmede pressen over af artikler, der hævede denne udmærkede forretning til skyerne.

Hver morgen regnede det ned med ros, hver morgen kimede så det ene blad, så det andet; nu var der en ganske mærkelig "dagsbegivenhed", en historie om en dame, der havde glemt 100 aktier i en droske; nu et brudstykke af en rejse i Lilleasien, hvor der blandt andet meddeltes, at Napoleon den Store havde forudsagt bankhusets grundlæggelse; så en "leder", hvori der anstilledes betragtninger over "Universalbanken"s indflydelse på det orientalske spørgsmåls snarlige løsning, for ikke at tale om de stadige notitser i finansbladene, der alle var indrullerede og marcherede frem i mønsterværdig orden og blindt lystrede direktørens mindste vink. Jantrou havde fundet på at slutte en årlig overenskomst mod småbladene, der forpligtede sig til daglig at overlade ham en spalte, og han benyttede denne spalte med en utrolig dygtighed, en opfindsomhed og en fantasi, der gik så vidt, at han angreb sit eget hus for senere med så megen større glans at kunne udbasunere dets sejr over enhver modstand. Den omtalte pjece var nylig i en million eksemplarer

blevet spredt ud over hele den civiliserede verden. Den nye reklame var også i gang; den, der under påskud af at levere en børsberetning til provinsaviserne gjorde sig til enehersker på markedet i alle de større byer.

Hans eget blad, "Håbet", var under hans snilde ledelse blevet et vigtigt politisk organ. Det havde bragt en række artikler om forordningen af 19. januar, hvorved adresser afløstes af retten til forespørgsler – atter et skridt mod frihed, atter en indrømmelse af kejseren. Saccard stod bagved artiklerne; han angreb endnu ikke åbenlyst broderen, der stadig var minister og af sin magtkærlighed nu fandt sig i at forsvare alt, hvad han før havde fordømt, men man mærkede nok, at han stod på spring, vogtede på den falske stilling, Rougon befandt sig i; Hans Excellence stod jo i Kammeret, klemt inde mellem det moderate og det klerikale parti, der havde sluttet sig til ultrabonapartisterne mod det liberale kejserdømme. I "Håbet" kunne man allerede mellem linjerne læse, at bladet var ved at hejse sit gamle flag og give sig til at forsvare katolikkernes sag, for artiklerne flød over af bitterhed mod ministerens foranstaltninger. Når "Håbet" sluttede sig til oppositionen, ville det vinde i popularitet, og "Universalbanken"s navn ville flyve ud over både Frankrig og den ganske verden.

Dette rygte om en ny kapitalforøgelse, der kom op midt i denne voldsomt tiltagende omtale, på dette bevægede tidspunkt, der var modent for al slags vanvid, måtte rive selv de fornuftigste med. Fra de fattige hjem til de fornemme palæer, fra portnerens bolig til hertugindens sale bredte ophidselsen sig; begejstringen blev til blind, krigslysten tro. Man opregnede alle de store ting, denne bank allerede havde fået udrettet, talte

om dens første glimrende resultater, om det uventet høje aktieudbytte, som intet andet selskab så hurtigt havde været i stand til at give sine aktionærer. Der taltes om den geniale idé, dannelsen af "Det forenede Dampskibsselskab" havde vist sig at være; et kompagni, hvis aktier allerede havde 100 francs præmie; og nu Karmelbjergets sølvmine, hvis udbytte simpelthen grænsede til det vidunderlige; ja, det var rent ud et mirakel, blev der sagt fra prækestolen i Notre Dame. Desuden var der dannet et nyt selskab for at udnytte store, nyopdagede kullejer, et andet for at drive hugsten af Libanons umådelige skove, en tyrkisk nationalbank var grundlagt i Konstantinopel, og den stod fast som en klippe.

Ikke et nederlag. Sejr på sejr, voksende held over alt, hvad huset rørte ved, en hel samling lykkelige foretagender dannede en urokkelig grundvold for fremtidige operationer og retfærdiggjorde i fuldeste mål denne hastige kapitalforøgelse. Og disse ophidsede hjerner drømte om fremtiden, om en fremtid så vrimlende fuld af endnu større foretagender, at bekendtgørelsen af den ny emission straks måtte slå an hos alle.

Der gik de utroligste rygter og historier om bankens planer, både på Børsen og i selskabslivet, men hvad der vakte mere opsigt end alt andet, det var dannelsen af det orientalske jernbaneselskab; det opflammede både store og små, damerne tog sig især med iver af sagen og talte om den med usigelig begejstring. I kabinetternes dæmpede lys, ved store middage, bag duftende blomsterborde, når man sent på aftenen sad sammen ved en kop te, ja selv i alkoverne lød blide, indsmigrende stemmer, altid med samme omkvæd: "Men, kæreste, har De ingen aktier i "Universalbanken"? Hvad tænker

De på? Skynd Dem endelig at få, få bare så mange, som det er muligt, ellers kan man jo slet ikke have med Dem at bestille!"

Det var et formeligt korstog, der organiseredes; det var Asiens erobring, sagde de, som de gamle korsfarere under Peter Eremit og Ludvig den Hellige ikke havde kunnet fuldføre, og som Frankrigs kvinder nu ville forsøge ved hjælp af deres små silkepunge med guldstykker. Alle lod de, som om de var fuldkommen inde i sagerne, brugte tekniske udtryk som "Moderlinjen", der skulle åbnes først fra Brussa til Beirut over Angora og Aleppo; derefter linjen fra Smyrna og Angora, så Trapezuntlinjen over Erzeroum og Sivas, til sidst linjen fra Damaskus til Beirut. Og her smilede de polisk, hviskede sammen, lod sig forstå med, at der muligvis var endnu en linje, å, men først meget senere, en linje fra Beirut til Jerusalem over landets ældgamle byer; nå, og så var det jo tænkeligt, at man fra Jerusalem kunne nå Port Said og Alexandria. Man ville slet ikke tale om, at Bagdad jo lå lige i nærheden af Damaskus, og at åbne en sidelinje til denne by var at bane vej lige ind i Persien, Indien. Kina! Deres smukke læber fremtryllede kaliffernes svundne skatte som i et vidunderligt tusind og en nats eventyr! Guld og ædelsten regnede ned i bankens store kasser, mens røgelsen steg op fra Karmelbjergets top, alt på en fin, yndig baggrund af bibelske sagn, der kastede et skær af fromhed over selve begærligheden efter vinding. Edens have blev erobret, den hellige grav blev revet ud af de vantros hænder, og den kristne religion løftede sejrende sit banner ved menneskehedens vugge!

Her holdt de nydelige spåkoner inde, ville ikke sige mere, men deres øjne strålede ved tanken om den dyre hemmelighed,

de bar på. Ak, måske ville den dejlige drøm aldrig blive virkelighed, måske ville den komme som et lynslag: Jerusalem udfriet af tyrkernes hænder, overgivet til paven, med Syrien til kongerige, Hans Helligheds budget udredet af en bank, "Den hellige Gravs Skatkammer", hvilket hævede ham over alle mulige politiske uroligheder, så at Kristi statholder på Jorden, befriet fra bånd og tvinge, atter kunne optræde med sin gamle myndighed, beherske verden fra selve det bjerg, hvor Frelseren opgav ånden.

Når Saccard nu ville arbejde om morgenen, var han nødt til at nægte sig hjemme; for det var en sand belejring af det pragtfulde rokokoværelse, et helt hof, der myldrede ind: der kom spytslikkere, forretningsmænd, ansøgere; en tilbedelse og et tiggeri, der hverken havde ende eller begyndelse, stimlede sammen udenfor den almægtige mands dør.

En morgen i særdeleshed, i begyndelsen af juli, var han ubarmhjertig. Mens forværelset var pakfuldt af en menneskemasse, der til trods for tjenerens besked, at herren ikke tog imod nogen som helst, alligevel blev stående og ventede, sad Saccard bag sin aflåsede dør sammen med to af sine kontorchefer; han lagde sidste hånd på planen til den ny emission. Efter at have undersøgt, flere nye forslag, bestemte han sig for et, der ordnede emissionen således, at alle de andre aktier, på hvilke kun 125 francs var betalt, indbetaltes. Men dette forslag fordrede megen eftertanke; der var flere temmelig betydelige huller at stoppe, vanskeligheder at overvinde, hvilket gjorde Saccard nervøs. Stemmerne derude i forværelset irriterede ham. Disse mennesker, der lå på maven for ham, al denne krybende hyldest, han modtog, og som han plejede at

finde sig i nok så godmodigt, fyldte ham i dette øjeblik med ringeagt for hele Paris, og da Déjoie, der i dag passede døren, tillod sig at komme listende ind ad en anden vej, modtog han ham med et rasende udbrud:

"Hvad satan skal dette sige! Jeg har jo sagt, jeg vil ikke se et menneske! Hører De – – så – dér står min stok, tag den, stil Dem op ved døren og lad den kyse dem, så får jeg måske fred så længe."

Déjoie vovede at gøre indsigelse mod sin strenge herre.

"Ja, bankdirektøren må ikke tage mig det fortrydeligt op, men det var grevinde Beauvilliers – hun bad mig så indstændigt høre, om hun ikke kunne komme til at tale med herren … og da herren jo plejer at være så forekommende mod Hendes Nåde … Så …"

"Å, bed Hendes Nåde gå ad Hekkenfeldt til med hele resten!" skreg Saccard stadig rasende.

Men straks kom han på andre tanker; han slog ud med hånden, og nu lød det med halvkvalt stemme: "Så lad hende alligevel slippe ind; jeg kan jo aldrig have fred her … men ad den lille dør, ellers får jeg hele sværmen på halsen."

Saccard modtog grevinden temmelig kort, selv Alice, der fulgte med moderen, afvæbnede ham ikke. Han havde bedt sine to kontorchefer gå, havde kun én tanke: blive færdig med damerne og atter tage fat på forretningerne.

"Turde jeg bede grevinden fatte Dem i korthed. Jeg er i dag aldeles overlæsset af travlhed."

Den fornemme dame så forbavset på Saccard. Hun var vant til altid at give sig god tid, og med en detroniseret dronnings

bedrøvelige stemme kom ordene langsomt over hendes blege læber.

"Hvis jeg kommer hr. bankdirektøren til ulejlighed …"

Han måtte nu pege på to stole, og den unge pige, der var modigere end den gamle dame, tog først plads, mens moderen vedblev:

"Jeg kom for at bede Dem give mig et råd … Jeg er i den pinligste forlegenhed; jeg føler, at jeg umuligt alene kan tage en beslutning …"

Og hun mindede ham om, at hun ved bankens grundlæggelse havde taget 100 aktier, der nu udgjorde 400 aktier, med en indbetaling af 87.000 francs, præmierne indbefattede. Foruden de 20.000, hun havde sammensparet, havde hun måttet låne 70.000 på sin gård "Aublets".

"Nu har jeg fundet en køber til denne ejendom, og da der tales om en ny emission, kunne jeg jo sætte alt, hvad jeg får, min hele formue, i Deres forretning."

Saccards ansigt opklaredes; disse to stakkels damers blinde tillidsfuldhed rørte ham, det smigrede ham at se to så aristokratiske personer sidde ængstelige og ydmyge her i hans kontor.

Hurtigt forklarede han dem sagen.

"Ja, ganske rigtigt … en ny emission er nær forestående; jeg er ved at organisere alt dertil hørende … Aktien bliver på 850 francs med præmien … altså siger vi, at De har 400 aktier. De får således 200 nye, der fordrer en indbetaling stor 170.000 francs. Men så er også alt indbetalt, og De er i besiddelse af 600 aktier; De skylder ikke en skilling på dem."

De forstod ham ikke, han måtte forklare dem denne operation; og de blev siddende, så bevægede, at de blev en skygge blegere end sædvanligt ved tanken om det dristige kup, de ville vove.

"Ja, summen er omtrent, hvad der bydes mig for vor landejendom … 240.000 francs skal jeg have for "Les Aublets", der før var det dobbelte værd. Når jeg altså har betalt vor gæld, vil jeg jo kunne tage aktierne på de betingelser, De stiller … Men, å Gud i Himlen … Jeg synes, den tanke er så rædselsfuld! Således at sætte alt, hele vor tilværelse, ind på et eneste kort!"

Og hun sad dér med skælvende hænder, sagde ingenting, mens hun tænkte på dette mærkelige foretagende, i hvilket hun først havde sat sine sparepenge, så 70.000 francs, der ikke tilhørte hende, og som nu skulle opsluge hendes ejendom. Hendes medfødte agtelse for "jordegods", for mark og eng og skov, hendes angst og modbydelighed for forretninger og handel, dette erhverv, som egentlig slet ikke var passende for folk af hendes stand, overvældede hende i dette skæbnesvangre øjeblik. Stum og stille sad datteren med de lyse, klare øjne stift fæstede på moderens forpinte ansigt.

Saccard smilede opmuntrende.

"Naturligvis må De intet gøre uden fuld tillid til os og vort hus … Men Deres Nåde kan jo ikke være uimodtagelig for tallenes magt. Tænk Dem om, og De vil sikkert indse, at her bør De ikke nøle … Forudsat, De indvilliger i at foretage den nævnte operation, kommer De altså i besiddelse af 600 aktier, De er fri og frank, og De har indbetalt 257.000 francs. Nu er kursen som bekendt noget som 1300 francs, altså har De allerede tre gange så meget, som De vovede … Og vær De kun rolig, vi stiger nok

endnu mere efter den ny emission! Jeg kan godt love Dem en million, inden året er omme."

"Å, moder!" brød Alice ud i et uvilkårligt suk.

En million! Det betød for dem ejendommen i Rue Saint-Lazare frigjort for hypoteker, fra al fattigdommens elendighed og forfald! Deres husførelse sat på en standsmæssig fod, så at de ikke mere skulle lide al den pine, der er over mennesker, som holder vogn og ikke har det tørre brød i huset. Datteren kunne endelig få en ordentlig medgift og blive gift, få børn, nyde den lykke, som ikke nægtedes den usleste tiggerkvinde på gaden! Sønnen, der ikke tålte klimaet i Rom, kunne komme hjem, leve, som det passede sig for hans navn, indtil han en dag kunne komme til at virke for den store sag, der indtil dato havde fordret så såre lidet af ham. Moderen kunne atter færdes i sin kreds, kunne betale sin kusk, skulle ikke mere sulte sig om hverdagen, fordi hun om søndagen havde spist en ret mad mere end sædvanlig.

Denne million flammede for deres trætte øjne med blændende glans. Grevinden var overbevist; hun vendte sig om mod datteren for at høre hendes mening, få hendes samtykke:

"Nå, Alice, hvad siger du?"

Men den unge pige sagde intet mere, langsomt slog hun øjnene ned uden at svare.

"Det er sandt, jeg glemte, du har sagt, at jeg skulle råde," sagde moderen, der nu smilede. "Men jeg ved jo, hvor modig og tapper du er, jeg ved jo også, hvad du håber …"

Og hun vendte sig til Saccard:

"Ja, hr. bankdirektør, man hører kun ros over Dem, hvor man så vender sig … Overalt fortælles der om Deres store og gode

gerninger. Ikke alene fyrstinde Orviedo, nej, alle mine bekendte er begejstrede over Deres værk. Og mange af mine veninder er skinsyge på mig, fordi jeg er en af Deres første aktionærer, og hvis man kunne tro Dem, skulle man sælge sine sengeklæder for at sætte pengene hos Dem."

Og hun tilføjede blidt spøgende:

"Jeg synes undertiden, De spænder buen en smule for stærkt, men det kommer måske af, at jeg ikke er ung mere; min datter derimod hører til Deres ivrigste beundrere. Hun tror så fast på Deres mission og taler Deres sag allevegne."

Saccard kastede et blik på Alice, og hun så i dette øjeblik så glad ud, hendes ansigt strålede af så ubetinget en tillid, at han fandt hende smuk til trods for den blege hudfarve og den lange, tynde hals. Tanken om at gøre disse to mennesker lykkelige varmede hans hjerte, han følte sig stor og god.

"Å ja," sagde Alice sagte, "jeg synes, det er så ophøjet en tanke at erobre det fjerne land – det vil være begyndelsen til en ny æra under korsets strålende tegn …"

Dette var hemmeligheden, den, ingen talte om, og hun dæmpede mere end sædvanlig sin stemme, der blev borte i en henrykt mumlen.

Han løftede også hånden, tyssede venskabeligt på hende, for han tålte ikke, at der i hans påhør ligefrem gjordes hentydninger til det store, hemmelige mål, han tilstræbte. Men hans miner sagde, at hun havde aldeles ret i at håbe, kun måtte der ikke tales om den ting. I helligdommen svingedes røgelseskarrene kun af nogle indviede hænder.

Efter en rørt tavshed rejste grevinden sig endelig. "Altså har De mit ord, hr. bankdirektør! Jeg skriver endnu i dag til min

sagfører, at jeg modtager det omtalte bud. Vorherre forlade mig, hvis jeg her fejler!"

Saccard havde rejst sig; med højtidelig, rørt mine erklærede han:

"Det er Vorherre selv, der leder Deres Nåde, det er jeg overbevist om."

Og da han fulgte dem ud i gangen for at undgå stimlen i forværelset, mødte han Déjoie, der listede rundt og så flov ud.

"Nå, hvad er der nu igen? Der er vel ikke flere, som skal prakkes mig på?"

"Nej, hr. bankdirektør, nej, men det var bare mig, der ville bede om et råd … Det var for mig selv …"

Og han vendte og drejede sig så behændigt, at Saccard uden at vide af det atter stod i sit kabinet, mens Déjoie spærrede døren ud til gangen, forresten med den største ærbødighed i lader og miner.

"For Dem selv – å, ja, det er jo sandt. De er også aktionær – nå, så tag så meget, De kan få, sælg Deres sidste skjorte, hvis De ingen penge har! Andet råd giver jeg ikke, men det er et venneråd, stol De på det."

"Nej, hr. bankdirektør, jeg tør sandelig ikke gabe så højt … Vi er ikke så ærgerrige, min datter og jeg … I begyndelsen så tog jeg otte aktier for de 4000 francs, min kone havde sparet sammen, og jeg har ikke flere end de samme otte; for, ikke sandt, ved de to nye emissioner, da kapitalen fordobledes, da havde vi ingen penge og kunne ikke tage de aktier, der blev budt os … Nej, det var ikke det, jeg ville tale om, nej, man skal ikke være så nærig. Så ville jeg bare uden fortrydelse spørge herren, om herren mener, jeg skal sælge mine papirer?"

"Hvad for noget, menneske! Sælge! Sagde De sælge?"

Så udbredte Déjoie sig da med mange omsvøb, og ad mange omveje lykkedes det ham at forklare sin stilling. Hans otte aktier med den nuværende kurs – 1300 francs – var 10.400 francs værd. Altså kunne han mageligt give Nathalie de gode i medgift, som æskefabrikanten forlangte. Men ved denne stadige stigen var Déjoies begærlighed vågnet, og større og større blev hans lyst til selv at få en del af kagen, en lille årlig rente på 600 francs, som kunne hjælpe ham, når han en gang blev gammel. Men hertil krævedes en kapital på 12.000 foruden de 6000, som datteren skulle have, hvilket tilsammen ville udgøre en sum på 18.000 francs, og noget så umådeligt turde han ikke engang håbe nogensinde at komme i besiddelse af; for han havde regnet ud, at kursen så måtte nå 2300 francs.

"Og så kan herren da vel nok selv indse, at hvis de ikke går mere i vejret, så vil jeg hellere holde op, mens legen er god, og ikke risikere Nathalies lykke, som er det vigtigste for mig … Men hvis de stiger, er det jo på den anden side grumme kreperende at skille sig af med de gode papirer."

Saccard brød løs:

"Hør, min gode mand, De er rent ud sagt et fæ! … Tror De, vi har i sinde at stoppe op ved usle 1300? Ser De mig sælge? Vær De bare rolig, De skal nok få deres 18.000 francs, det svarer jeg Dem for. Og se så, De kommer afsted, og det i en lynende fart, og vov ikke på at slippe flere idioter herind i dag. Sig, jeg er gået ud!"

Da Saccard igen blev alene, kaldte han sine to kontorchefer ind for i fred at ordne det nødvendige til den ny emission. Man bestemte, at en ny ekstraordinær generalforsamling skulle

indkaldes til august i anledning af den omtalte kapitalforøgelse. Hamelin skulle være til stede denne gang, han ventedes hjem i slutningen af juli. Hver gang fru Caroline skrev til broderen, bad hun ham komme tilbage, stadig mere indtrængende. Midt i broderens lykke, der for hver dag blev en stedse mere fastslået kendsgerning, pintes hun af en sælsom ængstelse, følelsen af en fare, der nærmede sig, en ufattelig rædsel, som hun ikke turde tale om, og hun syntes, det var bedst, broderen kom hjem, for at han selv kunne se, hvordan sagerne stod, for nu stolede hun ikke mere på sin egen dømmekraft. Hun kendte sin magtesløshed overfor Saccard, frygtede, han skulle narre hende til at forråde den broder, hun elskede så inderligt. Mon hun ikke burde betro ham sin forbindelse med Saccard, som han i sin uskyldighed ikke anede, han, der gik gennem livet så troskyldig, uden at have øjne og øren for andet end sin videnskab og sit arbejde? Og det var hende en meget pinefuld tanke; hun gav sig til at gå i rette med sin samvittighed, der klart og tydeligt bød hende at åbenbare hele sandheden for broderen, sige ham alt, hvad hun vidste om Saccard og hans fortid, for at Hamelin kunne tage sig i agt og ikke uden videre overlade så betydelige summers forvaltning til en, der allerede havde kastet mange millioner ud af vinduet, som allerede tidligere var gået fallit og i sit fald havde knust så mange.

Men hun var ikke mere sikker på sig selv; der var tider, hvor hun syntes, hun beundrede ham til trods for alt, hvad hun vidste; hun vedblev at nære en sælsom om kærlighed til ham, skønt hun ingen agtelse havde for ham. Aldrig havde hun troet, hendes hjerte var så sammensat, aldrig havde hun i den grad følt sig svag; hun frygtede for at mangle kræfter, når der skulle

handles, og derfor var hun også meget glad over broderens hjemkomst.

Straks samme aften, Hamelin var kommet hjem, tog Saccard sig for i tegnestuen, hvor han var sikker på ikke at blive forstyrret, at forelægge ham de beslutninger, bestyrelsen skulle bifalde, forinden de blev forelagt generalforsamlingen. Men broderen og søsteren mødtes som efter fælles aftale noget forinden den fastsatte tid, og således lykkedes det dem at tale sammen under fire øjne.

Hamelin var kommet tilbage i den bedste stemning, henrykt over at have klaret den indviklede sag angående jernbaneanlæggene derude i det fjerne Orienten, hvor samfundet endnu hvilede i dovenskabens trygge søvn, og hvor alle politiske, administrative og finansielle spørgsmål ellers plejede at gå uhjælpeligt i hårdknude.

Nu var sejren vundet over hele linjen, de forberedende arbejder allerede påbegyndt, og værkstederne kunne sættes i gang overalt, så snart selskabet var dannet i Paris. Fremtiden lå for ham så lys og smuk, at fru Caroline blev ganske tavs; i den grad pinte det hende at tænke sig al denne glæde ødelagt. Hun formåede kun at fremføre nogle få ord, der røbede tvivl, og som advarede broderen mod overdreven begejstring.

Han studsede, så hende ind i øjnene. Hvad gik der mon af hende? Havde hun nogen mistænkt? Hvorfor talte hun da ikke rent ud af posen? Men hun tav, det var hende ikke muligt at fremføre noget bestemt.

Saccard, der endnu ikke havde set Hamelin, fo'r ham i møde og omfavnede ham med sin sædvanlige sydlandske overstrømmende heftighed. Og da så den anden, efter

mundtligt at have bekræftet sine sidste meddelelser, havde udviklet enkelthederne ved sin lange rejses fuldkommen lykkelige udfald, fo'r det ud af ham:

"Ja, ja, min ven, denne gang er det os, der spiller herrer over de gode parisere, vi er matadorer på pengemarkedet. Ja, jeg har også brugt mig, kan De tro; jeg har fået et brillant indfald; nu skal De selv se."

Og straks gik han over til nærmere at forklare sin plan, som gik ud på at forhøje kapitalen fra hundrede til halvanden hundrede millioner, ved at udstede hundrede tusinde nye aktier, hvorved alle af første og anden emission kunne blive fuldt dækket, han ville udbyde dem til salg for 850 francs stykket, hvorved han med de 350 francs, som kursen stod over pari, forskaffede sig en reservefond, der i forbindelse med de ved tidligere lejligheder opsparede summer ville beløbe sig til 25 millioner; det eneste, han nu manglede, var en udvej til at skaffe sig en lige så stor sum endnu for dermed at nå til de 50 millioner, som han behøvede til dækning af det først udstedte parti aktier. Men her var det da, at det "brillante indfald" skulle komme ham til hjælp; det gik ud på at opstille en kalkulatorisk opgørelse over det løbende års indtægter, hvilke efter hans beregning ikke kunne blive ringere end allermindst 36 millioner. Heraf kunne man da roligt tage de manglende 25.

"Universalbanken" ville på denne måde fra 31. december 1867 at regne have en kapital på halvanden hundrede millioner til sin rådighed i form af tre hundrede tusind fuldt indbetalte aktier. Man kunne så sætte dem i samme kurs og lade dem lyde på ihændehaveren for at lette deres omsætning på markedet. Det

skulle være slutstenen på deres triumfbue, den geniale slutningstanke.

"Ja, geniale!" udråbte han, "det er ikke for meget sagt!"

Lidt ør i hovedet havde Hamelin i mellemtiden siddet og bladet i oversigten og kigget på de opstillede talstørrelser.

"Jeg skøtter ikke synderligt om denne forhastede statusopgørelse," sagde han endelig, "husk på, at det bliver dividender, De dér kommer til at udbetale til aktionærerne, siden De jo besørger indbetalingerne selv. Man måtte da først være fuldkommen sikker på, at de opstillede summer virkelig vil komme tilstede: i modsat fald ville man med god grund kunne beskylde os for at have frembragt udbytte på kunstig måde."

Saccard blev heftig.

"Hvorledes! Jeg har jo holdt mig på den sikre side hele vejen; se selv, om jeg ikke har været ædruelig i mine beregninger. Her er nu for eksempel dampskibsselskabet og Karmelbjerget; tror De virkelig ikke, at den tyrkiske bank ville give os mere for dem, end det jeg har beregnet? De kommer lige fra stedet, bringer bud om sejr over hele linjen, siger, alt er i bedste gang overalt, og så er det Dem, der driller mig med Deres tvivl om udfaldet."

Med et smil og en håndbevægelse beroligede Hamelin sin ven. Jovist, han havde sandelig tillid nok. Kun syntes det ham heldigst, om alting gik fuldstændig korrekt.

"Han har ret," indskød fru Caroline blidt. "Hvorfor vil De presse så stærkt på? Kunne man ikke ganske roligt vente til april med denne forøgelse af kapitalen, eller, siden det lader til, at De har så stærkt brug for disse fem og tyve millioner, hvorfor da

ikke udstede aktierne til tusind eller tolv hundrede francs, så undgik De jo ganske at tage tilflugt til dette års udbytte."

Ganske betuttet betragtede Saccard hende, målløs over, at hun kunne komme med et sådant indfald.

"Ganske vist; til 1100 francs i stedet for til 850 ville de hundrede tusinde aktier netop nå at være 25 millioner værd."

"Ja, så er det hele jo ordnet," vedblev hun. "De behøver ikke at være bange for, at Deres aktionærer skal gøre modstand. De giver lige så gerne 1100 som 850."

"Det kan De have ret i; af dem kan jeg få, hvad jeg vil! Og så slås de oven i købet om at få lov til at give mere! … Nu er de aldeles gale, de rev gerne hele huset ned af bare iver for at komme af med deres penge."

Men pludselig tog han sig sammen, brød ud i voldsom protest.

"Hvad er det dog for noget visvas, De dér kommer med! Jeg *vil* nu en gang ikke forlange 1100 francs; på ingen mulig måde. Det ville virkelig være alt for tåbeligt, alt for lige ud ad landevejen. Forstår De da ikke, at ved disse kreditspørgsmål må man altid sætte folks fantasi i bevægelse. Det er jo netop genialt at tage pengene ud af deres lommer, inden de er der! Så mærker de ikke, at de giver noget ud, men bilder sig ind, vi giver dem en foræring. Og De indser da selv, hvilken kolossal virkning, der gøres ved dette anticiperede årsregnskab, disse 36 millioner, der udbasuneres! Børsen vil stå i fyr og flamme, vi når 2000, vi bliver ved at gå i vejret og standser aldrig!"

Han slog ud med hænderne, stod på tæerne; han så stor ud med armene op mod himlen, han var og blev den millionernes digter, som hverken ruin eller fallit kunne drage ned fra

skyerne. Det var hos ham noget medfødt, hans væsens kerne, denne ivrighed, denne feber, hvormed han piskede forretningerne frem, det skulle gå i strakt karriere. Han havde taget lykken med vold, havde ophidset alles begærlighed ved "Universalbanken"s lynsnare forretningsgang: tre emissioner på tre år, kapitalens spring fra 25 til 150 millioner, med en hurtighed, der tydede på uhørt held med alle hans foretagender. Og aktieudbyttet, atter spring i spring: første år intet, så ti francs, så 33 francs, så 36 millioner og aktierne fuldt indbetalte! Og alt dette var sket midt i en kunstig, fremdrevet forretningsførelse, med fingeret tegning af aktier, som konsortiet selv måtte beholde, for at man skulle tro, hele kapitalen var dækket under en opgang, der kun var en følge af børsspekulation, en opgang, der dreves til afsindighed efter enhver ny emission.

Hamelin sad stadig fordybet i undersøgelsen af forslaget; han blandede sig ikke i samtalen mellem søsteren og Saccard. Han rystede på hovedet, kom tilbage til enkelthederne.

"Ja, det kan nu ikke nytte noget, det er ikke korrekt! Denne opgørelse, før resultatet er nået … her taler jeg ikke engang om *vore* foretagender, der kan rammes af mange slags uheld som alt menneskeværk; men jeg ser opført på Sabatanis regnskab over tre tusinde aktier til en værdi af mere end to millioner. Og det står på kreditsiden, mens det burde være sat på debetsiden; Sabatani er jo kun vor stråmand. Ikke sandt, det kan vi jo tale om under fire øjne … og se nu dér, her er ligeledes flere af vore kontorister, ja endogså et par af vore bestyrelsesmedlemmer, alle er de stråmænd – å, jeg gætter det, De behøver ikke at tilstå noget! Det gør mig ængstelig og urolig, at vi sidder inde med en

sådan mængde af vore egne aktier. Vi indkasserer således ingenting; vi står stille, og det ender med forskrækkelse!"

Fru Caroline sendte ham et opmuntrende blik, for han udtalte netop, hvad hun selv frygtede, rørte ved det ømme punkt, det, der voldte den stadige, dumpe angst, i hvilken hun levede og som voksede med bankens stigende kurser.

"Å ja, denne spekulation!" hviskede hun hen for sig.

"Men vi spiller jo slet ikke!" udbrød Saccard heftigt, "man har da for pokker lov til at støtte sine egne papirer, og vi ville dog være topmålte idioter, når vi ikke passede på, at Gundermann og de andre ikke spolerer os vore aktier ved at spille imod os. Endnu har de ikke rigtig vendt det lodne ud, men det kommer nok. Derfor er jeg meget glad over at have en del af vore aktier i baghånden, og det siger jeg Dem, hvis jeg tvinges til det, er jeg rede til at købe og betale dem. Ja, jeg køber dem selv, hellere end jeg lader dem falde bare en centime."

Disse ord udtalte han med stor heftighed, som om han svor at dø hellere end at tåle et nederlag. Med ét blev han rolig, gav sig til at le, men hans latter lød ikke rigtig, som om den kom fra hjertet.

"Så, nu begynder I altså igen at nære mistro til mig, nu skal jeg igen passes på! Jeg troede ellers, at vi én gang for alle var færdige med det spørgsmål. De havde jo lovet at stole på mig, lade mig råde. Jeg vil kun skaffe Dem en stor, stor formue!"

Han brød af og sagde med dæmpet stemme, som var han selv lidt bange for de ord, han udtalte:

"De ved ikke, hvad jeg vil? Jeg vil have, kursen skal nå 3000 francs."

Atter slog han ud med hånden; han så sine papirer stige som en sol, så dem flamme over hele Børsen, så de 3000 francs i ildskrift.

"Det er jo vanvid!" sagde fru Caroline.

"Så snart kursen overstiger 2000, vil det blive farligt!" erklærede Hamelin, "og, forord bryder ingen trætte, min kære ven, kommer der ny opgang, vil jeg sælge mine aktier, jeg vil ikke være med i slig galskab."

Men nu gav Saccard sig til at nynne. Det siger man altid, og man beholder alligevel sine rare papirer. De skulle blive hovedrige, enten de nu ville eller ej. Atter smilede han, et indsmigrende, lidt spottende smil.

"Lad nu mig om den ting! Jeg synes virkelig, jeg har gjort mine sager ganske net! … Sadowa indbragte Dem da en million."

Det var ganske rigtigt; det havde Hamelins glemt i dette øjeblik; de havde jo modtaget pengene: de havde lige så vel som de andre fisket i Børsens rørte vande. Og de sad en stund tavse med blege kinder, med en underlig fornemmelse af, at de ikke havde opført sig aldeles hæderligt. Skulle de selv være smittet af spillets spedalskhed? Var det muligt at forblive ren her i dette spekulationens plumrede hav, som deres forretninger havde drevet dem ud i?

"Ja, det er sandt," mumlede Hamelin til sidst, "men hvis jeg havde været til stede …"

Saccard faldt ham i talen:

"Å, lad os nu være fri for fortrydelse. Den fordømte Gundermann har så godt af det lille smæk!"

De måtte le alle tre. Og fru Caroline slog ud med hånden; hun var altid tilbøjelig til at bære over med Saccard. Man skulle da heller ikke lade de andre rive sig brødet ud af munden, man måtte virkelig undertiden vise, man havde både næb og klør. Sådan var verdens gang. Menneskene var ikke fuldkomne; i hvert fald måtte de ikke fristes over evne, og alle kunne heller ikke gå i kloster.

"Nå, nå, nå, bedste venner," lo Saccard, "kims nu ikke alt for meget ad de stakkels penge; det er til en begyndelse dumt, og dernæst ringeagter kun de afmægtige en sådan magt … hvorfor skal man slide sig op alene for andres skyld uden at tage en smule selv; naturligvis skal man ikke tage mere, end hvad der tilkommer en. Det er min mening; ellers kunne man jo lige så gerne blive liggende og trække sin nathue ned over øjnene!"

Han iagttog dem, gav dem ingen tid til at betænke sig eller komme til orde.

"Hør, ved I hvad, I har snart samlet en køn lille sum! Vent et minut!"

Og med sin vimse ungdommelighed fløj han hen til fru Carolines skrivebord, greb blyant og papir, hvorpå han hastigt skrev en række tal.

"Vent, så gør jeg Deres regnskab op i en håndevending. Å, jeg ved nok, hvordan vi står. De fik ved bankens grundlæggelse 500 aktier, lige så mange ved anden emission, derefter 1000, De har altså nu 2000. Efter denne sidste emission bliver det 3000."

Her ville Hamelin afbryde ham, men Saccard vinkede med hånden og gik videre:

"Nej, nej, sig ingenting! Jeg ved meget vel, at De kan betale dem med de 300.000 francs, De arvede efter tanten, og så den

million, De tjente ved Sadowa. Se nu et øjeblik: Deres 2000 første aktier står Dem i 435.000 francs, de sidste 1000 kommer til at koste 850.000, i alt 1.285.000 francs, altså har De endnu 15.000 til at muntre Dem for, for ikke at tale om Deres gage, som vi har i sinde at fordoble: 60.000 i stedet for 30.000."

Ganske forvildede lyttede de to søskende til denne ordstrøm, de uhyre talstørrelser raslede dem om ørene, og de blev til sidst ganske ophidsede ved at høre tale om de store summer.

"Så indser De selv, at De ikke snyder nogen moders sjæl, at De betaler, hvad De får … Mon det er alt sammen småting. Hvad jeg egentlig ville sige, er dette."

Han rejste sig og svingede papiret med triumferende miner.

"Når kursen stiger til 3000, indbringer Deres 3000 aktier Dem ni millioner!"

"Hvad for noget! Når kursen stiger til 3000!" udbrød de begge to protesterende mod noget så afsindigt.

"Jo netop! Og jeg forbyder Dem at skille Dem af med vore papirer før – jeg skal nok vide at hindre Dem i at sælge – ja, jeg bruger magt, det siger jeg Dem i forvejen; alle midler er gode, når talen er om at hindre en ven i at begå dumheder. Jeg *vil* have kursen op til 3.000, og den *skal* nå de 3000!"

Hvad skulle man svare dette ivrige menneske, hvis gennemtrængende stemme lød som hanegal, som en sejrstrompet gennem stuen; de måtte igen le, mens de trak på skuldrene ad hans heftighed. Og de erklærede, at de var ganske rolige, de ville svare for, at aktierne aldrig nåede en så afsindig kurs.

Han havde igen sat sig ned ved bordet, hvor han gav sig til at skrive sit eget regnskab op. Havde han betalt sine aktier? Ville

han betale dem? Det var endnu et svævende spørgsmål. Han sad vist i grunden inde med meget mere end 3000 aktier; men det var ikke så let at vide rigtig hvor mange, for *han* var også stråmand for konsortiet, og det var vanskeligt at vide, hvilke aktier der var hans. Blyanten fo'r op og ned langs uendelige talrækker. Så slog han heftigt en tyk streg over det hele, krøllede papiret sammen og stak det i lommen. Det, og de to millioner, han havde samlet op i den smudsige Sadowa-affære, det var hans part.

"Jeg skal tale med en mand, så jeg bliver nødt til at gå fra Dem!" sagde han og tog sin hat. "Men vi er jo enige, ikke? Om otte dage træder bestyrelsesrådet sammen, og umiddelbart derefter finder den ekstraordinære generalforsamling sted, hvor afstemningen skal foregå."

Da fru Caroline og broderen efter hans bortgang atter sad ansigt til ansigt, betragtede de hinanden mod forvildede blikke uden at sige et ord.

"Hvad skal man gøre ved det?" udbrød endelig Hamelin som svar på det spørgsmål, søsteren ikke udtalte; "nu har vi en gang sagt A, jeg ser ingen anden udvej end at sige B. Han har ret, når han siger, det ville være tåbeligt at kaste vrag på denne store formue. Jeg har aldrig haft anden del i forretningen end den, enhver videnskabsmand kunne have uden at skamme sig, jeg har kun ledet vand til møllehjulet, og jeg har den tro, at vandet har været både klart og rigeligt; det er kun udmærkede foretagender, jeg har bragt i stand, foretagender og forretninger, som huset skylder sin hastige stigen. Når vi altså ved med os selv, at vor samvittighed intet har at bebrejde os, kan vi jo ganske roligt arbejde videre uden at tabe modet!"

Hun havde rejst sig fra sin stol, stammede ganske hjælpeløst:

"Å Gud, al den masse penge, alle de penge ..."

Og ganske overvældet af en uimodståelig bevægelse ved tanken om de ni millioner, der ville regne ned over dem, slog hun armene om sin broders hals og brød ud i gråd. Det var vel af glæde, hun græd, af glæde over en gang at se sin broder høste lønnen for så meget arbejde og så megen anstrengelse; men det var også af sorg, en sorg, som hun var ude af stand til at forklare, en sorg, hvori der blandede sig både skam og ængstelse. Han gjorde lidt nar ad hende, og de lod begge, som var de glade og fornøjede, mens en sælsom dump følelse af misfornøjelse og anger sneg sig ind i deres sjæl og satte dem i en uhyggelig stemning.

"Ja, han har ret!" gentog fru Caroline, som om hun trængte til at overbevise sig selv. "Således er verdens gang! Således er livet!"

Denne gang samledes bestyrelsesrådet i den prægtige sal i Rue de Londres. Nu var det ikke mere det lidt fugtige værelse med det grønne skær fra de store træer i Beauvillierslysts park, men en rummelig stue med fire høje vinduer ud til gaden; loftet strålede af forgyldning og væggene dækkedes af kostbare malerier. Formandens tronstol ragede højt op over de andres lænestole, der forresten også var overmåde pragtfulde og i majestætisk række stod rundt om det mægtige bord med det røde fløjlstæppe. Alting var kongeligt og højtideligt, som skulle landets og rigets skæbne her drøftes og afgøres. Og på den monumentale kamin, hvori favnestykkerne tog sig ud som pindebrænde, stod en marmorbuste, pavens elskværdige, fine ansigt, der syntes at smile lidt ironisk over at trone her på dette sted.

Saccard havde efterhånden fået alle bestyrelsesmedlemmerne i lommen; de fleste var simpelthen underkøbt. Marki Bohain var for nylig grebet på forsk gerning i en bestikkelseshistorie, der i høj grad lignede underslæb; han kunne takke Saccard for, at sagen blev neddysset. Han var selvfølgelig direktørens ydmyge tjener, hvilket forresten aldeles ikke forhindrede ham i at bevare sin stolte holdning og med løftet pande og aristokratisk ydre at være rådets adelige prydelse.

Efter at Rougon i sin harme over telegramhistorien havde kastet Huret på døren, var den snu rigsdagsmand helt og holdent gået over til Saccard og ofrede sig ganske for "Universalbanken", var så at sige dens agent i Kammeret, fiskede for den i politikkens plumrede vande og stak det meste af sin smudsige gevinst i egen lomme, ja indlod sig i sin nærighed på transaktioner, der godt en skønne dag kunne føre ham lige lukt i forbedringshuset.

Og næstformanden, vicomte Robin-Chagot! Han fik 100.000 francs for uden videre vrøvl at skrive under, mens Hamelin var borte.

Bankier Kolb lod sig ligeledes betale for den forekommenhed, han viste huset, en forekommenhed, der gik så vidt, at han lukkede øjnene ved sine voldgiftskendelser. Sédille havde lånt en betydelig sum af Saccard for at dække differensen ved en afvikling, der havde været så uheldig, at hans kredit var truet.

Kun Daigremont stod endnu frank og fri overfor den mægtige direktør, hvem denne kendsgerning ikke foruroligede så ganske lidt. Skønt manden var yderst elskværdig, indbød

ham til sine selskaber, underskrev alt uden at gøre bemærkninger og lod til at finde alting ypperligt, så længe han bare tog penge ind ved affæren. Skønt bestyrelsesrådet denne gang trådte sammen for at tage vigtige bestemmelser, gik det dog nok så flot, aldeles som sædvanligt. Det var nemlig blevet en vane kun at arbejde ved det lille møde den 15. i måneden; ved det store møde i slutningen af måneden vedtoges simpelthen de allerede fattede beslutninger med stor pomp. Alle bestyrelsesmedlemmerne var efterhånden blevet så ligegyldige, beretningen frembød så liden afveksling, stadig den evige samstemning, at de havde fundet på at nedskrive bemærkninger, indvendinger, betænkeligheder, en hel indbildt diskussion, som oplæstes efter hvert møde, og som ingen forundrede sig over eller trak på smilebåndet ad, når den skulle underskrives.

Daigremont fo'r straks hen til Hamelin, greb begge hans hænder, talte om de store og gode efterretninger, han bragte dem.

"Min kære formand, tillad mig at ønske Dem til lykke!"

Alle omringede ingeniøren, hævede ham til skyerne, Saccard var med i koret, som om han ikke havde set ham før nu, og da mødet åbnedes, da han gav sig til at bese den indberetning, han skulle forelægge generalforsamlingen, hørte de efter, noget, der ellers aldrig var tilfældet. De smukke resultater, de prægtige fremtidsløfter, den sindrige ordning af den ny emission, alt modtoges med beundring. Og ingen tænkte på at forlange nærmere forklaring. Det var alt sammen udmærket. Sédille opdagede en fejl i regnskabet, og man blev enig om ikke at føre hans bemærkning til protokols for ikke at kaste mindste skygge

på bestyrelsens mønsterværdige samstemning; alle medlemmerne skrev under i begejstring ug enighed uden nogen indvending.

Mødet hævedes; alle rejste sig, leende og samtalende, midt i salens prægtige forgyldning. Marki Bohain fortalte om en jagt i Fontainebleau, mens Huret, der kom fra Rom, meddelte dem, at han medbragte Hans Helligheds særlige hilsen og velsignelse. Kolb forsvandt; han havde forretninger. Og de andre gik en efter en hen og talte med Saccard, der med dæmpet stemme underrettede dem om, hvad han ventede af dem på den forestående generalforsamling. Men Daigremont, der blev træt af at høre Robin-Chagot rose Hamelins indberetning, greb nu i forbifarten direktøren i armen og hviskede til ham:

"Lad nu bare være at løbe løbsk!"

Saccard stod bomstille, så på ham. Han mindedes, hvor længe han havde betænkt sig, før han havde talt med Daigremont om sagen; han kendte jo mandens rygte, vidste, man ikke kunne stole på ham.

"Å," råbte han, så højt, at alle kunne høre ham, "hvo intet vover intet vinder!"

Tre dage senere holdtes generalforsamlingen i den store festsal i Hôtel du Louvre. For at være med, måtte man have mindst tyve aktier, og der mødte over 1200 aktionærer, hvilke repræsenterede 4000 stemmer. Formaliteterne ved indgangen, aflevering af adgangskort, underskrift i protokollen tog henved to timer.

Livlig samtale lød i salen, hvor alle bestyrelsesmedlemmerne og de fleste af bankens højere personale sås. Sabatani stod midt

i en gruppe; han fortalte med indsmigrende tone om sin hjemstavn; skulle man tro ham, fløj de stegte duer her rundt i luften, man behøvede kun at lukke munden op; guld, sølv og ædelstene flød om på den bare mark. Maugendre, som i juni havde bestemt sig til at købe 50 aktier, stod og lyttede til den unge mands ord, henrykt over sin egen snedighed, mens Jantrou, der i den senere tid skejede fælt ud, siden hans lommer altid var raslende fulde af penge, lo noget hånsk med en spottende mine i det trætte, forsvirede ansigt.

Da formanden havde åbnet mødet, bad han Lavignière, der var genvalgt til revisor, og som ved årets udløb efter ønske fik titel af bestyrelsesmedlem, om at forelæse en beretning over selskabets status ved næstkommende december måneds slutning. Det var i følge statutterne en måde på forhånd at kontrollere den omtalte årsopgørelse. Han berørte i forbigående forrige driftsårs regnskab, der i april måned var forelagt aktionærerne; det udmærkede resultat, en ren indtægt af elleve og en halv million, som havde sat selskabet i stand til, foruden følgende statutmæssige udbetalinger: 5 pct. til aktionærerne, 10 pct. til bestyrelsesmedlemmer og 10 pct. til reservefonden, at uddele et årsudbytte af 33 pct. Derefter beviste han med en sand syndflod af tal, at de 36 millioner, der blev opgivet som tilnærmelsesvis at skulle blive bankens indtægt for det løbende år, så langt fra at være overdrevne endog stod under de beskedneste forventninger. Han talte vist i god tro og havde sikkert også temmelig samvittighedsfuldt undersøgt de ham forelagte papirer, men når man til bunds skal sætte sig ind i et regnskab, må man gennemgå det fra ende til anden. Desuden var der ingen, der hørte ordentligt efter. Kun

nogle små fanatiske spekulanter, Maugendre og folk af hans slags, slugte hver en talstørrelse, der lød gennem forsamlingens dæmpede samtale.

Revisorernes kontrol var i grunden aldeles uden betydning, og først da Hamelin omsider rejste sig op, blev der ro i salen. Endnu før han havde åbnet munden, brød bifaldet løs, stormende hyldest ydedes hans iver, hans utrættelighed, hans klogskab og det mod, han havde vist ved i fjerne lande at have hentet tønder fulde af guld, som han nu tømte ud over Paris. Henrykkelsen steg for hvert kvarter, der gik; det endte med en formelig ovation! Der lød bifald i anledning af det forløbne års opgørelse, men mest glædede man sig ved de udmærkede udsigter for indeværende år: "Det forenede Dampskibsselskab" gav millioner, Karmelbjerget, "Den tyrkiske Nationalbank" lige sådan, og tallene steg med vidunderlig fart, millionerne formede sig så let og så naturligt, de rislede som en gylden strøm med en klingende lyd ned over salen.

Synskredsen udvidedes stadig, man så vidt ud over nye storartede operationer. Det orientalske jernbaneselskab skimtedes, først en enkelt midtlinje, hvis anlæg lå for i allernærmeste fremtid, så sidelinjer i et net af moderne fabriksdrift, der kastedes ud over Asien; menneskeheden, der i videnskabens navn triumferende vendte tilbage til det sted, hvor dens vugge havde stået, for at genopvække en indslumret verden til live; men mellem ordene, langt ude i det fjerne, hævede sig det, ingen talte om, hemmeligheden, "kronen på værket", som skulle slå alle folk med forbavselse. Og der herskede en næsten absolut enstemmighed, da Hamelin forklarede de beslutninger, han ville forelægge forsamlingen til

vedtagelse: kapitalens forøgelse med 100 millioner, en ny emission på 100.000 nye aktier, fuld indbetaling af alle de ældre aktier gennem den ny emissions høje præmie og det løbende års store fortjeneste, som man her på forhånd rådede over.

Atter tordnede bifaldet gennem salen ved dette ypperlige forslag; man så Maugendre klaske i sine enorme hænder over de andres hoveder. På de forreste bænke sad bestyrelsen og bankens personale; de blev vilde af begejstring, anført af Sabatani, der i sin iver havde rejst sig og nu skrålede: "Bravo, bravo!" aldeles som i et teater. Alle forslag blev modtaget med henrykkelse og vedtaget enstemmigt.

Imidlertid havde Saccard ordnet en lille komedie, der nu blev spillet. Han var ikke uvidende om, at han beskyldtes for at spille, og han ville udslette hvert spor af mistanke hos de ængstelige aktionærer, der måtte befinde sig i salen. Jantrou, der havde fået denne opgave tildelt, rejste sig op, og med sin grødede stenene sagde han:

"Jeg tror at gøre mig til en del aktionærers talsmand, når jeg herved anmoder vor højtærede formand om at afgive en erklæring om, at konsortiets medlemmer ikke sidder inde med aktier i banken."

Hamelin, der ikke var forberedt på denne komedie, stod et øjeblik lidt forlegen. Uvilkårligt vendte han sig mod Saccard, der havde siddet stille og rolig på sin plads, men nu pludselig rejste sig, stod på tæerne for at højne sin lille person, og med sin gennemtrængende stemme klart og tydeligt svarede:

"Det følger af sig selv – – vi har ikke én!"

Bifaldet rungede atter, uvist hvorfor, så såre han havde afgivet denne erklæring, der i al sin løgnagtighed dog på en

måde var korrekt, for konsortiets aktier lød alle på Sabatanis eller andre stråmænds navne. Og det var det hele; atter klappedes der, og aktionærerne gik bort, usigelig veltilfredse med hinanden.

I de følgende dage offentliggjorde bladene beretninger om denne generalforsamling, og de gjorde uhyre opsigt både på Børsen og andetsteds. Jantrou havde ved denne lejlighed gjort sig særlig flid: hans trompetstød rungede over hele byen med en sejrsklang, der var uhørt indtil dato. Det var nu endelig lykkedes ham at få købt "Børstidende", en gammel, solid avis, der stod fast på tolv års urokkelig hæderlighed. Den havde været pebret, men alvorlige kunder, ængstelige småborgere, forsigtige rigmænd, alle de pengemænd, som det var fordelagtigt at gøre forretninger med, havde man nu erobret.

På fjorten dage steg kursen til 1500, og i de sidste dage af august gik den gennem flere spring op i 2000. Folk blev mere og mere hidsige. Feberens heftighed steg med kursen under spekulationens piskeslag. Der købtes, købtes bestandig, selv de fornuftigste følte sig overbevist om, at aktierne ville stige i det uendelige.

Det var tusind og én nats uudtømmelige skatkammer, man her havde fundet, kaliffernes guld og ædelstene, der uddeltes blandt pariserne. Alle de drømme, man i begyndelsen havde hvisket om med vantro hovedrysten, lod til at skulle opfyldes, blive til virkelighed for den henrykte beskuer. Menneskehedens vugge generobredes, de ældgamle berømte byer vaktes til nyt liv, byggedes atter op, gravedes ud af det sammenføgne sand. Damaskus, Bagdad, derefter Indien og Kina blev taget i besiddelse af en trop dristige og virksomme ingeniører.

Orienten, som Napoleons ellers sejrrige våben ikke havde kunnet undertvinge, blev nu indtaget af et finansielt konsortium, der sendte en hær derind, udrustet, ikke med sabel og gevær, men med hakke og trillebør. Asien erobredes med millioner for at indbringe den tapre hær billioner.

Det var især damerne, som viste sig utrættelige af iver for dette korstog; ved små fortrolige teselskaber om eftermiddagen, ved store soiréer og baller, som varede til den lyse morgen, ved middagsbordet, overalt. De forudså gangen i det hele: Konstantinopels erobring, så Brussa, Angora, Aleppo, Smyrna, Trapezunt, alle de byer, "Universalbanken" belejrede, lige til den dag, man indtog den allersidste, den hellige stad, hvis navn ingen turde udtale; den var som en forjættelse, det høje mål for denne fjerne ekspedition. Fædre, ægtemænd, brødre, der ustandseligt hørte damerne tale om dette korstog, gav ikke mere nogen ordre til deres mægler uden ved sig selv at tilføje: "Gud vil det!"

Så kom den utallige hob, de små, der trippede til fods efter den store hær; lidenskaben rasede i stegers og bryggers, greb borger og bonde, jog dem ud i millionernes afsindige galop; usle aktionærer, med to, tre, ti aktier, portnere, der havde lagt sig lidt til side, gamle jomfruer, der levede med deres kat, små partikulierer ude fra provinsen, hvis budget var på en halv frank daglig, luvslidte præster, hele denne magre, halvfattige vrimmel, der ved en børskatastrofe fejes bort, som ved en farsot, og kastes i bunke ned i den store fællesgrav.

Denne vanvittige stigen af "Universalbanken"s aktier, der svang sig opad med en art hellig begejstring, ledsagedes af en ligeledes stigende udfoldelse af pragt, af glimrende fester og

klingende spil fra Tuilerierne, fra kejserhoffet, fra Champ-de-Mars, hvor udstillingsfestlighederne var ved at gøre folk forstyrrede i hovedet! Bannere, flag og vimpler baskede mod stængerne i den tunge, varme sommerluft; der gik ingen aften hen uden illuminationer, uden at den prægtige by strålede under stjernernes blegnende glans som et kæmpemæssigt slot, hvor verdslig glæde og alskens udskejelser aldrig lukker øjnene, aldrig hviler. Forlystelsessygen bredte sig fra hus til hus; menneskene fo'r omkring i en stadig rus. Dampen fra fester og orgier samlede sig som en mørk trusselssky fra Sodoma, fra Babylon, fra Ninive hen over den forvildede stad.

Lige fra maj måneds begyndelse kom konger og kejsere dragende fra alle verdens fire hjørner. Togene var lange og pragtfulde; over hundrede regerende fyrster, prinser og prinsesser. Paris svælgede i majestæter og højheder, råbte hurra for kejseren af Rusland og for kejseren af Østrig, for sultanen af Tyrkiet og for vicekongen af Ægypten; man lod sig gerne køre over for at se kongen af Preussen, ledsaget af grev Bismarck, der fulgte ham som en tro hund. Ustandselig tordnede kongesalut fra Hôtel des Invalides, mens folk stimlede sammen om de svære, mørke kanoner, som Krupp havde udstillet.

Næsten hver aften tændte operaen sine gallablus og strålede i festglans. I de små teatre og i cafeerne var man ved at trampe hinanden ned, og fortovene var for smalle til den bølgende menneskevrimmel.

Kejseren ville egenhændigt uddele præmierne til de 60.000 udstillere, og denne højtidelighed overtraf alle de andre i overdådighed. Byen lå i én stråleglorie, det var kejserdømmets apoteose, hvor Napoleon III viste sig i eventyrglans som

Europas behersker, der talte med ro og myndighed og forjættede fred.

I disse dage nåede frygtelige efterretninger fra Mexico Tuilerierne: Maximiliens henrettelse, de franskes blod og guld udøst til ingen verdens nytte, men man skjulte dette rædselsbudskab for ikke at forstyrre festerne. Det var den første ildevarslende lyd af gravklokken, der snart skulle ringe denne stolte solskinsdag til ende.

Og midt i al denne herlighed lod det til, at Saccards stjerne også skulle stige, nå sin største glans. Endelig, endelig, efter så mange års forgæves stræben havde han da vundet sejr! Han havde lænkebundet lykkens lunefulde gudinde og holdt hende nu under lås og lukke som en lydig slavinde. Så mange gange før havde løgn og bedrag fyldt hans kasser, så mange, mange millioner var løbet gennem hans hænder, forsvundet gennem tusinde sprækker, gennem en usynlig læk! Men denne gang var det ikke blændværk, nej, det var det kongelige guld i al dets strålende majestæt, der fast og roligt sad på de bugnende sækkes trone. Han havde ikke som Gundermann fået sin magt overleveret gennem flere slægtled af hovedrige pengemænd; han var stolt af at være sin egen lykkes smed, kun at have sig selv at takke; han var en dristig feltherre, der ved sin snildhed havde erobret kongeriget.

Mens han spekulerede i grundene i Europakvarteret, havde han ofte været meget nær ved at nå lykken, men aldrig før nu havde han følt sig så sikker, følt sig i den grad som herre over Paris. Og han mindedes den formiddag, han var gået ind til Champeaux for at spise frokost, den dag, han havde været så nær ved at opgive ævred; da han havde betragtet Børsen med

modløse miner og med ét havde fået et anfald af lyst til at genoptage kampen, begynde forfra i raseri efter at få oprejsning for nederlaget.

Da han derfor nu stod med foden på nakken af sine modstandere, blev han grebet af en vanvittig nydelsestrang. Det første, han tog sig for, så såre han anså sig for nogenlunde fast i sadlen, var at jage Huret fra sig og pålægge Jantrou at åbne et felttog mod Rougon i katolicismens navn. Man beskyldte i den første artikel tydeligt Hans Excellence for at spille dobbeltspil med hensyn til det romerske spørgsmål. Dette var en ligefrem krigserklæring. Siden overenskomsten af 15. september 1864 og især efter Sadowa havde det klerikale parti vist sig meget ængsteligt for Hans Helligheds stilling, og nu indtog "Håbet" atter sit gamle standpunkt, sin ultramontane politik, angreb på det heftigste det liberale kejserdømme, der med udstedelsen af forordningen af 19. januar havde tonet rent flag.

Det forlød på Børsen, at Saccard skulle have sagt: "Hellere holder jeg på Henri den Femte, end jeg står og ser på, at den revolutionære tendens drager Frankrig i afgrunden, og dog nærer jeg den dybeste hengivenhed for kejserens person." Med hans triumfer voksede hans fripostighed, han lagde ikke skjul på, at hans hensigt var at angribe de store israelitiske bankhuse i Gundermanns person, hvis milliard skulle rokkes, indtil det endelig blev muligt at støde ham fra tronen.

"Universalbanken" havde på en så vidunderlig måde svunget sig op; hvorfor skulle man tvivle om, at denne forretning, støttet af hele kristenheden, om nogle år kunne blive enehersker på Børsen? Og han stillede sig op som konkurrent, som sideordnet magt, med bram og brask, mens Gundermann

rolig og koldsindig, uden så meget som et hånligt skuldertræk, stadig var på sin post, stadig passede på: han fulgte med interesse aktiernes vedvarende opgang uden at opgive sin urokkelige tillid til logikkens magt, han vidste, at alt kommer dem til gode, der forstår at vente og vise tålmodighed.

Lidenskaben havde givet Saccard vind i sejlene, den skulle også blive det skær, hvorpå han strandede. I sin iver for at nyde på alle mulige måder ville han gerne have haft en sjette sans at tilfredsstille.

Fru Caroline, der var kommet så vidt, at hun smilede, selv om hendes hjerte blødte, vedblev at være en god, trofast veninde, og baronessen, hvis røde læber og glødende øjne var idel løgn og bedrag, morede ham ikke mere, for hun var og blev kold som is. Selv havde han aldrig følt nogen virkelig stor lidenskab, for han hørte til et lag af samfundet, der har alt for travlt til helt og fuldtud at kunne give sig hen. Når han derfor tænkte på kærlighedslykke, nu, da han var blevet en stor mand, var det hans drøm at skaffe sig en kvinde, der kunne tilfredsstille hans forfængelighed, stråle som en uhyre stor brillant i hans halstørklæde. Og det ville desuden være en ypperlig reklame!

Efter nogen betænkning faldt hans øjne på fru Jeumont, som han to-tre gange sammen med Maxime havde spist til middag hos. Hun var endnu smuk, 36 år gammel, en prægtig Junoskikkelse, der var berømt; kejseren havde jo betalt en nats gunst med 100.000 francs foruden en dekoration til manden, der ikke havde anden stilling end at være fru Jeumonts mand. Parret førte stort hus, kom overalt, hos ministrene, og ved hoffet. Alle vidste, at fruen var en meget kostbar luksusartikel, absolut det allerfineste af sin slags.

Det lykkedes Saccard ved at byde kejseren over med 100.000 francs at opnå, hvad han ville, skønt manden rynkede på næsen ad denne børsherre, der oven i købet havde en alt andet end nobel fortid.

En aften, ved en af de fester, udenrigsministeren gav i anledning af udstillingen, havde Saccard den tilfredsstillelse at føre fru Jeumont ind i salen, mens manden fulgte nogle skridt bag efter dem, for i de overenskomster, den skønne dame gik ind på, var det indbefattet, at den lykkelige udkårne viste sig med hende, så at alle og enhver kunne se, hvorledes sagerne stod.

Da parret hen imod midnat trådte ind i salen, veg alle til side, alle ville se på denne skandale, og man hviskede ivrigt uden at oprøres, mens lysekronerne kastede deres skær over den tætte vrimmel af blottede skuldre og sorte kjoler, mens orkestrets vuggende toner bølgede hen i den varme, duftmættede luft.

Helt inde i salen trængte en anden gruppe sig nysgerrigt om en kæmpemæssig skikkelse i en hvid, skinnende kyrasseruniform. Det var grev Bismarck, hvis hoved ragede op over de andres; han lo, og hans ansigt med de store øjne, den svære næse, det mægtige kæbeparti og den tykke knebelsbart bragte uvilkårligt beskueren til at tænke på en barbarisk erobrer. Efter Sadowa var Preussen blevet herre i Tyskland; alliancetraktaterne med Frankrig, der havde været så omstridte, var for længst underskrevne, og den krig, som den luxembourgske tvistighed nær havde bragt til udbrud, var fra nu af kun et tidsspørgsmål.

Da den triumferende Saccard med fru Jeumont under armen gik gennem salen, holdt grev Bismarck et øjeblik op med at le,

som en munter, godmodig kæmpe, og kastede et nysgerrigt blik på parret.

9

Atter var fru Caroline alene. Hamelin blev kun i Paris til først i november, indtil de nødvendige formaliteter ved kapitalforøgelsen var i orden, og det var atter ingeniøren, der på Saccards anmodning begav sig op til sagfører Lelorrain i Rue Sainte-Anne, hvor han afgav erklæring om, at hele aktiebeløbet var indbetalt, hvilket ikke var overensstemmende med sandheden. Derefter rejste han til Rom, hvor han skulle blive i to måneder for at sætte sig ind i flere sager, som han ikke nærmere omtalte – sagtens den store plan, drømmen om paven og Jerusalem, tillige med et andet mere praktisk og højst betydeligt foretagende: bankens omdannelse til en særlig katolsk institution, der støttedes af den ganske kristne verden, et uhyre stort foretagende med det mål at knuse og tilintetgøre den israelitiske bank. Fra Rom ville han så vende tilbage til Lilleasien, hvor jernbaneanlægget fra Brussa til Beirut krævede hans nærværelse.

Han var glad over "Universalbanken"s hastige opkomst, aldeles overbevist om dens urokkelige soliditet, uden spor af ængstelse for fremtiden. Dagen før sin afrejse havde han haft en fortrolig samtale med søsteren, og han havde kun pålagt hende en eneste ting: ikke at lade sig rive med af den almindelige begejstring, men sælge deres aktier, så såre kursen var steget til 2000 francs, for han ville personlig nedlægge protest mod denne urimelige stigen, der efter hans mening var det rene vanvid og kunne blive farlig for alle.

Da broderen var borte, følte fru Caroline sig dobbelt ene i al denne feberagtige travlhed. I begyndelsen af november gik aktierne op til 2000, og rundt om hende lød glædesudbrud og triumfskrig; det regnede med taksigelser, og der var ingen grænser for det, man nu turde vente og håbe: Déjoie smeltede formelig hen, de højædle naboersker behandlede hende som deres lige, som veninde til den engel, Gud havde sendt dem til hjælp i nøden, og som nu bragte deres vaklende hus på fode. En sand velsignelseskoncert lød fra store og små, fra unge piger, der nu havde medgift, fra fattige, som nu var velhavende, og fra rigmænd, der strømmede over af umættelig glæde over at se deres pengebunker vokse. Efter udstillingens åbning herskede i staden en glæde og en sikker tro på lykken, som man aldrig har set, hverken før eller siden: alle var berusede, henrykte, vilde. Alle værdipapirer var i stigen, de allerdårligste gik af som varmt brød. Overalt fandtes der godtroende købere, en masse mugne foretagender oversvømmede markedet, og i virkeligheden var denne livlighed kun en kalket grav, der skjulte al kejserdømmets råddenskab. Regeringen havde nydt, moret sig, ødslet milliarder på store foretagender, fedet umådelig store kreditforeninger, hvis gabende kasser nu sprængtes overalt. Ved første knagen måtte alt styrte sammen; man svimlede allerede af vanvittig overmættelse.

Og fru Caroline plagedes af denne pinagtige forudfølelse, for hun gøs, hver gang kursen fo'r i vejret. Men endnu var alting roligt på Børsen, ingen ufordelagtige rygter var i omløb. Bankens modstandere dirrede af forbavselse, men gjorde endnu intet skridt for at bekæmpe Saccard og hans "Universalbank". Alligevel sporede hun uro i luften, hun følte,

der var ugler i mosen, men hvad der egentlig var i vejen, det var hende umuligt at sige, og hun måtte vente, se tiden an, mens banken stadig strålede i sejrsglans til trods for lette rystelser, der kom som uvejrets forløbere.

Desuden havde fru Caroline også andre sorger.

I arbejdsanstalten klagedes der ikke mere over Victor, som nu var så temmelig rolig, dog altid noget lumsk; at hun endnu ikke havde talt med Saccard om drengen, skrev sig fra en sælsom undseelse, der bragte hende til at opsætte denne sag fra dag til dag. Hun havde af sine egne penge betalt Maxime de 2000 francs, han havde lånt hende, og han gjorde så småt nar ad hende, fordi Busch og madam Méchain nu var begyndt at plage om resten af deres tilgodehavende; han forsikrede hende, at disse to banditter aldeles intet skulle have mere, og at Saccard kun ville blive rasende. Hun nægtede derfor at give dem de 4000 francs, de fordrede, og efter utallige gange at have parlamenteret desangående blev Busch grov; så meget mere, som han i den senere tid var kommet tilbage til sin første idé: at presse penge af Saccard. Nu, da denne var så højt på strå, lod han sig måske skræmme ved trussel om offentlig skandale.

Da Busch på ny forgæves havde henvendt sig til fru Caroline, besluttede han derfor at gå løs på sagen og skrev til Saccard om at komme op på kontoret og se på nogle gamle papirer, der var fundet i Rue de la Harpe. Han skrev husnummeret og kom med så gennemsigtige hentydninger til den gamle historie, at Saccard øjeblikkelig måtte blive ængstelig og skynde sig hen i Rue Feydeau for at få sagen klaret. Dette brev var adresseret til Rue Saint-Lazare, og tilfældet ville, at det blev afleveret til fru Caroline, som kendte håndskriften og blev så bestyrtet, at hun

nær havde taget hat og overtøj på for selv at gå hen og tale med fyren. Men ved nærmere eftertanke faldt det hende ind, at Busch jo godt kunne have andre forretninger med Saccard; i alt fald fik denne kedsommelige sag da således en ende, i grunden var hun ganske glad ved, at en anden påtog sig at sætte Saccard ind i denne smudsige historie, så at hun blev fri.

Om aftenen, da han i hendes nærværelse åbnede brevet og ved læsningen kun så lidt alvorlig ud, troede hun, at Busch havde haft et eller andet pengespørgsmål at afgøre. Alligevel var han blevet meget ubehagelig berørt ved at se, i hvilke farlige hænder hans veksler var landet, og mens han tilsyneladende roligt lagde brevet sammen og stak det i lommen, besluttede han næste dag at gå hen i Rue Feydeau.

Men dagene gik, og den ene halvdel af november forløb; Saccard opsatte stadig sit besøg hos Busch, han havde så meget at tage vare på, at han næppe vidste, hvordan han skulle få alt udrettet. Hans aktier steg stadig, nu stod de i 2300 francs, og han var henrykt, skønt han mærkede lidt uvilje på Børsen, eftersom opgangen blev mere og mere vanvittig; det var tydeligt, at en gruppe dannedes, en gruppe, der havde til hensigt at bekæmpe denne galskab; men bevægelsen var endnu temmelig vag, det var kun forpostfægtninger. Og to gange mente han, det var nødvendigt selv at give ordre til at købe, spekulere i sine egne papirer.

En aften var Saccard så optaget af sin lidenskab, at han ikke kunne lade være at åbne sit hjerte for fru Caroline.

"Nu begynder det at blive varmt på Børsen; å vi er dem for stærke, vi generer dem … jeg kender min rare Gundermanns

taktik, han tager snart fat på et regulært salg, så mange aktier i dag, så mange i morgen, stadig stigende, indtil vi vakler."

Hendes dybe stemme afbrød ham her:

"Hvis han har aktier i "Universalbanken", har han ret i at sælge."

"Hvad for noget? Ret i at sælge!"

"Ja, sagde min broder ikke, at der var ingen mening i denne høje kurs; mere end 2000 måtte der jo ikke gives."

Han så et øjeblik ganske bestyrtet på hende, brød så løs:

"Men så sælg da selv, vov på at sælge Deres egne aktier. Ja, spekuler bare imod mig, siden De vil ruinere mig."

Hun rødmede lidt, for dagen forud havde hun netop solgt 1000 af aktierne for at lyde broderens ønske, og hun følte sig lettet, som var det en uret, hun i en sildig time gjorde god igen. Hun sagde ham det ikke; han stillede jo intet direkte spørgsmål til hende, men hun følte sig endnu mere forlegen ved de ord, han nu tilføjede: "Se, nu i dag var der ugler i mosen, det er jeg overbevist om. Der kom en hel bunke aktier på markedet, og hvis jeg ikke havde haft en finger med i spillet, ville kursen bestemt være dalet, og Gundermann var det ikke, jeg kender hans langsomme, knusende, tunge måde … Nå, jeg er jo i grunden sikker i sadlen; men alligevel blev jeg urolig. Det er let nok at slås for livet, men slås for sine egne og andres penge, det er min tro en anderledes vanskelig historie."

Og fra den tid gik Saccard aldeles op i denne voldsomme kamp om millionerne, dem, han nok vandt, men atter satte på spil et øjeblik efter; sejrsstolt, som han var, hang faren altid over hans hoved. Han havde end ikke tid at besøge baronessen i Rue Caumartin. Forresten var han led og ked af hende og hendes

væsen, og han havde haft en kedsommelig historie med hende; det gik ham, som det var gået Delcambre: en skøn aften havde han overrasket den smukke baronesse i Sabatanis arme, og hun havde måttet bruge alle sine kunster for at berolige den vrede bankdirektør. Nu mødtes de højst en gang om ugen, ikke fordi Saccard bar nag, men fordi han var træt af hende og havde så meget at tage vare på.

Baronessen mærkede, at hendes magt var i stærk aftagende, og hun var ofte uvidende og tvivlrådig med hensyn til sine små og store spekulationer. Den gang, hun i fortrolige øjeblikke lokkede oplysninger ud af ham, havde hun uophørligt haft held med sig; nu så hun, at han ikke mere gad svare hende; ja, hun var næsten bange for, at han sommetider narrede hende, morede sig med at lede hende på vildspor; således var det en dag hændt, at hun havde tabt en temmelig betydelig sum, fordi hun havde fulgt hans råd. Hendes tro på ham var rokket. Hvor kunne hun støtte sig til ham, hvis han ingenting vidste mere? Og hvad som værre var, den uvilje mod "Universalbanken", man sporede på Børsen, tog til for hver dag, der gik. Endnu sagdes intet bestemt om dens mangel på soliditet, men man hviskede, at der vist var noget galt fat etsteds, at frugten nok var ormstukken. Hvilket forresten ikke forhindrede, at papirerne stadig steg.

Efter en mislykket spekulation i italienske papirer besluttede baronessen at kigge op på "Håbet"s kontor og prøve at udfritte Jantrou.

"Hør, vær nu skikkelig, hvad er der i vejen? De må da vide det … Bankens aktier er igen steget tyve francs, og alligevel går

der underlige rygter, ingen ved rigtig, hvad det er, men noget godt er det ikke."

Jantrou var ikke bedre faren end baronessen. Han stod ved selve kildens udspring, fabrikerede selv nyheder, når det behøvedes, plejede for spøg at sammenligne sig med en urmager, der lever mellem sine hundreder af ure og derfor aldrig ved nøjagtigt, hvad klokken er slået. Han havde fra første hånd alle mulige efterretninger, men disse var så forskellige, sagde det ene øjeblik dit og det andet dat, at det var ham aldeles umuligt at danne sig nogen mening.

"Jeg ved intet, aldeles intet; der har De den rene sandhed."

"Å, det er ikke sandt; De vil ikke ud med sproget."

"Nej, jeg ved på ære ikke en snus! De må da endelig være velunderrettet? Er Saccard måske ikke mere elskværdigheden selv?"

Hun slog ud med hånden, en ligegyldig bevægelse, der tydeligere end ord sagde Jantrou, at de to af kedsomhed gled fra hinanden og ikke havde mere at sige hinanden. Han angrede et øjeblik, at han ikke havde spillet den velunderrettede for at få hende i sin magt, denne lille frøken Ladricourt, hvis fader i sin tid havde sparket ham ned ad trapperne; men han følte, det var klogest at vente endnu en liden stund, derfor betragtede han hende et øjeblik, mens han lod, som han tænkte højt.

"Ja, det er overmåde kedsommeligt; jeg stolede så sikkert på Deres Nåde – for – hvis det hele skulle ramle sammen, var det naturligvis rart, om man vidste det lidt i forvejen og kunne tage sine små forholdsregler … nå, forresten tror jeg ikke, det har nogen hast, det ser temmelig fast ud indtil dato … Men der sker jo højst forunderlige ting …"

Mens han således sad og betragtede hende, spirede en plan frem i hans hjerne.

"Hør engang," sagde han pludselig, "siden Saccard kaster Dem overbord, skulle De se at gøre Dem gode venner med Gundermann."

Hun så yderst forbavset ud.

"Med Gundermann? Og hvorfor det? Jeg kender forresten lidt til ham, har truffet ham hos Roivilles og hos Kellers."

"Det er jo så udmærket! Aflæg ham et besøg, find på et eller andet påskud, prøv at vinde ham … Det kan De da indse er en ypperlig idé: at være Gundermanns veninde, regere hele verden!"

Han lo hånsk ved de tanker, denne plan vakte hos ham, for den store bankiers koldsindighed var vidt og bredt bekendt, og det var ikke let at føre ham på glatis. Baronessen forstod ham godt, men blev ikke fornærmet.

"Men hvorfor skal det nu endelig være Gundermann?" spurgte hun.

Nu forklarede han, at denne sikkert stod bag ved den gruppe, der begyndte at spekulere mod "Universalbanken". Han vidste det med bestemthed, havde soleklare beviser for denne sin påstand; og da Saccard gjorde sig ud til bens, var det jo aldeles naturligt, at hun indlod sig med hans modstander – – uden forresten rent ud at bryde med "Universalbanken"s direktør. På den måde kunne man få nys om, hvad der foregik i begge lejre, og den dag, det brændte løs, kunne man tage sit parti. Dette skændige forræderi foreslog han hende med den elskværdigste, mest ligefremme mine, som en ven, der glæder sig over at

kunne give et godt råd. Hvis han kunne få baronessen til at arbejde for sig, kunne *han* da sove på det grønne øre.

"Hvad mener De om den idé? Skal vi to slutte forbund sige hinanden åbent og ærligt, hvad vi sådan kan få pillet ud af vedkommende."

Han havde taget hendes hånd, som hun hastigt trak til sig.

"Nej, vist ikke, hvor falder De nu på det? Vi er jo kammerater … Senere hen, hvis De skulle ville belønne min tjenstiver …"

Leende lod hun ham beholde sin hånd, som han kyssede. Og hun havde i sin vanvittige lidenskab glemt, hvad det var for en ussel, nederdrægtig fyr, hun talte med; den mand, som sad dér med det ødelagte ansigt og det smukke sorte skæg, der lugtede af absint, den nye sorte frakke, der var fuld af fedtpletter, og den glinsende høje hat, som var skrabet og hvid af gibs fra en eller anden sjofel bagtrappe.

Baronessen gik til Gundermann allerede dagen efter sin samtale med Jantrou. Den store bankier stod ganske rigtig i spidsen for den bevægelse, der havde vist sig, da "Universalbanken"s aktier var steget til 2000 francs. Men han førte an som sædvanlig, stille og rolig, uden at vise sig på Børsen, uden at have nogen, der officielt tog sig af hans sager, han tænkte som så: en aktie har for det første emissionsværdien, derefter det udbytte, den giver, og som afhænger af de forretninger, huset gør, af det held, der begunstiger dets foretagender. Altså er der en maksimumsværdi, som ikke må overskrides, og når dette ved publikums begejstring sker, så er opgangen kunstig, og sund

fornuft byder at spekulere i nedgang, da denne sikkert vil indfinde sig.

I denne overbevisning, i sin urokkelige tro på logikkens magt så han med forbavselse på Saccards triumfer, på denne hastigt om sig gribende forretning, der voldte de store jødiske bankhuse en del bekymring. Denne farlige rival måtte snarest muligt sættes til vægs. Ikke alene for at få de otte millioner, man havde mistet ved Sadowa-affæren, men især fordi man ikke ville dele magten med denne frygtelige karl, med denne eventyrer, hvis galskaber mod al beregning og sund sans virkelig slog an som ved et mirakel. Og Gundermann, der nærede den dybeste ringeagt for al slags lidenskab, sad der endnu roligere end sædvanlig, spekulerede på sin matematiske måde og solgte lidt efter lidt til trods for den stadige hausse, tabte ved hver en afvikling stedse betydeligere summer med en urokkelig ligevægt og med en mine, som var han en vismand, der satte sine penge i sparekassen.

Da baronessen efter en langsommelig ventetid endelig fik foretræde midt i vrimlen af kontorpersonalet og mæglerne, der fo'r frem og tilbage med papirer til underskrift, med kursnoteringer, med telegrammer, fandt hun Gundermann skrækkelig forkølet, så hæs, at han næppe kunne tale. Og alligevel havde han siddet dér fra klokken seks om morgenen, hostende og spyttende, ødelagt af træthed, men urokkelig på sin post. Der skulle næste dag afsluttes et udenlandsk lån, så den store sal vrimlede af mennesker, som havde endnu mere travlt end sædvanlig, og som i flyvende fart ekspederedes af sønnerne og en svigersøn, mens der ved det lille bord i vinduesfordybningen sad tre af børnebørnene, to småpiger og

en dreng, i et yderst livligt skænderi om en dukke, der i kampens hede havde mistet en arm og et ben.

Baronessen fremkom først med det påskud, under hvilket hun havde opsøgt den store mand.

"Min kære hr. Gundermann, jeg ved nok, der hører mod til at være påtrængende overfor en mand, der er så overlæsset som De … men det er i veldædigt øjemed … en tombola …"

Han lod hende ikke tale ud, han gav gerne, tog altid to numre, især når damer, han havde truffet i selskab, gjorde sig den ulejlighed personligt at henvende sig til ham. Men nu måtte baronessen have ham undskyldt; en af hans kontorfolk forelagde ham en hel bunke papirer. Umådelige talstørrelser susede om principalen og det unge menneske.

"To og halvtredsindstyve millioner, siger De? Og hvor stor kredit?"

"Tresindstyve millioner."

"Godt, så siger vi nu fem og halvfjerdsindstyve millioner."

Han vendte sig atter om til baronessen, da han blev slået af et ord i en samtale mellem svigersønnen og en mægler, og så brød han løs:

"Nej, på ingen måde, med en kurs på 587 francs 50 centimer bliver det en halv francs mindre pr. aktie."

"Å, hr. Gundermann," lød det ydmygt fra mægleren, "de usle 43 francs, som det beløber sig til …"

"Hvad for noget! 43 francs – men det er jo umådelig meget; tror De, jeg stjæler penge, siden De vil have mig til at smide dem således ud af vinduerne … Nej, enhver sit, det er mit princip! …"

Endelig bestemte han sig til at gå med baronessen ind i spisestuen – der var ikke fred i den store sal – Gundermann gennemskuede nemlig straks damen, forstod, at tombolaen kun var et påskud; han kendte hendes forhold til Saccard, for han var omringet af en flok tjenstivrige personer, der fortalte ham al den sladder og alle de skandaler, der muligvis kunne interessere den store mand, og han anede nok, at hun kom for at tale om alvorlige ting. Derfor gik han løs på sagen.

"Nå, min smukke baronesse, hvad er det så, De har på hjertet?"

Men hun gav den uskyldige. Hun havde intet andet på hjertet end netop sin velgørenhedstombola, ville nu kun takke ham for hans venlighed.

"Så, De skulle ikke have noget andet at sige mig?"

Han så skuffet ud, som havde han håbet, hun var overbringersken af et eller andet hemmeligt budskab fra Saccard, et eller andet af denne karls halvgale påfund. Nu, da de var alene, så hun på ham med sine store, sorte øjne, der lovede så meget, men holdt så lidt.

"Nej, kære hr. Gundermann, jeg har intet at sige Dem, men siden De er så god imod mig, tør jeg måske fremkomme med en bøn til Dem."

Her bøjede hun sig hen mod ham, strejfede hans ærme med en af sine smalle behandskede hænder. Og betroede sig til ham, fortalte om sit sørgelige ægteskab med en udlænding, der hverken forstod hendes naturs eller hendes hjertes krav; hun forklarede, hvorledes hendes livs tomhed havde drevet hende til at søge adspredelse i spekulationer, der desuden var nødvendige for hende, ellers kunne hun ikke leve efter sin

stilling. Så fortalte hun atter om, hvor forladt og ensom hun stod, uden ven eller rådgiver, på denne Børsens gyngende grund, hvor et fejltrin kunne have farlige følger …

"Men," faldt han hende i talen, "jeg troede, De havde en rigtig god ven …"

"Å, en ven," mumlede hun med et tonefald, der udtrykte den dybeste ringeagt. "Nej, å nej, jeg har ikke et menneske, jeg kan stole på … Se, De kunne hjælpe mig, være mig til støtte, De, der er herre over hele Børsen, De, der er almægtig som Forsynet. Og det ville være Dem så let nu og da at give mig et lille vink, hvis De vidste hvor lykkelig og rolig De kunne gøre mig, og hvor inderlig taknemmelig jeg ville være Dem, bedste hr. Gundermann."

Hun rykkede sin stol lidt nærmere, så ham ind i øjnene, næn han blev siddende aldeles rolig, mærkede vel ikke engang, at hun ville gøre indtryk på hans døde sanser. Mens hun talte, havde han fra en skål, der stod på det dækkede frokostbord, taget nogle druer, som han åndsfraværende puttede i munden en for en og spiste; det var den eneste udskejelse, han tillod sig, det eneste brud, han gjorde på sin strenge diæt, og som han altid måtte betale med mange lidelser.

Nu smilede han spotsk, han kendte sig selv, vidste, det var aldeles forgæves, at den smukke dame som i forglemmelse lagde sin fine smalle hånd på hans arm med et let tryk af de spidse fingre. Stadig smilende tog han den lille hånd bort, idet han nikkede tak, som om hun havde budt ham en unyttig foræring, han ikke skøttede om at modtage. Og uden at spilde tiden med omsvøb sagde han rent ud:

"Hør nu, min smukke baronesse, De er sød og elskværdig, og jeg vil såmænd gerne tjene Dem, hvis det ellers kan lade sig gøre … Den dag, De kommer og bringer mig en eller anden interessant nyhed, skal jeg nok give Dem et godt råd. De kunne nu og da fortælle mig lidt om, hvad vedkommende har for, så skal jeg sige Dem, hvad *jeg* vil gøre … Er det et ord?"

Han rejste sig, og hun måtte gå med ham ind i den store sal. Hun havde naturligvis godt forstået, at han foreslog hende at agere spion, forræder. Men hun svarede ikke ligefrem ja eller nej, begyndte igen at væve om sin tombola, mens den store mands ansigt tydeligt udtrykte, at han kunne være hende foruden, alt gik nok, som han ville; han havde både tid og råd til at vente. Og da hun endelig tog afsked, var han allerede fordybet i ganske andre sager på dette store kapitalernes torv, mellem børsmand, der troppede op i hælene på hinanden, kontorets folk, der fo'r frem og tilbage, og børnebørnene, der nu havde fået også hovedet flået af dukken. Han sad ved sit lille bord aldeles optaget af en ny forretning, han ville gøre, han hverken hørte eller så al den tummel og al den leben, der fyldte den store hal.

To gange var baronessen på "Håbet"s kontor for at aflægge regnskab om sin sendelse. Endelig kom hun ind en dag, da Déjoies datter Nathalie sad på bænken i gangen og talte med fru Jordan. Det øsregnede, en sand syndflod, udenfor, og i det grå, mørke, fugtige vejr var der frygtelig trist i denne kvalme baggård. Fru Jordan sad og ventede på sin mand, som var ude for at drive penge op til Busch, som igen pinte dem, og med bedrøvelig mine sad hun og hørte Nathalie snakke løs som en

forfængelig skade med sin høje, tynde stemme, der ledsagedes af rappe bevægelser med de tynde arme.

"De kan nok indse, frue, at fader ikke vil sælge: der er nu en vis person, som hele tiden går og skræmmer ham og råder ham til at skaffe sig af med sine aktier. Jeg siger ikke, hvem det er, fordi det er en, der ellers ikke giver sig af med at være bussemand. Men nu er det mig, der passer på, at han ikke går hen og gør den slags dumheder. Nej tak, vi sælger ikke, så længe de stiger i den grad. Så måtte man da være en rigtig fæpande."

"Ja det er sikkert nok," svarede fru Jordan lidt adspredt.

"Vi står nu i 2500, ved De," vedblev Nathalie. "jeg holder regnskab, for fader er ikke stærk i pennen. Nå, med otte aktier har vi altså 20.000 francs. Det er virkelig ganske net, ikke? Først ville fader jo nøjes med 18.000, så havde han de 6000 francs, der skal være min medgift, og 12.000 til sig selv, det ville blive en lille rente på 600 francs om året; det har han ærligt fortjent, det skind, så mange bekymringer, som han går her og gør sig … Men var det nu ikke storartet, at han lod være at sælge? Nu har vi da en pæn lille sum, meget mere, end vi ventede … Og vi vil blive ved, nu skal det være 1000 francs om året, det har bankdirektøren med rene ord lovet os; han er så usigelig rar, er han!"

Marcelle måtte uvilkårligt trække på smilebåndet.

"Men hvad bliver det så til med Deres bryllup?"

"Å, mit bryllup – det holder vi, når kursen ikke stiger mere … Naturligvis ville vi gerne gifte os så snart som muligt; især er det Theodores fader, der har hastværk for forretningens skyld. Men herregud, man må dog tænke på fremtiden – jo mere fader kan få, jo større bliver jo arven engang i tiden. Det må man ikke

glemme, og så venter vi alle sammen. Vi kunne have giftet os for en hel måned siden, men vi vil hellere lade vor medgift vokse en smule endnu … Læser De artiklerne om banken?"

Uden at vente på svar gik hun videre:

"Hver evige, eneste aften bringer fader mig aviserne; han har allerede læst dem her, men jeg må såmænd altid læse dem om for ham … Han kunne gerne høre det både ti og tyve gange, så morsomt er det at se, hvor mageløst det går med den forretning. Når jeg går i min seng, løber al den herlighed rundt i hovedet på mig, så jeg ligger og drømmer om det hele natten. Fader siger, det gør han også – og det er et godt varsel. I forgårs havde vi akkurat samme drøm: vi skovlede penge sammen, store blanke fem-franc-stykker, ja i spadevis. Det var morsomt!"

Atter afbrød hun sin talestrøm og spøgte:

"Hvor mange aktier bar De, frue?"

"Vi? Ikke en eneste en!" svarede Marcelle. Nathalies lyse, fine, lille ansigt med det blonde, krusede hår fik et uhyre medlidende udtryk. Å, de stakkels mennesker, de havde ingen aktier! Og da hendes fader i dette øjeblik kaldte på hende for at bede hende i forbigående levere en bunke korrektur ind i Batignolles, fjernede hun sig, temmelig vigtig over at være kapitalist og aktionær, der næsten hver dag gik ned på redaktionskontoret for hurtigere at høre, hvordan kursen havde det.

Marcelle blev siddende alene på bænken; hun, der ellers var så modig og glad, så i dag helt bedrøvelig ud! Herregud, hvor her dog var mørkt og trist i den gang. Og så at tænke på den stakkels Jordan, der støjede rundt ude i den øsende regn! Han nærede en så dyb ringeagt for penge, det var ham så ubehageligt at tænke på dem, kostede ham en sådan

overvindelse at bede om dem, selv om man skyldte ham dem! Og i tanken gennemgik hun den slemme dag, så fordybet i alt, hvad hun havde lidt, at hun hverken hørte eller så, hvad der foregik omkring hende, eller lagde mærke til de smækkende døre eller al den travlhed, der herskede omkring hende.

Klokken ni, ligesom Jordan var gået ud af døren for at skaffe en række oplysninger angående et ulykkestilfælde, han skulle skrive om, så Marcelle, der ikke var blevet helt færdig med at klæde sig på, til sin umådelige bestyrtelse Busch sammen med to mænd komme anstigende; de to mænd så smudsige og fæle ud, det var måske retsbetjente, men de lignede meget mere røvere, det fandt Marcelle i det mindste. Denne græsselige Busch benyttede sig af mandens fraværelse til rigtigt at skræmme den lille kone, erklærede, at nu gjorde de eksekution lige på stedet, hvis hun ikke øjeblikkelig rykkede ud med alle pengene. Og det nyttede ikke, alt hvad hun sagde, hun havde hverken set papirer eller noget; han påstod, at alle retslige formaliteter var i orden, at der var slået plakat op og så videre, med en sådan frækhed, at hun tabte både næse og mund og til sidst troede på muligheden af, hvad han så bestemt fremførte. Dog gav hun ikke helt tabt, men sagde, at hendes mand var ude, kom ikke hjem til frokost, og at hun ikke lod dem røre et eneste møbel, før han selv kom tilstede. Og nu begyndte der mellem disse tre personer og den stakkels unge kone et yderst pinligt optrin: de skrev op, og hun fulgte med, lukkede skabene af og stillede sig foran døren, som ville hun tilkendegive, at de kun kom ud med hendes møbler ved at træde hende ned. Hendes stakkels lille lejlighed, som hun var så stolt af, hendes smule møblement, som hun pudsede så omhyggeligt, og det røde

betræk i soveværelset, som hun selv havde slået på! Hun kaldte Busch afvekslende både tyv og bedrager, ja en rigtig tyv, der ikke skammede sig for at fordre 730 francs 15 centimer, for ikke at tale om omkostningerne, når de kun skyldte 300 francs, og han havde oven i købet købt det gældsbevis for fem francs i det allerhøjeste! Hun kunne gerne blive rasende, når hun tænkte på, at de allerede havde betalt 400 francs, og at denne tyveknægt og blodsuger vovede at tale om eksekution og forlange endnu 300 francs! Og så vidste det afskum desuden, at de gerne betalte, hvis de blot havde pengene! Og her kom han og skræmte og pinte hende og fik hende til at græde sine modige tårer, bare fordi hun ikke vidste, hun ikke kendte alt det juridiske vrøvl! Den tyv, den snyder, den bedrager!

Busch blev også hidsig, skældte ud, så det stod efter, slog sig for brystet: måske der var noget at sige på hans hæderlighed? Han havde ærligt og redeligt betalt gældsbeviset med klingende mønt! Han havde lov og ret på sin side, og nu skulle den sag have en ende.

Imidlertid trak en af de snavsede fyre en skuffe ud, men da blev lille Marcelle så rasende, skreg så højt, at de tre fyre blev bange for, at hun skulle bringe hele huset i oprør, og fandt det rådeligst at nedstemme tonen en smule. Efter endnu en halv times pinlig parlamenteren havde han samtykket i at vente til næste dag, idet han svor en dyr ed på, at så var hans tålmodighed til ende, og så skulle pengene ligge til ham; han tog rub og stub, hvis hun igen lod ham rende forgæves.

Å Gud, hvor var det frygteligt at tænke på disse afskum, der havde trampet og rodet rundt i hendes yndige lille rede! Længe efter deres bortgang kunne hun lugte, at de havde forpestet

luften i hendes nydelige sovekammer, skønt hun havde lukket alle vinduerne op, så såre de var ude af døren.

Men det var ikke den eneste sorg, den dag bragte stakkels Marcelle.

Efter dette rædsomme morgenbesøg ville hun naturligvis straks gå til forældrene for at låne den nødvendige sum; på den måde kunne hele sagen være i orden, inden Jordan kom hjem, og hun og han kunne have en hyggelig og fornøjelig aften som sædvanlig. De kunne måske endog le ad optrinnet med de tre ækle karle; hun tænkte allerede på, hvad han ville sige om skænderiet og bataljen om skuffer og skabe, og om den tapperhed, hun havde vist, da hun slog fjenden på flugt.

Hendes hjerte bankede stærkt, da hun trådte ind i villaen i Rue Legendre, ind i dette hyggelige, velhavende hjem, hvor hun var vokset op, og hvor det nu lod til, at hun var aldeles glemt, så kold var den modtagelse, hun fik. Da forældrene netop skulle til at spise frokost, satte hun sig til bords med dem; hun mente, hun dér lettere kunne komme frem med sin anmodning.

Der taltes ikke om andet end "Universalbanken" og dens aktier, som i går atter var steget; og Marcelle så med den største forbavselse, at moderen nu var blevet meget hidsigere end faderen, hun, der i begyndelsen stadig havde været ængstelig og gjort alt for at holde ham fra Børsen. Nu var det tværtimod hende, der satte mod i ham, spottede hans langsomhed og mangel på dristighed, hende, der mente, man burde række lykken hånden. Hun blev ude af sig selv af vrede, fordi han lod falde en ytring om at sælge deres 75 aktier, der nu havde nået den aldeles mærkelige høje kurs på 2500 francs. De ville derved tjene 180.000 francs, hvilket jo var en net lille sum.

Sælge! når "Børstidende" så vist lovede, at de skulle stige til 3000? Han var nok ikke ved sine fulde fem. Og "Børstidende", den kunne man da trygt stole på, dens grundmurede hæderlighed var kendt, han havde selv tit nok sagt, at når man bare rettede sig efter det blad, var den hellige grav vel forvaret. Nej, det måtte han undskylde, hun ville ikke høre tale om at sælge en eneste aktie. Hun solgte hellere både hus og hjem for at købe flere.

Og mens Marcelle tavs sad og lyttede til de store tal, der fløj hende om ørene, tænkte hun på, hvordan hun skulle bære sig ad med at bede dem låne sig de 500 francs; hun så nok, at både faderen og moderen var grebet af spekulationsfeber, så, at hele huset flød med børsblade og finansielle beretninger, der lovede guld og grønne skove. Endelig tog hun mod til sig; de skulle nødvendigvis have 500 francs, ellers blev der gjort eksekution hos dem; forældrene kunne da ikke have hjerte til at overlade dem til deres skæbne i en øjeblikkelig forlegenhed!

Faderen så ned på sin tallerken efter først at have kastet et forlegent sideblik til konen, der ikke et øjeblik betænkte sig, men straks aldeles bestemt sagde, at det kunne der ikke være tale om. Hvor skulle de monstro tage 500 francs fra? Hele deres disponible kapital stod jo i "Universalbanken"s aktier, og desuden – her begyndte den gamle vise – når man havde giftet sig med en stodderprins, en fyr, der skrev bøger, måtte man så minsandten tage skade for hjemgæld og ikke evig og altid rende sin familie på dørene. Nej, hun havde ingen penge til overs for dagdrivere, der foragtede penge og, selvfølgelig, fandt det bekvemt at leve af andres midler.

Datteren måtte gå med blødende hjerte; hun kendte ikke mere sin før så ømme og kærlige moder.

Nede på gaden gik Marcelle og så på brostenene, som om hun ventede, at de usle 500 francs skulle vokse op af jorden. Så fik hun den idé at henvende sig til onkel Chave, og straks gik hun hen i Rue Nollet til den nette lille stueetage; hun måtte sørge for at træffe kaptajnen, inden han gik på Børsen.

Mens hun ventede på at blive lukket ind, forekom det hende, at hun hørte lattermilde, ungdommelige stemmer, men da døren gik op, sad onklen alene med sin pibe; han hørte på Marcelle med en overmåde nedslået mine, bandede sig selv, fordi han var et asen, der aldrig havde usle 10 francs liggende, men altid brugte rub og stub, alt eftersom han fik de elendige penge skrabet sammen. Da han derefter hørte, hvorledes Maugendres havde svaret datteren, fo'r han rasende op; det var dog for galt, at de kunne være så bundsjofle, ja, forresten havde han da ikke sat sine ben hos dem i umindelige tider; de var ved at sprække af vigtighed over de skidt aktier, der røg op på en aldeles uanstændig maner. Kunne Marcelle bare tænke sig, forrige uge havde fru Maugendre kaldt ham smølehoved og gniepind, fordi han spekulerede småt og i al venskabelighed havde givet dem det råd at sælge, mens legen var god. Han skulle min salighed gnide sine hænder, når det gik nedenom og hjem med hans kære svoger og svigerinde.

Atter stod Marcelle på gaden med tomme hænder, måtte liste ned på redaktionskontoret for at melde manden, hvad der var foregået den morgen.

Busch måtte betales!

Stakkels Jordan, der endnu ikke havde fundet nogen forlægger til sin roman, og ikke anede, hvor han skulle banke på, gik ud i den øsende regn for at opdrive de 500 francs. Skønt han indstændigt havde bedt hende gå hjem, blev hun dog siddende; hun var alt for ængstelig og forpint, foretrak at blive her på bænken frem for at være alene i sin lejlighed.

Da Nathalie var gået, kom Déjoie hen til hende med en avis.

"Fruen skulle læse lidt, mens De sidder der og venter."

Men hun rystede på hovedet, og da Saccard nu kom, tog hun en munter mine på og forklarede ham, at hun havde måttet bede sin mand besørge et højst kedsommeligt ærinde for sig.

Bankdirektøren, der syntes om de skikkelige og flinke unge folk, ville endelig have hende til at gå ind i sit kabinet, der sad hun meget bedre og fredeligere; men hun sagde, der var meget rart her i gangen, og Saccard trængte ikke ind på hende, så forbavset blev han over med ét at stå ansigt til ansigt med baronessen, der svævede ud af redaktørens værelse. Imidlertid smilede de til hinanden på det mest venskabelige, som gode bekendte, der ikke vil vække anstød.

Jantrou havde i dag sagt til baronessen, at han virkelig ikke vidste, hvad han skulle råde hende til. Han så jo, at bankens aktier steg til trods for modstandernes anstrengelser. Gundermann ville nok til sidst gå af med sejren, men Saccard kunne holde længe endnu, og man kunne endnu have stor fordel ved at stå på hans side. Han havde besluttet at se tiden an, at holde det gående med dem begge to. Bedst var det om muligt at være inde i den enes hemmeligheder ved at vise sig elskværdig, så kunne han betro dem til hende, benytte sig af dem eller sælge dem til den anden, alt eftersom han selv havde

mest fordel af det. Og alt dette fortalte han nok så fornøjeligt, med spøgende miner, mens hun ligeledes smilende over hele ansigtet lovede ham, at han ikke skulle blive glemt i påkommende tilfælde.

"Nå, hun render her nok evig og altid. Nu er det nøk deres tur," udbrød Saccard med sin sædvanlige brutalitet, idet han trådte ind til Jantrou.

Denne spillede forbavset.

"Hvad mener De? ... å, nå baronessen! ... Gud bevares, kære mester, hun elsker Dem! Det sagde hun da for et øjeblik siden."

Den gamle bandit slog ud med hånden, han lod sig ikke putte blår i øjnene.

"Prøv ikke på at forsvare hende, min gode Jantrou. Når en kvinde giver sig til at spekulere, er intet hende helligt mere."

Jantrou så yderst fornærmet ud, men smilede alligevel og gav sig til at forklare grunden til baronessens besøg: hun ville have en bekendtgørelse indrykket i "Håbet".

Forresten trak Saccard på skulderen, han brød sig pokker om den dame, der var ikke noget ved hende; han havde vigtigere ting i hovedet, og stående foran vinduet, med blikket fæstet på den evindelige grå regnhimmel, gav han sig til at tale om forretninger. Ja, i går var aktierne gået endnu 20 francs i vejret. Og dog, hvor kunne det være, at der alligevel hver dag blev budt aktier ud til salg? Haussen ville sikkert være nået 30 francs, hvis en hel bunke af papirerne ikke var dumpet ned på markedet lige da Børsens åbnedes. Han vidste nemlig ikke, at fru Caroline igen havde solgt 1000 aktier, og at det således var hende, der efter broderens instruks bekæmpede den urimelige opgang.

Ganske vist kunne Saccard kun være tilfreds med sagernes stilling, men alligevel var han i dag så underlig ophidset, forpint af en dump ængstelse og vrede. Han råbte op om disse satans jøder, der havde svoret at ruinere ham, udtømtes sig i skældsord mod Gundermann, der ikke vidste, hvad han skulle finde på for rævestreger, bare for at få bankens aktier til at falde.

I dag havde de på Børsen forsikret ham, at Gundermann havde stillet sig i spidsen for en forening, der havde det mål at knuse "Universalbanken"; man havde nævnet 300 millioner som den sum, foreningen ville ofre i den hensigt. De røvere!

Hvad Saccard ikke råbte op om, var andre rygter, der var i omløb og for hver dag blev tydeligere i deres udtryk; man talte om, at "Universalbanken" var langt fra solid, der anførtes kendsgerninger til støtte for denne påstand, varsler om kommende vanskeligheder, uden at alt dette forresten rokkede ved publikums blinde tillid.

Nu blev døren skubbet op, og Huret kom ind med sin uskyldige mine.

"Nå, er De dér, Judas!" råbte Saccard, så såre han fik øje på rigsdagsmanden; for denne, der havde hørt, at Hans Excellence nu var fast bestemt på intet samkvem at have med broderen, var krøbet til korset og havde bedt den store mand om forladelse; han havde nemlig den overbevisning, at katastrofen var uundgåelig, hvis ministeren slog hånden af Saccard. For at blive taget til nåde, havde han igen måttet gøre sig til Rougons løbedreng og spytslikker, hvilken bestilling mere end én gang indbragte ham grovheder både her og dér.

"Judas," gentog Huret med det kloge smil, der undertiden kunne lyse op i hans tykke bondefjæs; "det er da i alt fald en ganske skikkelig Judas, som kommer her og giver et uegennyttigt råd til den herre, han har forrådt!"

Men Saccard lod, som han ikke havde hørt, hvad den anden sagde, han skreg ham ind i ansigtet:

"Nå, hvad siger I til det, 2520 i går, 2525 i dag?"

"Det ved jeg meget vel. Jeg har netop solgt mine papirer."

Nu brød vreden frem af den spøgende tone, Saccard først havde søgt at holde vedlige.

"Hvad? Har De solgt? … Nå, det var den stiveste! De smider mig til side for Rougon, og De spiller Gundermanns kort!"

Rigsdagsmanden så forbavset på ham.

"Gundermanns kort? … Hvad har jeg at bestille med Gundermann? … Jeg spiller mine egne kort, gør jeg; jeg holder nu en gang ikke af at lege blindebuk, man kan så nemt komme galt afsted. Nu mener jeg, det kan være nok, jeg gør mine aktier i penge og trækker mig ud af spillet med en meget pæn lille fortjeneste. Det plejer jeg at gøre; man må heller ikke være for begærlig."

Og han smilede, han var en forsigtig, forudseende mand, der rolig og stille fik sit korn i hus.

"Og De er bestyrelsesmedlem! De er med i konsortiet!" vedblev Saccard heftigt. "hvordan vil De have, andre skal kunne fatte tillid til forretningen, når de ser Dem sælge, mens papirerne går i vejret! Nu undrer det mig min salighed ikke, at der går underlige rygter om vor soliditet, og at der fortælles om vor snarlige ruin … De herrer finder for godt at sælge, de sælger, simpelthen! … Det er en ren panik."

Huret svarede ikke, slog ud med hånden; i grunden blæste han Saccard med samt hans "Universalbank" et langt stykke, han havde jo sit på det tørre. Nu stod der kun tilbage at få afleveret den besked, han havde fra Rougon, nå ja, at få den afleveret så pynteligt, som det lod sig gøre uden at få for meget på hovedet selv.

"Det var det, jeg ville sige Dem, kære direktør, jeg kom herop for at give Dem et uegennyttigt råd … Hør nu, De skulle være fornuftig; Deres broder er rasende, han slår hånden af Dem, smider Dem ligefrem overbord, hvis De lader de andre få overtaget."

Saccard beherskede sin opbrusende vrede, rørte sig ikke, sagde ganske roligt:

"Har han sendt Dem herop med den besked?"

Efter et øjebliks tøven mente Huret, det denne gang var fordelagtigst at tale sandhed.

"Når De endelig vil vide det, ja, så har han bedt mig sige Dem det … Å, det er nu aldeles ikke Deres angreb i "Håbet", der har vakt hans harme. Han er hævet over den slags egenkærlighed … Nej, men De kan dog vel selv indse, at Deres katolske felttog må være generende for hans nuværende politik. Siden de kedsommelige forviklinger i Rom har han haft hele gejstligheden på nakken. For ganske nylig har han måttet straffe en biskop for myndighedsmisbrug. Nu kommer De og vælter Dem ind på ham, netop som han kæmper mod den liberale bevægelse, der tager overhånd siden forordningen af 19. januar. Herregud, De er jo dog hans broder og må kunne forstå, at han ikke kan være fornøjet med en sådan optræden."

"Gud bevares, det er uforskammet af mig, det kan vi nemt blive enige om," svarede Saccard spottende. "Den stakkels Rougon! Jeg har virkelig ondt af ham; han må blive der, bare fordi han ikke kan undvære denne ministerportefølje, sidde på en taburet og regere stik imod sin overbevisning, efter principper, han for ganske kort tid siden bekæmpede, og nu er det ene og alene min skyld, at han ikke rigtig ved, hvad han skal stille op mellem det vrede højreparti og det liberale parti, der også vil til fadet. I går ville han berolige katolikkerne og sagde sit berømte *Aldrig*! Svor, at Frankrig aldrig ville tåle, at Rom blev taget fra paven. Nu er han rent elendig, nu skal munden stoppes på de liberale, og så skal jeg bruges, jeg skal ofres på deres alter … Han fik sin bekomst forleden af Emile Olivier, det må jeg sige, både læst og påskrevet fik han, min stormægtige hr. broder."

"Å, han har kejserens fulde tillid; endnu i går fik han en orden sendt fra Tuilerierne."

Men Saccard slog ud med hånden, han kendte nok det maskepi.

"Nu er vel "Universalbanken" blevet for mægtig, ikke? En katolsk bank, der truer med at brede sig ud over hele verden, erobre alles formuer, som man i gamle dage erobrede ved selve troen; sådan noget kan ikke tåles nu om stunder. Alle de fritænkere, alle de frimurere, der spadserer om med ministre i maven, får en polsk forskrækkelse ved den tanke. Det er vel sagtens også aftalt spil med jeres Gundermann. Hvordan skulle regeringen slå sig igennem uden denne store mands hjælp? … Og så skynder min idiot af en broder sig med at kaste sig i gabet på sine jøder bare for at blive siddende endnu et halvt års tid,

ja, på sine jøder, sine liberale, alt det rak, som måske lader ham have fred, mens de flår mig i tusinde stykker … Nå. Min gode Huret, De kan sige Hans Stormægtighed, at jeg blæser ham et stykke."

Han rettede sin lille skikkelse, hans vrede sejrede over hans spottelyst, og han brød ud som et trompetstød:

"Hører De, jeg blæser ham et stykke! Det er mit svar; jeg håber, De bringer ham det på stående fod."

Huret dukkede nakken. Så såre der blev spektakler, var han ikke længere med i legen. Nå, ham kom det da egentlig ikke ved; han var jo kun budbringer.

"Godt, godt, skrig ikke så højt, det skal nok blive ham sagt … Men De render panden mod væggen … Det er forresten Deres egen sag … De kan gøre, hvad De lyster."

Der blev et øjebliks tavshed.

Jantrou havde slet ikke blandet sig i samtalen, havde ladet, som var han aldeles fordybet i en bunke korrektur; nu så han op, kastede et beundrende blik på Saccard. Han så pokkers godt ud, den direktør, når han rigtig kom i ånde. Den slags geniale pak sejrer undertiden, når de aldeles ubevidst lader sig rive hen af den rus, sejrsstolthed medfører.

"Å, jeg glemte noget," vedblev Huret, "Delcambre, generalprokurøren, er nok rasende på Dem … og, det ved De ikke, kejseren har i morges udnævnt ham til justitsminister."

Saccard fo'r sammen, hans ansigt formørkedes. Endelig sagde han:

"Ja, det, er et net kompagni! Rak og pak til hobe! Sådan en fyr gør de til minister! Men hvad satan kommer det mig ved?"

"Å, ikke sådan direkte," svarede Huret med sin uskyldige mine, "men skulle der hænde Dem en ulykke – De er jo kun et menneske – så kan det ikke nytte, De beder Deres broder gå i forbøn for Dem hos justitsministeren."

"Men så hold mund med den fordømte sludder! Har jeg ikke sagt Dem, at jeg blæser Dem alle sammen et stykke!" brølede Saccard, "jeg blæser Rougon og Delcambre og Dem et stykke!"

Heldigvis kom Daigremont i dette øjeblik ind i kontoret. Han plejede aldrig at vise sig dér, og de blev alle stumme af overraskelse. Meget korrekt gav den indtrædende de tilstedeværende hånden med en verdensmands udsøgte høflighed. Hans hustru ville holde selskab, hun ville selv foredrage nogle sange; han kom op for at indbyde Jantrou, han ønskede, denne skulle omtale soiréen. Han lod henrykt over at træffe bankdirektøren.

"Hvordan har De det, store mand?"

"Hør, mens vi taler om det, De har vel ikke solgt Deres aktier?"

"Sælge – å nej, ikke nu lige straks!" Og han lo meget naturligt; han løj virkelig ikke denne gang.

"Men De må aldrig sælge; vi medlemmer af konsortiet kan og bør aldrig sælge!" udbrød Saccard.

"Nej, naturligvis aldrig; akkurat, hvad jeg mente! Min egen tanke! Vi er jo solidariske … å, mig kan De stole på, aldeles ubetinget!"

Han havde blinket lidt, så til siden, mens han svarede for hele bestyrelsen, for Sédille, for Kolb, for marki Bohain som for sig selv. Alting gik så storartet, det var i sandhed en glæde at se den samstemning, den enighed, der viste sig i denne forretning

med det mest kolossale udbytte, man i halvtreds år havde set på Børsen. Han sagde en behagelighed til hver især og gik bort efter at have erklæret, at han ventede at se dem alle tre ved sin soiré. Mounier, tenoren fra den store opera, skulle synge med fru Daigremont, det ville blive ganske dejligt! Uhyre virkningsfuldt!

"Nå," sagde Huret og skulle til også at gå; "det var altså alt, hvad De havde at sige mig?"

"Ja, alt!" erklærede Saccard i en bidende tone. Han fulgtes ikke med Huret ned ad trappen, som han plejede, og da han var blevet alene med redaktøren, sagde han:

"Det var en krigserklæring, bedste Jantrou! Nu kan De hugge løs på de snøvl – skån ikke det pak! Å, det skal blive en sand lettelse at tale fra leveren og ryste op i alle de pjaltekræmmere!"

"Jamen, tør vi kaste los på den måde?" mumlede Jantrou, der atter begyndte at vakle.

Ude på bænken sad Marcelle stadig og ventede. Klokken var knap fire, Déjoie havde allerede måttet tænde alle lamperne, så tidligt blev det mørkt i det evindelige regnvejr. Hver gang, han kom i nærheden af hende, sagde han hende et par opmuntrende ord; nu blev der forresten livligere på kontoret, medarbejderne kom og gik, stemmer lød højt fra den store stue ved siden af, og pludselig så Marcelle sin mand stå foran sig. Han var gennemvåd, havde nervøse trækninger ved mundvigen, det underlige flakkende blik, man ser hos mennesker, der længe har løbet efter et mål, de ikke kan nå. Hun forstod, at han var kommet hjem med tomme hænder.

"Ingenting vel?" spurgte hun og blev ganske bleg.

"Nej, min søde pige, ikke en eneste skilling har jeg kunnet opdrive, og Gud skal vide det, jeg har ikke sparet mine ben!"

Og ganske sagte trængte en klagelyd over hendes læber:

"Å Gud, å Gud!"

Netop i dette øjeblik kom Saccard ud med Jantrou; han brød ud i forbavselse over, at hun endnu sad dér.

"Nå, det må jeg sige! Kommer Deres landstryger af en mand først nu tilbage? Jeg sagde nok, at De meget hellere skulle være gået ind i min stue."

Hun så vist på hum, fik pludselig en lys idé, og denne gang betænkte hun sig ikke, kastede sig frem med det mod, der er særegent for kvinder i fortvivlede øjeblikke.

"Hr. bankdirektør, jeg har en bøn til Dem … vil De tilstå mig to minutters samtale?"

"Med største fornøjelse, lille frue!"

Jordan, der anede, hvad hun havde for, gjorde et skridt frem for at holde hende tilbage, hviskede til hende: "Nej, nej, lad være!" Han blev altid ængstelig og febrilsk, når der var tale om penge. Men hun rev sig løs, og han måtte gå med hende.

"Hr. bankdirektør," tog hun til orde, så såre døren var lukket efter dem, "nu har min mand forgæves løbet rundt for at finde 500 francs, som vi absolut må have, og som han ikke tør bede Dem om … derfor … derfor henvender *jeg* mig nu til Dem."

Og livligt, hastigt, som en resolut og tapper lille kone fortalte hun Saccard om den gruelige scene derhjemme i deres lejlighed i Avenue de Clichy, beskrev Busch's indrykning, de tre mænd trampende om i soveværelset, berettede, hvorledes hun med møje havde fået dem på døren ved at love dem betaling den næste dag.

Å, disse næringssorger, der tynger og piner småfolk, denne afmagtens, undseelsens smerte, dette evindelige plageri for nogle usle daleres skyld!

"Busch!" udbrød Saccard, "er det dén gamle slubbert, der har Dem i sine klør?"

Og så vendte han sig med den elskværdigste godmodighed til Jordan, der stod uden at kunne få et ord frem.

"Det skal De endelig ikke bryde Dem om! De 500 francs kan De så godt få hos mig. Hvorfor kom De ikke straks og talte med mig?"

Han satte sig ned ved skrivebordet for at skrive sit navn på en veksel, da han pludselig standsede, faldt i tanker. Han huskede med ét det brev, han havde fået, det besøg, han skulle aflægge i Rue Feydeau, og som han nu alt for længe havde opsat, fordi den hele historie forekom ham både fordægtig og kedsommelig. Det var vist allerbedst, han gik til Busch med det samme, så kunne han klare Jordans sag, det var et ypperligt påskud.

"Hør, jeg kender den gamle tyveknægt … jeg vil hellere selv tale med ham, måske slår han af på sine fordringer, når han træffer en, der kigger ham i kortene."

Marcelles øjne strålede af taknemmelighed.

"Å, hvor De er god imod os, hr. Saccard!"

Og hun vendte sig til manden:

"Der kan du selv se, din tosse, hr. Saccard har da ikke spist os."

Han slog armene om halsen på hende, kyssede hende, for det var jo egentlig hende, der havde reddet ham ud af denne forlegenhed, hende, der var så viljestærk, og som så vel havde

forstået at gribe den gunstige lejlighed, mens han lod sig slå til jorden af livets vanskeligheder.

"Nej, nej, De skal ikke takke mig!" sagde Saccard, da den unge mand trykkede hans hånd, "det er mig en sand fornøjelse at kunne være Dem og Deres flinke lille frue til nytte; det glæder mig at se, hvor meget De holder af hinanden! Gå De nu kun hjem, og stol på mig!"

Hans vogn holdt nede på gaden, og to minutter senere befandt han sig ved Busch's bolig, midt i det snavsede Paris, mellem en vrimmel af dryppende paraplyer, der skjulte de store vandpytter på fortovet. Men oppe på fjerde sal måtte han længe stå og ringe, ingen kom og lukkede ham op, intet rørte sig inde i lejligheden. Han skulle lige til at gå, men dundrede forinden utålmodigt på døren med den knyttede næve. Nu hørtes slæbende fodtrin, og Sigismund viste sig.

"Nå, er det Dem! Jeg mente, det var min broder, der havde glemt sin nøgle; jeg lukker nemlig aldrig op, når det ringer. Å, han må være her lige straks; hvis De skal tale med ham, kan De jo vente lidt på ham."

Med samme slæbende, vaklende gang gik den unge mand foran gæsten ind i det værelse ud til Børspladsen, der var hans sædvanlige opholdssted. Det var endnu ganske lyst heroppe, mens regn og tåge gjorde det halvmørkt nedenunder. Stuen så trist og nøgen ud med den smalle jernseng, bordet og de to stole, ellers ingen møbler. Foran kaminen en lille rusten, anløben ovn, hvor ilden var gået ud.

"Sæt Dem ned. Min broder sagde, han kom hjem om et øjeblik."

Men Saccard ville ikke tage plads, han måtte uvilkårligt betragte den unge mand, så forundret blev han over de fremskridt, sygdommen havde gjort. Mellem de lange lyse hårlokker var hans ansigt så smalt og blegt, øjnene var dobbelt så store som før, de lå dybt inde i hulerne og havde et drømmende udtryk.

"Har De det ikke godt?" spurgte han for dog at sige noget.

Sigismund slog ligegyldigt ud med i hånden.

"Å, ikke værre end sædvanligt. Forrige uge var vejret så slemt, det gør mig jo ikke raskere … Dårlig er jeg i grunden ikke, jeg har ondt ved at sove, men så kan jeg arbejde i stedet for, og den smule feber holder mig varm … å, der er endnu så meget, der skal gøres!"

Han havde sat sig ved bordet, hvorpå der lå opslået en tyk bog. Nu tog han igen til orde:

"Undskyld, jeg sætter mig ned; jeg har været vågen hele natten; jeg måtte læse denne bog, som jeg fik i går … Et mageløst værk, ti år af min store lærers, Karl Marx' liv, den afhandling om kapitalen, som han for længe siden lovede os … Se, man kunne gerne kalde den vor bibel, ja."

Saccard kastede et nysgerrigt blik i bogen, men de gotiske bogstaver skræmte ham hurtigt bort.

"Jeg må nok vente, til den er oversat," erklærede han med et smil.

Den unge mand rystede på hovedet, som ville han sige, at selv om denne bog blev oversat, ville kun de indviede kunne forstå den. Det var ikke noget populært værk, der ville gøre proselytter, men der var kraft i logikken, en overvældende mængde beviser for det nuværende samfunds ødelæggelse ved

kapitalistsystemet. Og når marken lå bar og sløjfet, kunne man tænke på at bygge op.

"Nå, så De mener, alting skal fejes bort fra grunden," sagde Saccard, stadig spøgende.

"Som teori, ja, det mener vi rigtignok. Alt det, jeg en gang har forklaret Dem, hele udviklingen, ligger dér. Men at gøre teorien til praksis … I må da forresten være blinde, hvis I ikke kan se de mægtige fremskridt, vor teori for hver dag gør. Se nu til Dem selv! I tre år har De med Deres "Universalbank" samlet hundreder af millioner og sat dem i omløb, og De aner ikke, at De fører os lige lukt ud i kollektivismen ved Deres fremgangsmåde … Jeg skal fortælle Dem, at jeg med den største interesse har fulgt Dem og Deres forretning. Ja, her fra dette stille lille kammer har jeg studeret bankens udvikling, time for time, jeg kender den ud og ind, bedre end De selv, og jeg siger, De giver os alle en ordentlig lektion, for vor stat skal netop bære sig ad som De, ekspropriere i det store, efter først at have eksproprieret i det små, virkeliggøre Deres højtflyvende drøm, der består i – for det gør den jo! – at inddrage alle verdens kapitaler, blive den eneste eksisterende bank, oplagsstedet for den offentlige formue! … Å, jeg nærer den største beundring for Dem; hvis jeg måtte råde, skulle ingen have lov at modarbejde Dem, for De er så genial, at De opfører Dem, som var De vor forløber."

Han smilede, et blegt, sygeligt smil, ved at se den opmærksomhed, hvormed Saccard lyttede til hans ord; for pengemanden var forundret over at finde en sådan forståelse her i dette hus.

"Men," vedblev Sigismund, "når vi så en skønne dag kommer og eksproprierer Dem i nationens navn, når vi sætter alles interesse i stedet for Deres, når vi omdanner Deres store guldslugende indretning til en regulator for samfundets rigdom, begynder vi med at ophæve dette begreb."

Han havde fundet en kobberskilling mellem sine papirer, holdt den nu op mellem pege- og tommelfingeren som det offer, der skulle bringes samfundets omordning.

"Penge!" lo Saccard, "De vil ophæve begrebet penge! Det er jo det rene vanvid!"

"Ja, men det gør vi nu alligevel, husk dog bare på, at i vort samfund er der ingen grund til at have penge, møntsorter! Vi har jo vore anvisninger, og hvis De sætter dem som værdimål, har vi også noget andet, der fuldtud vil kunne erstatte metalpenge, vore arbejdsdages middelværdi, der bestemmes i vore værksteder; de må ødelægges, disse penge, der dækker og begunstiger arbejderens udnyttelse, der gør det muligt at bestjæle ham ved at formindske hans løn så meget som muligt, så at han netop får nok til ikke at dø af sult. Det er jo forfærdeligt, denne mulighed for at kunne puge store formuer sammen, den spærrer vej for den frugtbringende cirkulation, gør konger og fyrster til forargelige skabninger, til beherskere over pengemarkedet og samfundets produktion. Alle vore kriser, hele anarkiet har sin rod i dette fordømte system! Penge skal udryddes af jordens overflade, afskaffes, tilintetgøres!"

Men nu blev Saccard vred. Skulle de ikke være til mere, de lysende guld- og sølvstjerner, der havde skinnet over hans tilværelse? Når han havde tænkt på rigdom, var det altid under form af skinnende, nyslået mønt, der regnede ned som en

forårsbyge under solskin, faldt som hagl på jorden, bunker af guld, bunker at sølv, som man skovlede ind blot for at se deres blændende glans og høre deres lystige klang. Og al denne munterhed skulle tilintetgøres, hvorfor skulle man da kæmpe, hvorfor skulle man da leve?

"Dette er idiotisk, å, ligefrem idiotisk! Aldrig i livet! Hører De?"

"Hvorfor aldrig? Og hvorfor er det idiotisk? Når samfundet bliver som én stor familie, er penge jo aldeles overflødige; det må De da kunne indse."

"Men jeg påstår, det er galskab! Afskaffe penge – men det er jo hele livet, De ødelægger! Penge er jo tilværelsen midtpunkt! Så er der jo intet tilbage!"

Han fo'r op og ned ad gulvet, ude af sig selv. Og mens han således løb omkring, kastede han uvilkårligt et blik ud ad vinduet for at se, om Børsen virkelig stod på sin plads, for denne græsselige karl var jo i stand til også at feje den bort, sløjfe den med hele resten! Ja, dér lå den, noget uklar i det tiltagende tusmørke, begravet under et dække af regn og tåge, et blegt spøgelse af børsbygningen, der snart ville svinde bort i en grå røg.

"Å, det er jo bare dumhed at tale om sligt, det er en umulighed. Prøv I på at tage begrebet penge bort! Det gad jeg sandelig nok se!"

"Ja, alt forandres, alt svinder bort!" mumlede Sigismund ved sig selv, "vi har dog set rigdom skifte form mere end én gang; jordens værdi har jo forandret sig, landejendommes, markers, skoves værdi er faldet, rørligt gods, papirer, aktier, det er formue, det er rigdom nu til dags; vi ser nu allerede, hvordan

det også vil blive til støv og røg, altså er der nedgang i selve pengenes værdi; hvorfor skulle de da ikke kunne forsvinde helt, hvorfor skulle der ikke kunne opstå en anden, nyere form? Det er fremtidsformue, vore anvisninger vil frembringe."

Han sad og faldt i staver over sin kobberskilling, som om den var en levning fra en svunden tid, en stakkels forvitret mønt, der havde overlevet det gamle, forhenværende samfund. Hvor mange glæder og hvor mange tårer havde slidt på dette ydmyge pengestykke! Han overvældedes af den evige menneskeattrås uendelige sørgmodighed.

"Ja," vedblev han atter, som talte han med sig selv, "De har ret, *vi* får ikke denne ny tingenes ordning at se. Åringer må først gå! Og ved vi, om den store kærlighed til næsten har magt til at bortjage, tilintetgøre samfundets egoisme? Ved vi, om den har kraft dertil? Dog håber jeg på sejr! Ak, jeg ville så inderlig gerne opleve med egne øjne at skue retfærdighedens morgenrøde!"

Hans stemme kvaltes af bitterhed ved tanken om hans nære endeligt. Han, der i sin selvopofrelse benægtede dødens tilværelse, gjorde med hånden en afværgende bevægelse. Men snart bøjede han atter hovedet under skæbnens tilskikkelse.

"Jeg har gjort mit! Mit hverv er fuldført. Jeg efterlader mig notitser, optegnelser, ifald jeg ikke får tid at gøre mit værk helt færdigt. Fremtiden skal være en moden frugt af kulturen; for hvis vi ikke beholder det gode, der er ved kappestrid og ved opsigt, da vil alt være bygget på sand. Å, hvor tydeligt det står for min sjæls øje, dette nyskabte samfund i al dets fuldkommenhed, som jeg efter så mange gennemvågede nætter har bygget det! Alt er forudset, alt forudbestemt. Retten skal være enehersker dér, og resultatet er fuld, hel lykke for

menneskeheden! Se, dér står det alt sammen, nøjagtigt, matematisk, bestemt, ufravigelig rigtigt i alle beregningerne!"

Og de lange, magre hænder faldt ned mellem papirbunkerne på bordet; han blev begejstret ved denne drøm om de erobrede milliarder, der skulle fordeles ligeligt mellem alle; han henryktes ved tanken om al den glæde, al den sundhed, han spredte ud over alverden med et pennestrøg; han skulle frelse den lidende menneskehed, han, der ikke mere kunne spise, der ikke mere kunne sove, der nu snart skulle udånde uden fornødenheder i dette lille, usle, nøgne værelse oppe under taget!

Men nu fo'r Saccard op ved lyden af en grov stemme:

"Nå, er det Dem? Hvorfor kommer De her?"

Det var Busch, der var kommet hjem og tilkastede Saccard et blik, der lyste af den tydeligste skinsyge; han levede jo i en evig skræk for, at nogen skulle bringe broderen til at hoste ved at tale med den syge. Forresten ventede han intet svar på sit spørgsmål, men gav sig, som en omhyggelig moder, til at småskænde over sit barns uforsigtighed.

"Så, der har du nu igen ladet ilden gå ud i din kakkelovn! Jeg spørger, om der er mening skabt i at opføre sig på den måde! Især når det styrtregner som i dag!"

Han lagde sig på knæ, skønt han var både stiv og tyk, huggede brændet småt og fik det til at blusse op. Så hentede han en kost, gjorde værelset i stand, så efter, om den syge sad godt og mageligt i sin stol, og spurgte, om han havde husket at tage sin medicin. Og han helmede ikke, før han havde fået Sigismund til at lægge sig på sengen.

"Hvis hr. Saccard så ville gå med mig ind på mit kontor ..."

Dér sad madam Méchain på den eneste stol, som fandtes. Hun og Busch var lige kommet hjem fra et meget vigtigt besøg, og de var begge højst tilfredse med det, de havde fået udrettet. Endelig, efter de mest fortvivlede anstrengelser, var det lykkedes dem at opspore Léonie Cron, den forførte unge pige, som grev Beauvilliers havde udstedt en forskrivning på 10.000 francs til, betalbar, når hun blev myndig. Madam Méchain havde først henvendt sig til sin fætter i Vendôme, Fayeux, den samme, der for Busch havde købt papiret mellem en bunke andre gamle sager ved en auktion efter Charpier, kornhandler og ågerkarl i sine ledige øjeblikke. Fayeux kunne ingen oplysninger give, skrev kun, at jomfru Cron måtte tjene hos en retsbetjent i Paris, at hun for mere end ti år siden havde forladt Vendôme, aldrig senere havde vist sig dér, og hendes pårørende kunne han ikke udspørge, da de alle var døde.

Madamen havde ganske rigtig fundet den omtalte retsbetjent, havde desuden fulgt Léonies spor hos en slagter, hos en enlig dame, hos en tandlæge; men efter tandlægen brast tråden, hun tabte sporet, pigen var som en synål i en høstak, hun blev borte i den store stads smuds. Uden resultat havde madamen løbet fra Herodes til Pilatus, havde spurgt sig for på alle mulige fæstekontorer, gennemsøgt alle fordægtige logihuse, ledt højt og lavt, havde bestandig haft et øje på hver finger og spurgt sig for, hver gang hun tilfældigvis hørte en Léonie omtale. Og denne sporløst forsvundne person faldt hun nu en skønne dag over, fik aldeles tilfældigt fingre i hende, her i selve Rue Feydeau, i et nabohus hos en af sine forrige lejere fra Cité des Naples, der skyldte hende tre francs, og som hun i egen person ville rykke.

Busch blev øjeblikkelig underrettet om dette uventede fund og gik med hende hen for at tale om sagen, og Léonie, et græsselig fedt fruentimmer, med stridt pandehår helt ned over øjenbrynene, et fladt, udvisket, sløvt ansigt, havde straks forbavset endogså dette værdige par ved sit ubeskriveligt skarnagtige ydre; derefter havde han ret glædet sig over, at hendes usædelige levned havde bragt hende så grundigt i rendestenen: det passede i hans kram på mere end én måde. Han havde da budt hende 1000 francs for at overlade ham grevens forskrivning; i sin dumhed og sløvhed var hun øjeblikkelig gået ind på kæltringens forslag.

Endelig kunne han da sætte sig i bevægelse mod grevinden; nu havde han det våben, han så længe forgæves havde søgt efter, som han næsten havde opgivet at finde, og Léonie overgik i hæslighed og lavhed hans dristigste forventninger; nu skulle jagten på Beauvilliers' tage sin begyndelse.

"Jeg ventede forresten Deres besøg, hr. Saccard! … Vi har noget at tale med hinanden om … De har vel fået mit brev?"

I det lille bepakkede værelse osede en ussel lampe, og den tykke madam Méchain sad som en uformelig bylt, stum og ubevægelig på stolen. Saccard blev stående, ville ikke give sig mine af at være kommet herop, fordi det omtalte brev på nogen måde havde skræmt ham; derfor tog han hurtigt fat på Jordans sag, talte med hård stemme og foragteligt tonefald.

"Nej, det er slet ikke det, det drejer sig om. Jeg ville kun klare en gæld for en af mit blads medarbejdere. Den lille Jordan, en højst agtværdig ung fyr, som De piner og plager med en aldeles oprørende ihærdighed og en skånselsløs uforskammethed; i

morges har De nok opført Dem sådan mod hans hustru, så De burde skamme Dem."

Aldeles bestyrtet over dette uventede angreb lod Busch Saccard få overtaget, glemte, hvad han ville sige og blev heftig over historien med Jordans.

"Nå, så derfor er De kommet … Her er ikke tale hverken om hans hustru eller om at skamme sig … Her er talen om at gøre forretninger. Når man skylder penge, så har man at betale, andet kender jeg ikke til! Her har jeg måttet rende det stodderpak på døren i en evindelighed, og jeg har næppe fået vristet 400 usle francs fra dem … Fanden skal tage dem, det skal han; ja, jeg skal lade sælge bud og stub for dem. De skal blive kastet på gaden, og det straks i morgen tidlig, hvis jeg ikke inden aften får mit tilgodehavende til sidste hvid og skilling, ved De det! 330 francs 15 centimer, her på mit bord."

For rigtig at bringe ham i harnisk bemærkede Saccard, at han havde fået, hvad der tilkom ham, en snes gange, at det omtalte gældsbevis sagtens ikke havde kostet ham mere end 5 francs. Og ganske rigtigt blev Busch så rasende, at han var ved at kvæles.

"Så, den gamle sludder! Det synger de alle op om. Men omkostningerne, hvad? Gælden er jo løbet op til 700 francs … Nå, og hvad rager det forresten mig? … Får jeg ikke mine penge, så henvender jeg mig til fogeden. Det er vel også min skyld, at lov og ret koster penge her i landet? Og når jeg giver 10 francs for et papir, skulle jeg måske forlange 10 francs igen og så lade den potte være ude? Men risiko og renderi og ulejlighed og mas, nå, og så mit arbejde, min pønsen og min tænken! Se nu denne jordanske historie! De kan spørge madamen dér, hun har haft

med den at gøre. Hun ved nok, op ad hvor mange trapper hun har måttet trave, og hvor mange par støvler hun har slidt, når hun måtte rende om på alle mulige redaktionskontorer, hvor de bare smed hende på døren som en tiggerske uden så meget, som at give hende den adresse, hun spurgte om. Vi har puslet med den sag i år og måneder, vi har drømt om den om natten og pønset på den om dagen, vi har betragtet den som vor øjesten; når jeg regner, at min tid er en halv francs værd timen, har den kostet mig uhyre summer!"

Han var ude af sig selv, pegede på de bunker af papir, der fyldte værelset.

"Her ligger for mere end 20 millioner, gamle og nye, gældsbeviser og veksler, forskrivninger fra alle mulige lande, små og store! Byder De mig en eneste million, sælger jeg Dem hele klatten! At tænke sig, jeg har debitorer, som jeg har forfulgt i over 25 år. Blot for at få usle hundrede francs, sommetider ikke engang det, venter jeg i åringer, har tålmodighed med dem, indtil de arver eller kommer på den grønne gren … De andre, dem jeg aldrig får fingre i, de sover, sover dér, og det er de allerfleste. Se hen i den krog, en uhyre bunke! Det er det råstof, af hvilket jeg drager liv. Himlen ved, det giver mig slid og arbejde og bekymring, mere end det er værd! … Og nu kommer De her, De kommer her og vover at sige, at jeg skal vise skånsel mod de få, jeg er så heldig at få fingre i. Nej, ved De hvad, så måtte jeg være bindegal! De ville min salighed ikke bære Dem så dumt ad. Det tør jeg love for."

Uden at svare på denne lange tirade trak Saccard sin tegnebog op.

"Jeg byder Dem 200 francs mod, at De giver, mig de papirer, der angår Jordan, og en kvittering for modtagelsen af det fulde beløb."

Busch var ved at flyve i flint.

"To hundrede francs, aldrig i verden! Det er 330 francs 15 centimer. Jeg slår ikke en hvid af."

Men med ligegyldigt tonefald, med den sikkerhed, fremlagte kontanter altid giver, gentog Saccard to-tre gange:

"Jeg vil straks give Dem 200 francs."

Og Busch, der mærkede, det vist ville være fordelagtigst at fire, gav til sidst efter med vredestårer i øjnene:

"Jeg er alt for skikkelig … Det er et satans håndværk også! Jeg bliver altid plyndret, flået til skindet … Skal De ikke have lidt flere af mine varer, mens De er ved det; ja, se Dem kun om, vælg – ikke lidt mere for Deres 200 francs?"

Da Busch havde skrevet modtagelsesbeviset og et par ord til retsbetjenten, for papirerne var deponeret hos ham, stod han lidt og pustede ved sit skrivebord, så opkørt var han af dette optrin, og han havde ladet Saccard gå uden at tænke på hans sag, hvis madam Méchain ikke med ét havde mindet ham om den.

"Men Rosalie da?"

Nu huskede han, at han kunne få hævn! Men alt, hvad han havde lagt tilrette, hele den snu måde, samtalen skulle føres på, hans spørgsmål, gangen i sagen var bortvejret, glemt i dette vredesanfald.

"Ja, det er også sandt! … Jeg havde skrevet til Dem, hr. Saccard. Vi har et gammelt regnskab at opgøre sammen …"

Her strakte han hånden ud for at tage den mappe, Sicardot-sagen lå i; han åbnede den på bordet foran sig.

"I 1852 tog De ind på et hotel i Rue de la Harpe; dér har De underskrevet 12 veksler, hver lydende på 50 francs, til en jomfru Rosalie Chavaille, 16 år gammel, som De en aften på trappen havde taget med vold … De veksler, dem har jeg her. Ikke en eneste har De betalt, for da De flyttede, glemte De at opgive Deres adresse. Og hvad der er det ubehageligste ved sagen, Se er underskrevet med et fingeret navn, Sicardot, Deres første kones pigenavn …"

Saccard blev ganske bleg, mens han lyttede til Busch's ord og så på papirerne. Det gjorde et dybt indtryk på ham således med ét at få sin fortid kastet i ansigtet. Han havde en fornemmelse, som gled jorden bort under fødderne på ham, som styrtede alting sammen over hans hoved. I første øjeblik blev han så bestyrtet, at han næppe kunne tale.

"Hvad – hvad – hvor ved De det fra?"

Og i stor hast, denne gang med skælvende hænder, trak han igen sin tegnebog op: han havde kun én tanke: hurtigst muligt betale, komme i besiddelse af de forfærdelige papirer.

"Der er jo ingen omkostninger, vel? Så er det 600 francs, ikke? Å, naturligvis kunne der siges en hel del mod dette; men jeg foretrækker at betale uden videre vrøvl."

Og han rakte Busch 6 hundred-francs-sedler.

"Ja, stop nu lidt," lød det fra forretningsmanden, der skubbede pengene bort. "der er mere endnu, lad mig først tale ud. Madam Méchain, som sidder dér, er Rosalies kusine, og papirerne tilhører hende, det er for hende, jeg har taget mig af denne sag … Den stakkels Rosalie blev da krøbling, fik den ene

arm ødelagt af den historie på trappen. Hun gik meget igennem og døde i stor elendighed hos madam Méchain, der havde taget sig af hende … Og madamen kunne fortælle højst mærkelige ting …"

"Græsselige ting," lød madamens tynde stemme.

Ganske forskrækket vendte Saccard sig om imod hende; han havde rent glemt denne bunke gamle klæder. Hun havde altid ængstet ham med sin fordægtige handel og sin fæle, opsvulmede, laskede person, og nu skulle hun være blandet ind i denne højst kedsommelige historie.

"Ja, vist så, det var jo sørgeligt. Den stakkels pige, det gør mig ondt for hende," mumlede han. "men nu, hun er død, kan jeg virkelig ikke indse … Her er i alle tilfælde de seks hundrede francs …"

Atter skød Busch Saccards hånd til side.

"Undskyld, men De har endnu ikke hørt det hele … Hun fik et barn … ja, et barn, der nu går i sit fjortende år og ligner Dem i den grad, at De ikke kan fornægte ham, hvor gerne De så ville!"

Saccard stod som forstenet.

Endelig fik han mælet igen.

"Et barn – et barn," gentog han som i drømme.

Så stak han rask sedlerne i lommen, blev med ét uhyre selvsikker og tog med rolig stemme fat:

"Men hvad er det så alt sammen for noget vrøvl? Når der er et barn, får I ikke en eneste skilling … Den lille arver moderen, han skal have pengene og forresten alt, hvad han peger på oven i købet. Et barn, men det er jo udmærket, det er jo overmåde pænt og naturligt at have et barn, og det kan da ingen forbyde mig, ved jeg. Jeg er selv usigelig tilfreds med det. Det gør mig

min sjæl ganske ung igen. Hvor er fyren, lad mig få ham at se. Hvorfor har I ikke straks bragt mig ham?"

Nu var det Busch, der hverken vidste ud eller ind. Han mindedes fru Carolines forlegenhed, alle hendes omveje og al hendes hemmelighedsfuldhed, hendes betænkeligheder ved at meddele Saccard Victors fødsel. Og aldeles bragt fra koncepterne forplumrede han sig i vidtløftige forklaringer; han sagde alting, talte om de 6000 francs, som madam Méchain forlangte, om de 2000, fru Caroline allerede havde betalt som afdrag, om Victors stygge karakter og lastefulde tilbøjeligheder, om hans anbringelse i fyrstinde Orviedos anstalt.

Saccard fo'r op ved hver ny meddelelse. Hvad for noget! 6000 francs! Et afdrag på 2000! De havde haft den frækhed at lokke en sådan sum fra en dame af hans bekendtskab. Det var jo bedrag, snyderi, tyveri! Og den sølle dreng, ham havde de naturligvis plyndret; de skyldte vist ham mere, end han skyldte dem; han havde gået for lud og koldt vand, stakkel! Og det var intet under, at han var vild og uopdragen; nu skulle han oven i købet betale de slubberter, som ikke havde set efter ham eller passet på ham! Det var dog et stift stykke! Mon de mente, de havde med idioter at bestille?

"Ikke en skilling får I," skreg han til sidst, "nej, ikke én, forstår I det. Mig lokker I ikke til at punge ud."

Busch var ligbleg, han rejste sig op, stod nu ved sit skrivebord.

"Det skal vi få at se. Jeg sender Dem en stævning på halsen. I morgen den dag!"

"Kom ikke med den slags dumheder, gode ven. De ved jo meget godt, at den slags sager stævnes man ikke for. Og hvis De

tror, De kan presse penge af mig med den historie, så tager De slemt fejl, for jeg er ligeglad med, at hele verden ved, jeg har et barn. Tværtimod, jeg er næsten stolt af det."

Og da madamen sad og spærrede døren, skubbede han hende til side, trampede op i papirbunkerne for at komme ud. Hun var ved at besvime af raseri og skreg ude på trappen efter ham:

"Kanalje! Væmmelige karl!"

"De skal snart høre fra os!" brølede Busch, der smældede døren i efter ham.

Saccard var i så ophidset en tilstand, at han gav sin kusk ordre til at køre lige hjem i Rue Saint-Lazare. Han måtte straks tale med fru Caroline, som han uden spor af forlegenhed talte til og straks skændte på, fordi hun havde ladet kæltringerne lokke de 2000 francs fra sig.

"Men, kæreste, bedste veninde, man kaster virkelig ikke på den måde penge ud af vinduet! … Hvorfor pokker kunne De ikke tale med mig først?"

Hun sad aldeles stum af forundring over, at han endelig havde fået historien at vide. Så var det altså dog det, Busch's brev handlede om, og nu havde hun intet mere at skjule, siden en anden havde påtaget sig at afsløre hemmeligheden. Imidlertid tøvede hun endnu, hun var undselig og forlegen over Saccards ligefremme væsen.

"Jeg ville spare Dem for en sorg," sagde hun til sidst, "dette ulykkelige barn var i så rædsom en forfatning … Jeg havde for længe siden sagt Dem det, hvis ikke en følelse …"

"Hvilken følelse, kære veninde? Jeg tilstår, jeg kan ikke rigtig følge Dem."

Han prøvede ikke på at undskylde sig eller forklare, hvad hun mente; hun blev grebet af en underlig træthed, hun, der ellers så tappert bar livets bedrøvelige tilskikkelser, mens han vedblev at snakke op om barnet, henrykt og forynget.

"Den stakkels lille fyr. Jeg skal rigtig være god imod ham, det lover jeg Dem … Det var så fornuftigt af Dem at anbringe ham i anstalten for at slibe ham lidt af. Men nu skal han ikke være dér længere, vi skal finde lærere til ham … I morgen tager jeg ud og ser på ham, ja, i morgen … Det vil sige, hvis jeg får tid til det – jeg er så ophængt i disse dage."

Næste dag var der møde; to dage gik, hele ugen gik, uden at Saccard fik tid. Han talte ofte om drengen, opsatte stadig besøget, var aldeles overvældet af travlhed.

I de første dage af december nåede aktiernes kurs 2700 francs, under en febrilsk ophidselse, der ængstede hele Børsen. Desværre lød rygterne stedse mere foruroligende til trods for den vedvarende stigen: nu talte man ganske højt om den nært forestående katastrofe, og alligevel steg og steg kursen, takket være en usandsynlig, uforklarlig begejstring. Saccard levede i en sælsom, usund sejrsstolthed, i en glorie af den gyldne skylregn, han øste ud over staden; dog var han klog nok til at mærke, det var gyngende grund, han havde under fødderne; han følte, den slog revner og en skønne dag ville briste. Derfor rasede han også mod sine modstandere, skønt han stod med fortjeneste og sejr efter hver en afvikling, og skønt de, der spekulerede i nedgang, led frygtelige tab. Hvorfor skulle de djævelske jøder dog således være ham på nakken? Kunne han da aldrig få dem slået i gulvet for alvor? Og hvad der især bragte ham i raseri, var, at han i fjendens lejr mærkede overløbere,

forrædere, folk fra "Universalbanken", der hjalp til at underminere ham ved at sælge aktier.

En dag betroede han sig til fru Caroline, og denne mente, det var bedst, hun sagde ham sandheden med hensyn til hendes og broderens aktier.

"De ved vel min ven, jeg har solgt mine? Jeg har realiseret vore sidste aktier til 2700 francs i går."

Han stod som lamslået, som om han var vidne til den sorteste troløshed.

"De har solgt! De! De – å Gud! er det muligt!"

Hun greb hans hænder, trykkede dem, var inderlig bedrøvet; hun mindede ham om, at både hun og broderen havde forberedt ham på, hvad de ville gøre, hvis kursen vedblev at stige. Hamelin var endnu i Rom, hans breve strømmede over af uro og ængstelse ved denne urimelige opgang, som han ikke fattede, og som for enhver pris måtte bekæmpes, ellers ville alt ramle sammen. Endnu dagen forud havde hun fået brev, hvori han på det bestemteste gav hende befaling til at sælge alt, og hun havde adlydt.

"De, De kunne gøre mig dette!" gentog Saccard. "Det var altså Dem, der gav mig dette ubegribelige stød, Dem, jeg anede derude i mørket; det er Deres aktier, jeg selv har måttet købe!"

Han var denne gang, aldeles mod sædvane, rolig og sørgmodig, fo'r ikke op i hidsighed, og hun led endnu mere ved at se denne nedslåethed; hun ville prøve at bringe ham til fornuft, få ham til at opgive denne kamp, som kun kunne tage en ende med forskrækkelse.

"Min ven, hør nu lidt på mig. Tænk på, at vore 3000 aktier har indbragt os syv en halv million. Er det da ikke en uventet

fortjeneste, der overstiger vore dristigste forhåbninger? Men alle disse penge skræmmer mig, jeg forstår ikke, at de virkelig er mine … dog, her er talen ikke om vore personlige interesser. Tænk for Himlens skyld på alle dem, der har lagt deres formue og deres velfærd i Deres hånd, frygtelige summer, millioner, som De sætter på spil. Hvorfor vil De vedblive at drive de papirer i vejret? Overalt siges der, at en katastrofe er en uundgåelig følge af denne fremgangsmåde … Der må da være grænser, og der er da ingen skam i, at aktierne bliver stående ved deres sande værdi; således viser et hus sin soliditet, her alene er ro og frelse! …"

Men heftigt fo'r han op:

"3000 francs! De *skal* gå op til 3000! Det har jeg sat mig i hovedet, det *vil* jeg. Jeg køber, jeg bliver ved at købe, om så alt braser sammen! Lad det hele ryge, hvis jeg ikke driver dem op til 3000 og holder dem i den pris!"

Efter afviklingen 15. december gik kursen op til 2800, og så til 2900. Og den 21. proklameredes det under en ubeskrivelig ophidselse, at "Universalbanken"s aktier havde nået en kurs af 3020 francs! Nu var der ingen sandhed, ingen logik, begrebet "værdi" var forvansket, så at det ikke mere havde nogen mening. Der sagdes, at Gundermann havde vovet uhyre summer, noget, han så godt som aldrig plejede; i måneder havde han støttet baissen, ved hver afvikling steg hans tab i voldsomme spring; og man begyndte at mumle om, at det ikke var umuligt, han kunne få "Universalbanken" så kraftigt i den gale hals, at han kvaltes i den mundfuld. Alle var i den største ophidselse, Saccard satte hele markedet i oprør, man ventede hver time et mirakel.

Og netop i dette øjeblik, mens jorden rystede under ham, mens han allerede følte angsten ved sit nært forestående nederlag – var Saccard konge! Når hans vogn rullede frem for perronen i det pragtfulde slot i Rue de Londres, styrtede en tjener frem, lagde et tæppe ned ad trinnene lige til rendestenen – og først da steg majestæten ud af sin vogn, holdt sit indtog som en hersker.

10

Ved årets slutning, ved decemberafviklingen, var børssalen allerede klokken halv et fuld af en støjende, gestikulerende menneskemasse. I de sidste uger var ophidselsen blevet større og større, og på denne sidste kampens dag stimlede en vanvittig mængde sammen og gjorde sig rede til at slå et afgørende slag.

Udenfor var det klingrende frost; den klare vintersol sendte sine stråler på skrå ned gennem det store glastag og lyste op i hele den ene side af den nøgne sal med de strenge piller og den triste hvælving, som det allegoriske glasmaleri gjorde endnu sørgmodigere, mens varmeapparaterne langs buegangene pustede hed ånde ud over salen, og den kolde luft ustandselig slap ind gennem de smældende døre.

Den gnavne Moser, der altid ventede nedgang, var endnu ængsteligere og endnu mere gusten end sædvanlig, løb nu næsen mod Pillerault, der stolt og triumferende stod plantet på sine lange storkeben.

"De har vel hørt ..."

Men han måtte skrige op for at overdøve larmen, en regelmæssig, rullende, ensformig lyd, der mindede om vandets plasken i en flod, der er gået over sine bredder og vælter sig frem uden standsning.

"De siger, vi får krig inden april; det måtte vel også blive enden på den forskrækkelige rustning. Tyskland giver os ikke tid til at anvende den ny hærlov, Kammeret nu skal til at vedtage ... Og desuden er der Bismarck ..."

Pillerault brast i latter.

"Å, lad os dog være her! Gå hjem med Deres Bismarck! Jeg, der taler med Dem, har selv snakket med ham, da han var her under udstillingen … Han så ud til at være en rigtig flink fyr … Hvis De ikke er tilfreds med resultatet af udstillingen, så ved jeg minsandten ikke, hvad De forlanger; det var jo ligefrem knusende storartet … Vi har hele Europa på vor side!"

Moser rystede fortvivlet på hovedet. Og i sætninger, der ideligt blev afbrudt af mængden, som skubbede den talende frem og tilbage, udtrykte han sin ængstelse. Markedet var *for* fast; en underlig alt for fuldblodig velstand, der ikke kunne være naturlig og var lige så farlig som overflødigt fedt. Udstillingen havde frembragt en drivhuskultur i handelsverdenen; alle havde styrtet sig ind i det vanvittigste spilleraseri. Det var da f. eks. det rene vanvid at drive "Universalbanken"s aktier op i 3030 francs?

"Så, nu begynder De igen på den gamle vise," spottede Pillerault. Og med munden tæt ved Mosers øre sagde han langsomt og tydeligt:

"Kære ven, i aften går vi op til 3060. I bliver alle sammen smidt af hesten, lige i rendestenen; tro mig nu en gang i Deres liv."

Moser blev ellers temmelig let modløs, men i dag lød en trodsig fin fløjtetone fra hans læber. Han så op for at vise Pillerault, at han aldeles ikke var urolig, og betragtede et øjeblik nogle damer, der hældede sig ud over galleriet, forbavsede ved synet af denne sal, som de ingen adgang havde til.

"Se, se, er det Dem," vedblev Moser og bøjede hovedet; han genkendte Salmon, der stod foran ham med sit evindelige,

uforanderlige smil. Så blev han urolig; i Salmons dybsindigt smilende ansigt bildte han sig ind, at han læste billigelse af Pillerаults udtalelser.

"Hør nu, Salmon, hvis De ved noget, så sig det. Jeg ræsonnerer som så: jeg holder med Gundermann, for Gundermann, ikke? er alligevel Gundermann, har jeg ret? Han plejer ikke at vælge den gale vej!"

"Men bedste ven," lo Pillerault, "hvorfra ved De nu så sikkert, at Gundermann spekulerer i nedgang?"

Nu blev Moser aldeles forvildet, han spærrede øjnene op. I måneder havde hele Børsen talt om, at Gundermann lå på lur efter Saccard, støttede kampen mod bankens vanvittigt stigende aktier og kun ventede på en skønne dag at komme dem til livs, knuse dem under sine millioner. Når man i dag var så fuld af spænding, når hele Børsen dirrede, var det, fordi man nærede den overbevisning, at denne dag endelig var oprunden, og fordi man ventede, den skulle blive varm; en kamp på liv og død, hvor en af parterne måtte bide i græsset. Men er man nogensinde sikker i denne børsverden, der er så fuld af løgn og list? Tvivl og ængstelse kunne ved et vindpust træde i stedet for den mest absolutte vished.

"Ja, De benægter jo kendsgerninger," mumlede Moser. "Jeg har ganske vist ikke set ordrerne, så jeg kan ikke være aldeles sikker på noget. Men, Salmon, hvad tror De? Nu må Gundermann dog blive ved, siden han har begyndt, det er da en selvfølge."

Salmons fine, spotske smil standsede hans tale.

"Å," vedblev han og så på en svær mand, der i dette øjeblik gik forbi, "hvis han dér bare ville tale, ville jeg være aldeles rolig;

han er en sikker mand, han forstår en halvkvædet vise."

Det var den berømte Amadieu, der stadig levede på sit enestående held i Selsis-affæren, da han købte aktier til 15 francs og senere hen solgte med en fortjeneste på en femten millioner uden at have gjort nogen som helst beregning, aldeles tilfældigt. Man så op til ham på grund af hans store dygtighed som pengemand; han havde et helt hof i hælene på sig, alle lyttede til hans ubetydeligste udtalelser og spekulerede efter den mening, de fik ud af hans henkastede ytringer.

"Å," sagde nu Pillerault, der stadig forsvarede sin blindebukteori, "man skal min tro følge sin indskydelse, ganske simpelthen. Tilfældet er dog enerådende. Enten har man held eller man har uheld, ikke? Og hvad nytter det så at pønse og overlægge? Hver gang jeg er så uheldig at lægge planer, ligger jeg der! Så længe den pokkers karl står på sin post med den triumferende mine, så længe bliver jeg ved at købe, han ser, min salighed, ud, som om han ville sluge os alle sammen med hud og hår."

Her pegede han hen på Saccard, der netop indtog sin vante plads ved en af søjlerne i den første buegang til venstre. Som alle direktørerne for vigtige forretninger havde han en bestemt plads, hvor hans kontorpersonale og hans klienter vidste, han altid var at træffe i børstiden. Gundermann var den eneste, der aldrig satte sine ben i den store sal, lod sig end ikke officielt repræsentere af en stedfortræder; men man følte, han befalede over en indøvet hær; han beherskede til trods for sin fraværelse en legion af mæglere og agenter, der bragte hans ordrer, for ikke at tale om alle de udestående fordringer, der var så talrige, at hver og en af de tilstedeværende måske kunne siges at høre

til Gundermanns gruppe. Og mod denne uangribelige og allestedsnærværende hær stred nu Saccard, personlig, med løftet hjelmgitter.

Bag ved ham op mod søjlen stod en bænk, men han havde ikke for vane at sidde ned, syntes at være ufølsom for træthed. Undertiden støttede han sig op mod pillen, der var glat og sværtet på det nederste stykke af alle de mennesker, der i tidens løb havde gnedet dem op ad den; det var som et karakteristisk træk ved hele bygningens blege nøgenhed, denne kant af smuds i mandshøjde, overalt på vægge, på dørkarme, på trappegange, i salen, af mørkt glinsende smuds et snavset fundament, flere slægtleds sved, bedrageres, tyves, spekulanters sved. Meget elegant, højst korrekt i klædedragten, som alle børsmænd, med moderne frakke og fint, blændende hvidt skjortebryst, stod Saccard dér, smilende, elskværdig, forekommende og rolig, som en mand, hvis sind er i den mest fuldkomne ligevægt, og som intet frygter mellem disse smudskantede mure.

"I har vel hørt, de siger, han støtter haussen ved selv at købe "Universalbanken"s aktier?" mumlede nu Moser med hviskende stemme, "og er det sandt, må han snart være færdig."

"Det er kun dum sladder! Man ved jo aldrig rigtig, hvem der er køber og hvem der er sælger! Han gør jo forretninger både for sig selv og for sine kunder – og spille, det gør han, det er jeg overbevist om!"

Moser talte ikke videre om den ting. Ingen vidste rigtigt, hvor megen sandhed der var i de historier, der fortaltes på Børsen om Saccard. Ingen havde rigtig rede på den trafik med stråmænd, som Saccard havde sat i gang; Sabatani, Jantrou og mange af hans kontorfolk spillede under dække og købte for

konsortiets regning. Endnu var det kun et rygte, der hviskedes mand og mand imellem, benægtedes og kom frem igen, stedse mere højlydt, skønt det ikke kunne bevises.

I begyndelsen havde han kun støttet kursen med stor forsigtighed, havde solgt igen, hvor han kunne, for ikke at bringe stilstand i kapitalerne ug overlæsse kassen med papirer. Men nu rev kampen ham med, og i dag forudså han nødvendigheden af store køb, hvis han ville beholde valpladsen. Han havde givet sine instrukser, og han stod nu med roligt, smilende ansigt, ganske som han plejede, skønt han var meget ængstelig for, hvorledes dagen ville ende. Han vidste jo, han var slået ind på en farlig vej, der godt kunne føre ham lige i afgrunden.

Med ét kom Moser farende; han var listet hen bag den store Amadieu for at lure efter, hvad denne sagde til en lille mand med et listigt ræveansigt; Moser var uhyre ophidset, stammede af ivrighed:

"Å – nå – denne gang hørte jeg det med egne øren. Han sagde, at Gundermann solgte for over ti millioner – nu sælger jeg – sælger alt til sidste trævl!"

"Ti millioner," sagde Pillerault lidt usikkert; "det var som pokker. Nu går det nok løs på liv og død!"

Og i den rullende lyd af alle disse stemmer var der kun tale om den vældige kamp mellem Saccard og Gundermann. Ordene kunne man ikke skelne, men i den summende brusen hørtes tydeligt den ene parts rolige, logiske 1 hårdnakkethed og den andens lidenskabelige, fremstormende heftighed. Alle mulige modsigende rygter fløj rundt, først hviskende og siden med skingrende trompetskrald. Nogle skreg op for at overdøve

larmen, andre bøjede sig hen til sidemandens øre og talte sagte med hemmelighedsfulde miner, selv om de intet havde at betro hinanden.

"Å pyt! Jeg bliver ved at spekulere i opgang!" udbrød Pillerault, der atter fik mod. "Det er alt for dejligt vejr, vi bliver nok ved at stige!"

"Alt ramler ned om ørene på dem," påstod Moser med sin bedrøvelige trodsighed. "det bliver snart regn, jeg havde min gigt i går."

Men nu smilede Salmon så usigelig snedigt, at de begge to blev ganske hede om ørene og ikke vidste, hvad de skulle tro eller tænke. Mon den pokkers fyr, der bestemt kunne mere end sit fadervor, skulle have fundet på en tredje måde, noget, der hverken var hausse eller baisse?

Rundt om Saccard ved søjlen trængte sig en stimmel af tilbedere og kunder. Stedse straktes hænder ud imod ham, stedse trykkede han dem med den samme smilende forekommenhed, som han viste alle og enhver, og som strøede gyldne løfter rundt om ham. Mange kom farende, udvekslede et par ord og løb glade bort igen, andre blev stående tæt op ad ham, slap ham ikke; de var stolte af at være i hans gruppe, og han sagde ofte en hel del behageligheder til folk, hvis navn han ikke engang huskede.

Kaptajn Chave måtte sige ham Maugendres navn; nu var de to svogre forsonet. Kaptajnen overtalte bestandig den anden til at sælge, men den store direktørs håndtryk opflammede Maugendres tillidsfuldhed og gav ham håb om ubegrænset fortjeneste. Derefter kom Sédille, silkehandleren, og ville gerne tale et øjeblik med Saccard. Med hans forretning gik det tilbage;

han stod og faldt med "Universalbanken", der havde slugt alle hans disponible kapitaler, så at muligheden af en nedgang for ham var udsigt til fallit; desuden havde han andre sorger: sønnen Gustave syntes ikke om at være hos Mazaud, kom ingen vegne; nu trængte han til et beroligende og opmuntrende ord fra Saccard. Venligt klappede denne ham på skulderen, og Sédille forlod ham med nyt mod.

Således kom den ene efter den anden; Kolb, der for længe siden havde solgt sine aktier, men holdt gode miner med direktøren; man kunne jo aldrig vide, hvad der ville ske – marki Bohain med nedladende miner, lod, som om han gik på Børsen ene og alene for at slå tiden ihjel – Huret, der ikke kunne blive ved at spille fornærmet og nødig ville være uvenner med folk, før det var rent galt fat med dem; han kom nu for at se, om der ikke kunne falde lidt af endnu.

Men nu viste Daigremont sig, og alle de andre trak sig beskedent tilbage. Han var en mægtig mand, man lagde mærke til hans elskværdighed, hans spøgende tillidsfulde tone overfor bankens direktør. Opgangsspekulanterne strålede af glæde, for alle vidste, at Daigremont var en mand, der plejede at gå i land, når der hørtes mindste knagen i skibet; altså var man vis på, at "Universalbanken" endnu kunne ride en storm af.

Andre kom forbi, udvekslede kun et blik med Saccard; det var hans egne folk, hvis hverv det var at udrette hans ordrer, både hans og deres egne, for spekulationssygen havde bredt sig til hele bankens personale, kontoristerne fløj rundt i lokalerne, stadig på spring, lurende ved alle døre, på jagt efter oplysninger, der kunne vise dem, hvordan de skulle spille. Således slentrede Sabatani to gange forbi Saccards plads med

sin smidige, vuggende gang og de bløde, spillende fløjlsøjne; han lod, som om han ikke engang så principalen, mens Jantrou ubevægelig et par skridt fra pillen med ryggen til var aldeles fordybet i læsningen af nogle udenlandske børstelegrammer, som var opslået bag ståltrådsgitret. Mægler Massias løb i fuld fart af sted i uhyre travlhed, nikkede til Saccard, gav ham sagtens svar på et eller andet. Og alt som viseren på uret nærmede sig ét, blev vrimlen tættere og fyldte salen med en larm sum af et hurtigt stigende hav. Man ventede på den første kurs.

Ud fra vekselmæglernes værelse kom nu Mazaud og Jacoby, side om side, med korrekt og kollegial holdning. Dog vidste de, at de kæmpede mod hinanden i denne krig på kniven, der allerede havde raset et par uger og måtte ende med fallit for en af dem. Den lille fine, nette Mazaud var ved arv i en alder al 32 år blevet chef for sit hus; i hele hans fremtræden, i hans muntre, smilende glatte ansigt læste man om held og medgang. Den forhenværende fuldmægtig Jacoby var blevet principal ved anciennitet, ved kunder, som tog andel i forretningen; han var tyk og svær, skaldet og gråskægget, som det passede sig for hans 60 år; hans ansigt havde et bredt, godmodigt, fornøjeligt udtryk. Med notesbogen i hånden stod de og snakkede om vind og vejr, som om de ikke på de små blade havde holdt millioner, der om lidt skulle udveksles som kanonkugler i den morderiske kamp om tilbud og efterspørgsel.

"Et smukt frostvejr!"

"Ja, tænk Dem, jeg gik herhen, så indbydende fandt jeg vejret!"

Nu stod de ved kurven, det store runde bassin, hvis gulv endnu var rent, uden alle de unyttige slutsedler, der kastedes på det i kampens hede; de støttede sig et øjeblik på fløjlsrækværket, vedblev at føre en ligegyldig samtale, alt mens de holdt øje med deres omgivelser.

De fire gange, der i form af et kors gik ind til kurven, var et sted, publikum ikke havde adgang til, og mellem korsets arme, hen imod kurven, var der et rum, hvor kontantforretningerne afsluttedes, og hvor tre medlemmer af kursnoteringsudvalget tronede på meget højbenede stole foran deres uhyre store bøger. Lige overfor var der et andet rum, åbent og på grund af dets form kaldt "guitaren", hvorigennem kontorister og spekulanter kunne sætte sig i direkte forbindelse med de autoriserede vekselmæglere ved kurven. Bagved, i et hjørne, dannet af korsets arme, midt i menneskevrimlen, var de franske statspapirers marked, hvor enhver vekselmægler havde sin repræsentant som på kontantmarkedet; for ved kurven afsluttedes udelukkende tidsforretninger, dér er man kun optaget af den vildeste spekulation.

Mazaud fik nu i en af gangene øje på sin fuldmægtig, Berthier, der gjorde tegn til ham, og med hvem han nu halvhøjt udvekslede et par ord – Berthier kunne nemlig ikke nærme sig kurvens hellige fløjlsgelænder, der ikke må berøres af profane hænder.

Hver dag kom Mazaud på Børsen med Berthier og de to kontorister, der skulle være ved statspapirmarkedet og ved kontantforretningerne; meget ofte ledsagedes han også af husets vekselbogfører; for ikke at nævne telegrafkontoristen, der altid var den lille Flory, hvis skæg voksede stedse videre ud

over hans ansigt og næsten nåede helt op til de milde øjne. Siden han efter Sadowa havde vundet de 10.000 francs, spillede lille Flory højt på Børsen; Chuchu blev nemlig bestandig fordringsfuldere og brugte en masse penge; Flory spekulerede uden plan, fulgte i hælene på Saccard med blind tillid. De ordrer, han modtog, de telegrammer, hvis indhold han kendte, rettede han sig efter. Og nu kom han netop fra telegrafkontoret med hænderne fulde af telegrammer og måtte lade en børstjener kalde på Mazaud, der slap Berthier og gik hen til "guitaren".

"Skal jeg åbne og ordne dem?" spurgte Flory.

"Naturligvis, når der er en sådan masse, hvad er det dog alt sammen?"

"Å, "Universalbank"! Næsten alle sammen ordrer til at købe."

Med øvet hånd gik Mazaud bunken igennem, så tilfreds ud. Han var stærkt engageret med Saccard og havde endnu samme morgen modtaget en mængde betydelige ordrer fra ham; han var "Universalbanken"s særlige mægler, og uagtet han egentlig ikke havde næret nogen ængstelse indtil dato, så han dog gerne, at publikum vedblev at efterspørge bankens aktier med samme begejstring til trods for kursens urimelige stigen. Han standsede ved at læse et navn mellem depechernes underskrifter: det var Fayeux, forretningsmanden i Vendôme, som måtte have dannet sig et klientel mellem småborgere, forpagtere og gamle skikkelige folk derude på landet, for der gik ingen uge, hvor Fayeux ikke sendte det ene telegram efter det andet.

"Bring det hen på kontantmarkedet," sagde Mazaud til Flory, "og gå så selv op på telegrafkontoret og hent telegrammerne;

vent ikke til de bliver bragt herned."

Flory gik hen til gitteret ved kontanten og råbte så højt, han kunne:

"Mazaud, Mazaud!"

Det var Gustave Sédille, der lystrede navnet, for på Børsens mister kontoristerne deres egne navne og lyder deres principals. Flory hed også Mazaud. Gustave var atter hos mægleren efter to års fraværelse; han var krøbet til korset for at få faderen til at betale sin gæld, og i dag var han med på Børsen, fordi første kontorist var fraværende; det morede ham at været ved kontantforretningerne. Flory talte hviskende med ham; de blev enige om ikke at købe for Fayeux for ved sidste kurs. Efter selv at have spekuleret med hans ordrer, idet de først købte og solgte i deres sædvanlige stråmands navn og selv stak differencen i lommen, siden man var så godt som sikker på opgang.

Nu vendte Mazaud tilbage til kurven. Men ved hvert skridt bragte tjenere slutsedler med ordrer fra en eller anden klient, der ikke havde kunnet komme til. Hver mægler havde sin farve på slutsedler, rød, gul, blå, grøn, så at de let kunne skelnes fra hinanden. Mazauds sedler var grønne, håbets farve, og i hans hånd samledes snart en hel bunke små grønne papirer, mens tjenerne fo'r frem og tilbage mellem de fire ganges munding og kurven. Da han atter stod ved det fløjlsbetrukne gelænder, befandt han sig ved siden af Jacoby, der ligeledes holdt en masse sedler, en stedse voksende bunke, røde, røde som frisk blod, sikkert ordrer fra Gundermann og hans tilhængere, for det var en bekendt sag på Børsen, at der forberedtes et svært mandefald, og Jacoby var nedgangsspekulanternes mand, den

jødiske banks mestermand. Og nu snakkede han med en anden mægler, med Delarocque, sin svoger, en stor, rødskægget, tætbygget, ganske skaldet mand, der var meget intim med klubverdenen og sagdes at gøre forretninger for Daigremont, som for nogen tid siden var blevet uvenner med Jacoby, efter at det først var revet ud mellem ham og Mazaud.

Delarocque fortalte en morsom historie, det sås tydeligt på de to herrers spillende øjne; i sin iver slog Jacobys svoger ud med hånden, der var fuld af slutsedler, blå, hans farve var blå som en fin, lys aprilhimmel.

"Hr. Massias ville gerne tale med Dem," sagde nu en tjener til Mazaud.

Hastigt løb denne hen til en af gangene. Massias var kun optaget af "Universalbanken"s operationer, han bragte efterretninger fra kulissen, frimarkedet under kolonnaden, der var i fuld virksomhed til trods for den stærke frost. Nogle spekulanter vovede sig derud og søgte så igen ind i den varme sal, mens kulissefolkene i tykke skindpelse, med kraven op om ørene, holdt tappert ud i kreds under uret, som sædvanlig gestikulerende, skrålende, skrigende så voldsomt, at de slet ikke mærkede den bidende kulde. Og mellem de allerivrigste sås den lille Nathansohn; han var ved at blive en personlighed og begunstigedes af lykken fra den dag, da han havde vendt sin beskedne stilling i "Industribanken" ryggen og etableret sig som mægler.

Med dæmpet stemme og i stor hast meddelte Massias, at da kursen så ud til at ville løje af under den masse papirer, nedgangsspekulanterne kastede ud på markedet, havde Saccard ment, han burde operere i kulissen for at indvirke på

første kurs om kurven. Den foregående dag var sidste kurs 3030 francs; nu havde han givet Nathansohn ordre til at købe hundrede aktier, som en anden derude i kolonnaden skulle byde ud til 3035 francs. Det var altså 5 francs opgang.

"Så, nu går den godt igen," sagde Mazaud.

Og han gik tilbage mellem vekselmæglerne. Alle 60 havde givet møde og begyndte til trods for reglementet at gøre forretninger med hinanden efter en mellemkurs, mens de ventede på klokkens lyd. Ordrerne til fast kurs indvirkede ikke på markedet, mens de, der gaves til bedst mulig udførelse gav mæglerne lejlighed til at udvise større eller mindre dygtighed og gjorde de forskellige kursnoteringer vekslende. En dygtig mægler må være snedig og snarrådig, må tænke hurtigt og have kommando over sine muskler, for hastighed i udførelsen sikrer ofte forretningens heldige udfald; for ikke at tale om nødvendigheden af at have nyttige forbindelser i den store bankverden, at samle oplysninger overalt og allesteds fra, at få telegrammer fra provinserne og fra udlandet før andre, og desuden må man være i besiddelse af en ordentlig stemme.

Nu ringede klokken, og der gik en dirren hen over mængdens bølgende hoveder; og den sidste klingende tone var ikke forstummet, før Jacoby, med hænderne støttet på fløjlet, lod sin kraftige stemme, den stærkeste i kompagniet, runge gennem salen.

"Jeg har "Universalbank", jeg har "Universalbank"."

Han sagde ingen pris, ventede bud. De 60 autoriserede mæglere havde nærmet sig, dannede sluttet kreds om kurven, allerede lå flere stærkt farvede slutsedler indenfor rækværket. Ansigt til ansigt, med øjnene fæstede på hinanden, stod de dér

som duellanter, der føler sig for; de var alle meget spændte på første kurs.

"Jeg har "Universalbank"," lød Jacobys basstemme. "Jeg har "Universalbank"!"

"Hvilken kurs?" spurgte Mazauds høje, klingre røst, der var så gennemtrængende, at den overdøvede kollegaens malmtoner, som en fløjte lyder gennem et violoncelakkompagnement.

Og Delarocque foreslog gårsdagens kurs.

"Jeg køber Universalbank til 3030."

Men straks blev der budt over.

"3035 – i orden!"

Det var kulissens kurs, og Delarocque, der havde i sinde at købe ved kurven og sælge under kolonnaden, indså ugørligheden af denne operation. Derfor gik Mazaud løs, han var vis på, Saccard ville bifalde hans handlemåde.

"3040 for Universalbankaktier, Universalbankaktier køber jeg til 3040!"

"Hvor mange?" spurgte Jacoby.

"300 – i orden!"

Begge skrev et par ord i notesbogen, og forretningen var afsluttet, den første kurs var altså fastslået med ti francs opgang.

Mazaud gik hen og opgav tallene til det medlem af kursnoteringsudvalget, der havde "Universalbanken" opført i sin bog. Og i omtrent tyve minutter var det, som havde man åbnet en sluseport; de andre værdipapirers kurs fastsloges ligeledes, en hel bunke forretninger blev afgjort uden betydelig opgang eller nedgang. Alligevel havde de tre højtsiddende kursnoteringsmedlemmer megen møje med at indskrive de

forskellige talstørrelser, der af mæglerne slyngedes op til dem midt i den øredøvende larm fra kurven på den ene side og fra det franske statspapirsmarked på den anden side, hvor stemningen også var noget ophidset.

Siden forretningerne havde taget deres begyndelse, var det ikke alene menneskemassen, der summede og brusede med det stigende havs ensformige lyd; gennemtrængende skrål og råb hævede sig over den dumpe torden. Tilbud og efterspørgsel i ildelydende disharmoni, en særegen bjæffen, der steg og faldt, standsede et øjeblik og tog fat med uensartede og sønderrevne toner, som rovfugles varselskrig mod stormvejr.

Saccard stod smilende ved sin søjle. Hans hof voksede ved de ti francs opgang, der satte liv i markedet, for allerede i lang tid havde man forudsagt bankens snarlige fald, og den dag havde man troet, katastrofen skulle finde sted. Huret kom tilligemed Kolb og Sédille, bankieren lod, som han fortrød sin forsigtighed og sit forhastede salg til 2500, mens Daigremont flot og overlegen spadserede om med markien under armen og nok så muntert fortalte om det nederlag, hans væddeløbsstald havde lidt i efteråret.

Mest triumferede dog Maugendre, han overvældede Chave med sin vigtighed; dog lod kaptajnen sig ikke rokke i sin vantro, mente stadig, at det alligevel ville ende med forfærdelse. Samme optrin fandt sted mellem opgangsspekulanterne, Pillerault og den nedslåede Moser. Den ene var henrykt over den vanvittige stigen, mens den anden knyttede hænderne i raseri, talte om den idiotiske opgang, denne hårdnakkede, fjantede hausse, som var den en gal hund, man forhåbentlig en skønne dag fik bugt med.

En time gik, og kurserne holdt sig temmelig fast; ved kurven afsluttedes forretningerne, mindre talrige, efterhånden som ordrerne bragtes og telegrammerne afleveredes. Hver børsdag er der således en slags stilstand, den første iver kølnes, indtil den sidste kamp om slutningskursen tager sin begyndelse og atter sætter lidenskaberne i bevægelse.

Imidlertid rungede Jacobys mægtige stemme, og Mazauds fløjtetoner skingrede, de var optaget af operationer med præmie.

"Jeg har "Universalbank" til 3040 med 15."

"Jeg køber "Universalbank" med 10."

"Hvor mange?"

"Fem og tyve – i orden!"

Det måtte være Fayeux' ordre, som Mazaud udførte, for mange provinsspekulanter begrænsede deres risiko, idet de ved at ofre en præmie dækkede deres egne køb og salg.

Med ét hørtes det rygte, at "Universalbanken" gik ned med 5 francs, og slag i slag faldt den 10, 15, til 3025.

Netop nu kom Jantrou ned i salen efter en kort fraværelse, gik hen til Saccard og hviskede til ham, at baronesse Sandorff holdt i sin vogn på hjørnet af Rue Brongniart. Hun ville gerne vide, om han rådede hende til at sælge. Dette spørgsmål, netop som kursen slappedes, irriterede Saccard i højeste grad. Han så i ånden den velholdte karet, den stive, korrekte kusk på bukken, og fruen med sin notesbog i hånden bag vognens vinduer. Og han svarede:

"Lad hende gå ad helvede til! Hvis hun vover på at sælge, kvæler jeg hende."

Massias kom styrtende ved efterretningen om de 15 francs nedgang: han mærkede nok, man havde brug for ham. Saccard havde ganske rigtigt en plan, der skulle bringe slutningskursen op: et telegram fra børsen i Lyon, hvor opgangen var sikker. Nu begyndte han at blive en smule hed om ørene, for der kom intet telegram, og denne pludselige, uventede nedgang kunne hidføre en katastrofe. Massias stod ikke stille foran Saccard, men gav ham blot i forbigående et lille albuestød, standsede så mod øret vendt mod direktøren, fik også sin instruks.

"Rask til Nathansohn, 400, 500, hvad der behøves!" det skete så hastigt, gik så stille af, at kun Moser og Pillerault mærkede, hvad der foregik. De stavrede afsted i hælene på Massias for at se, hvad der nu skulle gøres. Siden Massias gjorde forretninger for "Universalbanken", var han kommet på den grønne gren. Han blev udfrittet både hist og her; de kiggede ham over skulderen for at se, hvad ordrer han havde. Selv tjente han betydelige summer, og vant til stød og skub, som han var, forbavsedes han over sit held, erklærede med sit godmodige smil, at det dog var til at udholde, dette hundeliv på Børsen.

I kulissen, hvor den bidende kolde vind strøg ud og ind mellem søjlerne, gik "Universalbanken"s aktier ned med mindre hastighed end inde ved kurven. Og Nathansohn, der fik oplysninger af sine agenter, gjorde den operation, som Delarocque ikke havde kunnet foretage straks efter første officielle kurs; han havde ved kurven købt til 3025 og solgt i kulissen til 3035. Det havde ikke været tre minutter om at gøre, og han havde vundet 6000 francs. Købet fik allerede kursen ved kurven til at stige i kraft af den indvirkning, de to markeder, det lovlige og det tålte, havde på hinanden. Ustandseligt

galopperede kontorister frem og tilbage gennem menneskemassen med albuestød til højre og til venstre.

Imidlertid skulle kursen i kulissen nu også til at dale, da Nathansohns udførelse af Massias' ordre støttede den, ja fik den op til 3040, mens papirerne på samme tid ved kurven kom i den gamle kurs. Men det var vanskeligt at holde den dér, for det var øjensynligt Jacobys og de andre nedgangsspekulanters plan at gemme de betydelige salg til hen imod slutningen for at oversvømme markedet og knuse Saccard i den sidste halve times voldsomme ophidselse. Han forstod dette så godt, at han udvekslede et aftalt tegn med Sabatani, der stod og røg en cigaret med sin flotte Don Juan-mine. Straks gled italieneren smidig som en snog gennem mængden hen til "Guitaren", hvor han fulgte kurserne og hele tiden gav ordrer til Mazaud på grønne slutsedler, som han altid bar hos sig. Til trods for hans anstrengelser var angrebet på "Universalbanken" så voldsomt, at kursen igen gik 5 francs ned.

Klokken slog tre kvarter, om et kvarter var børstiden omme. I dette øjeblik hvirvlede og stimede menneskemassen, som om alle var grebet af vanvid; ved kurven bjæffede og hylede og skrålede vekselmæglerne, hvis stemmer formelig havde fået en rusten klang af den megen skrigen; og nu hændte det, Saccard med så megen ængstelse havde imødeset. Den lille Flory, der siden Børsens åbning hvert tiende minut løb op på telegrafkontoret og kom tilbage med hænderne fulde af telegrammer, viste sig atter, trængte sig gennem stimlen, mens han læste et telegram, hvis indhold lod til at være en glædelig efterretning.

"Mazaud, Mazaud!" lød det, og Flory vendte hovedet, som om det var hans eget navn, der råbtes. Det var Jantrou, som skulle vide, hvad der var sket. Men Flory havde travlt, han skubbede den nysgerrige redaktør til side, var alt for henrykt over at se bankens slutningskurs gå op, for telegrammet indeholdt en meddelelse om, at papirerne steg på Lyons børs, hvor en så stor mængde købere havde vist sig, at det upåtvivlelig ville have indflydelse på parisermarkedet. Der kom også ganske rigtigt andre telegrammer, en hel del mæglere fik ordrer, og virkningen var betydelig.

"Jeg køber "Universalbank" til 3040!" gentog Mazauds høje stemme.

Og Delarocque bød nu 5 francs mere; han havde hænderne fulde af ordrer.

"Jeg køber til 3045."

"Her er til 3045!" brølede Jacoby, "200 til 3045 – –"

"I orden!"

Nu lød det fra Mazaud selv:

"Jeg køber til 3050!"

"Hvor mange?"

"500 – i orden!"

Men støjen blev nu så aldeles djævelsk, at vekselmæglerne, der fægtede med krampagtige armbevægelser, ikke engang kunne høre, hvad der råbtes; alligevel blev de af embedsiver ved med de krampagtigste bevægelser, skråle var aldeles unyttigt, for basstemmerne blev helt borte i hæshed, mens de gennemtrængende høje røster knækkede i en fortvivlet hovedtone. De stod dér med vidt opspærrede munde, kun hænderne talte; en bevægelse udefter, det var tilbud, og en

indefter, det betød efterspørgsel; opstrakte fingre angav tallet, man nikkede og rystede på hovedet for at sige ja og nej. De indviede forstod hinanden, for udenforstående så det ud som toppunktet af galskab.

På galleriet oppe ved telegrafkontoret stod damer og betragtede med den største forbavselse dette forunderlige optrin. Det så ud, som om de var i håndgemæng på statspapirmarkedet; en klump i midten, der sloges, mens den dobbelte menneskestrøm, der her løb gennem salen, skubbede og stødte til de forskellige grupper, som opløstes og fløj sammen i bestandig bølgende bevægelse. Mellem kontantmarkedet og kurven højt oppe over den stimlende sværm af hoveder ragede de tre medlemmer af kursnoteringsudvalget op, aldeles som vragstumper på et oprørt hav; man så de store hvide pletter, bøgerne dannede, og pletten dansede nu til den ene side, nu til den anden, alt eftersom meddelelserne kom, og manden bøjede sig til højre eller til venstre, forover eller bagover for at gribe og indskrive de tal, der slyngedes op mod ham fra alle kanter.

Forresten var det især i rummet, hvor kontantforretningerne afsluttedes, at der var oprør; en vrimlende masse mørke hoveder, krusede og glatte parykker trængte sig sammen, ikke engang ansigterne kunne man se, kun de hvide blade i notesbøgerne glimtede, når de kæmpende i ivrighed svingede dem oppe i luften. Og ved kurvens rækværk, bag hvilket et mangefarvet blomsterflor af krøllede slutsedler lå i bunke, sås grånende hoveder, glinsende skaldepander, blege, trætte, fortrukne ansigter, rystende hænder, der straktes ind over det fløjlsgelænder, som ene syntes at forhindre disse rasende

mennesker fra at flyve løs på hinanden. Publikum blev revet med i det sidste øjebliks vilde kamp; folk trykkede og skubbede, stødte og trængte sig frem, trampede og stampede; og i det svage lys fra glastaget glimtede de høje sorte silkehatte mellem de mørke frakkers matte farvetoner.

Med ét lød klokkens ringen gennem bygningen. Alt blev stille, armene faldt ned langs kroppen, stemmerne tav, på kontantmarkedet, ved kurven, på statspapirmarkedet, overalt. Kun menneskemassens dumpe summen vedblev; floden brusede og skummede, men nu var den trådt tilbage i sit leje, og under almindelig ophidselse gik de sidste kurser fra mund til mund. "Universalbanken" var steget til 3060, tredive francs opgang fra gårsdagen. Nedgangsspekulanterne led et frygteligt nederlag; afviklingen ville atter blive ødelæggende for dem, for store summer var sat på spil.

Før Saccard forlod Børsens, rettede han sig, løftede hovedet så højt som muligt, kastede et blik ud over menneskemassen. I denne stund var han virkelig stor, hans sejr hævede ham, kastede en glorie om den lille mørke skikkelse. Den, han her søgte mellem alle de tilstedeværende, var Gundermann; han havde inderligt ønsket at se den store, mægtige bankier, slagen, krympende sig, bedende om nåde for fødderne af den, han hin dag havde knust med sin ringeagt; men Gundermann var borte, fraværende – – nå, så vidste han i det mindste, at hans hele slæng, hans usle spytslikkere, der rasede over den kristnes sejr, skulle se ham i triumfens stråleglans. Dette var hans store hædersdag, den man endnu den dag i dag mindes, som man mindes Austerlitz og Marengo.

Saccards klienter, hans venner trængte sig nu om ham: marki Bohain, Sédille, Kolb, Huret trykkede hans hænder, mens Daigremont med sit stillestående verdensmandssmil komplimenterede den udmærkede direktør, skønt han bedre end nogen anden vidste, at sådanne sejre på Børsen er Pyrrhussejre. Maugendre havde kastet sig i Saccards arme, var henrykt, men tillige rasende over at se svogeren trække på skulderen. Men ingen var så fuld af ærbødig tilbedelse, ingen lå i den grad på maven som Déjoie, der var ilet herhen fra redaktionskontoret for at høre sidste kurs; den gamle fyr stod ubevægelig, et par skridt fra Saccard, fastnaglet og lamslået af beundring, med de tårefyldte øjne fæstede på guddommen. Jantrou derimod var forsvundet, han havde sikkert bragt baronessen de nyeste nyheder; Massias, Sabatani pustede og stønnede, mens de tørrede sveden af deres pander og tilkastede hinanden glædesdrukne blikke, som efter en sejr, der ikke var vundet uden anstrengelse.

"Nå, hvad sagde *jeg*?" råbte Pillerault henrykt.

Moser stod flov og brummede.

"Ja, ja, den, der ler sidst, ler alligevel bedst … Mexico skal betales, i Rom roder de sig ind i masser af vrøvl, og en skønne dag har vi tyskerne på halsen … ja, og så kravler de idioter op, bare for at kunne falde endnu dybere ned! … Å, det er skidt og forbandet det hele!"

Denne gang blev Salmon ved at se alvorlig ud.

"Det mener De også, ikke? Når det går alt for godt, kan det umuligt vare ved; det styrter snart alt sammen, det skal I få at se!"

Imidlertid tømtes salen; højt oppe under loftet svævede en blålig røg af cigarerne, fortættet af det opjagede støv. Mazaud og Jacoby var atter korrekte, da de fulgtes ad ind i vekselmæglernes kabinet. Jacoby var rigtignok ikke aldeles vel til mode ved tanken om hemmelige tab, der tog en del mere på ham end de ulykker, der ramte hans klienter, men Mazauds ungdommelig friske ansigt strålede af glæde over den sejr, de havde vundet; han spillede forresten aldeles ikke for egen regning. De stod og talte et par minutter med Delarocque med deres notesbøger i hånden, bladene var overkradsede med tegn og ordrer, som deres vekselbogfører endnu samme eftermiddag skulle ordne.

I kontoristernes værelse, der var lavt og rummeligt og havde en vis lighed med en dårligt holdt skolestue, muntrede man sig omkring pultene og henne ved knagerækken i et hjørne af stuen. Flory og Gustave Sédille var ellevilde, de stod med hattene på og ventede efter middelkursen, som mæglersyndikatets kontorister ved en særskilt pult satte op efter højeste og laveste kurs. Da plakaten hen ad halv fire blev slået op på en af pillerne, gav Flory og Sédille sig til at vrinske, kagle, gale af henrykkelse over dagens storartede resultat. Der kunne blive råd til et par diamantørenringe til Chuchu, som tyranniserede Flory fælt, og Gustave kunne betale et halvt års husleje forud for Germaine Coeur, som han havde været dum nok til at nappe fra Jacoby, der trøstede sig med en beriderske fra Hippodromen. De var forresten ikke alene om at lege og spøge i kontoristværelset; hatte fløj rundt i luften og trampedes under fode, de græsseligste spilopmagerstreger blev drevet midt i en stimen og støjen, som var det en flok friskoledrenge,

man havde sluppet løs. Under kolonnaden, i kulissen afsluttedes forretningerne ligeledes; Nathansohn skulle til at stige ned ad trappen, overmåde vel tilfreds mod sin lille indbringende operation; og de sidste spekulanter rev dem nu også løs og gik ud i kulden, der var meget bidende.

På cafeer, i restauranter, i selskaber taltes den aften kun om Saccards sejr over Gundermann; damerne var aldeles opfyldte af spekulationsiver, slog om sig med tekniske udtryk, som de ofte ikke forstod et ord af, talte om præmie og afvikling og transport osv. Man beskæftigede sig især med nedgangsspekulanterne og deres vanskelige stilling. Hver månedsafvikling havde i så lang tid medført betydelige tab; "Universalbanken"s stadigt stigende kurs var ganske urimelig, det var aldeles ubegribeligt store summer, der tabtes. Hvis dette blev ved endog kun en meget kort tid, kunne de ikke holde sig oven vande, det var sikkert! Men deres fører Gundermanns stilling var for så vidt forskellig derved, at han i sin kælder opbevarede en milliard og kunne sende nye tropper i ilden, hvor langvarig og hvor morderisk kampen end blev. Man talte om og udregnede omtrentligt størrelsen af de summer, der måtte være gået til bunds ved denne historie; aldrig før havde den mægtige mand lidt sådanne tab, aldrig havde nogen vovet at gøre et sligt angreb på hans enevældige myndighed, for selv om han, som han plejede at sige, var en købmand, der handlede med penge, og ingen spekulant, havde han dog en ganske klar forestilling om, at for at være verdens første købmand, *måtte* man være herre på markedet; og det var ikke fortjeneste og vinding, han her stred for; nej, han forsvarede sin trone, sit liv, derfor var han

så koldblodig og så stædig, derfor satte han så meget ind på dette kort.

Man kunne møde ham på boulevarden, i Rue Vivienne, med det urokkelige, brede, blege ansigt, den slæbende gammelmandsgang, og ikke skygge af uro var at skimte i hans lader eller hans miner, han satte sin lid til den sunde fornuft. Når "Universalbanken" oversteg 2000, var man over grænsen, 3000 var det rene vanvid – de aktier *måtte* falde så sikkert som stenen, der kastes op i luften, falder ned på jorden igen.

Mon hele hans milliard skulle opsluges?

Man måtte beundre Gundermann, mens man på samme tid egentlig gerne så ham ødelagt; hvorimod den begejstring, Saccard vakte, var mere støjende; damerne, de fornemme og fine spekulanter var alle på hans side; han slog jo mønt af deres tro og kørte op med Karmelbjerget og den hellige grav. Den store jødiske bank var dødsdømt, nu skulle katolicismen have overtaget på pengemarkedet, herske over guldet, som den herskede over sjælene. Men mens soldater og officerer vandt store summer, tømtes Saccards kasser ved de idelige køb. Af de to disponible millioner var allerede de to tredjedele borte, det var den alt for store lykke, den sejr, der dræber.

Ethvert konsortium, der for at holde sine aktier i kurs vil være herre på Børsen, er på forhånd dødsdømt. Derfor havde han i begyndelsen også handlet med største forsigtighed; men heftig og lidenskabelig, som han var, lod han sig henrive af sin indbildningskraft, der så alt i forstørrelsesglas og af fordægtige operationer lavede digte. Denne gang havde han fået fat på et virkeligt stort foretagende med fremtid, og det havde forledt ham til aldeles afsindige drømme om erobringer, så storartede,

så kæmpemæssige, at han end ikke selv fattede eller begreb dem. Ak, havde han bare ejet millioner, millioner og atter millioner, som dette asen, denne Gundermann! Det sørgelige var, at *han* nu snart ikke havde flere tropper at sende i ilden; kun et par millioner, så var han færdig. Når nedgangen indfandt sig, var det hans tur at punge ud, og han kunne ikke betale kontant som Gundermann.

Et usselt sandskorn kunne bringe hele hans maskineri til at standse. Det anede hans omgivelser, selv de folk, der var ham tro, selv de, der stolede på opgang som på Vorherre selv. Den forvirring og den tvivl, der beherskede markedet, satte alles lidenskaber i bevægelse, hele Paris så på denne tvekamp, hvor sejrherren forblødte sig, og hvor de to stormagter i deres vilde kamp måtte knuse alle de småfolk, der vovede sig i deres nærhed, mens disse uhyrer prøvede at ødelægge hinanden.

Den 3. januar, dagen efter at afviklingsregnskabet var afsluttet, gik "Universalbanken"s aktier med ét ned med 50 francs.

Stor ophidselse på Børsen!

Rigtignok faldt alle papirer; det knagede og bragede overalt og allevegne; to-tre skrøbelige huse brasede sammen med stort bulder; desuden var man snart vant til disse spring; samme dag kunne en kurs gå op eller ned med 100 francs, som nålen på kompasset mod uvejr. Men der gik alligevel en skælven gennem mængden – alle mente, nu måtte det uundgåelige snart ske. "Universalbanken"s papirer faldt. Meddelelsen fløj over staden og satte alles sind i svingning, vakte forbavselse, håb, frygt.

Næste dag stod Saccard på sin post, smilende som altid, og bragte ved betydelige køb sine papirers kurs 30 francs op. Men

til trods for alle hans anstrengelser var der den 5. en nedgang på 40 francs. Nu var kursen 3000.

Den 6. opgang, den 7. og 8. nedgang. En uimodståelig bevægelse nedefter drog langsomt banken mod afgrunden. Den skulle være syndebuk, skulle betale for alles galskab, for andre mindre pralende forretningers vildfarelser, for de mange mugne foretagender, der som paddehatte vrimlede op af den jordbund, regeringens handlemåde og retning havde gødet for stærkt.

Men Saccard, der ikke mere lukkede et øje om natten, der hver dag stod på sin plads på Børsen, troede endnu på muligheden af en sejr. Som en general, der stoler på sin udmærkede slagplan, rykkede han kun skridt for skridt tilbage, ofrede sine sidste soldater, tømte konsortiets sidste pengesæk for at standse den fremtrængende fjende. Den 9. så det ud, som klarede det op for ham, og nedgangsspekulanterne skælvede – var det muligt, at afviklingen den 15. atter skulle fylde hans lommer med det bytte, han fravristede dem?

Dér stod Saccard så reduceret, at han måtte kaste papirer på markedet. Som udsultede mennesker, der i vildelse ser pragtfuldt dækkede borde, vovede han at tilstå, hvilket mål han tragtede efter: en umulig, uopnåelig, vanvittig idé! Han ville opkøbe alle de udstedte aktier for at få sælgerne i sin magt på nåde og unåde, svinebundne. Denne fremgangsmåde var for nylig blevet brugt af et mindre jernbaneselskab: dets bank opkøbte alle papirerne; sælgerne kunne ikke levere og måtte overgive sig, byde både sig selv og deres penge til sejrherren.

Ak, kunne han dog få Gundermann sat til vægs, tvinge ham til at overgive sig! Kunne han dog en skønne morgen se ham

bringe sin milliard med bøn om at få lov at beholde et par skilling til den mælk, han levede af! Men til dette kup krævedes der 7-8 hundrede millioner.

Han havde allerede kastet 200 millioner i uhyrets svælg; altså behøvede han endnu fem eller seks hundrede.

Med seks hundrede millioner kunne han feje Gundermann og hans slæng ned ad børstrappen, og han selv ville blive konge, guldets enevældige behersker, verdens herre.

Hvilken drøm!

Og det var så simpelt, så nemt, så letfatteligt – i sin feber glemte han rent penges værdi, han lagde planer, som om han sad ved et skakbræt og flyttede brikkerne frem og tilbage. I søvnløse nætter rejste han disse uhyre summer og spillede dem bort alene for selv at vinde sejr, for at kunne trone højt over alle sine slagne fjender.

Den 10. var en frygtelig dag for Saccard. På Børsen viste han sig, rolig, munter, tillidsfuld som altid. Og aldrig før havde man set en sådan kamp, så stum, så grusom, så vild og ødelæggende, med baghold og forræderi overalt. I kampen om penge, i den stille, feje kamp, hvor den svageste ubønhørligt må strække hals, er der intet, der binder, intet bånd er helligt, her gælder hverken slægtskab eller venskab mere, det er den frygtelige ret, den stærkeres ret, man æder de andre, ellers bliver man selv ædt. Han vidste og følte, han stod ene, uden anden støtte end sin egen umættelige attrå, der holdt ham oppe lige til det sidste.

Han var mest bange for den 14., dagen før afviklingen.

Men det lykkedes ham at rejse penge, og den 14. støttede "Universalbanken" i stedet for at styrte den i gruset, og den 15. var kursen 2860, kun hundrede francs nedgang siden

december. Han havde troet, katastrofen denne gang måtte komme; nu lod han, som stolede han på sejr.

Denne gang var det første gang, nedgangsspekulanterne stak en difference i lommen efter i måneder at have lidt tab på tab. Nu var det Saccard, der måtte trække på Mazaud, som stedse blev stærkere engageret.

Inden fjorten dage måtte "Universalbanken"s skæbne være afgjort.

Mens denne kamp stod på, mens Saccard levede i denne spænding med damoklessværdet hængende over sit hoved, følte han hver aften en vanvittig trang til beruselse. Han kunne ikke udholde at være alene, fo'r fra middagsselskab til café, levede så vildt som aldrig før, viste sig overalt, på alle mulige offentlige steder, hvor han kastede om sig med penge, som om han ikke vidste, hvad han skulle gøre med dem. Han undgik fru Caroline, hvis forestillinger pinte ham; altid skulle hun tude ham ørene fulde, altid skulle hun meddele ham de ængstelige breve, hun fik fra sin broder; selv var hun fortvivlet over hans opgangsspekulationer, der var så skrækkeligt farlige for alle.

Nu tyede han atter til baronessen; det var, som om hendes fordærvede kulde kunne bringe ham den glemsel, han så hårdt trængte til i denne spændingens tid, og han havde ofte stævnemøder med hende i Rue Caumartin, hvor ingen kunne forstyrre og plage ham.

Kun dér sov han. En kort søvn på et par timer; han faldt hen, lamslået af træthed og overanstrengelse, og den gode dame tog sig da for, uden spor af samvittighedsnag, at gennemsøge hans lommer, læse de breve, der fandtes i hans tegnebog, for han var blevet ganske stum, ikke én oplysning kunne hun nu lokke ud af

ham; forresten troede hun ham ikke, var vis på, han løj, turde aldrig mere spekulere efter hans råd. Hun var på denne måde kommet under vejr med den forlegenhed, i hvilken banken for øjeblikket befandt sig; hun vidste, at der cirkulerede en hel masse papirer, interimsbeviser, som endosseredes af udenlandske banker.

En eftermiddag, da Saccard vågnede, uden at hun mærkede det, og overraskede hende midt i en omhyggelig undersøgelse af hans vestelomme, havde han givet hende en velment ørefigen, og senere havde han mere end én gang ordentlig pryglet hende. Disse voldsomheder udmattede og beroligede dem begge.

Imidlertid mistede baronessen ved afviklingen den 15. en halv snes tusind francs, og en plan modnedes i hendes sjæl. Hun tænkte længe frem og tilbage, endelig besluttede hun sig til at rådspørge Jantrou.

"Ja, ved De hvad," lød hans svar, "jeg tror ikke, det var så galt. Min mening er, at nu kunne det være fornuftigt at tale med Gundermann … Gå De hen og forklar ham sagernes stilling; han har jo lovet Dem et råd den dag, De bringer ham en god efterretning."

Den morgen, baronesse Sandorff havde valgt til sit besøg, var Gundermann i rædsomt humør. Den foregående dag havde der atter været opgang i "Universalbanken"s papirer. Kunne man da ikke blive færdig med dette forslugne afskum, der havde fortæret så meget af hans guld og ikke ville lade sig slå ihjel? Man kunne aldrig vide, om den ikke kunne komme på benene igen og atter ved afviklingen den 31. ende med stigning; han brummede og skændte over at have taget stilling mod Saccard,

når det allerfornuftigste måske havde været selv at få et stykke med af kagen. Hans sædvanlige tro på logikkens magt var rokket, og han ville måske i dette øjeblik have trukket sig ud af kampen, hvis han havde kunnet gøre det uden at blive aldeles ødelagt. Han havde ellers kun sjældent disse anfald af slaphed, som selv de største feltherrer kender, ofte lige før sejren, når mennesker og ting kræver et heldigt udfald. Og denne underlige forvirring hos en mand, der ellers havde så skarpt et blik, skrev sig fra den tåge, der hviler over børsoperationerne, hvor man aldrig rigtig ved, med hvem man har at gøre.

Det var uimodsigeligt, at Saccard købte, at han spillede! Men spekulerede han for virkelige klienter eller for konsortiet selv? Gundermann var ikke i stand til at give noget bestemt svar på dette; fra alle sider strømmede der en masse sladderhistorier ind over ham. Dørene til hans kontor smældede i, alle kontorfolkene rystede og bævede for hans vrede, de elendige mæglere fik aldeles ubeskrivelige overhalinger, så de lignede en hær i den vildeste flugt, hvor det gjaldt om at redde skindet.

"Nå, kommer De dér?" sagde Gundermann uden at vise spor af den høflighed, man plejer at vise damer. "Jeg har ingen tid at spilde på fruentimmersladder i dag."

Hun blev så bestyrtet, at hun rent glemte alle indledende bemærkninger og straks kom frem med den nyhed, hun bragte til torvs.

"Hvis det kunne bevises, at "Universalbanken" til trods for sine betydelige køb er i stor pengeforlegenhed, og at Saccard udsteder interimsbeviser, endosserede af udenlandske banker, for at vedblive felttoget, hvad ville De så sige?"

Gundermann fo'r sammen; der kom et hastigt blink i hans udslukte øjne, men han passede på sit ansigt, og han svarede i samme grove tone:

"Det er ikke sandt!"

"Hvad siger De? Ikke sandt! Jeg har set det med mine egne øjne og hørt det med mine egne øren."

Og nu forklarede hun, at hun havde haft veksler i hænderne, veksler, der var underskrevet af stråmand. Hun nævnte dem ved navn, også bankhusene, man havde trukket på, i Wien, i Frankfurt, i Berlin. Hans korrespondenter kunne med lethed overbevise ham om sandheden af, hvad hun her fremførte. Desuden sagde hun, at banken, alene for at støtte haussen, havde købt sine egne papirer og allerede havde brugt over to hundrede millioner til dette formål.

Gundermann sad og lyttede til hendes ord med sin sløve mine, mens han lagde næste dags slagplan; han var så hurtig til dette arbejde, at han i en håndevending havde bestemt talstørrelserne og ordnet fordelingen af kræfterne. Nu var sejren ham vis, han vidste jo, i hvilket smuds disse efterretninger opsamledes, og han var fuld af ringeagt for denne Saccard, der i idiotisk nydelsessyge hengav sig til en sådan kvinde og udsatte sig for sligt et forræderi.

Da hun var færdig, løftede han hovedet og så på hende med sine store, matte øjne.

"Nå, og hvad kommer så al den sladder mig ved?"

Hun så aldeles forfærdet ud, så rolig og overlegen syntes manden.

"Jeg mente dog, at, da De spekulerer i nedgang …"

"Jeg? Hvor ved De, om jeg spekulerer i nedgang? Jeg sætter jo aldrig mine ben på Børsen. Jeg bryder mig ikke en snus om det alt sammen."

Og hans stemme lød så naturlig, at baronessen var ved at tro hans ord, hvis han ikke havde overdrevet sin uskyldige mine en lille smule.

"Da jeg, som De ser, kære frue, har meget travlt, kan De selv indse, at den slags ubetydeligheder ..."

Han ville affærdige hende. Men nu blev hun rasende.

"Her kommer jeg i tillid til Deres givne ord og taler først ... Dette er jo ligefrem forræderi ... Har De ikke lovet mig at hjælpe mig med et godt råd, hvis ... hvis ..."

Her rejste han sig op, afbrød hende med en håndbevægelse, og han, der ellers næppe nok smilede, brød ud i en hånsk, kort latter, så morsomt fandt han det, at han således kunne narre en ung, smuk dame.

"Et råd; men kære, lille baronesse, det skal jeg med glæde give Dem ... Hør nu godt efter ... Spekulér ikke og spil aldrig mere på Børsen, for så bliver man styg og gammel; å, det er græsselig fælt at se damer give sig af med at spekulere."

Og så snare hun var gået bort, aldeles ude af sig selv af raseri, lukkede han sig inde med sin svigersøn og to at sønnerne, uddelte rollerne, sendte bud til Jacoby og til to andre vekselmæglere, som skulle forberede morgendagens store slag. Hans plan var ganske simpel: han ville gøre, hvad hans forsigtighed hidindtil havde holdt ham fra – han havde jo ikke før kendt bankens virkelige stilling – nu kunne han roligt overvælde markedet med en uhyre masse salgsordrer, nu, da han vidste, at Saccard var uden hjælpekilder og umuligt

vedblivende kunne støtte kursen. Han ville rykke i marken med sin reservemilliard, ville slå et dommedagsslag, som en feltherre, der ved spioner er underrettet om fjendens svage punkt. Nu sejrede logikken, enhver aktie var dødsdømt, når kursen oversteg dens sande værdi.

Netop den dag ved femtiden gik Saccard hen til Daigremont; det var, som vejrede han den truende fare. Han var ængstelig og ophidset, følte, at timen nærmede sig, da der måtte tilføjes nedgangsspekulanterne et dødsstød, hvis han ikke selv skulle ligge under. Og hans kolossale plan gærede i ham; rejsningen af den kæmpemæssige sum på seks hundrede millioner, dem, han endnu behøvede for at kunne beherske verden.

Daigremont modtog ham med sin vanlige forekommenhed i det prægtige hus, mellem kostbare malerier, midt i al den luksus, der betaltes med differencerne for hver afvikling, uden at man nogensinde kunne få rigtig klarhed over mandens virkelige formuesomstændigheder, uden at man nogensinde kunne få at vide, om denne pragt kun var en tom skal, som kunne briste, når det skulle være. Indtil da havde han været tro mod "Universalbanken", havde ikke villet sælge og bestandig ladet, som om han nærede den urokkeligste tillid, viste sig henrykt over den stadige stigen, der forresten indbragte ham betydelige summer. Han havde ikke fortrukket en mine efter den uheldige afvikling den 15.; forsikret hvem, der ville høre på ham, at denne nedgang kun var midlertidig, men havde dog et øje på hver finger for at kunne gå over til fjenden, når det begyndte for alvor at se galt ud.

Saccards besøg, den kolossale plan, han udviklede, slog Daigremont med beundring. Det var vanvid, men mon ikke

store feltherrer og store spekulanter ofte begår afsindige handlinger, der bringer dem sejr? Og han lovede aldeles bestemt sin bistand, allerede i morgen den dag: han var allerede stærkt engageret, nu gik han til Delarocque for at høre, hvordan det stod; sine venner ville han også kigge ind til, det var en hel klike, som også ville støtte Saccard. Efter hans mening kunne denne regne på en sum af 100 millioner, der øjeblikkelig var disponibel. Det var mere end tilstrækkeligt.

Saccard var henrykt, aldeles vis på sejr, han lagde på stående fod slagplanen; en uforlignelig dristig vending, idéen var lånt hos de store feltherrer: straks efter Børsens åbning en lille fægtning for at kaste blår i øjnene på nedgangsspekulanterne og gøre dem sikre; når de da havde vundet en lille let sejr, når kursen faldt, skulle Daigremont og hans hjælpetropper falde ind med det svære skyts; alle de uventede millioner skulle rulle frem, falde modstanderne i ryggen og sprede dem, knuse dem, ødelægge dem i bund og grund, uden redning, uden frelse. De to herrer skiltes ad med kraftige håndtryk og smilende sejrssikre miner.

En time senere, da Daigremont, der den dag spiste ude, skulle til at klæde sig på, anmeldtes der en ny visit: baronesse Sandorff. I sin bestyrtelse var hun gået herhen, hun var rent ude af sig selv, vidste ikke, hvorhen hun skulle vende sig, hvem hun skulle rådspørge. Man havde fordum beskyldt hende for at stå i forhold til Daigremont, men det var bagtalelse; der herskede et meget oprigtigt kammeratskab mellem disse to mennesker, der hver for sig havde for meget af rovdyrets natur, kendte hinanden for godt til at lade sig rive hen af en varmere forbindelse. Hun meddelte ham sine ængstelser, fortalte om sit

besøg hos Gundermann, om dennes gode råd, men glemte at fortælle om sit forræderi.

Daigremont lo, det morede ham at skræmme hende endnu mere; derfor satte han et tvivlrådigt ansigt op, lod, som om han troede den store jødiske bankiers ord angående dennes neutrale stilling i striden mod "Universalbanken", for man kunne jo aldrig være sikker på noget som helst. Børsen var et græsselig farligt sted, man famlede sig frem, traf ofte højst upålidelige personer og bevægede sig altid på gyngende grund. Når man i al denne usikkerhed var så uheldig at få ørene tudet fulde af al den modsigende sladder, der førtes, var man vis på at komme galt fra det.

"Ja, så mener De altså, at jeg ikke bør sælge?" spurgte hun ængsteligt.

"Sælge? Hvorfor i alverden skulle De sælge, bedste baronesse? Det ville virkelig være en stor tåbelighed. I morgen står vi med palmerne i hænderne, "Universalbanken" går op i 3100! Stå fast, hvad der end sker; kun så meget vil jeg sige Dem: De skal nok blive tilfreds med sidste kurs."

Baronessen gik. Daigremont ville endelig klæde sig på, da klokken atter lød, en tredje visit, nej, nu ville han have fred! Men efter at have kastet et blik på det visitkort, tjeneren bragte ham, lod han straks Delarocque komme ind, og da denne stod med et højst bestyrtet ansigt, sendte Daigremont tjeneren ud og gav sig til selv at binde det hvide halstørklæde foran spejlet.

"Nå, kære ven, hvad er der så på færde?"

"Der er det," svarede vekselmægleren i den fortrolige tone, omgangsvenner har med hinanden, "– – ja, det er forresten ikke så nemt at sige, for sagen er egentlig meget kilden. Vil De

bare tænke Dem, at min svoger Jacoby har været så skikkelig at underrette mig om et slag, Gundermann og de andre sætter i gang. De vil ødelægge "Universalbanken" i morgen på Børsens. De vil overvælde markedet; Jacoby havde allerede modtaget sin instruks og skyndte sig straks hen til mig."

"Det var som satan!" sagde Daigremont hen for sig, mens han blegnede.

"Og nu kan De vel selv indse, at jeg er stærkt engageret i opgang, for en 15 millioner, nok til at brække halsen – så tog jeg en vogn, ville snakke med mine klienter – ja, korrekt er det minsandten ikke – men det er gjort i en god mening …"

"Det var som satan!" gentog den anden.

"Ja, bedste ven – og da De spekulerer uden dækning, er jeg kommet for at bede Dem dække mig eller tage Deres ordre tilbage."

Daigremont udbrød:

"For himlens skyld, jeg trækker mig med fornøjelse tilbage, jeg holder ikke af huse, der ramler ned om ørene på mig! … Det er et højst misforstået heltemod! Køb ikke, sælg bare, sælg så meget De vil. Jeg har omtrent for tre millioner hos Dem – fej det ud alt sammen!"

Og da Delarocque skulle til at gå – han havde flere andre, han skulle tale med – trykkede Daigremont hans hænder:

"Tak skal De have! Det var en sand vennetjeneste, som jeg sent skal glemme! Sælg for fode væk!"

Da han var blevet alene, kaldte han på sin tjener, for at denne kunne frisere og barbere ham. Nå, der var han nær gået i vandet! Det var en drøj lektion. Ja, sådan var det at have med gale mennesker at bestille!

Om aftenen, på den lille børs, begyndte panikken. Den gang samledes man ved ottetiden på boulevarden ud for Passage de l'Opéra; det var kulissen, som gav møde her og gjorde forretninger midt i en flok fordægtige agenter, mæglere og ikke altid hæderlige spekulanter.

Den aften var der henved 2000 mennesker samlede. Vejret var mildt og gråt, det så ud til regn efter lang tids streng frost. Markedet var livligt, overalt blev der udbudt "Universalbank", kursen sank temmelig hastigt, og der gik mange foruroligende rygter. Hvad var her på færde? Halvhøjt hviskede man sælgernes navne efter den mægler, der besørgede forretningen. Siden de store folk solgte på den måde, måtte der være ugler i mosen. Og fra otte til ti var der en usigelig travlhed; alle forudseende spekulanter gav salgsordrer, ja mange af dem, som var kommet med den hensigt at købe, fik tid til at slå helt om og sælge. Man gik til ro i en ophidset stemning: der var sikkert nok torden i luften.

Næste dag var vejret afskyeligt; hele natten havde det regnet, en fin, iskold regn, og tøvejret havde forandret hele staden til en kloak, fuld af gulagtigt, flydende smuds.

Klokken tolv åbnedes Børsen under det rislende tøbrud. Stimlen var uhyre; alle trængte sig sammen i salen, som de dryppende paraplyer og de snavsede fødder snart fik forvandlet til et sandt morads. Det mørke, fedtede smuds drev ned ad vægge og mure, gennem glastaget faldt et svagt, rødligt, grumset lys, der gød en usigelig sørgmodighed ud over det hele.

Alle slags rygter gik fra mund til mund, det ene mærkeligere og mere ængstende end det andet; da Saccard derfor viste sig

på sin sædvanlige post, var det ganske naturligt, at alles blikke fastede sig på ham. Han vidste godt, at papirerne den foregående aften var gået ned med 300 francs, han anede en overhængende fare, ventede et rasende angreb fra nedgangsspekulanterne; men hans slagplan forekom ham så ypperlig, Daigremonts vending, de friske tropper, denne havde lovet at føre i ilden; alt dette måtte bringe ham en sejr så afgørende som aldrig før. Han ville for sin egen part komme til at stå aldeles blottet. Bankens kasser var tomme, der var ikke én skilling; men alligevel var han ved godt mod, han havde talt med Mazaud, meddelt ham, hvad Daigremont havde lovet, og vekselmægleren havde i tillid til dette ladet sig overtale til uden dækning at besørge køb for flere millioner. Den taktik, de havde aftalt, gik ud på ikke at lade kursen dale for hastigt i begyndelsen, at støtte den, kæmpe for den, mens man ventede på hjælpetroppernes ankomst.

Ophidselsen var stor, spændingen så uhyre, at Massias og Sabatani nu, da alle snakkede om sagernes sande stilling, ganske roligt gik hen og underholdt sig med direktøren. Og så fo'r de afsted, den ene ud under søjlegangen til Nathansohn og den anden ind til Mazaud for at overbringe førerens allersidste instrukser inden slagets begyndelse.

Klokken manglede ti minutter i ét, da Moser kom; han var gulbleg og forvåget, et anfald af leversygen havde forhindret ham i at lukke et øje den nat. Han bemærkede til Pillerault, at det forekom ham, alle mennesker så så elendige ud den dag, hvortil den hårdnakkede opgangsspekulant, der anede uråd og selvfølgelig måtte være endnu mere sikker og pralende, svarede med et skingrende latterudbrud.

"Nej, hør nu, bedste ven, det er Dem selv, der har ondt i maven! Vi er alle sammen i brillant humør, og vi skal sørge for, I får jer en overhaling, som I længe skal have godt af!"

Sandheden var, at Moser havde ret; den almindelige spænding og den sørgmodige regndag spredte et sælsomt uhyggeligt skær over salen; stemmernes brummen og susen lød fjernt og dæmpet. Det var ikke haussedagenes heftige udbrud, den fremvældende flodbølges larm og stigende vælde. Man fo'r ikke frem og tilbage, skreg ikke op; folk listede om med dæmpede stemmer, som færdedes de i et sygeværelse. Skønt menneskemassen var så betydelig, at man vanskeligt kunne bevæge sig, hørtes kun mumlen, der lød ganske frygtsom; man udvekslede i en bedrøvelig, lavmælet tone sørgelige efterretninger. Mange stod aldeles tavse med blege, fortrukne ansigter og store feberglødende øjne, der spørgende og rådvilde gled rundt i salen.

"Salmon, hvad siger så *De*?" spurgte Pillerault i en udfordrende tone med et spottende anstrøg.

"Å," mumlede Moser, "han siger det samme som vi andre, vi har ingenting, vi skal have sagt, vi er bare bange."

Og i dag lagde ingen mærke til Salmons indadvendte væsen, alle var så optaget, alle stod i stum, spændt forventning om det, der måtte komme. Det var især omkring Saccard, at en hob urolige klienter trængte sig for at høre et opmuntrende ord.

Senere huskede man, at Daigremont den dag ikke havde vist sig, ligesom Huret, der sagtens i tide var blevet underrettet om sagernes stilling; nu var han jo igen Rougons løbedreng. Kolb stod midt i en flok bankierer, aldeles fordybet i en sammenlignende beregning af vekselkursen. Marki Bohain var

hævet over skæbnens tilskikkelser; han spadserede rundt med det lille, blege aristokratiske hoved stolt tilbagekastet; han havde sit på det tørre, for han havde givet Jacoby ordrer til at sælge akkurat lige så meget, som Mazaud skulle købe for ham, så han måtte vinde i hvert fald. Og Saccard stod der, omringet af resten af de troendes flok, de tillidsfulde tåber; han viste sig særlig forekommende mod Sédille og Maugendre, der med skælvende læber og feberglødende øjne tiggede ham om et beroligende ord. Han trykkede kraftigt deres hænder, og i dette håndtryk lå den sikreste forjættelse om sejr. Og så talte han om en ubetydelig ærgrelse, han havde haft, han, der ellers ikke kendte til modgang.

"Jeg er virkelig aldeles elendig; tænk Dem, der har mine folk glemt at få en dejlig kamelia flyttet ind, og frosten har været så stærk, at den er gået ud; det er højst kedsommeligt."

Denne sætning gik fra mund til mund; man blev ganske rørt over den stakkels frosne kamelia. Det var dog pokker til fyr, den Saccard! Så rolig, så urokkelig! Dér stod han med det samme elskværdigt forekommende, smilende ansigt, og ingen kunne sige, om det var en maske, under hvilken han skjulte de forfærdelige bekymringer, der måtte have ødelagt enhver anden i hans sted.

"Det asen! Hvor han tager sig ud," hviskede Jantrou til Massias, da denne kom ind igen.

Netop i dette øjeblik kaldte Saccard på redaktøren; han kom i tanker om hin eftermiddag, hin modløshedens stund, hvor de to havde set baronessens karet holde på hjørnet af Rue Brongniart. Mon hun var dér nu? Mon kusken sad stiv og stram

på bukken som en stenstøtte i den øsende regn, mens hans frue bag de duggede vognvinduer ventede på at høre kurserne?

"Ja, vist er hun dér," svarede Jantrou med dæmpet stemme. "Hun er dér, og hun holder ud med Dem til det sidste; hun står med sidste mand. Vi vil alle dø på vor post med Dem, for Dem!"

Det glædede Saccard, skønt han nærede lidt tvivl angående vedkommende dames standhaftighed. Forresten troede han selv, at han marcherede frem til sejr, så blind var han i spillets ophidselse, han troede han gik frem i spidsen for en talrig hær af aktionærer, han havde alle sine småfolk og sine fornemme klienter, fulde af fanatisk begejstring, alle, lige fra grevinden til tjenestepigen, fulgte de ham med samme blinde tro og tillidsfuldhed.

Endelig lød klokken dirrende gennem den tunge, regnmættede luft med an sørgelig gravtone.

Mazaud, der stod og gav Flory ordrer, gik hastigt hen til kurven, mens den unge fyr fløj op på telegrafkontoret, i stor spænding for egen regning. I de sidste dage havde han lidt tab; han var hårdnakket blevet ved at følge "Universalbanken" og vovede i dag en større sum. Han havde ved at lure på kontoret opsnappet historien om Daigremont og hans millioner, der skulle falde over nedgangsspekulanterne.

Ved kurven herskede samme bevægelse som i salen; ved forrige afvikling mærkede alle forretningsmændene, hvorledes jorden rystede under fødderne på dem, markedet var for overlæsset, det slog revner rundt omkring, og overalt iagttoges meget alvorlige forvarsler, som ikke kunne andet end forurolige erfarne folk. Flere sammenstyrtninger havde allerede fundet sted. Mon man skulle blive vidne til en af disse voldsomme

rystelser, der plejer at komme med mellemrum af en ti-femten år, en af disse frygtelige kriser, som spekulationslidenskaben forårsager, og som fejer hen over Børsen med en dødens og ødelæggelsens stormvind?

På statspapirmarkedet, på kontantmarkedet lød kvalte råb; man fægtede og gestikulerede ivrigere end nogensinde, og højt over de bølgende hoveder sås de sorte omrids af de tre medlemmer af kursnoteringsudvalget, der ventede med pen i hånd.

Mazaud greb med begge hænder om det røde fløjlsrækværk; på den anden side stod Jacoby, hvis rungende stemme lød gennem salen:

"Jeg har "Universalbank" – – til 2800 køber jeg – – 300 "Universalbank" – i orden!"

Således var første kurs fastslået. Men det viste sig umuligt at holde den. Fra alle sider strømmede tilbud ind. Mazaud kæmpede fortvivlet uden andet resultat end at sagtne nedgangen en smule. Han begreb ikke, hvorfor kulissen ikke støttede ham. Hvad gik der af Nathansohn, der skulle sende ham købeordrer? Først senere hen fik han at vide, hvilken snedig taktik Nathansohn havde fulgt, idet han, snu som han var, havde anet uråd og solgt for egen regning, mens han købte for Saccards.

Massias kom nu farende; stærkt engageret var han selv. Nu meldte han hæsblæsende, hvordan det stod til ude under kolonnaden, så Mazaud gik rent fra koncepterne, brændte sine skibe og på én gang strøede alle de købeordrer ud, han havde betænkt at give lidt efter lidt, indtil hjælpen kom. Dette bragte kursen lidt op, den nåede endog 2650, fra 2500, med de

pludselige, uordentlige spring, man ser på stormfulde dage; og et kort øjeblik genfødtes håbet hos Saccard, Mazaud og hos alle dem, der var inde i slagplanens hemmelighed. Siden de nu gik op, var dagen deres, sejren ville blive knusende, når reserven faldt nedgangsspekulanterne i flanken og forvandlede deres tilbagetog til den vildeste flugt.

Der var glæde i "Universalbanken"s lejr, Sédille og Maugendre var ved at kysse direktøren på hånden. Kolb nærmede sig gruppen, mens Jantrou i hast forsvandt for at bringe baronessen denne glædelige efterretning. Og nu så man lille Flory med øjne, der lyste ud over det store skæg, fare rund efter Sabatani, som var hans mellemmand; han ville give italieneren nye købeordrer.

Nu slog klokken to, og Mazaud, der måtte bære hele vægten af angrebet, begyndte at svækkes. Hans overraskelse steg, jo længere tid der hengik, inden de lovede hjælpetropper ankom. Nu var det på høje tid, hvorfor ventede de på at udfri ham af den utålelige stilling, han befandt sig i? Skønt han af stolthed stod dér uden at fortrække en mine, mærkede han dog, hvorledes en sælsom kuldefornemmelse sneg sig over ham, han var bange, de andre skulle lægge mærke til, at han blegnede.

Jacoby stod og brølede, som han plejede, kastede sine tilbud over til Mazaud med rungende stemme; men nu svarede han ikke længere sin modstander, så ikke mere på ham, hans øjne var fæstet på Delarocque, Daigremonts mægler, hvis tavshed var ham en gåde.

Tyk og tætbygget, med det røde skæg og det smilende ansigt, stod Delarocque aldeles fredsommelig, som om sagen slet ikke vedkom ham. Var det da ikke hans rolle at skride ind, samle

hele denne regn af tilbud op, redde dem alle ved de købeordrer, der sikkert fandtes indskrevet på den bunke slutsedler, hans tykke, korte fingre holdt på?

Med ét lød hans let tilslørede stemme:

"Jeg har "Universalbank", jeg har "Universalbank"!"

Og i løbet af et par minutter bød han ud for flere millioner. Andre stemmer svarede ham, kursen faldt med rivende hastighed.

"Til 2400 ... 2300 ... hvor mange ... 500, 600 ..."

Hvad var dog dette? Hvad gik her for sig? I stedet for den bistand man ventede, rykkede en ny fjendtlig hær i marken, aldeles som ved Waterloo. Grouchy udeblev, forræderi ødelagde det hele. Under den ny tilstrømning af sælgere, som galopperede frem i fuld karriere, udbrød en forfærdelig panik.

I dette øjeblik følte Mazaud, hvordan dødens vinge strejfede hans ansigt. Saccard var opført med alt for uhyre summer hos ham; "Universalbanken"s fald *måtte* knuse ham! Men det smukke, mørke ansigt med den fine sorte knebelsbart fortrak ikke en mine, de venlige brune øjne blinkede ikke. Han købte, købte så længe han havde ordre, og hans skingrende hanegal lød klart som i medgangens stund. Overfor ham stod hans modstandere. Jacobys brøl rungede gennem salen, Delarocques hæse stemme var ganske apoplektisk, og skønt de gerne ville lade rolige, glimtede dog ængstelse, og bekymring gennem den påtagne ligegyldighed, for de så, i hvilken fare deres kollega svævede, og kunne han betale dem, hvis han gik fallit? Deres hænder støttede sig på fløjlsrækværket, stemmerne bjæffede støt og stadigt, ganske mekanisk, af gammel vane, mens de

udvekslede stive blikke, fulde af pengedramaets rædsomme angst.

I den sidste halve time var det en sand sammenstyrtning, mængden droges ind i det vilde fald. Efter den blinde tillid, den afsindige begejstring fulgte nu skræk og rædsel, alle styrtede frem, ville af med aktierne, hvis der blot var tid. En regn af salgsordrer slog ned over kurven; man så slutsedler falde som en haglbyge ind over rækværket, og disse bunker af papirer, der kastedes på må og få ind over markedet, bragte en rivende nedgang med. Kursen faldt til 1500, 1200, 900. Der fandtes ikke købere, valpladsen lå overstrøet med lig.

Over de mørke frakkers vrimmel sås de tre medlemmer af kursnoteringsudvalget; de sad ved deres bøger og indførte dødsfaldene, som skrivere på et begravelseskontor. Og denne ulykke, der ramte så mange, lagde sig som en dæmper over støjen i salen; der blev stille, den største bestyrtelse herskede overalt.

Efter at klokken havde lydt, bekendtgjordes sidste kurs: 830 francs.

Regnen vedblev at plaske på glastaget, gennem hvilket kun en smule gråt lys faldt ned over den tavse menneskemasse, der vadede rundt i et uføre af snavs fra de dryppende paraplyer og de smudsige fødder; gulvet lignede en dårligt holdt stald, hvor alskens papirstumper flød, mens de brogede slutsedler midt i kurven skinnede i rødt, blåt og grønt; der var en sådan masse, at bunken hævede sig over det røde fløjlsrækværk.

Mazaud gik ned i vekselmæglernes kontor samtidig med Jacoby og Delarocque. han gik hen til buffeten, drak et glas øl, han led af brændende tørst, og hans blik vandrede om i det

store rum med garderoben, det lange midterbord og de tresindstyve lænestole, de røde fløjlsgardiner, hele denne falmede pragt, som mindede om en første klasses ventesal på en jernbanestation; hans blik vandrede op mod loftet med et sært forbavset udtryk, som var det første gang, han befandt sig i disse omgivelser. Uden at mæle et ord trykkede han Jacoby og Delarocque i hånden og gik; de var alle tre blege, men bibeholdt deres korrekte holdning til det sidste. Han havde sagt, at Flory skulle vente på ham ved døren, og dér genfandt han den unge fyr tilligemed Gustave Sédille, som for nogen tid siden havde forladt kontoret, og som af simpel nysgerrighed var på Børsen. Gustave var munter og smilende, han morede sig både dag og nat uden at bekymre sig om, enten faderen kunne betale hans gæld eller ej; mens Flory, hvis mundvige dirrede, anstrengte sig for at føre en samtale. Han var gennemrystet af denne frygtelige katastrofe, der for hans vedkommende betød et tab på 100.000 francs, og hvor han skulle få dem fra, det var ham en fuldstændig gåde. Mazaud og hans kontorist forsvandt snart ude i regnen.

Men især om Saccard susede og brusede den almindelige rædselsstorm; dér havde krigens ofre samlet sig i en fortvivlet gruppe. Saccard stod stadig med oprejst hoved; han fattede ikke ret, hvad der var foregået. Hvorfor var folk så underlige? Hvad var det for en umærkelig summen? Var det ikke Daigremont med hjælpetropperne, der kom anstigende? Og da han endelig hørte, hvordan kursen dalede, skønt det var ham umuligt at begribe grunden til denne frygtelige nedgang, blev han endnu stående; han ville dø med oprejst pande. En iskulde steg fra gulvet op i hans hoved, han fik en fornemmelse af den

uoprettelige ulykke, af sit fuldstændige nederlag og i hans smerte og fortvivlelse blandede sig ingen sorg over de penge, han mistede, ingen tanke på de nydelser, han måtte give afkald på; hans hjerte blødte ene og alene ved den ydmygelse, der overgik ham, han sørgede over at være en slagen mand, over Gundermanns glimrende sejr, over sin store modstanders nu for bestandig grundfæstede herredømme.

I dette øjeblik var han i sandhed stor; hele hans lille skikkelse trodsede skæbnen, han fortrak ikke en mine, slog ikke øjnene ned, stod dér med mørk, stadig mine, ganske alene midt i denne strøm af fortvivlelse og nag, der fra hele den samlede mængde banede sig vej imod ham, det følte han så tydeligt; han følte, hvorledes harmen voksede og steg, væltede sig som en bølge mod hans pille; han så hænder knyttes, hørte rasende ord, og om hans læber svævede ikke desto mindre et ubevidst smil, der godt kunne ligne en udfordring.

Midt i en sælsom tåge fik han først øje på Maugendre; dødbleg slæbte den gamle mand sig afsted, støttet på kaptajn Chave, der lod ham høre, at han havde båret sig ad som et fæ ved ikke at lytte til de advarsler, den forsigtige lille spekulant ofte nok havde givet ham.

Derefter kom Sédille med fortrukket ansigt, med et afsindigt udtryk, som om han så død og ødelæggelse for sig og sit hus; han trykkede med skælvende fingre Saccards hånd, som om han godmodigt ville vise, at han i det mindste ikke var vred.

Ved første alvorlige nedgang i kursen var marki Bohain stolt gået over til fjenden og havde meddelt Kolb, der også forsigtigt trak sig tilbage fra bankdirektøren, at han lige siden sidste

generalforsamling havde haft sine anelser med hensyn til denne Saccards soliditet.

Aldeles forvildet var Jantrou ilet ud for at bringe baronessen sidste kurs, og hun fik sagtens et lille krampeanfald i sin vogn; det plejede at ske, når hun led betydelige tab.

Og henne hos den hemmelighedsfulde, uudgrundelige Salmon, stod igen nedgangsspekulanten Moser og opgangsspekulanten Pillerault, denne stadig udfordrende ukuelig til trods for sit uheld, hin nedtrykt og modløs, skønt han havde vundet en formue. Moser kunne ikke glæde sig ved sejren, så opfyldt var han af ængstelse og bekymring for fremtiden.

"I skal se, vi får krig med Tyskland nu til foråret. Dette her ser sort ud, og Bismarck ligger på lur efter os."

"Å, gå De hjem og læg Dem med alle Deres spådomme! Denne gang har jeg atter begået den dumhed at tænke for meget … Nå, det går nok i orden igen. Bedre lykke næste gang."

Indtil nu havde Saccard holdt sig brav. Kun navnet Fayeux, der lød bagved ham, gav ham en ubehagelig fornemmelse, han kunne ikke lade være at tænke på alle de små kapitalister, som "Universalbanken" ville drage med i sit fald. Men med ét steg denne uhyggelige fornemmelse til en skarp smerte. Saccard fik øje på Déjoie, bleg som døden, med forstyrrede miner; typen på alle de små, alle de elendige, hvis ulykke kom over Saccards hoved; som i et syn viste nu grevinde Beauvilliers og datteren sig for hans blik: han så deres fortvivlelse, så deres store, tårefyldte øjne, og denne bandit, denne røver, hvis hjerte en snes års skurkestreger havde hærdet, der satte sin stolthed i aldrig at have følt sine ben ryste under sig, aldrig at have

behøvet støtte, hvor hårdt det gik til, han følte, hvordan det blev sort for hans øjne og segnede ned på bænken ved pillen. Mængden trængte på, truede med at kvæle ham; han løftede hovedet, snappede efter vejret og stod atter oprejst, for deroppe på galleriet, ved telegrafkontoret, fik han øje på madam Méchain, hvis umådelig fede overkrop hældede sig ud over valpladsen.

Den gamle læderpose stod på rækværket ved siden af hende. Hun så ned på de slagne, på de faldne; de skulle snart vandre ned i den græsselige pose; hun var jo den grådige ravn, der følger efter pengehæren og slår ned på ligene, når slaget er tabt.

Med temmelig faste skridt lykkedes det Saccard at fjerne sig. Han følte en usigelig tomhed inden i sig og omkring sig, men ved at samle sine sidste kræfter lykkedes det ham alligevel at synes rolig og holde sig oprejst. Alle hans sanser var som afstumpede, han mærkede ikke, at han trådte på jorden; det forekom ham, at han gik på et blødt, tykt tæppe. Hans øjne svømmede hen i tåge, og det susede for hans øren. Da han steg ned ad børstrappen, kendte han ikke de folk, han mødte; han syntes, han vandrede afsted gennem en masse flagrende skygger, han hørte kun en vag, dæmpet lyd af mange fjerne stemmer. Så han ikke Busch's brede, rasende ansigt? Stod han ikke stille et øjeblik for at tale med Nathansohn, der var meget fornøjet og talte med underlig sagte stemme? Gik Massias og Sabatani ikke ved siden af ham? Han så mange bestyrtede mennesker omkring sig, måske Sédille og Maugendre, alle slags underlige skiftende, flagrende skikkelser. Og da han skulle gå bort, ud i regnen og tusmørket, ud i det gule, flydende smuds, der dækkede Paris' gader, sagde han med høj stemme til disse

sære spøgelser – til det sidste ville han vise sin selvbeherskelse, sin sindsligevægt:

"Hvor det dog var kedeligt, at den dejlige kamelia skulle fryse ihjel, fordi de glemte at få den flyttet ind."

11

Aldeles forfærdet telegraferede fru Caroline straks samme aften til sin broder, der endnu skulle blive i Rom en uge, og tre dage efter kom Hamelin til Paris.

Det kom til en meget stormfuld forklaring mellem ham og Saccard i arbejdsværelset i Rue Saint-Lazare, dér, hvor de fordum med så megen begejstring havde lagt planen til det store foretagende. I de forløbne tre dage var tilstanden på Børsen blevet om muligt endnu alvorligere, "Universalbanken"s aktier var slag i slag faldet under emissionspris, 430 francs, og nedgangen vedblev, bygningen gav sig og knagede i alle fuger, kunne styrte sammen, hvad øjeblik det skulle være.

Tavs og stille sad fru Caroline og lyttede til de to mænds samtale uden at tage ordet. Hun var fuld af anger og ruelse, for hun bebrejdede sig den del, hun havde i sagen, hun følte sig som medskyldig, hun havde jo lovet at passe på, at våge over broderens interesser, og ikke desto mindre havde hun ladet Saccard råde. I stedet for at nøjes med at følge broderens instruks og sælge deres papirer for at modvirke stigningen skulle hun naturligvis have fundet på noget andet, der kunne have forebygget katastrofen. Og hendes hjerte blødte, hun elskede sin broder så højt, at det var hende en dødens smerte at se ham ruineret, se hans store arbejde hæmmet, ja standset, hele hans livsgerning forstyrret. Hvad der især gjorde hendes sorg endnu bitrere, var den ufrihed, hun følte overfor Saccard endnu: hun var ikke i stand til at dømme ham, hun, der havde elsket ham; hun tilhørte ham jo, og mellem dem var der dette

hemmelige bånd, der tyngede som en skam på hendes hæderlige sjæl. Som hun sad der mellem disse to mænd, sønderreves hun af modstridende følelser. Om aftenen, den dag, ulykken ramte dem, havde hun taget bladet fra munden og sagt Saccard sin mening uden omsvøb, hun havde lettet sit hjerte for alle de bebrejdelser og al den bekymring, hun så længe havde holdt tilbage. Og da hun så ham smile, så, at han klamrede sig til håbet trods alt, hvad der var sket, da sagde hun til sig selv, at hun ikke havde lov at skubbe til, nu da vognen hældede; hun havde jo været svag imod ham i medgangens stund. Derfor sad hun nu tavs, kun ved sin mine udtrykte hum sin misbilligelse af hele hans handlemåde.

Men denne gang blev Hamelin heftig, han, der ellers var så fredsommelig, så forsonlig, så overbærende ved alt, hvad der ikke vedkom hans arbejde. Med lidenskabelige ord angreb han spekulationssygen. Banken var bukket under alene ved dette vanvittige væsen, der simpelthen havde været et anfald af den vildeste galskab. Naturligvis kunne det aldrig falde ham ind at forlange, at en bank skulle lade sine papirers kurs slappes, som et jernbaneselskab f.eks., jernbanen har jo sit uhyre store, indbringende materiel, mens et bankhus kun har sin kredit; det sygner hen, når kreditten vakler. Men her var man gået over alle grænser. Det havde sikkert været fornuftigt, ja måske nødvendigt at holde papirerne i francs, men det var det rene, skære vanvid, ja ligefrem en forbrydelse at drive dem op til 3000 og derover. Han havde straks forlangt at blive underrettet om sagernes sande stilling, han havde villet kende hele ulykken. Nu kunne de ikke mere komme og lyve for ham, erklære, som han havde måttet høre ved forrige generalforsamling, at konsortiet

ikke ejede en eneste af disse aktier. Bøgerne lå for ham, og deres løgne var lette at gennemskue. Som f.eks. Sabatanis regnskab! Han vidste overmåde godt, at denne stråmand dækkede konsortiets spekulationer; måned efter måned kunne han følge Saccards stigende feber; først havde han spillet forsigtigt og frygtsomt, kun købt småt og ganske fornuftigt, men efterhånden var summerne vokset, stadig betydeligere køb, indtil man endelig havde nået det umådelige tal af 20.000 aktier, købt for en sum på henved 48 millioner. Var det måske andet end galskab, en galskab, der ligefrem spillede folk på næsen; et sådant beløb på denne forløbne Sabatanis navn! Og Sabatani var ikke den eneste: der var andre stråmænd, husets egne kontorfolk, ja bankens bestyrelsesmedlemmer, som havde købt indtil 20.000 aktier, ligeledes til et beløb af 48 millioner. Dette var endelig kun fast køb, hvortil måtte føjes tidsforretningerne efter sidste januarafvikling; over 20.000 aktier for en sum af 67½ millioner, som "Universalbanken" skulle modtage, for ikke at tale om operationerne på Lyons børs, 10.000 aktier, atter 24 millioner, der, lagt til det øvrige, viste, at huset sad inde med omtrent fjerdedelen af sine egne aktier, som det havde betalt med det aldeles fabelagtige beløb af 200 millioner! I denne afgrund var huset styrtet ned!

Hamelins øjne fyldtes med smertens og harmens tårer! Han havde brugt al sin kløgt, al sin viljekraft, havde i Rom lagt grund til den store katolske bank, "Den hellige Gravs Skatkammer", hvis mål var i de trængselsdage, der nærmede sig, at sikre paven mod de vantros forfølgelse og sætte ham på en kongestol i Jerusalem, på de hellige steders jord; en bank, der skulle skærme det ny Palæstinas kongerige mod politikkens

omvæltninger, idet den baserede sit budget på en række emissioner, hvor alverdens kristne ville kappes om at købe aktier, og som var sikrede af selve landets velstand og hjælpekilder.

Og alle disse stolte planer lå nu knuste! Al denne ulykke var forårsaget af vanvittig spillelidenskab! Da han rejste bort, stod sagerne udmærket; årsregnskabet havde givet et ypperligt resultat, kasserne var fulde af penge, forretningen var blomstret frem med en aldeles fabelagtig hastighed; og ikke en måned efter var millionerne spredte for alle vinde, hele foretagendet lå knust; et sort, tomt svælg gabede ham i møde på det sted, hvor han for få uger siden havde set rigdom og lykke. Han var aldeles bestyrtet over et sådant sammenbrud, fordrede på det bestemteste forklaring over, hvad her var gået for sig, ville vide, hvilken djævelens magt, der havde drevet Saccard til at ødelægge det kæmpemæssige slot, han selv havde bygget op, og som han nu havde revet ned, sten for sten, alt mens han foregav at arbejde på dets vedligeholdelse.

Uden at blive vred svarede Saccard, svarede roligt og klart. Efter det første øjebliks bestyrtelse og modløshed var han atter kommet på benene og havde igen godt håb til fremtiden. Katastrofen havde været så knusende, fordi her havde været forræderi med i spillet; men endnu var ikke alt tabt, han var mand for at bringe alting på fode igen.

Mon "Universalbanken"s hastige fremblomstren ikke alligevel skyldtes de midler, man nu bebrejdede ham at have anvendt? Konsortiets dannelse, de hastigt på hinanden følgende emissioner, det sidste års anticiperede regnskab, de aktier, konsortiet til en begyndelse sad inde med og senere hen de

urimelige køb: alt dette havde virket. Hvis man ville være med i legen, måtte man også tage sin del af stegen. Når man fyrer for stærkt under kedlen, kan det hænde, at den sprænges. Forresten erkendte han på ingen måde at have begået nogen fejl; han havde måske været en smule dristigere og klogere, end folk plejer at være, men ellers havde han båret sig ad som enhver bankdirektør ville have båret sig ad i hans sted, og hvad hans geniale idé angik, var det ikke hans mening at opgive den; han håbede endnu stadig at få alle sine aktier opkøbt for så at slå Gundermann til jorden. Hans penge var sluppet op, det var sagen! Men nu tog han atter fat.

Næste mandag skulle den overordentlige generalforsamling afholdes; han påstod, at han var aldeles sikker på sine aktionærer; de skulle nok gøre de nødvendige ofre; han behøvede kun at sige et ord, så bragte de ham alle deres sidste skilling. Indtil han havde rejst de nødvendige summer, ville han slå sig igennem med de beløb, de andre store bankhuse hver dag gav ham af frygt for en alt for pludselig sammenstyrtning, der kunne rokke deres egen kredit; når krisen var overstået, ville alt gå i den gamle gænge, og banken ville atter få magt.

"Men," indvendte Hamelin, der uvilkårligt beroligedes ved Saccards tillidsfuldhed og den smilende mine, han stadig viste, "ser De da ikke i de andre bankhuses understøttelse en taktik med det mål først at redde sig selv fra ubehageligheder og dernæst at gøre vort fald så meget mere uopretteligt? … Jeg må tilstå, at jeg med megen ængstelse ser Gundermann række os hånden."

Gundermann havde nemlig ganske rigtigt været den første, som tilbød sin hjælp for at undgå en øjeblikkelig fallit; han

havde været nødt til at stikke ild på naboens gård, men nu bragte han som en klog mand hurtigt vand til at slukke, for at ingen gnist skulle fænge og ødelægge hans egen og andres ejendom. Han var hævet over småligt nag, satte sin ære i kun at være verdens første pengehandler, den rigeste, den klogeste; en mand, der havde givet afkald på alle jordiske nydelser for at øge sin formue og sin magt.

Saccard slog ud med hånden; han var rasende over dette bevis på den sejrrige modstanders klogskab og klarsyn.

"Å, Gundermann! Han spiller den ædle, han tror, han kan knuse mig med sin højmodighed."

Der blev en kort tavshed. Endelig tog fru Caroline ordet:

"Jeg har ladet min broder tale ud, kære ven; han har kun sagt, hvad han burde sige Dem i sin sorg og bestyrtelse over det skete. Men *vor* stilling forekommer mig at være klar nok, og – ikke sandt? – jeg kan ikke indse, at vi har nogen anledning til ængstelse, selv om det værste sker. De ved selv, til hvilken kurs jeg har solgt vore papirer: man kan aldrig sige, at min broder har været med til at drive aktierne op i den urimelige pris for at få så meget mere ud af dem. Skulle katastrofen indtræffe, ved vi, hvad vi har at gøre … Jeg tilstår, at jeg ikke deler Deres forhåbninger. Men jeg holder med Dem i, at vi bør kæmpe til det sidste, og min broder vil ikke være den, der tager mod og kamplyst fra Dem, det kan De stole på."

Hun var bevæget; atter viste hun sig overbærende mod denne mand, hvis ukuelige livskraft rørte hende, men hun ville skjule sin svaghed; for hun kunne jo ikke lukke øjnene for alle de fejl, han havde begået, og al den ulykke, han havde bragt over dem ved at hengive sig til sin røveriske, samvittighedsløse lidenskab.

"Nej, naturligvis," erklærede nu Hamelin, "naturligvis kunne det ikke falde mig ind at lægge Dem hindringer i vejen, når De kæmper for at redde os. Hvis jeg kan være Dem til nytte, kan De frit råde over mig."

Og i den sidste time, skønt det så sort ud trindt om i synskredsen, beroligede Saccard dem, satte mod i dem og forlod dem med disse hemmelighedsfulde ord:

"I kan roligt sove; endnu kan jeg ikke forklare mig, men jeg har den sikre overbevisning, at det vil lykkes mig før slutningen af næste uge at bringe fartøjet flot."

Den samme sætning gentog han til alle husets venner, til alle klienterne, der i deres rædsel og bestyrtelse kom og bad om råd.

I tre dage stod dørene ikke stille i Rue de Londres, de forvildede kunder fo'r ud og ind i en ustandselig galop: Beauvilliers, Maugendre, Sédille, Déjoie, den ene efter den anden. Han modtog dem alle sammen, ganske rolig, med en feltherremine og energiske ord, der strammede disse svage sjæle op; når de talte om at sælge, om med tab at skaffe sig af med papirerne, blev han vred, råbte harmfuldt, at de dog ikke måtte gøre en sådan dumhed, gav dem sit æresord på, at han nok skulle bringe kursen op igen til både 2 og 3000 francs. Til trods for de begåede fejl nærede de en så blind tillid til deres direktør; når han blot blev stående, skulle han nok bringe alt i orden igen, han skulle nok hjælpe dem alle sammen til rigdom, som han havde lovet. Hvis intet uforudset skete inden mandag, hvis han kun fik tid at holde den ekstraordinære generalforsamling, var der ikke én af dem, der tvivlede om, at "Universalbanken" som en fugl Fønix ville svinge sig op af aske og ruiner.

Saccard havde bestandig sin broder, Hans Excellence, i tankerne; det var den almægtige hånd, der skulle støtte og hjælpe ham på fode; det var dét, han talte om i forblommede ord. Han havde truffet Daigremont, der på hans bitre bebrejdelser havde svaret ham:

"Men bedste ven, det er ikke mig, der har smidt Dem overbord, det er Deres broder!"

Og at manden havde ret, det var uomtvisteligt; han var trådt ind i konsortiet under den udtrykkelige forudsætning, at Rougon var med; derfor var det intet under, at han trak sig ud, så snart det blev indlysende, at Hans Excellence, så langt fra at være med, lå i åbenlys krig med "Universalbanken" og dennes direktør. Saccard indså nu, hvilken uhyre fejl han havde begået ved at lægge sig ud med Hans Stormægtighed, der ene og alene kunne beskytte ham, holde sin hånd over ham; ingen turde jo helt ødelægge ham, når den store mand stod bagved ham. Og det var ham den hårdeste ydmygelse, han endnu havde lidt, da han besluttede sig til at anmode Huret om at tale hans sag hos Rougon.

Næste dag ventede han rigsdagsmanden, men fik kun et brev, der i temmelig ubestemte udtryk bad ham have tålmodighed, håbe på et heldigt resultat, når omstændighederne længere hen kun ikke rejste for uoverstigelige vanskeligheder. Han nøjedes med disse linjer, betragtede dem som et løfte om neutralitet fra broderens side. Men sandheden var, at Rougon nu endelig havde besluttet at gøre det af med dette mislykkede og fordærvede medlem af familien, med dette skadedyr, der nu i åringer havde generet

ham og holdt ham i en evig skræk for de smudsige streger, han var mester for at sætte i gang.

Hvis banken kom i ulykke, var Rougon enig med sig selv om at lade tingene gå deres gang uden at skride ind. Siden Saccard ikke med det gode ville rejse ud af landet, var det fornuftigst at nøde ham til det ved at lette ham flugten efter en reglementeret domfældelse, en stor skandale, en ekstraudfejning, så fik man vel fred for den pokkers karl, der ikke kunne holde sig i skindet.

Desuden var ministerens stilling alt andet end behagelig, siden han i en mindeværdig tale havde erklæret i Kammeret, at Frankrig aldrig ville tåle, at Italien bemægtigede sig Rom. Katolikkerne havde tydeligt tilkendegivet deres udelte bifald, hvorimod den tredje stand, hvis magt daglig tiltog, var meget misfornøjet, og ministeren så i ånden, at dette parti i en nær fremtid ville slutte sig til de liberale bonapartister og arbejde på at styrte ham, hvis han ikke gjorde dem en eller anden indrømmelse. Denne indrømmelse, det offer han ville byde dem, kunne jo meget passende blive "Universalbanken", som beskyttedes af Rom, og som var ved at indtage en ængstende stilling.

Hvad der slog hovedet på sømmet, var en fortrolig meddelelse fra hans kollega finansministeren, som ved rejsningen af et nyt statslån havde fundet de store israelitiske bankhuse temmelig kølige og i den anledning havde besøgt Gundermann, der havde ladet sig forstå med, at de havde i sinde at afslå enhver forretning, så længe pengemarkedet gjordes usikkert ved visse eventyreres vanvittige spekulationer.

Gundermann triumferede. Og Rougon mente som sin kollega i finansministeriet, at man hellere måtte tåle Gundermann som

konge på pengemarkedet end lade de ultramontane katolikker blive herrer på Børsen og i hele verden.

Der fortaltes senere, at justitsminister Delcambre havde meddelt Rougon, at han ville vise streng retfærdighed, hvis Saccards sag kom for domstolene, og at Hans Excellence da havde udbrudt:

"Å, hvis De kan skaffe mig ham af vejen, letter De en tung sten fra mit hjerte."

Hvis Rougon slap Saccard, var han uden redning fortabt. Delcambre, der, lige siden han havde fået porteføljen, lurede på hævn, så med glæde, hvordan hans fjendes afsindige handlemåde drev ham lige til den grænse, loven drager mellem ret og uret, ug ventede nu kun på det svageste påskud for at udstede en arrestordre mod bankdirektøren.

En morgen gik Busch, rasende over så længe at have opsat sagen mod Saccard, op på politikammeret. hvis han ville have noget ud af Saccard, måtte der hastes, ellers kunne han skyde en hvid pind efter de 4000 francs, madam Méchain endnu havde til gode for den lille Victor. Buschs plan var simpelthen at sætte en stor skandale i gang: han ville beskylde Saccard for at have indespærret barnet, hvilket gav Busch anledning til rigtig at udbrede sig i en masse smudsige detaljer om voldtægten mod moderen og den fattigdom, hvori drengens barndom var hengået. En sådan proces mod "Universalbanken"s direktør netop nu, da alle talte om den truende krise, måtte sikkert sætte hele Paris i bevægelse, og Busch håbede, at Saccard ved første trussel ville krybe til korset og betale.

Men den øvrighedsperson, han kom til at tale med, en nevø af selve Delcambre, hørte på hans historie med en utålmodig

mine. Nej, nej, der kunne intet alvorligt bringes ud af sådant fruentimmervrøvl, det kunne ikke blive til sagsanlæggelse.

Busch blev rent betuttet, gav sig til at snakke op om sin langmodighed, da øvrighedspersonen med ét afbrød ham, mens han fortalte, at han havde været tossegod nok til at sætte penge i "Universalbanken".

Hvad for noget? Havde han penge stående i en forretning, der truedes af fallit i den allernærmeste fremtid, og han søgte ikke hjælp hos domstolene? Det var simpelt som fod i hose: han behøvede kun at indgive en klage, for man var allerede underrettet om, at der i bankens bestyrelse var begået betydelige underslæb, der måtte ende med bankerot. Det var, hvad her skulle gøres, således kunne man ramme Saccard, her var intet at stille op med den anden dumme historie.

Med alvorlig, eftertænksom mine sad Busch og hørte til; denne samtale ledte ham ind på et ganske nyt spor, han forstod, at han ville kunne opnå betydelige resultater, hvis han fulgte den anviste vej; han fattede, at "Universalbanken" var fortabt, hvis Saccard blev belagt med arrest og anklaget for underslæb. Dog kunne han ikke rigtig bekvemme sig, skønt han gerne så ruin og ulykke for at fiske i rørte vande; han svarede, at han ville komme igen, måtte betænke sig, inden han tog et sådant skridt, og fuldmægtigen måtte give ham pennen, diktere ham her på kontoret den klage, han skulle indgive.

Næppe var Busch ude af døren, før den unge mand med papiret i hånden fo'r hen til sin onkel, justitsministeren, for at melde ham sin tjenesteiver. Nu var alting i orden. Saccard var fanget.

Næste dag havde bankdirektøren i Rue de Londres en samtale med revisorerne og med husets juridiske konsulent; man ville gennemse det regnskab, der skulle fremlægges på generalforsamlingen.

Forretningen var lukket, udbetalingerne indstillede, for de summer, andre bankhuse havde stillet til Saccards rådighed, viste sig aldeles utilstrækkelige under den store tilstrømning. Denne bank, der for knap en måned siden ejede 200 millioner, havde i dag næppe kunnet udbetale sine klienter et par hundrede tusinde francs. Handelsretten havde erklæret huset fallit i følge en kortfattet beretning, som dagen forud var forelagt efter sagkyndig undersøgelse af forretningens bøger.

Ikke desto mindre stod Saccard fast ved sit løfte, ville ikke opgive håbet, sikker på, at han endnu kunne reddes, og viste i det hele taget en aldeles beundringsværdig fatning og en urokkelig standhaftighed. Han ventede netop den dag et svar fra formanden for vekselmæglerne, der skulle bestemme akkordprocenten.

Tjeneren kom ind og meldte, at tre herrer ville tale med ham i stuen ved siden af. Det var måske frelsen. Han ilede muntert afsted og traf en politiassistent og to betjente, der skred til at arrestere ham. Arrestordren var udfærdiget på grundlag af den rapport, der beviste, at bøgerne ikke var ført på forsvarlig måde, og særlig efter en klage fra Busch, der beskyldte bankhuset for mislig omgang med et depositum.

På samme tid arresterede man Hamelin i hans bolig i Rue Saint Lazare. Denne gang var alt håb ude, det var, som om alt sammensvor sig mod ham. Den overordentlige

generalforsamling kunne ikke finde sted: "Universalbanken" havde ophørt at leve.

Fru Caroline var ikke hjemme, da hendes broder blev anholdt; han måtte i hast skrive et par linjer til hende for at forklare hende sagernes stilling. Da hun kom hjem, blev hun aldeles lamslået af sorg. Aldrig var det faldet hende ind, at nogen kunne tænke på at gøre broderen ansvarlig, han var aldeles uskyldig, havde hele tiden været fraværende, mens Saccard begik alle disse misligheder.

Dagen efter fallitten havde de to søskende givet alt, hvad de ejede; de ville intet beholde efter katastrofen, de ville gå fattige ud af forretningen, som de var gået fattige ind i den, og den sum, de føjede til bankens aktiver, var betydelig, henved otte millioner, deri indbefattet de tre hundrede tusinde francs, de havde arvet efter tanten.

Straks efter broderens anholdelse begyndte hun at indgive ansøgninger for at gøre Hamelins stilling tålelig og forberede hans forsvar; midt i al sin virksomhed sørgede hun bittert over den ufortjente ulykke, der havde ramt ham, og græd, trods sin tapperhed, bitre tårer, hver gang hun tænkte på denne hæderlige mand, der var blevet trukket med i skandalen og nu sad i fængsel med en uafvaskelig plet på sit gode navn. Hendes stakkels Georges, der var så blid, så svag, så gudfrygtig, så enfoldig overfor al slags verdslighed, at hun plejede at kalde ham sit "store tossehoved", når han kom udenfor sine tekniske arbejder. Og hun var oprørt over Saccard, den eneste skyldige, ophavsmanden til al denne ulykke, hvis uforsvarlige handlemåde nu ret stod for hende i hele dens afskyelighed lige fra den dag, da han spøgte med hende, fordi hun læste i

lovbogen, til nu, da han i ulykke og skam måtte bøde for de forfalskninger, hun den gang anede og alligevel lod ham begå.

Hun pintes nu af anger over at være hans medskyldige. Hun havde jo tiet stille, var ikke skredet hindrende ind; nu undgik hun så meget som muligt at tænke på ham, handlede, som om han slot ikke eksisterede. Når hun *måtte* nævne ham, skete det, som var han en fremmed mand, en modpart, med hvem hun intet havde at skaffe.

Hun besøgte sin broder omtrent hver dag, men havde ikke bedt om tilladelse til at se Saccard. Hun var meget tapper, beboede stadig sin gamle lejlighed i Rue Saint-Lazare, modtog alle dem, der ville tale med hende, selv dem, der kom med bebrejdelser og forhånelser; hun beskæftigede sig så meget, hun kunne, med deres ulykkelige forretninger, var fast bestemt på at redde så meget af deres ære og lykke, som det nogenledes var muligt.

I de lange arbejdsdage, hun således tilbragte deroppe i broderens tegnestue, dér, hvor hun forhåbningsfuldt havde beskæftiget sig med deres store planer, så hun tit og ofte et syn, der nok kunne tage modet fra hende. Når hun gik hen til vinduet og så over til Beauvillierslyst, fik hun øje på moderens og datterens fine, blege ansigter. Det var meget mildt i vejret, og hun kunne ligeledes se, hvordan de med langsomme, trætte skridt og bøjet hoved vandrede om i den visne have, ad de mosgroede, fugtige gangstier.

For disse to tilværelser var katastrofen et dødsstød.

For fjorten dage siden havde de ulykkelige damer ejet 1.800.000 francs i deres 600 aktier, og nu var de næppe 18.000 francs værd, da kursen var gået fra 3000 ned til 30 francs. Hele

deres formue var gået med i bankens fallit; først Alices medgift, de møjsommeligt sammensparede 20.000 francs, tillige med de 70.000, grevinden senere havde lånt på sin ejendom ved Vendôme, "Les Aublets", så de ved salget af denne ejendom indkomne 240.000 francs, og "Les Aublets" havde været det dobbelte værd.

Hvad skulle enden blive, når prioriteterne i huset her allerede opslugte 8000 francs årlig, og det aldrig havde været dem muligt at leve for mindre end 7000 francs, hvor meget de end sparede, hvor store mirakler de end ved gerrighed og kniberi gennemførte, for på samme tid at bevare skinnet og bilde verden ind, at de levede efter deres rang og stand? Selv om de nu solgte deres aktier, hvor var det da muligt at komme ud af det med disse 18.000 francs, den allersidste elendige rest af fordums herlighed, det eneste, de reddede i skibbruddet.

Nu stod de ansigt til ansigt med den frygtelige nødvendighed, som grevinden endnu ikke havde kunnet se i øjnene: de måtte ud af deres ejendom, bort fra deres fædres tag, de kunne jo ikke svare prioritetshaverne renterne, og det var bedre at gå, inden kreditorerne satte huset til auktion, det var bedre straks at krybe hen i en eller anden ussel lille lejlighed og bo dér fattigt og stille, indtil det sidste stykke brød var fortæret.

Men grevinden stred imod; ak, det var jo, som blev hjertet revet ud af livet på hende, det var dødens bitterhed således at opgive hele slægtens tradition, den, hun i alle disse år med skælvende hænder havde hævdet, så heltemodig og så standhaftig. Familien Beauvilliers boende til leje, uden eget tag over hovedet! Leve i åbenlys fattigdom for alverdens øjne …

Dette var jo en skændsel, som måtte dræbe hende … Og hun stred imod, overgav sig endnu ikke.

En morgen så fru Caroline de to fornemme damer i færd med at vaske under skuret i haven. Den gamle pige var så affældig, at hun ikke var i stand til at hjælpe dem; i den kolde tid havde hendes herskab måttet gøre det meste af hendes arbejde. Med manden, den gamle kusk, var det samme tilfældet; det var med nød og næppe, at han nåede at få gården fejet og at stable den stivbenede hest op foran vognen.

Derfor havde damerne modigt taget fat på det grove arbejde i huset, Alice lagde ofte sine pensler til side og lavede den tynde suppe, som de fire mennesker levede af, mens moderen støvede møblerne af, stoppede og lappede både klæder og fodtøj, med den tanke, at der blev slidt mindre på kost og støveklud, synål og tråd, når det var hende, der brugte dem. Men aldrig så såre kom der en visit, før de begge flygtede op i deres soveværelse, kastede forklædet til side, vaskede og børstede sig i huj og hast og kom så anstigende som fornemme damer med fine, hvide hænder.

Til gaden så alt ud som før; der holdtes skinnet vedlige, og æren var frelst. Kareten holdt forspændt. Grevinden og komtessen kørte i byen som sædvanlig. Middagsselskab havde de to gange om måneden, uden at en ret var knappet af spisesedlen eller et lys af armstagerne. Og man måtte som fru Caroline se ind over havemuren for at opdage, med hvilken elendighed og med hvilken sultekur denne ydre pragt betaltes, hvor dyrekøbt denne løgn udadtil var. Når hun således betragtede dem, her i dette fugtige hul, indknebet mellem de høje nabohuse, når hun så, hvor sørgmodigt de vandrede om

under de ældgamle, grønlige, mosgroede træskeletter, blev hun grebet af en overstrømmende medlidenhed, og hun måtte gå fra vinduet med blødende hjerte, for hun havde bestandig en følelse af at være Saccards medskyldige; hans ugerninger søndersled hendes sjæl og fyldte den med bitter anger.

Og så, en anden formiddag, ramtes fru Caroline af en ny sorg, der gik hende end mere til hjerte: Déjoie ville besøge hende, og, modig som hun var, tog hun imod ham.

"God dag, er De dér, min stakkels Déjoie!"

Men hun standsede, ganske forskrækket over mandens blege ansigt og forandrede udseende. hans øjne var matte, og hans høje skikkelse var som knækket og sammenfalden.

"Nå, nå, De må ikke således helt tabe modet; jeg håber da, at i det mindste en del af Deres penge kan reddes …"

Nu svarede han med langsom, slæbende stemme:

"Å, kære frue, det er ikke pengene, det var nok lidt drøjt sådan lige i førstningen, for vi havde jo vænnet os til at tro, vi var holdne folk, og det går til hovedet, skal jeg sige dem; man er sådan, ligesom man havde en perial, når man tjener penge på den måde. Men jeg havde da allerede fattet mig i det, var parat til at tage fat på en frisk, og jeg skulle såmænd nok have fået de seks tusind francs skrabet sammen – å, men De ved ikke – å, herregud …"

Store tårer rullede ham ned ad kinderne:

"De ved ikke – hun er borte …"

"Borte? Hvem er borte?" spurgte fru Caroline bestyrtet.

"Min datter, Nathalie, hendes giftermål, det gik overstyr, så blev hun rasende, da Theodores fader kom og sagde som så, at nu havde sønnen ventet længe nok, og nu giftede han sig med

en kræmmerdatter, der havde henved otte tusind i medgift. Det var rimeligt nok, at hun ikke syntes om at være en fattig pige, der ingen mand kunne få – men jeg holdt jo så forskrækkeligt af det pigebarn! Forrige vinter gik der aldrig en nat, hvor jeg ikke var oppe flere gange for at kigge til hende og dække hende til, som da hun var et lille pus; og jeg sparede på tobak for at give hende fine hatte; jeg var jo hendes moder, havde klækket hende op, levede ene og alene for at se på hende, have hende om mig i vor lille lejlighed ..."

Her kvaltes hans stemme af de frembrydende tårer; den gamle mand hulkede.

"Det er jo alt sammen min tåbelige ærgerrigheds skyld! Havde jeg bare solgt mine otte aktier, den gang jeg kunne have fået de 6000 francs, så havde hun nu været både gift og hjemfaren! Men herregud, de blev jo ved at gå i vejret hver evige eneste dag, så tænkte jeg på mig selv, fik lyst til en lille smule, først 600, så 1000 francs; hun fik det jo alt sammen, når jeg var død og borte. Når jeg tænker på, at jeg dér sad inde med mine 24.000 – det var medgiften og 900 om året til mig selv! Men nej, 1000 skulle det være, absolut, og nu er den ikke usle 200 francs værd, hele klatten. Det er min egen skyld alt sammen, er det, og det var bedre, om jeg lå på havsens bund!"

Fru Caroline var dybt rørt; hun lod ham tale ud, men hun ville gerne vide, hvad der var sket.

"Borte, sagde De! Men hvad mener De med "borte"?"

Han stod forlegen og krammede sin hat, mens en svag rødme steg op i de blege kinder.

"Ja, ser De, frue, hun er borte, rejst væk, forsvundet for tre dage siden. Hun havde gjort bekendtskab med en herre overfor

– å, en rigtig fin herre på sådan en fyrretyve år ja, nå – og så er hun løbet sin vej ..."

Og mens han forklarede sagen, søgte efter ord, var forlegen og sorgfuld, sad fru Caroline og tænkte på Nathalie, på det smukke, fine, lille pigebarn med det smalle, lyse ansigt og det fikse udseende. Hun mindedes især de store øjne med det rolige, kolde blik, det sælsomt overlagte, egenkærlige udtryk. Hun havde ladet sin fader ligge på knæ for sig, havde siddet som et lille afgudsbillede og havde holdt sig dydig, så længe hun så sin egen fordel i det, så længe hun håbede at gøre et godt parti og blive gift med en handlende, i hvis butik hun kunne trone ved kassen eller bag disken. Men blive hos den gamle, atter arbejde for sit brød, slide og slæbe og ingen fine klæder få, nej, det skulle hun, min tro, ikke have noget af, nu, da det liv sagtens ingen ende fik! Og så var hun løbet bort, havde ganske roligt taget hat og kåbe på og ladet faderen i stikken.

"Begribeligvis," vedblev Déjoie, "så var der ingen morskab hjemme hos mig, og når man er køn og ung, er det drøjt at sidde og kukkelure med mig gamle stabejs – men det er en stor sorg, det kan fruen nok forstå, og så ikke engang sige farvel til mig, ikke et eneste ord om, at hun engang imellem ville kigge ind til mig, bare ud af døren, og så er den historie ude! Fruen ser selv, hvor jeg står og ryster på hænderne, jeg er ligesom rent fortumlet. Jeg kan ikke gøre for det, jeg leder og søger både højt og lavt! Nu har vi to været sammen i så mange herrens år, og jeg kan ikke få ind i mit hoved, at jeg aldrig mere skal se min stakkels lille tøs!"

Han holdt op at græde, og hans forstyrrede, sorgfulde mine var så jammerfuldt et skue, at fru Caroline greb begge hans

hænder og i sin kvide ikke kunne sige andet end:

"Å, min stakkels, stakkels ulykkelige Déjoie ..."

For at lede hans tanker i en anden retning gav hun sig til at tale om "Universalbanken". Hun bad ham tilgive, at hun havde ladet ham sætte sine sparepenge i denne forretning, udtalte sig streng og dadlende om Saccard uden dog at nævne ham ved navn. Men øjeblikkelig fo'r det forhenværende kontorbud op:

"Bankdirektøren! Å, det var ganske rigtigt, at han ikke solgte papirerne. Det var en brillant forretning, og havde vi bare vor bankdirektør igen, så skulle nok piben snart få en anden lyd! Men her var det sorteste forræderi med i spillet, det var, hvad her var! ... Det er vor ulykke, at de fik ham puttet i hullet! Han var den eneste, der kunne redde os alle sammen! Det sagde jeg da også til dommeren: Lad os få vor direktør, så skal vi betro ham vor sidste skilling, ja, vort liv oven i købet, hvis han vil have det, for han er ligesom Vorherre for os! Han kan sætte igennem alt, hvad han vil, den mand!"

Fru Caroline så på Déjoie med store øjne. Hvad var dette? Ikke en bebrejdelse, intet vredesord? Det var blind, tillidsfuld tro. Hvilken magt måtte Saccard ikke have over massen, når alle selv nu var rede til at lystre ham uden knurren.

"Ja – og det var det, jeg kom for at sige fruen – fruen undskylder nok, at jeg har stået her og snakket om min egen sorg, fordi jeg er sådan lidt fortumlet af den, skal jeg sige Dem. Fruen er måske så god at fortælle bankdirektøren, at vi alle sammen holder på ham!"

Han gik bort med vaklende skridt, mens fru Caroline sad tilbage; hun væmmedes næsten ved tilværelsen! Denne ulykkelige gamle mand havde oprevet hendes hjertesår, og hun

harmedes ved tanken om den anden, om ham, hun ikke ville nævne.

Hele den formiddag kom der besøg, blandt andre Jordan og hans unge kone. De fulgtes ad, som de plejede, når noget alvorligt skulle gøres, kom for at spørge, om de gamle Maugendres virkelig ikke kunne få noget for alle deres aktier. Dér var også en uoprettelig ulykke. For de sidste to afviklinger ejede sejldugsfabrikanten allerede 75 aktier, som han havde betalt med henved 80.000 francs: en brillant forretning, siden de da var 225.000 francs værd. Men det sørgelige var, at han i kampens hede havde givet sig til at spekulere uden dækning, i sin blinde tillid til Saccards geni havde han stadig købt, så at han nu skulle betale uhyre differencer, over 200.000 francs. Han havde intet igen, alt var gået med, hans 15.000 francs årlige indtægt, den, han så længe havde slidt for at samle – intet beholdt de, ja, det var ikke engang vist, at differensen helt kunne dækkes, når ejendommen i Rue Legendre blev solgt, det nydelige lille hus, som de havde været så stolte af. Og i denne ulykke havde fru Maugendre størst skyld.

"Å, frue," forklarede Marcelle med det venlige ansigt, der selv i modgangens stund bevarede sit søde, ungdommelige udtryk. "De kan slet ikke forestille Dem den forandring, der er foregået med moder. Hun var før så fornuftig, så sparsommelig, passede på den mindste ødselhed i huset, og nu taler hun op ad vægge og ned ad stolper om hundrede tusinde francs, som om det var ingenting; det var hende, der fik fader til at spekulere, han var ikke nær så dristig, men hun ophidsede ham, havde kun én drøm, én tanke: vinde en hel million; hun gjorde ham forstyrret. De læste aldrig andet end disse finansielle blade;

først kom det over fader, han turde i begyndelsen ikke sige det til hende, men da så moder også blev grebet af spekulationsfeberen, var der ingen grænser mere, og de fik snart alle deres penge sat overstyr … det er dog skrækkeligt, at ellers fornuftige folk kan bære sig så galt ad."

Nu tog Jordan fat; han måtte fortælle om onkel Chave.

"De skulle bare have set kaptajnen midt i al den forstyrrelse! Han havde forudsagt det alt sammen; han triumferede i sit stramme, militære halsbind; ikke én dag undlod han at vise sig på Børsen, spekulerede småt på kontantmarkedet, som han plejede, uden at lade sig friste af de mest glimrende udsigter, og gik hjem med sin lille gevinst, som en skikkelig kontorist, der har gjort sin pligt; rundt om ham regnede det med millioner; på nogle få timer vandt og tabte de store spekulanter uhyre summer, men intet forstyrrede hans ro, uden feber og uden hidsighed gik han og pillede med sin lille spekulation, hvis resultat tjente til at forsøde ham livet … Han er klogere end alle de andre, den gamle fyr, og hans små veninder deroppe i Batignolles finder altid lidt kage og lidt godter hos kaptajnen."

Denne lille hentydning til den gamle pebersvends småvaner bragte et smil på de to damers ansigt; men snart antog de igen et alvorligt og bekymret udtryk.

"Desværre, kære venner," sagde fra Caroline, "tror jeg ikke, Deres forældre redder noget videre i denne ulykke. Alt er forbi! Aktierne står i 30 francs, og det går stadig nedad; det gør mig så ondt for de stakkels mennesker, det er hårdt at blive fattig i deres alder, når man har været vant til at betragte sig som velhavende folk! hvad skal der dog blive af dem?"

"Ja," svarede Jordan, "vi må jo se at gøre et eller andet! Naturligvis har vi ikke noget videre, men det går dog slet ikke så dårligt for os i den senere tid, så de skal ikke komme til at savne tag over hovedet!"

Han havde nemlig haft lykken med sig. Efter i så mange år at have slidt og skrevet uden anerkendelse var hans første roman endelig udkommet, og den havde gjort megen lykke; han havde allerede lagt et par tusind francs til side, alle veje stod ham åbne, han brændte af arbejdsiver og var vis på, at fremtiden ville bringe ham hæder og velstand.

"Om vi end ikke kan tage dem i huset hos os, kan vi i alt fald leje dem en lille bolig; vi kommer nok ud af det!"

Marcelles øjne hang ved manden med et inderligt ømt udtryk; hendes læber skælvede, da hun sagde:

"Å, Paul, Paul, hvor god du dog er!"

Her brød hun ud i gråd.

"Mit kære barn," sagde fru Caroline i en beroligende tone, "græd ikke således, tag Dem dog ikke dette så frygtelig nær!"

"Nej, lad mig bare græde lidt, det er ikke af sorg; men jeg spørger Dem, kære frue, om det dog ikke var både dumt og stygt af moder og fader, at de ikke ville udbetale Paul min medgift, som de havde snakket så meget om. Under påskud af, at Paul intet ejede og at jeg begik en stor tåbelighed ved alligevel at gifte mig med ham, gav de os ikke en skilling … Nu spørger jeg Dem, hvem der bar sig dumt ad; havde de ikke været så mistroiske mod Paul, ville min medgift nu være i god behold, i stedet for at der nu ikke er noget tilbage af den!"

Fru Caroline og Jordan måtte igen smile, men Marcelles tårer vedblev at strømme:

"Og så er der endnu noget andet: den gang, da Paul var fattig, havde jeg altid en drøm, ja, akkurat som i eventyrene: jeg drømte, jeg var prinsessen, der en skønne dag bragte min prins en stor skat, for at han kunne blive en berømt digter … og nu behøver han slet ikke min hjælp, nu falder min familie ham oven i købet til byrde, han skal have alt bryderiet, han skal give både til højre og til venstre …"

Nu slog Paul kærligt armene om hende:

"Hvad er det dog, min lille tosse dér sidder og siger? Behøver konen at bringe noget med? Og ingen prinsesse i verden kan være mig halvt så velkommen som du."

Hun blev straks rolig, var lykkelig over at se, hvor meget han holdt af hende, og fandt selv, hun ingen grund havde til at være bedrøvet. Han vedblev:

"Hvis dine forældre ellers vil, så kan vi leje en lejlighed til dem i Clichy; jeg så forleden en meget net og billig stueetage; oppe hos os er der jo pænt, men der er ingen plads, og i den nærmeste fremtid må vi tænke på at få et værelse til …"

Atter smilede han betydningsfuldt til fru Caroline, som rørt lyttede til de unge folks ord:

"Ja, jeg skal sige Dem, vi venter en familieforøgelse; det tør man jo nok tilstå, nu da man bar lykken med sig … Der ser De selv, frue, om hun intet bringer med sig, hun, som sidder dér og græder, fordi hun ingen skatte har at give mig!"

Og fru Caroline så på den rødmende Marcelle: hendes øjne fyldtes med tårer ved tanken om det savn, der havde været hendes livs bitreste sorg.

"Ak, I kære børn, lad mig se, I bliver ved at holde af hinanden. I er de eneste fornuftige, derfor er I også lykkelige!"

Før Jordan gik, talte han med fru Caroline om bladet. Jordan talte muntert, men dog med sin medfødte uvilje mod forretninger om, hvilken røverkule hele denne indretning var. Overalt i "Håbet"s redaktionskontor dundrede spekulationens maskineri fra morgen til aften. Hele personalet, lige fra Jantrou til kontorbuddet, spekulerede; han var den eneste, som ikke gjorde forretninger, og derfor betragtedes han med den dybeste ringeagt af alle de andre. Forresten havde "Universalbanken"s fallit og Saccards anholdelse med ét slag dræbt avisen. Alle medarbejderne var spredt som avner for vinden; kun Jantrou klamrede sig til vraget – selv var han et vrag – disse tre års medgang havde aldeles ødelagt ham, han havde smidt sine penge ud for at købe alt, hvad købes kunne, han lignede de forsultne stakler, der dør af overmættelse, når de efter lang faste endelig kommer til sæde ved et dækket bord. Og det umærkelige var, at han trak baronesse Sandorff med sig; hun var aldeles rasende over denne katastrofe og søgte at få noget reddet af det almindelige skibbrud ved at klynge sig til Jantrou.

Da Jordan nævnede baronessen, blev fru Caroline lidt bleg, mens den unge mand, der intet anede, vedblev sin beretning:

"Jeg begriber ikke, hvorfor hun har indladt sig med denne karl. Måske troede hun, han kunne give hende gode råd, fordi han som redaktør fik nyheder at vide før andre; måske er det gået ganske naturligt og logisk til. Hun er gledet bestandig længere ned ad skråplanet, indtil hun er faldet i hans arme. Jeg har i spekulationssygen mere end én gang iagttaget en sælsomt opløsende egenskab, en kraft, der ødelægger og fordærver alting og forvandler et af naturen fornemt væsen til en ussel pjalt, som til sidst fejes i rendestenen … hvorom alting er, hvis

denne, elendige slubbert, denne Jantrou, virkelig mindes de spark, han i sin tid fik af baronessens fader, så har han min tro fået hævn, thi forleden, da jeg var oppe på kontoret for at høre, om der var nogen mulighed for at få mine penge, kom jeg til at skubbe en dør op, og jeg så med egne øjne, at Jantrou gav baronessen ikke så få lussinger; å, det var et rædsomt syn; det fordrukne, halvfulde menneske, som mishandlede den fine dame ..."

Fru Caroline vinkede til ham, at han skulle holde inde. Hun syntes, at dette overmål af råhed tilsmudsede hende selv. Marcelle lagde til afsked sin hånd kærtegnende på hendes.

"De må endelig ikke tro, kære frue, at vi kom herop for at plage Dem. Min mand tager tværtimod altid bankdirektørens parti."

"Ja, det gør jeg rigtignok! Han var altid så rar imod mig. Jeg skal aldrig glemme, hvordan han skaffede os denne Busch fra halsen ... Han er en meget dygtig mand, vil De hilse ham og sige ham, at min kone og jeg bestandig vil mindes ham med taknemmelighed."

Da Jordans var borte, slog fru Caroline utålmodigt ud med hånden. Taknemmelighed! Måske fordi Saccard havde ruineret Maugendres! – – Jordans var som Déjoie, de var begge fulde af gode ord og venlige undskyldninger. Og dog vidste de, hvad her var sket. Han kendte sagen til bunds, denne unge forfatter, som havde levet mellem børsfolkene og bibeholdt sin dybe ringeagt for penge. Og den unge kone! Nej, nej, fru Carolines harme voksede, her var tilgivelse umulig; her var det utænkeligt at rense og afsone! Jantrous råhed mod baronessen hævnede intet og ingen! Det var Saccard, som havde spoleret alting!

Den dag skulle fru Caroline hos Mazaud hente nogle papirer, hun behøvede til broderens retfærdiggørelse. Desuden ønskede hun at vide, hvilken stilling vekselmægleren havde i sinde at indtage, hvis han blev stævnet som vidne i sagen. Hun skulle træffe Mazaud klokken fire efter Børsen, og hun gav sig nu, da hun endelig havde fred, til at ordne en del oplysninger, hun allerede havde samlet. Hun begyndte at fatte, hvorledes ulykken var sket. Hun søgte i disse beviser sandhed, som man efter en ildebrand gennemsøger tomten for at finde kostbare metaller, der er smeltet.

Først begreb hun ikke, hvor pengene var blevet af. Hvis 200 millioner her var forbrugt, måtte de nødvendigvis være kommet i andres hænder; når den ene parts lommer var tomme, måtte de andres jo være fulde, det sagde den sunde fornuft. Imidlertid fremgik det tydeligt, at nedgangsspekulanterne ikke her havde revet alting med sig, men at i det mindste en tredjedel var gået tabt i afsindig ødselhed og sløseri. Ved sådanne lejligheder skulle man næsten tro, at pengene kunne synke i jorden, svinde bort mellem hænderne på spekulanterne.

Kun Gundermann havde fået halvhundrede millioner, derefter kom Daigremont med en fortjeneste af 12 til 15 millioner. Desuden taltes der om marki Bohain, der atter havde brugt det gamle kneb: han nægtede at betale, hvad han skyldte hos Mazaud, og stak i lommen, hvad han vandt hos Jacoby; men denne gang var Mazaud drevet til det yderste, og han svor på, at han ville sagsøge den fine mand, der end ikke var ejer af sine egne møbler, som nominelt tilhørte hans hustru.

Næsten alle bankens bestyrelsesmedlemmer havde fået kongelige stykker, nogle – som Huret og Kolb – havde solgt i tide, andre – som Bohain og Daigremont – var gået over til fjenden i farens stund, for ikke at tale om, at der ved et af de sidste møder, da uvejret allerede begyndte at trække sammen, var blevet tilstået hvert af bestyrelsen medlemmer omtrent 100.000 francs.

Blandt vekselmæglerne forlød det, at Jacoby og Delarocque havde vundet betydelige summer, der allerede var brugt, opslugt af de to laster, der en dag måtte ødelægge disse to mænd, den enes lidenskab for kvinder, og den andens spekulationsraseri. Desuden sagdes der, at Nathansohn ville komme til at indtage en meget vigtig stilling i kulissen, takket være en fortjeneste på tre millioner, som han havde haft ved at spekulere i nedgang, mens han efter Saccards ordre opererede i opgang for ham. Stærkt engageret, som han var med "Universalbanken", ville han nemlig uden tvivl være gået fallit, hvis man ikke havde været nødt til at slå en streg over dennes regnskab. Den lille Nathansohn havde min tro haft heldet med sig! Og det var virkelig morsomt at se ham beholde, hvad han havde vundet, og ikke betale, hvad han havde tabt.

Men alligevel var det fru Caroline umuligt at komme til fuld klarhed, for børsoperationerne foregår altid med en vis hemmelighedsfuldhed, og vekselmæglerne forråder ikke deres klienter. Selv om man fik fat i deres notesbøger, ville disse intet åbenbare, da dér ikke skrives navne. Således søgte hun forgæves at opdage, hvor stor en sum Sabatani havde modtaget, da han efter sidste afvikling gjorde sig usynlig.

Atter et frygteligt slag for Mazaud.

Det var den gamle historie: den fordægtige klient, der først modtages med mistillid, deponerer en dækning på to-tre tusind francs og spekulerer nok så fornuftigt i den første tid, indtil vekselmægleren glemmer den ubetydelige dækning, kommer i en slags venskabsforhold til vedkommende, som så forsvinder efter at have udført en eller anden skurkestreg. Mazaud talte om at få ham udelukket fra Børsen, som han for nogen tid siden havde ekskluderet Schlosser, en røver af samme kaliber, der hørte til den bande, der evigt hærger pengemarkederne, som røverne i gamle dage hærgede landet. Sabatani var simpelthen rejst til en anden af Europas hovedstæder – til Berlin, sagdes der – hvor han fortsatte sit smukke håndværk, indtil man i Paris havde glemt ham, og han atter turde dukke op, begynde sin gamle levevis i den almindelige slappe overbærenhed.

Fru Caroline forsøgte at sætte en liste op over de ulykker, "Universalbanken" havde forårsaget. Dens fallit var en af disse forfærdelige rystelser, der bringer en hel by til at vakle. Alt rokkedes, intet stod fast, sprækker og revner blev slået i alle de huse, som havde stået i forbindelse med "Universalbanken". Hver dag hørte hun om nye sammenstyrtninger, det ene bankhus ramlede ned efter det andet, som mure ved et jordskælv, og man måtte med forfærdelse spørge, hvornår dette skulle få ende.

Hvad der især slog fru Caroline med fortvivlelse, var ikke så meget bankierernes og pengemændenes ruin, nej, det var tanken om alle de stakkels mennesker, aktionærer, spekulanter, som hun kendte og holdt af.

Efter nederlaget sad hun nu og talte sine døde, det var ikke nok med hendes sølle Déjoie, med de tåbelige Maugendres, de ulykkelige Beauvilliers, der var så rørende i deres usigelige fortvivlelse. Et andet drama havde rent bragt hende ud af sig selv. Det var fabrikant Sédille, som dagen forud var erklæret fallit. Hun havde set ham i bestyrelsen, hun havde fået det indtryk, at han var den eneste, hun ville have betroet en skilling til; hun påstod, han var den hæderligste mand, der var til.

Hvor denne spekulationslidenskab dog var en sælsom ting. I tredive år havde denne mand arbejdet og stræbt; det var lykkedes ham at vinde et navn som en af de dygtigste og hæderligste handlende på pladsen, og på mindre end tre år havde han fået ødelagt i bund og grund det hus, han havde brugt så mange år til at bygge. Nu lå det hele i grus!

Hvor måtte han ikke begræde de dage, hvor han troede, man kun ved langsom og standhaftig stræbsomhed kunne vinde velstand, inden han aldeles tilfældigt kom under vejr med, at man på en time på Børsen kan opnå, hvad han bildte sig ind, man måtte betale med et livs arbejde. Han havde med foragt set ned på sin tåbelighed, ag nu havde Børsen berøvet ham alt, alt, sammen med hans gode navn! Den ulykkelige var lamslået, ødelagt, færdig, aldeles ude af stand til at begynde på noget som helst nyt; han havde en søn, der sikkert af fattigdom ville blive bedrager, for Gustave havde kun tanke for at more sig, havde allerede en gæld på 40 til 50.000 francs og var rodet ind i en alt andet end hæderlig historie med veksler, han havde underskrevet til Germaine Coeur.

Desuden var der en stakkels djævel, som fru Caroline havde den største medlidenhed med: mægleren Massias, og Gud ved,

hun var i almindelighed ikke tilbøjelig til at være øm mod børsfolk. Men hun havde også kendt ham, da han med de smilende øjne og det godmodige ansigt strøg om i Paris efter ordrer og tit fik skam til tak. Hvor måtte det ikke være forfærdeligt for ham, dette fald, netop som han troede, hans tur var kommet, netop som han i Saccards kølvand havde grebet lykken, lå han knust under bankens fallit.

Han skyldte 60.000 francs. Og han havde betalt, skønt han som så mange andre kunne have undslået sig ved at betale spillegæld; han havde lånt hos sine venner, havde pådraget sig forpligtelser, han hele sit liv måtte lide under, han havde begået den unyttige, storslåede dumhed at betale, hvor ingen ville takke ham for hans ærlighed. Og hans vrede vendte sig kun mod Børsen, han skældte atter ud over dette helvedes håndværk; men han fandt sig dog i det, siden han nu én gang var vant til det; han nærede alligevel i sit inderste et svagt, men uoprykkeligt håb om en skønne dag at vinde det store lod, hvis skæbnen blot ville lade ham beholde gode øjne og raske ben.

Alle de små, alle de ukendte ofre, fyldte også fru Carolines hjerte med uendelig medlidenhed. Deres tal var legio, de lå rundt omkring bag buske, i grøfter; for slet ikke at tale om de døde, der slet ikke blev fundet, og de sårede, som rallede ved hvert et træ!

Hvilken rædselsfuld mængde sørgespil, alle disse små aktionærer, hvis hele formue stod i denne bank: portnere, blege gamle jomfruer, småfolk derude i provinserne, som levede af deres rentepenge, og hvis liv var indrettet som efter en snor; landsbypræster, småhandlende, skjulte, ubetydelige tilværelser,

hvis budget er så strengt begrænset, at et tab på nogle få skilling må medføre forstyrrelse.

De stod alle sammen udplyndrede, alt var borte, intet havde de tilbage uden en ussel, umulig tilværelse; gamle rystende hænder famlede rundt i mørket, ude af stand til at arbejde, stakkels fredelige mennesker kæmpede med næringssorgernes elende. Hundreder af fortvivlede breve indløb fra Vendôme, hvor Fayeux havde øget forvirringen ved at tage benene på nakken og gøre sig usynlig. Hos ham var der deponeret penge og obligationer, med hvilke han havde drevet et frygteligt spil, havde tabt, og da han ikke var til sinds at betale, havde han taget det parti at løbe sin vej med noget nær 100.000 francs, han havde i forvaring. I Vendômes omegn efterlod han ruin og elendighed. Allevegne nåede ulykken selv de fjerneste småforpagtere og ejendomsbesiddere.

Endelig tog fru Caroline sit tøj på; det var på tide at træffe Mazaud. Og mens hun til fods begav sig til hans bolig i Rue de la Banque, tænkte hun på de slag, der i de sidste fjorten dage havde ramt den unge vekselmægler. Ved Fayeux mistede han 300.000 francs, Sabatani skyldte ham henved det dobbelte, Bohain og baronesse Sandorff nægtede rent ud at betale ham en difference på omtrent en million, og Sédilles fallit berøvede ham en sum af lignende størrelse, for ikke at tale om de otte millioner, "Universalbanken" var ham skyldig, så man på Børsen hvert øjeblik ventede at se hans hus styrte sammen.

To gange havde rygtet allerede erklæret ham fallit, og midt i al denne rædsel var en sidste ulykke hændet. Dagen forud var Flory blevet anholdt; han var beskyldt for underslæb til et beløb

af 180.000 francs, og dette blev den dråbe, som bragte bægeret til at flyde over.

Frøken Chuchus fordringsfuldhed var vokset for hver dag; først havde hun ladet sig nøje med små gilder, der endda ikke kostede så meget; så kom lejligheden i Rue Condorcet, derpå guldstads og kniplinger: og den lille fyrs ulykke var de 10.000 francs, Sadowa havde indbragt ham, de havde forstyrret den ulykkelige unge mands hoved; han havde hastigt givet de hastigt tjente penge ud, var blevet vant til at ødsle, grebet af lidenskab for denne dyrt købte kvinde. Men det mærkelige ved historien var, at Flory havde bestjålet sin principal for at betale sin gæld til en anden mæglerforretning; en højst sælsom opfattelse af hæderlighed. Han havde vel håbet at skjule tyveriet, dække det ved en eller anden vidunderlig spekulation, eller også havde han aldeles tabt hovedet af skræk for en øjeblikkelig afskedigelse. Han havde grædt som et barn i arresten, var aldeles vild af fortvivlelse, og der sagdes, at hans moder, der samme dag var kommet ind fra Saintes, var så overvældet af sorg og skam, at hun måtte gå til sengs hos de venner, hun var taget ind hos.

Hvor skæbnen dog driver et sælsomt spil! tænkte fru Caroline, mens hun gik over Børspladsen.

Mazauds historie havde en mærkelig lighed med "Universalbanken"s. Samme held, samme triumf i så uhyre kort tid. Fire år havde set banken vokse op og blive en magt på Børsen for at styrte sammen med lynets fart. Aldrig havde et menneske set lykken tilsmile sig som den unge vekselmægler. Kun 32 år gammel var han blevet chef for det store hus; han var selv meget rig ved arv efter onklen, havde en yndig hustru, som

tilbad ham, to dejlige små børn, var selv en smuk, elskværdig, dannet mand, hvis plads på Børsen for hver dag blev betydeligere. Han havde udmærkede forbindelser, var flittig, virksom, klarsynet i en ualmindelig grad, ja hans klare, gennemtrængende stemme var ved at tage magten fra selve Jacobys berømte rungende bas. Og nu brød ulykken ind over ham, frygtelig, knusende, uoprettelig; han stod ved afgrundens rand, et vindstød – og det hele var forbi!

Selv havde han ikke spekuleret. Hans virksomhedstrang, hans ungdommelige ængstelse havde skærmet ham for denne lidenskab. Han lå slået i ærlig kamp, hans uerfarenhed, hans iver havde ødelagt ham, han havde troet de andre for godt. Forresten havde alle sympati og agtelse for ham, ja man sagde overalt, at han med ro og besindighed kunne reddes og overstå den truende fare.

Oppe på kontoret mærkede fru Caroline godt, at det var galt fat, hun følte en hemmelig ængstelse overalt mellem kontorfolkene i de stille lokaler, hvor ingen klienter mere fo'r ud og ind. Kun ved kassen stod en snes mennesker og ventede, mens to kasserere endnu udbetalte de forlangte summer; men med langsomme håndbevægelser, som om de allerede så bunden af pengeskuffen.

Gennem den åbne dør så hun ind i vekselbogførerens kontor; dér var stille og øde, de syv kontorister sad og læste deres aviser efter børstiden. Kun i kontantkontoret var der lidt liv. Og det var Berthier, Mazauds fuldmægtig, som modtog hende. Han var bleg, så meget bevæget ud; hun læste husets ulykke på hans forstyrrede ansigt.

"Jeg ved sandelig ikke, om Mazaud kan tale med dem, frue … han er ikke rigtig rask, han har forkølet sig ved at arbejde her i det kolde kontor hele natten; han er lige gået ned i sin lejlighed for at hvile sig lidt."

Fru Caroline sagde, hun nødvendigvis måtte tale med ham.

"Var det ikke muligt, jeg kunne komme til at sige ham to ord … det gælder om at redde min broders ære. Hr. Mazaud ved selv, at min broder helt har holdt sig udenfor børsoperationer, og hans vidnesbyrd er af største vigtighed for os. Desuden må jeg absolut have nogle talstørrelser; han er den eneste, der er i stand til at give mig visse oplysninger."

Berthier ville nødig forstyrre sin principal, men gav til sidst efter og bad fru Caroline træde ind i vekselmæglerens eget kontor.

"Vil fruen vente et øjeblik, så skal jeg se, om her kan gøres noget."

En iskold luftning slog hende i møde. Ilden i kaminen måtte allerede den foregående aften være gået ud, fordi ingen havde tænkt på at se til den. Men hvad der især slog hende, var den fuldkomne orden, her herskede; som om natten og formiddagen var gået med at tømme skuffer, ødelægge unyttige papirer, ordne dem, der skulle fremlægges. Ikke en stump flød, end ikke et brev. På skrivebordet stod blækhus og pennestativ, der lå en stor mappe med en pakke slutsedler, grønne, håbets farve. Og denne nøgne orden greb hende med en sær, overvældende, stum sørgmodighed. Efter nogle, minutters forløb kom Berthier tilbage. "Nu har jeg ringet to gange og intet svar fået, jeg tør ikke trænge på. De kan, når De går forbi, selv prøve. Men jeg råder Dem til hellere at komme igen."

Fru Caroline måtte altså opgive at vente på Mazaud; hun steg ned ad trappen, men udenfor døren på første sal tøvede hun et øjeblik, ja, hun udstrakte hånden for at ringe på klokken; alligevel betænkte hun sig, ville gå sin vej, da skrig og hulken og en underlig støj lød ud til hende inde fra lejligheden. Nu blev døren revet op, en tjener fo'r ud og styrtede ned ad trappen, aldeles forvildet, mens han mumlede:

"Du barmhjertige Gud – herren å, Gud og fader!"

Hun stod som fastnaglet på trappeafsatsen foran den vidt åbne dør, som et jamrende klageskrig trængte nu sig igennem. En iskulde overvældede hende med ét; som i et lyn så hun, hvad her var sket. Først ville hun flygte, men det var hende ikke muligt at rive sig løs, hun blev draget derind, hun *måtte* se, måtte græde med de ulykkelige, hvis jammerskrig lød ud til hende og gjorde hende næsten afsindig af sorg. Hun gik ind, alle døre stod på vid gab lige ind til dagligstuen. To tjenestepiger, sikkert kokke- og stuepigen, stod dér; de så også forstyrrede ud, stammede ligesom tjeneren:

"Å Gud, å Gud – herren!"

Mellem de tykke silkegardiner gød den grå vinterdag sit dæmpede lys ind over stuen, hvor der var meget varmt; for store favnestykker var hobet op i kaminen og kastede et stærkt rødt skær på væggene. På et bord udfoldede en kongelig rosenbuket sin pragt og fyldte værelset med sød duft; i går havde Mazaud bragt sin hustru denne foræring. Det var som selve duften af den lykke, den rigdom og luksus, duften af den kærlighed, som havde blomstret under dette tag. Og i det røde skin fra kaminen lå Mazaud tilbagelænet på sofaen med hovedet knust af en kugle og hånden krampagtigt knyttet om revolveren. Foran

ham stod hans unge hustru; det var over hendes læber, dette ustandselige, vilde fortvivlelsens skrig brød frem og fyldte huset med jammer.

I det øjeblik skuddet hørtes, havde hun haft sin lille fireårs dreng på armen; hun holdt endnu på ham; i rædsel havde han slynget begge arme om moderens hals, mens den seksårige datter trykkede sig op mod hende, klamrede sig til hendes kjole, og begge børnene skreg vildt af skræk over moderens sorg.

Fru Caroline nærmede sig hastigt, hun ville drage dem bort:

"Frue – å, å kom – å, bliv ikke stående dér – å Gud, kom med – kom bort ..."

Hun rystede over hele legemet, var lige ved at få ondt. Fra Mazauds hoved randt blodet endnu; hun så, hvordan det faldt, dråbe efter dråbe, ned på sofaens fløjlsbetræk, og derfra i en pøl på det tykke, prægtige tæppe; den mørke plet blev stadig større, bredte sig ud, og det forekom fru Caroline, at dette blod løb hen til hende, vædede hendes fødder, overstænkede hendes klæder, faldt varmt på hendes hænder.

"Å, kæreste frue, kom dog med mig – jeg beder, jeg bønfalder Dem ..."

Men den ulykkelige rørte sig ikke; med drengen hængende om halsen og den lille pige trykket op til sig stod hun aldeles stiv, ingen magt i verden kunne flytte hende. Alle tre var lysblonde, friske som mælk og blod, moderen så lige så ungdommelig, fin og uskyldig ud som de to små. Og i vild fortvivlelse, her ved deres dræbte livslykke stod de alle tre; det skærende jammerskrig ville ikke holde op; det lød gennem hele

huset, fyldte alle stuerne med al menneskehedens forfærdeligste lidelse.

Så faldt fru Caroline på knæ. Hun hulkede, kunne næppe få ordene frem.

"Å Gud, å Gud – De sønderriver mit hjerte – jeg kan ikke holde denne rædsel ud – gå med, gå med, bare ind i den anden stue – lad mig prøve på at skåne Dem for synet af den sorg, de har voldt Dem."

Men den fortvivlede moder med de vildt skrigende børn, der stod så stille, som var de vokset sammen, rørte sig ikke; deres lange lyse hår strømmede ned over dem, og det jamrende skrig lød stedse uden at sagtnes et øjeblik; det lød som ungernes klage i skoven, når jægeren har dræbt faderen!

Fru Caroline rejste sig; hun var ved at miste forstanden: der hørtes skridt, stemmer – sikkert lægen, man havde sendt bud efter. Hun kunne ikke udholde dette længere; hun flygtede, forfulgt af den skrækkelige jammerlyd, som fulgte hende helt ud på gaden, overdøvende vognenes rumlen og menneskemassens støjen.

Det led mod aften, var koldt, men hun gik langsomt, hun turde ikke, som hun havde lyst til, ile afsted; hun var bange for, at man da ville anholde hende som morderske, hun var vis på, ingen forbryderske kunne have et mere forstyrret udsende. Atter gennemgik hun i tanken den sidste uges begivenheder, hele denne græsselige ødelæggelse, disse 200 millioner, som knuste så mange uskyldige. Hvad var det dog for en hemmelighedsfuld magt, der først opbyggede dette gyldne tårn og siden styrtede det i grus? De samme hænder, som så ivrigt havde opført bygningen, syntes at have arbejdet lige så

virksomt på ikke at lade sten på sten tilbage; var dette da ikke vanvid? Allevegne hørtes fortvivlelsens og smertens skrig; allevegne ramlede huse ned. Dér gik familien Beauvilliers sidste ejendom, den sølle Déjoies møjsommeligt sammenskrabede skillinger, Sédilles blomstrende forretning, Maugendres faste årlige indtægter faldt hulter til bulter i den afgrund, som intet var i stand til at fylde. Jantrou gik til bunds i last og drikfældighed, baronessen druknede i smuds, Massias var atter en stakkels skikkelig hund, der fik prygl, han var nu naglet til Børsen på grund af sin gæld; lille Flory bødede for sin svaghed overfor frøken Chuchus fordringsfuldhed. Sabatani og Fayeux, de to bedragere, flygtede, så rask deres ben kunne bære dem, og det allerjammerligste var denne hær af ukendte ofre, alle de små, denne katastrofe havde bragt til tiggerstaven, og som nu vandrede om, rystende af kulde, grædende af sult. Og døden, selvmord, pistolskud, der lød fra alle kanter af Paris, Mazaud med knust hoved, liggende på sin fløjlssofa, med blodet dryppende på de kostbare tæpper, mens hans hustru og de små skrigende stod ved hans lig.

Alt, hvad fru Caroline i disse uger havde hørt, al den elendighed, al den sorg, der havde suset om hendes øren, brød nu ud i et forbitrelsens skrig mod ulykkens ophav, mod Saccard. Hun kunne ikke mere skyde ham til side, hun måtte udtale fordømmelsesdommen over ham. Han alene var skyldig, det fremgik af alle disse frygtelige begivenheder, hvis masse slog hende med usigelig rædsel. Hun forbandede ham, hendes harme og hendes vrede, som hun så længe havde behersket, brød ud i en brændende hævnlyst i et vildt had, som var han ondskaben i egen person. Mon hun da ikke mere holdt af sin

broder, siden hun indtil nu altid havde haft et undskyldende ord for denne røver, siden hun ikke af hele sit hjerte havde kunnet hade denne forfærdelige mand, der ene bar skylden for, hvad der var sket? Den stakkels Georges, det retfærdige menneske, den flittige mand, så ærlig, så hæderlig, han sad nu anholdt med en uaftvættelig plet på sit gode navn; ham havde hun kunnet glemme over de andre ofre? Han stod hende dog nærmest! Nej, for Saccard var der ingen tilgivelse, ingen stemme måtte hæve sig til hans forsvar, ingen måtte antage sig hans sag, selv ikke de, der trods alt, hvad her var sket, troede på ham – nej, han skulle dø ensom og foragtet!

Fru Caroline så op. Hun var kommet til Børspladsen, og foran sig havde hun Børsen. Mørket faldt på, vinterhimlens tåge lagde en rødlig damp bagved bygningen; det så ud, som lå den i en sky af flammer og støv fra en by, fjenden har indtaget. Og den grå, kedsommelige bygning tegnede sig mod den uhyggelige baggrund, lå så underlig tavs og øde efter den sidste katastrofe, at fru Caroline uvilkårlig måtte tænke på et stort kornmagasin, som dyrtiden har tømt. Det var den skæbnesvangre, ulykkebringende sot, som hvert tiende, hvert femtende år hærgede markedet og overstrøede valpladsen mod lig og ruiner. Og lange år går hen, inden ro og tillid vender tilbage, inden de store bankhuse atter kommer til kræfter, forvinder stødet, indtil spekulationslidenskaben igen blusser op, igen ophidser forretningsmændene, indtil en ny krise, en ny katastrofe fejer hen over det hele.

Men bag ved den blodrøde tåge, der skjulte synskredsen, helt ud over den store by, syntes fru Caroline, hun hørte en knagen og en bragen, som varslede verdens undergang.

12

Det trak i langdrag, inden sagen kom for retten; det var nu syv måneder siden, Saccard og Hamelin var blevet anholdt, og endnu stod den ikke på listen.

Man var i midten af september, og den mandag skulle fru Caroline, der besøgte broderen to gange om ugen, hen i Conciergerie-fængslet til ham klokken tre. Saccards navn kom aldrig over hendes læber, mere end ti gange havde hun på det bestemteste nægtet at besøge ham. For hende var han død; hun mente, det var simpel retfærdighed. Hun håbede stadig at kunne redde broderen, viste ham altid et fornøjet ansigt, var glad ved at kunne meddele ham de skridt, hun gjorde for ham, og bragte ham stedse en stor buket af hans yndlingsblomster. Den dag stod hun og ordnede en hel del højrøde nelliker, da den gamle Sophie, fyrstinde Orviedos pige, kom ned og sagde, at hendes frue ønskede at tale med fru Caroline snarest muligt.

Forbavset og lidt ængstelig skyndte hun sig op i fyrstindens lejlighed. Det var flere måneder siden, hun havde set denne dame; hun havde taget sin afsked som sekretær ved arbejdsanstalten straks efter "Universalbanken"s fallit, og hun gik kun nu og da derhen for at se til Victor, der forresten nu lod til at finde sig til rette i husets tugt og skik, skønt han altid gik omkring med vilde rovdyrblikke og et spotsk, hånligt udtryk om de tykke læber. Det faldt straks Caroline ind, at fyrstinden ville tale om dette ulyksalige barn.

Nu var det endelig lykkedes fyrstinden at ruinere sig i bund og grund. På ti år var det lykkedes hende at få fyrstens arv givet

ud til de fattige, alle de tre hundrede millioner, som han havde stjålet ud af troskyldige folks lommer. Det havde varet fem år at få brugt de første hundrede millioner, men med de to andre var det gået temmelig hurtigt, på fire år gik de med til velgørenhedsanstalter, anlagt med afsindig pragt.

Foruden Arbejdsanstalten for Vanrøgtede Børn, Jomfru Marias Vuggestue, Sankt Josephs Vajsenhus, stiftelsen i Châtillon og Saint-Marceau-hospitalet havde hun oprettet to kysthospitaler ved kanalen og to rekonvalescenthjem, i nærheden af Evreux et hvilehjem, en anden stiftelse for gamle folk ved Nice, arbejderboliger, biblioteker og skoler i alle mulige hjørner og kanter af landet, for ikke at tale om betydelige gaver til allerede eksisterende velgørenhedsanstalter. Altid samme fremgangsmåde: det var ikke en almisse, et stykke brød, hun af medlidenhed kastede til de trængende, nej, det var kongelige gaver, som hun med rund hånd strøede ud. Hun gav de fattige mere end det nødvendige, hun gav dem netop de behageligheder, velstand medfører, alt. hvad der var bedst og smukkest, skulle disse af skæbnen og verden forurettede have; de riges slotte skulle åbnes på vid gab for dem, de svage, som led under de stærkeres ret, skulle også have deres part af livets lykke, de elendige skulle vide, hvordan det er at sove sødt og hvile trygt på silke og under edderdun, maden skulle bringes dem på sølvfade.

I ti år strømmede pengene ud af hendes skuffer, marmorklædte spisesale, lyse soveværelser, kongelige facader, haver med de sjældneste planter, ti års storartede arbejde midt i en usigelig ødselhed fra bygmestres og arkitekters side. Nu var hun endelig glad, hendes mål var nået, hun stod selv med

tomme hænder, med rene hænder, end ikke en skilling af de smudsigt erhvervede millioner var tilbage. Ja, hun havde endog opnået at gøre gæld; der var indledt retslig forfølgelse imod hende for en saldo på flere hundrede tusinde francs; hendes sagfører havde ikke med sin bedste vilje kunnet skrabe denne sum sammen, så lidt var der tilbage af den kongelige formue, hun havde ødslet bort i almisser. På porten var slået en plakat op: ejendommen udbødes til salg; den sidste store udfejning, intet spor skulle levnes af de penge, fyrst Orviedo havde opsamlet i smuds og blod ved finansielt hoveri.

Ovenpå ventede Sophie på fru Caroline for at føre hende ind til fyrstinden. Det gamle tro tyende var rasende, skældte og smældte, så lang som dagen var. Ja, hun havde altid forudsagt, at fruen ville komme til at gå med tiggerposen. Fruen skulle såmænd meget hellere have giftet sig igen og fået børn, for det var jo det eneste, hun brød sig om i verden. Hun selv havde naturligvis ingenting at klage over, hun havde sit på det tørre, en livrente på 2000 francs, som hun skulle leve af i sin hjemstavn i Angoulême-egnen. Men hun kunne harmes ved at tænke på, at hendes frue end ikke havde forbeholdt sig det par skilling, hun skulle bruge til brød og mælk hver dag, for andet spiste hun nu ikke.

Der var stedse kiv og strid mellem fruen og den gamle Sophie om den ting. Fyrstinden svarede med sit forklarede smil, at hun vel om en månedstid kun behøvede et ligklæde, for hun ville gå i kloster, i et karmeliterkloster, hvor man i lang tid havde holdt plads til hende, og når hun først kom ind ad klostrets port, lukkedes den ikke op for hende, før hun blev båret på kirkegården til den evige hvile.

Fyrstinden var klædt i den evindelige sorte kjole mod kniplingstørklædet over håret, smuk endnu med det runde ansigt og perletænderne, men med en gulbleg hudfarve, som havde hun henlevet en lang klostertilværelse; fru Caroline så ikke skygge af forandring i den fornemme dames ydre.

Og det lille tarvelige, kontoragtige værelse bugnede af papirer og dokumenter, planer og regninger, overslag og aktstykker, alt det stempelpapir, der var gået med til forbruget af de tre hundrede millioner.

"Frue," lød fyrstindens blide, langsomme røst, som ingen sindsbevægelse mere kunne bringe til at ryste, "jeg ville selv meddele Dem en efterretning, jeg i morges har fået … det drejer sig om Victor, den dreng, De har anbragt i Arbejdsanstalten for Vanrøgtede Børn."

Fru Carolines hjerte begyndte at banke voldsomt, hun blev smertelig bevæget. Ak, det ulyksalige barn, som faderen til trods for sit bestemt udtalte løfte ikke havde fået at se før sin anholdelse og fængsling. Hvad skulle der dog nu blive af ham? Og hendes tanker vendte stadig tilbage til ham, der burde være død, hendes moderhjerte blødte for ham og hans elendige barn.

"Han har i går begået skrækkelige ting," vedblev fyrstinden, "en forbrydelse, som aldrig kan afsones!"

Og med sin rolige, iskolde mine fortalte hun den frygtelige, skrækkelige begivenhed. Victor havde i de sidste to dage været på sygestuen under påskud af utålelige hovedsmerter. Lægen troede, det hele var forstillelse, men da drengen virkelig led af nervegigt, havde man alligevel ladet ham holde sengen.

Den eftermiddag var Alice Beauvilliers gået hen på anstalten for at hjælpe en af de barmhjertige søstre med at ordne

medicinskabet, som stod i det værelse, der skilte pigernes sygestue fra drengenes, hvor Victor for øjeblikket var den eneste patient. Nonnen gik et øjeblik bort og blev meget forbavset over ikke at finde Alice, da hun kom tilbage. Efter at have ventet lidt, gav hun sig til at søge, og hendes forbavselse steg ved at finde døren til drengenes sygestue lukket indvendig fra.

Hvad var her på færde?

Hun gik ad en omvej derind og stod som lamslået af rædsel over det syn, der her mødte hendes blik: den unge pige lå kastet om på sengen, halvkvalt, med et håndklæde knyttet over munden og klæderne i uorden, voldtaget, mishandlet på den afskyeligste måde. På gulvet lå hendes portemonnæ, åben, tom. Victor var forsvundet; han måtte være flygtet straks efter ugerningen.

Ingen begreb, hvorledes noget sådant kunne være foregået, uden at man havde hørt en i lyd, hvorledes det frygtelige lille afskum på mindre end ti minutter havde haft tid at forøve sin udåd og komme bort uden at efterlade mindste spor; for at han ikke var skjult i huset, det var sikkert. Allevegne blev der søgt efter ham. Han måtte være undsluppet gennem badeværelset, der gik ud til korridoren. Vinduet vendte ud til en hel række tage af huse på boulevarden, men denne vej var så farefuld, at man vanskeligt kunne tro et menneskeligt væsen i stand til at flygte ad den.

Alice blev bragt hjem til moderen, hun hulkede og græd i febervildelse.

Fru Caroline hørte på denne beretning; hun blev så bestyrtet, at hun var ved at besvime. Hvor dette dog var en grusom udåd,

hvor kunne nogen nænne at bære sig således ad mod dette stakkels blide unge barn, dette sidste svage skud på en gammel stamme, der snart skulle være Herrens brud, fordi hun ikke kunne blive gift som andre unge piger.

"Jeg gør Dem ingen bebrejdelser, bedste frue," således sluttede fyrstinden, "for det ville være uretfærdighed at gøre Dem ansvarlig for denne ulykke; men De har antaget Dem et forfærdeligt væsen ..."

Og som om hun fulgte en tankeforbindelse, føjede hun til:

"Man lever ikke ustraffet i visse omgivelser; jeg har selv haft svære samvittighedsskrupler, jeg havde en følelse, som om jeg var medskyldig, da denne bank gik fallit, og alle disse bedragerier kom for en dag. Ja, jeg burde aldrig have givet mit samtykke til, at denne afskyelige forretning husedes her under mit tag; nå, gjort gerning står ikke til at ændre. Huset skal nok blive renset, og mig – ja, mig vil Vorherre vel nok tilgive, når jeg er gået bort herfra!"

Det blege, håbefulde smil svævede atter om hendes læber, hun gjorde en bevægelse med hånden, som om hun ville sige, at hun kun halvt tilhørte denne lastefulde verden.

Fru Caroline greb hendes hænder, trykkede dem ærbødigt, kyssede dem, var så fuld af anger og ruelse, at hun næppe kunne få ordene frem.

"Ak, frue, De er alt for overbærende; jeg føler mig så frygtelig skyldbetynget. Det ulykkelige barn ... jeg må straks hen at se til hende."

Og hun gik bort.

Fyrstinden og den gamle Sophie tog atter fat på at pakke ned, de skulle nu skilles for bestandig efter fyrretyve års samliv. To

dage før denne græsselige begivenhed havde grevinde Beauvilliers endelig besluttet sig til at forlade sin bolig og overlade den til kreditorerne.

I det sidste halve år havde hun ikke betalt prioritetsrenterne, stillingen var blevet aldeles uholdbar, midt i en masse omkostninger, stadig med auktionshammeren over hovedet, havde hendes sagfører givet hende det råd at gå fra det hele, at trække sig tilbage til en lille lejlighed, hvor hun kunne leve ganske tarveligt, mens han prøvede at ordne hendes sager og få gælden betalt. Måske havde hun ikke givet efter, måske var hun vedblevet at holde stand og bevare skinnet, indtil forfædrenes tag styrtede sammen over hovedet på hende, hvis hun ikke var blevet ramt af en ny ulykke.

Den sidste Beauvilliers, den overflødige unge mand, der var gået i pavens tjeneste, fordi han ingen ansættelse kunne få i sit fædreland, var død i Rom af blodfattigdom, så svag og elendig, at han ikke havde kunnet deltage i slaget ved Mentana, da hans bryst var angrebet af den usunde luft. Med Ferdinands død kom der en underlig tomhedsfølelse over den ulykkelige moder, alle hendes tanker, alle hendes begreber knustes, hele denne skintilværelse faldt sammen, hun kunne ikke mere kæmpe for sit navns hæder.

Den gamle hest blev solgt, kun kokkepigen forblev i huset, gik på torvet med smudsigt forklæde, købte en halv fjerding smør og en pot hvide bønner. Grevinden viste sig på gaden med tørre gadestænk på kjolen og hullede støvler. Hun og datteren trak sig tilbage hos en marskandisermadam, der var blevet hellig, og som lejede et par værelser ud, for det meste til præster. Dér boede de sammen i et stort, næsten tomt værelse

med en alkove, hvori der kunne rummes to smalle senge, og når moder og datter om morgenen var stået op, lukkede de alkovens døre, og værelset var da dagligstue, hvilket trøstede dem en smule i al deres elendighed.

Men grevinden var næppe nok kommet i orden, da hun en lørdag eftermiddag fik et besøg, der bragte hende aldeles ud af ligevægten og fyldte hende med nye ængstelser. Heldigvis var Alice gået ud et øjeblik forinden.

Det var Busch med det brede, flade ansigt, den fedtede frakke, det krøllede, hvide halstørklæde; han havde vel sagtens hørt, hvorledes sagerne stod, og mente, det nu var tid at komme frem med den omtalte forskrivning på 10.000 francs, som greven havde udstedt til Léonie Cron. Han kastede et blik rundt i det mere end tarvelige værelse og blev bange: mon han ikke havde tøvet for længe? Enken sad øjensynlig i trange kår, og han gav nu meget høfligt og med mange omsvøb en lang forklaring af sagen, der aldeles tog vejret fra den ulykkelige grevinde. For det var jo grevens håndskrift, ikke sandt? Og man kunne ikke gå fra historien, vel? Greven havde stået i forhold til den unge pige, havde sandsynligvis givet hende forskrivningen for at blive hende kvit, og han ville ikke skjule for fruen, at han efter så mange års forløb ikke troede, hun var forpligtet til at betale. Men han var kommet her som forretningsmand; han talte i sin klients navn, og han vidste, hun var bestemt på at lade sagen komme for domstolene og gøre forfærdelig skandale, hvis man ikke gik på akkord med hende.

Grevinden blev under Buschs tale så bleg som et lig, aldeles fortvivlet over denne fortid, der her stod op af graven, kunne ikke forstå, hvorfor vedkommende havde ventet så længe,

førend hun meldte sig. Busch lavede på stående fod en historie om, hvordan papiret var kommet bort og atter fundet igen på bunden at en kuffert. Og da grevinden nægtede at gøre noget ved sagen, tog Busch afsked, stadig med den største høflighed, sagde, at han skulle komme igen med sin klient, ikke næste dag, fordi hun ikke kunne forlade sin plads om søndagen, da der var travlhed i forretningen, men at de sikkert kom enten mandag eller tirsdag.

Om mandagen, netop som den frygtelige ulykke var hændet Alice, netop som den ulykkelige unge pige var bragt hjem, halvt bevidstløs af skam og smerte, og den stakkels moder med tåreblændede øjne sad ved sit barns leje, kom Busch igen, denne gang ledsaget af Léonie Cron.

"Frue," sagde han, "her er vedkommende person; nu må vi have den sag klaret."

Ved synet af dette fruentimmer løb der en kold gysen gennem grevinden. Hun så hende stå dér, klædt i skrigende farver, med det stride, sorte hår ned over øjenbrynene, og det brede, udflydende ansigt; hele skikkelsen var modbydelig og ækel.

"Ja, nu skal vi have en ende på sagen," gentog Busch, "for jomfru Cron kan ikke gå ud hver dag."

"Hvad mener De?" spurgte grevinden.

"Jeg mener, at hun ikke hvert øjeblik kan få udgangstilladelse, for hun er i et hus i Rue Feydeau."

Aldeles rædselsslagen, med rystende hænder gik grevinden hen og lukkede dørene til alkoven, hvor Alice til alt held og lykke var slumret ind; nu rørte den unge pige sig, og hun ville ikke for

nogen pris have, at hun, når hun vågnede, skulle se denne græsselige skabning. Atter tog Busch til orde:

"Ja, fruen kan vel selv indse, jomfru Cron har bedt mig tage mig af sagen, jeg er simpelthen forretningsmand. Derfor mente jeg, det var bedst, hun selv kom og forklarede, hvordan det hele var gået til i sin tid. … Så Léonie, lad os nu høre …"

Léonie var aldeles ikke vel tilpas; hun generede sig, holdt ikke af den rolle, hun her skulle spille, og så ængstelig op på Busch med sine store, dvaske øjne. Men tanken om de 1000 francs, han havde lovet hende, bestemte hende endelig til at tale. Og med hæs brændevinsstemme begyndte hun sin beretning, mens Busch foldede papiret ud.

"Ja, det er rigtigt, det er det papir, han skrev under, hr. Charles. Jeg er fragtmand Crons datter – fruen husker ham måske – nå, og så rendte den gamle fyr altid efter mig både tidligt og silde, gjorde han, og var så ækel nærgående. Jeg syntes, det var væmmeligt, at han altid hang i skørterne på mig. Men så skrev han jo dette papir under til mig en aften, da han havde fået mig lokket ind i stalden …"

Grevinden stod aldeles fortvivlet, mens dette fruentimmer vedblev at tale, indtil hun syntes, hun hørte Alice klage sig. Hun løftede advarende hånden.

"Ti stille!"

Men nu var Léonie kommet i ånde, nu ville hun have ende på det:

"Det er rigtignok sjofelt at lokke en pæn pige til sådan noget, når man bare vil snyde hende … Ja, det vil jeg rent ud sige fruen, at Deres hr. Charles var en tyveknægt! Det siger også alle de

damer, som jeg har snakket til om den ting, og jeg kan bare sige Dem, at jeg slet ikke var til at kimse ad."

"Men så ti dog stille, ti øjeblikkelig stille!" råbte grevinden rasende og løftede armene i vejret, som om hun ville knuse Léonie, hvis hun ikke tav stille.

Léonie blev bange, løftede albuen, som om hun ville skærme sit ansigt; hun var vant til slag. En forfærdelig tavshed herskede, i hvilken der henne fra alkoven hørtes en svag, hulkende klagelyd.

"Men hvad er det da, De vil?" spurgte grevinden endelig skælvende, idet hun dæmpede stemmen.

Her blandede Busch sig i samtalen:

"Men det ved De jo godt, frue. Jomfruen vil have de penge, hun har til gode. Og den stakkels pige har da heller ikke uret, når hun siger, at grev Beauvilliers har handlet højst uforsvarligt imod hende. Dette er jo ligefrem bedrageri."

"Jeg vil aldrig i evighed betale en sådan gæld!"

"Ja, så tager vi en vogn og kører sporenstrengs hen på politikammeret med en klage, jeg her har i beredskab, her ser De den selv … alt, hvad jomfruen her har sagt, er skrevet op."

"Men dette er jo den mest uforskammede pengeafpresning, således kan De da umuligt, bære Dem ad."

"Det skal De få at se! Og det lige på øjeblikket. Forretninger er forretninger!"

En usigelig træthed, en ubeskrivelig modløshed overfaldt grevinden. Den sidste rest af hendes stolthed knækkedes og med den forsvandt hendes opbrusende heftighed. Hun foldede hænderne og kunne næppe få ordene frem:

"Men ser De da ikke, hvorledes det er fat med os her? Se Dem om i dette værelse, vi ejer intet mere, i morgen har vi måske ikke det tørre brød … hvor tror De, jeg skal kunne skaffe alle de penge, ti tusind francs! Å Gud i himlen!"

Busch smilede, han kendte den slags udflugter, var vant til at fiske mellem ruiner.

"Å, sådan fine damer, de kan altid finde på et eller andet. Når De bare gør Dem umage, så går det nok."

Henne på kaminen havde han fået øje på et gammelt smykkeskrin, som grevinden havde stillet dér, da hun pakkede sin kuffert ud, og han var vis på, at der i det måtte være guldstads; noget af værdi, han kunne gøre sig og Léonie betalt med. Hans små øjne lyste grisk. Grevinden fulgte retningen af hans blik og forstod, hvad han mente.

"Nej, nej!" råbte hun, "mine smykker, aldrig!"

Hun greb skrinet, som hun ville forsvare det. Denne sidste rest af fordums herlighed, den, hun med megen møje havde bevaret, selv i den hårdeste nød, det eneste, der endnu var tilbage af datterens medgift, det eneste, hun stolede på i denne frygtelige stund, da alle ulykker styrtede ned over dem.

"Aldrig, før dø!"

Men i dette øjeblik gik døren op, fru Caroline trådte ind. Hun stod aldeles bestyrtet over det optrin, hun her blev vidne til. Med et par ord bad hun grevinden ikke at bryde sig om hende, og hun ville til at gå sin vej, da grevinden gjorde en bedende bevægelse, som hun forstod. Altså blev hun stående i et hjørne af værelset, mens Busch satte hatten på hovedet; Léonie så mere og mere ængstelig ud og gik baglæns hen imod døren.

"Ja, når fruen er af den mening, så har vi jo kun at trække os tilbage."

Men han blev ikke desto mindre. Han begyndte forfra på historien, i endnu brutalere udtryk, som om han ville ydmyge grevinden i denne dames nærværelse; han lod, som om han slet ikke kendte fru Caroline, det var så hans vane, når han var ude i forretninger.

"Ja, ja, frue, så går vi vor vej; vi skal nok få vor krig sat igennem. Hele denne historie skal om tre dage komme i aviserne. Men det kan fruen takke Dem selv for."

I aviserne! Denne forfærdelige skandale i aviserne, nu da huset styrtede sammen! Var det da ikke nok at se den gamle velstand spredes som avner for vinden, skulle deres navn også slæbes i rendestenen! Slægtens ære skulle i det mindste reddes, selv om fattigdom og elendighed knugede dem i støvet. Og uvilkårligt åbnede hun smykkeskrinet; der var ørenringe, armbånd, tre ringe, brillanter og rubiner med antik indfatning.

Busch gjorde et hastigt skridt hen imod grevinden, hans ansigt fik et rørt udtryk.

"Å, men der er ikke for 10.000 francs! Må jeg se på det?"

Han tog smykkerne ét efter ét, holdt dem op mod lyset med sine tykke fingre, der rystede af ivrighed. Rubinernes glans henrykte ham især, de antikke brillanters slibning lod ganske vist en del tilbage at ønske, men de var af reneste vand.

"Seks tusind francs," sagde han til sidst med hård stemme i en auktionsholders tone. "Jeg regner her kun stenene, for indfatningen går til smeltning … Men vi skal lade os nøje med de seks tusind francs!"

Dette offer var dog for stort for grevinden. Harme og forbitrelse steg atter op i hende, hun rev juvelerne til sig, holdt dem krampagtigt fast. Nej, nej, det var for meget: hvor kunne hun tænke på at kaste dem således bort, disse smykker, som hendes datter skulle bære på sin bryllupsdag. Brændende tårer vældede frem af hendes øjne, randt hende ned over kinderne i et sådant overmål af fortvivlelse, at Léonie Cron rørt og elendig ved synet af al denne sorg trak Busch i frakkeskøderne for at få ham med sig ud af stuen. Hun ville gå; dette kunne hun virkelig ikke udholde længere, hun gad ikke længere plage den stakkels gamle dame, der så så skikkelig og rar ud.

Busch fulgte hele optrinnet med stor interesse, nu var han sikker på sejren, han vidste jo af erfaring, at en tårestrøm er kvindernes sidste viljesytring, efter den ville han få overtaget.

Måske ville dette pinlige optrin have varet endnu længere, hvis en kvalt hulken henne fra alkoven ikke i dette øjeblik havde forstyrret dem alle.

Det var Alice, som nu råbte:

"Å, moder, de dræber mig! Giv dem det alt sammen og lad mig få fred … Å, moder, få dem bort, de dræber mig, jeg kan ikke holde dette ud."

Så slog grevinden ud med hænderne, hun var fortvivlet, træt til døden. Hendes datter havde hørt det hele! Hendes datter var ved at forgå af skam over sin fader. Og hun kastede de stakkels smykker til Busch, gav ham næppe tid til at lægge det skæbnesvangre papir på bordet, skubbede ham ud af døren bag efter Léonie, der allerede var forsvundet. Så åbnede hun døren til alkoven, kastede sig over sin stakkels grædende datter og blandede sine tårer med hendes.

Fru Caroline var oprørt, hun havde et øjeblik lyst til at skride ind. Skulle hun lade disse elendige skurke udplyndre den ulykkelige grevinde? Men hun havde jo hørt, den afskyelige historie og så ikke, hvorledes de på anden måde kunne undgå skandale. Busch kendte hun, vidste, han var mand for at gøre alvor af sine trusler. Selv turde hun ikke tage til genmæle overfor ham, hun skammede sig over den hemmelighed, der var imellem dem.

Ak, Gud i himlen, hvor der dog var megen forargelse og ulykke til på jorden. Hun blev forlegen, hvorfor havde hun skyndt sig herhen, siden hun hverken kunne trøste eller hjælpe disse hårdt prøvede kvinder. Alle de ord, alle de trøstegrunde, der kom hende på læben angående ulykken, forekom hende nu sårende, stødende, umulige at fremføre her overfor det uskyldige offer, som lå halvdøende for hendes øjne! Og hvad kunne hun give disse elendige? Alt ville jo se ud som en ussel almisse; hun var selv ruineret, vidste næppe, hvordan hun skulle slå sig igennem, mens hun afventede processens udfald. Til sidst gik hun med tårevædede øjne og åbne arme hen til alkoven; hun var så gennemtrængt af medlidenhed, så fuld af den dybeste medfølelse, at hun skælvede over hele legemet.

Her i dette nøgne, fattige værelse lå de sidste skud af en gammel, mægtig slægt, knuste og slagne. Deres jordegods havde været som et lille kongerige, de havde ejet slotte, enge, marker og skove. Alt som årene gik, var de vældige ejendomme svundet ind lidt efter lidt, den sidste stump havde grevinden nu kastet bort i en børsspekulation, en moderne affære, som hun slet ikke havde forstået; først de 20.000 francs, datterens medgift, som hun havde sparet sammen skilling for skilling, så

de 60.000, hun havde lånt på sin gård, og endelig gården selv. Ejendommen i Rue Saint-Lazare strakte ikke til for at betale kreditorerne. Hendes søn var død en ussel død efter en dådløs tilværelse. Her var datteren blevet bragt hjem, ødelagt, forhånet, skamskændet af et uhyre. Og hun selv, den stolte grevinde med den statelige holdning og det fornemme væsen, var kun en stakkels gammel kone, hvis hoved bøjede sig i støvet under en grusom skæbnes tilskikkelse.

Alice lå på den fattige seng, hendes forvildede, fortvivlede øjne udtrykte den dybeste, utrøsteligste smerte, mens hendes tårer ustandseligt strømmede ned over de blege, magre kinder.

Fru Caroline sagde ikke et ord, men trykkede dem stille og inderligt til sit bryst, kunne kun græde sammen med dem. Og de to ulykkelige væsener forstod hende, deres tårer strømmede bestandigt, men mindre bittert. Om der ingen trøst gaves, måtte de jo alligevel leve, gå på jorden, selv om den var glødende.

Da fru Caroline atter stod på gaden, så hun Busch i ivrig samtale med madam Méchain. Han havde sat Léonie i en droske, og hun var kørt hjem.

Fru Caroline ville hastigt gå forbi det lidet tiltalende par, men madamen kom nu lige hen imod hende. Hun havde sagtens stået dér for at passe på fru Caroline, for hun begyndte straks at tale til hende om Victor; hun havde allerede hørt, hvordan han havde båret sig ad. Siden den dag, Saccard rent ud havde nægtet at betale de 4000 francs, havde hun været i ét raseri og uafladeligt luret på en lejlighed til igen at tage fat på sagen; derfor gik hun ofte på arbejdsanstalten og spurgte efter Victor.

Nu havde hun vist sin plan færdig, for hun erklærede til fru Caroline, at hun allerede havde sat sig i bevægelse for at opspore drengen. Det var da umuligt således at lade dette elendige barn gå i hundene; han måtte findes. Med hans tilbøjeligheder ville han ende i tugthuset, hvis han blev overladt til sin lastefulde naturs indskydelser. Alt mens hun talte, hvilede de lumske, små øjne på fru Caroline med et forskende blik; hun glædede sig over at se, hvilket pinefuldt indtryk denne begivenhed havde gjort. Det modbydelige fruentimmer sagde ved sig selv, at hun, så såre hun havde fået fingre i knægten, nok skulle lokke penge fra fru Caroline.

"Ja, ja, frue, så er det en afgjort sag, jeg skal gøre, hvad jeg kan. Hvis De skulle have lyst at høre, hvordan det går, behøver De ikke at ulejlige Dem op i Rue Marcadet, for jeg er at træffe hos Busch hver dag klokken fire."

Fuld af ængstelse vendte fru Caroline tilbage til Rue Saint-Lazare. Ja, hun havde ret, denne græsselige madam Méchain, hvor meget ondt kunne dette ville uhyre af et barn ikke gøre, hvis han fik lov at gå frit omkring mellem folk. Hun spiste i hast frokost, inden hun gik hen til broderen i Conciergerie-fængslet, kunne hun aflægge et besøg i arbejdsanstalten; hun måtte høre, om man ikke dér vidste noget om flygtningen.

Da hun havde sat sig i en droske, faldt det hende med ét ind, at hun måske gjorde bedst i først at aflægge Maxime et besøg, tage ham med hen på Boulevard Bineau, tvinge ham til at gøre noget for det fortabte barn, der dog var hans broder. Han var den eneste, der ikke var ruineret, altså den eneste, der kunne gøre noget ved denne sag.

Men da drosken holdt stille udenfor den nydelige villa i Avenue de l'Impératrice, løb en kold gysen gennem fru Caroline. Hun så tapetserere i færd med at nedtage gardiner, rulle gulvtæpper sammen. Tjenerne havde travlt med at sætte overtræk på møbler, pakke lysekroner ind osv. Alle de smukke ting, alle kunstsagerne var borte fra hylder og skabe, og helt inde i soveværelset fandt hun endelig Maxime selv, mellem to uhyre store kufferter, hvori kammertjeneren lagde de fineste sager, duftende og bløde som til en ung brud.

Da Maxime fik øje på hende, lod han hende ikke komme til orde, men sagde straks tørt og hårdt:

"Nå, er det Dem. Det var meget rart, De kom, så behøver jeg ikke at skrive til Dem … Jeg har nok af alt dette vrøvl, nu rejser jeg bort."

"Hvad mener De? Rejser De bort?"

"Ja, i aften, til Neapel og bliver dér fra nu og vinteren over."

Og da han med en håndbevægelse havde sendt tjeneren ud, vedblev han:

"Tror De, det er behageligt at sidde her med en fader i Conciergerie-fængslet! Jeg vil min tro ikke være med til at se ham for domstolen, anklaget for bedrageri og bankerot. Jeg hader at rejse, det er utåleligt, at jeg ikke kan være i fred; men klimaet er jo behageligt i Neapel. Jeg tager kun det allernødvendigste med; måske holder jeg det ud uden at kede mig alt for grundigt."

Hun så med forbavselse på ham, som han stod dér, så køn, så ulasteligt påklædt; hun så på de umådelig store kufferter, ud af hvilke hun til overflod læste den mest rasende egoisme, en ren tilbedelse af sig selv. … Og dog talte hun:

"Jeg kom for at bede Dem gøre mig en ny tjeneste," og så fortalte hun, hvad der var sket, talte om Victor, der var i stand til alt i retning af forbryderske tilbøjeligheder. "Vi kan umuligt overlade ham til sig selv. Kom med mig, lad os begge to gøre, hvad vi kan ..."

Han afbrød hende, ligbleg i det glatte ansigt, mens en let gysen gennemrystede ham, som havde han følt en smudsig forbryderhånd røre ved sin skulder.

"Nej, hør, ved De hvad, det manglede bare ... En fader, der stjæler og bedrager, en broder, der tager livet af folk! Gud forbarme sig! ... Lad mig komme afsted, og det i en fart. Gid jeg allerede var langt borte! Det er ligefrem oprørende, det er rædsomt, uforsvarligt at bringe mig i en sådan ubehagelig stilling!"

Hun trængte ind på ham, men så blev han uforskammet:

"Å, vil De nu bare passe Dem selv og lade mig være udenfor den sag! De holder nu én gang af at rode Dem ind i sådan noget, at skaffe Dem unødvendige sorger på halsen; jeg havde advaret Dem, nu kan De græde, det er bagefter; men før jeg ofrer disse græsselige personer så meget som et hår på mit hoved, før vil jeg lade dem kaste i rendestenen af mine folk."

Fru Caroline havde rejst sig.

"Så farvel da!"

"Farvel!"

Da hun gik bort, hørte hun ham kalde på tjeneren og ganske roligt atter tage fat på pakningen.

Imedens dette menneske flygtede for at føre en ledig, behagelig tilværelse i Italien, under Neapels blå himmel og klare sol, så hun i tanken den anden, broderen, en mørk,

sludfuld aftenstund liste om, vild af sult og tørst, med en kniv i hånden, etsteds i en øde gade i udkanten af Paris. Mon dette ikke var bevis for, at penge og ene penge skaffede opdragelse, sundhed og forstand? Siden menneskene dog kun er smuds og last inderst inde, er civilisationens eneste overlegenhed at lugte godt, leve rigt og behageligt.

Da fru Caroline kom til arbejdsanstalten, overvældedes hun af en sælsom uvilje ved synet af al den pragt, der overalt mødte hende. Hvad nyttede de stolte bygninger, hvad nyttede den prægtige legeplads, trapperne, gangene, som passede i kongens slot? Hvad nyttede al denne storartede godgørenhed, når man ikke engang i sådanne sunde, storslåede omgivelser kunne forbedre et ulykkeligt væsen, rette et fordærvet barn og gøre ham til et sundt menneske med et klart blik for ret og uret?

Hun gik lige til direktøren, trængte ind på ham, ville vide ordentlig besked. Men han kunne ingen videre oplysninger give hende; hele denne forfærdelige begivenhed var indhyllet i mørke, han kunne kun gentage fyrstindens beretning. Man havde fortsat eftersøgelserne i anstalten og i omegnen uden at have fundet mindste spor af drengen. Victor måtte være langt borte allerede, ude i den vrimlende store stad. Penge havde han ingen af, for Alices portemonnæ indeholdt kun to-tre francs.

Direktøren havde ikke meldt sagen på politikammeret, han ønskede at skåne de ulykkelige damer for offentlig skandale, og fru Caroline takkede ham for det, lovede selv at bære sig lige sådan ad, skønt hun naturligvis ivrigt ønskede at få noget at vide om den unge forbryder. Hun var fortvivlet over at måtte gå bort med uforrettet sag, derfor begav hun sig op på sygesalen; men nonnerne kunne heller intet sige hende, dog nød hun

nogle øjeblikkes fred i det stille værelse mellem drengenes og pigernes sovesal.

Lyden af muntre børnestemmer trængte ind til hende, og hun følte, at hun havde uret i at tvivle om dette store værks nytte, fordi ét ulykkeligt væsen gik under i fordærvelse.

Da nonnen et øjeblik fjernede sig, gik fru Caroline hen til et af vinduerne for at se børnene tumle sig nede på legepladsen; hun stod dér lidt, men snart droges hendes opmærksomhed bort fra gården ved lyden af en klokkeren stemme inde i småpigernes sygestue.

Døren stod på klem, så hun kunne uset være vidne til, hvad her foregik. Det var et stort lyst værelse med fire senge; vægge, gardiner og sengeomhæng skinnede blændende hvide. Gennem de brede vinduer faldt det fulde sollys ind og kastede et gyldent skær over al denne renhed, det var som et bed blomstrende liljer i den varme luft.

I den første seng til venstre genkendte fru Caroline lille Magdalene; hun havde hyppige tilbagefald, var ødelagt af sin slægts drikfældighed, så bleg og svagelig, at hun lignede et lille helgenbillede fra en middelalderlig kirkerude, som hun sad dér med de store kloge øjne, der lyste i det fine, smalle ansigt. Nu var hun tretten år, stod alene og forladt i verden, for moderen var død en aften efter et slagsmål med en drukken mand, som nægtede at give hende det par skilling, han skyldte hende. Den lille pige lå i dette øjeblik på knæ i sin seng, slank og mager i sin hvide natkjole, med det gule hår ned over ryg og skulder; hun havde foldet hænderne, og var i færd med at lære de tre småpiger en bøn.

"Så, fold nu jeres hænder og hør godt efter."

De tre småpiger havde også lagt sig på knæ. De to var otte og ti år, den mindste kun fem. I deres lange, hvide natkjoler, med de spinkle fingre foldede og et henrykt udtryk i de små ansigter lignede de tre små engle.

"Og så gentager I, hvad jeg siger. Hør nu: Kære Vorherre, giv hr. Saccard løn for al hans godhed og lad ham leve længe og lykkeligt!"

Derpå gentog de fire barnestemmer langsomt og troskyldigt, med den dybeste overbevisning:

"Kære Vorherre! Giv hr. Saccard løn for al hans godhed og lad ham leve længe og lykkeligt!"

Fru Caroline gjorde et hastigt skridt hen mod den halvåbne dør, hun syntes, hun måtte bringe disse børn til tavshed, forbyde dem at sige noget, der i hendes øren lød som gudsbespottelse. Nej, nej, det kunne hun ikke høre på med ro, Saccard havde ingen ret til kærlighed, til disse små børns forbøn! Men hun standsede, en gysen gennemfo'r hende, og tårerne steg hende i øjnene. Hvorfor skulle hun åbne øjnene på disse uskyldige børn; turde hun bebyrde deres sjæle med sine sørgelige livserfaringer? Han havde været god imod dem, han havde medvirket ved stiftelsen af denne udmærkede anstalt, han havde tit nok sendt dem legetøj og sukkergodt.

En sælsom ængstelse kom over hende; hun fik atter bevis for, at ethvert menneske, selv det mest forbryderske væsen, midt i og trods sin slethed, har været god mange gange. Og nu gik hun bort, mens de små piger vedblev med deres bøn, hun gik bort med Saccards navn lydende i sine øren, hun gik bort, mens klare englestemmer nedbad Himlens velsignelse over denne

samvittighedsløse ulykkestifter, hvis letsindige hænder havde strøet ruin og ødelæggelse trindt om.

Da hun endelig steg ud af sin droske udenfor Conciergerie-fængslet, så hun, at hun i sin sindsbevægelse havde glemt den buket nelliker, hun om morgenen havde bundet til sin broder. Der sad en kone ved døren og solgte små rosenbuketter til et par skilling: hun købte en, og Hamelin, der elskede blomster, tog imod hendes gave med et smil, mens hun fortalte ham om sin glemsomhed.

Den dag fandt hun forresten broderen noget nedtrykt. I den første tid havde han slet ikke kunnet fatte, at han virkelig var i nogen som helst fare. Hans forsvar var så uhyre simpelt, han var mod sin vilje blevet udnævnt til formand, og han havde hele tiden holdt sig ganske udenfor alle mulige finansoperationer, ja havde oven i købet været borte fra Paris den største del af tiden, kunne altså intet ansvar have, lige så lidt som han havde kunnet udøve nogen kontrol. Men ved at tale med sin defensor, gennem de skridt, søsteren foretog, fik han lidt efter lidt forståelsen af, hvilket forfærdeligt ansvar, der hvilede på hans skuldre. I de ubetydeligste uregelmæssigheder var han medskyldig, aldrig ville han få nogen til at tro, han havde været uvidende om en eneste; Saccard trak ham med sig, og han måtte bære sin del af vanæren ved de begåede falsknerier. Og da han så, hvorledes hans sager stod, viste han en resignation, en stille hengivelse i Guds vilje, der både rørte og forbavsede søsteren.

Når hun kom og besøgte ham, træt af at løbe fra Herodes til Pilatus, led og ked af menneskenes hårdhed og hjerteløshed, måtte hun undres over at se denne fredsommelige mand, der

sad roligt smilende i sin nøgne celle, på hvis vægge han havde ophængt fire stærkt kolorerede helgenbilleder rundt om et sort krucifiks. Når man helt ud kan give sig Gud i vold, bliver man stille, al oprørskhed svinder bort, ja den øjeblikkelige lidelse er et pant på frelse senere.

Den eneste sorg, der pinte ham, var tanken om, at han nu måtte afbryde sine store arbejder, indstille sine mægtige foretagender. Hvem skulle træde i hans sted? Hvem kunne atter tage fat på Orientens opvækkelse fra de døde, der så smukt var påbegyndt ved "Det forenede Dampskibsselskab" og Karmelbjergets sølvminer? Hvem skulle anlægge det store jernbanenet fra Brussa til Beirut og Damaskus, fra Smyrna til Trapezunt? Hvem skulle blæse nyt liv i denne gamle verden? Selve værket var udødeligt, det var han fast overtydet om, men han sørgede over ikke at blive den, himlen havde udkåret til at udføre det. Hans stemme kvaltes, når han spurgte sig selv, hvilken synd han havde begået, siden han skulle straffes så hårdt, siden han ikke måtte have lov at oprette den store katolske bank, hvis mission det var at omdanne samfundet, "Den hellige Gravs Skatkammer", som skulle give paven hans timelige magt tilbage, gøre alle nationer til ét folk og frarive israelitterne deres eneherredømme på pengemarkedet. Også denne del af værket anså han for mulig, denne plan måtte blive til virkelighed; der måtte en dag fremstå en retfærdig mand, hvis uplettede hænder fandtes værdige til slig en gerning. Nu var han så nedtrykt, fordi han følte, at han efter sin fængsling, efter den plet, der nu hvilede på hans navn, umuligt kunne blive denne mand, at han ikke mere kunne arbejde på det store værk.

Med adspredt mine hørte han søsteren meddele, at man i aviserne ikke nu tog slet så hårdt på ham som straks efter fallitten. Med ét sagde han uden indledning, som vågnede han op af en drøm:

"Hvorfor vil du slet ikke se ham?"

Hun fo'r sammen, forstod godt, hvem broderen hentydede til. Hun rystede heftigt på hovedet:

"Nej, nej, aldrig!"

Så tog han ordet, sagte, forlegen, med nedslagne øjne:

"Du kan ikke nægte at besøge ham, efter hvad der er foregået mellem jer."

Ak Gud! Han vidste altså, i hvilket forhold hun havde stået til Saccard. Hendes kinder blev brændende hede, hun kastede sig i broderens arme og skjulte sig ved hans bryst; mens hun stammende spurgte, hvem der havde fortalt ham dette, hvorledes han havde fået at vide, hvad hun anså for en dyb hemmelighed, noget han mindst af alle anede.

"Min stakkels Caroline! Det har jeg jo vidst i lang tid gennem anonyme breve, sagtens fra onde mennesker, der misundte os, men jeg har aldrig villet tale med dig om den sag. Du er jo din egen herre, og vi har så forskellige anskuelser om mange ting, jeg kender dig, ved, at ingen er bedre end du. Gå nu ind og se til ham, hører du."

Og muntert, med en afglans af sit fordums lyse smil tog han den lille rosenbuket, som han havde stukket bag krucifikset, rakte hende den med disse ord:

"Se, bring ham den og sig ham, at jeg heller ikke er vred på ham."

Fru Caroline blev dybt rørt over broderens ømhed, over denne fromme sjæls barmhjertighed; hun følte en blanding af lettelse og undseelse overfor ham, men hun føjede sig straks. Desuden havde hun indset, at hun måtte tale med Saccard, hun kunne jo ikke undlade at meddele ham Victors flugt og den græsselige handling, han havde begået.

Den allerførste dag havde Saccard indskrevet fru Carolines navn på listen over dem, han ønskede at se, og hun kom derfor ind i hans celle, så såre hun havde sagt, hvem hun var. Da hun trådte ind, sad Saccard med ryggen mod døren ved et lille bord og skrev lange talrækker på et ark papir, han sprang hastigt op med et glædesudbrud:

"Dem! Er det Dem! Hvor det var smukt af Dem, og hvor jeg er glad ved at se Dem!"

Han tog hendes hånd og trykkede den kærligt. Hun smilede forlegent, var meget bevæget, kunne ikke finde ord; så lagde hun sin lille rosenbuket mellem de mange beskrevne papirer, der flød på bordet.

"De er en engel!" hviskede han og kyssede hende på hånden.

Endelig tog hun til orde:

"Ja, det er sandt, det var alt sammen forbi mellem os. Jeg havde i mit hjerte udtalt fordømmelsesdommen over Dem. Men min broder ville have, jeg skulle gå herind ..."

"Å nej, nej, således må De ikke tale! Sig, at De, alt for klog, alt for god, at De har forstået det alt sammen, og at De tilgiver mig ..."

Hun afbrød ham:

"Jeg beder og besværger Dem, forlang ikke for meget af mig. Jeg forstår jo ikke mig selv. Er det Dem ikke nok, at jeg kommer

her? … Og så har jeg noget, jeg absolut må tale med dem om, noget meget sørgeligt at meddele Dem …"

Hastigt, uden at standse, med dæmpet stemme, fortalte hun hele den forfærdelige historie, fortalte om, hvorledes alle Victors rædselsfulde instinkter var vågnet, hvorledes han var undsluppet, hvorledes det ikke havde været muligt at finde mindste spor af ham, og at man nu kun nærede lidet håb om at få fat i ham. Han hørte efter, aldeles bestyrtet, uden at gøre en bevægelse; og da hun endelig tav, rullede to store tårer ned over hans kinder, mens han stammede:

"Å Gud, det elendige, ulykkelige væsen!"

Aldrig før havde hun set ham græde. Hun blev dybt bevæget ved synet af hans sorg, hans tårer var så sælsomme, tunge og grumsede, som kom de langvejs fra, fra et hjerte, som mange års synder havde forhærdet og tilsmudset. Nu brød han ud i heftig fortvivlelse:

"Dette er ligefrem forfærdeligt! Jeg har jo ikke så meget som set ham, det ulykkelige, vildfarne barn … Å Gud, jeg var jo bestemt på at besøge ham; men jeg havde aldrig tid, aldrig et minut fri for alle de satans forretninger, der voksede mig over hovedet … Sådan er det altid når man opsætter en ting, får man den aldrig besørget. Og nu, nu er De sikker på, jeg ikke kan få ham at se, kunne han ikke besøge mig her?"

Hun rystede på hovedet.

"Hvem ved, hvor han er i denne time, i denne store, rædselsfulde by?"

Han gik op og ned ad gulvet et par gange, talte i heftige, afbrudte sætninger:

"Her finder De mig dette barn … og så mister jeg ham … får ham aldrig at se for mine øjne … Å ja, der er uheld ved mig, altid har jeg uheld … ja, akkurat som ved "Universalbanken" … akkurat!"

Atter satte han sig ned ved det lille bord, Caroline tog en stol lige overfor. Famlende mellem de papirer, der lå spredt foran ham, gav han sig nu til at tale om processen, om sit forsvar, som om han havde trang til at rense sig i hendes omdømme; han havde båret sig ad akkurat som alle de andre chefer for store bankhuse, bare efter en større målestok. Hvis der var en smule retfærdighed til, skulle selv de solideste bankdirektører dele fængsel med ham. Han måtte være syndebuk for alle de uregelmæssigheder, der var begået. Her havde man min tro en højst mærkelig måde at fordele ansvaret på. Hvorfor skulle de andre bestyrelsesmedlemmer gå fri for tiltale? Hvorfor slap Daigremont, Huret og Bohain, der havde fået ti procent af fortjenesten og været med i alle spekulationerne? Og revisorerne, f.eks. Lavignière, der kun havde behøvet at sige, at de ikke havde forstået sagen og havde handlet i god tro? Det var da tydeligt for alle, at denne proces var en himmelråbende uretfærdighed. Beskyldningen for falskneri, som Busch havde rejst, havde måttet tages tilbage af mangel på beviser, og den sagkyndige undersøgelse af husets bøger straks efter fallitten var fuld af fejl; det var en bekendt sag. Hvordan han var erklæret fallit ifølge disse to akter, når ikke en skilling af de deponerede penge var borte, og når alle klienterne senere hen kunne få deres tilgodehavende? Måske var det meningen at ruinere aktionærerne? I så fald var hensigten opnået i fuldeste mål. Ulykken var sket, katastrofen havde antaget

kæmpemæssige forhold. Skylden for det skete, den væltede han over på øvrigheden, på alle dem, der havde sammensvoret sig for at ødelægge og knuse "Universalbanken".

"Å, de slyngler! Havde de blot ladet mig beholde min frihed, så skulle I have set, I skulle have set noget andet!"

Fru Caroline så på ham, aldeles forbavset over hans selvtillid, der virkelig grænsede til storhed. Hun mindedes hans teorier, dem, han fordum havde udviklet for hende, om nødvendigheden af spekulation i alle store foretagender, huskede, at han havde sammenlignet spil og spekulation med den gødning, der krævedes, når store planer skulle trives.

Men var det da ikke ham, der med egen hånd havde fyret under den mægtige kedel, så at den til sidst sprængtes i luften og spredte død og ødelæggelse vidt om sig? Var det ikke ham, der i sin afsindighed havde drevet kursen op til 3000 francs? Et konsortium med en kapital på 150 millioner, hvis 300.000 aktier til 3000 francs repræsenterede 900 millioner, det kunne endda forsvares; men løb man ikke en frygtelig risiko ved at uddele den kolossale dividende, en sådan sum fordrede, simpelthen til fem procent?

Men nu rejste Saccard sig op, gik frem og tilbage i det lille værelse som en løve i et bur.

"Å, de slyngler, de vidste nok, hvad de gjorde, da de puttede mig herind. Jeg havde sejren i min hånd, jeg skulle lige til at knuse dem alle til hobe!"

Hun så overrasket og tvivlende op på ham.

"Hvad er det, De siger? Sejr! Men De havde jo ikke en skilling, De var jo overvundet, en slagen mand!"

"Ja, det kan ikke nægtes," svarede han med bitter betoning, "jeg tabte slaget, altså var jeg en slubbert, det er en selvfølge! Hæderlighed og held, det er ét og det samme. Man må passe på at beholde overtaget, ellers er man et fæ og en snyder … Å, jeg kan så udmærket tænke mig, hvad der siges om mig. De behøver slet ikke at fortælle mig det. Men har jeg ikke ret? De kalder mig både tyv og bedrager, beskylder mig for at have stukket millioner i lommen; de kvalte mig vist gerne, hvis de kunne få fat i mig … Og hvad som værre er, de trækker på skulderen ad mig, jeg er gal, dum, et fæ, der vækker en ringeagtende medlidenhed hos fornuftige folk … Sæt nu, jeg havde haft held med mig? Ja, sæt, jeg havde slået Gundermann af marken, erobret hele Børsen, sæt, jeg i denne time tronede i enevælde på markedet? Å, så var jeg en stor mand, og Paris ville ligge for min fod."

Hun sagde ham imod:

"De havde imod Dem både ret og sund fornuft, derfor kunne De aldrig vinde sejr, det ved De meget vel!"

Her standsede han pludselig foran hende, brød ud i heftighed:

"Ikke vinde sejr! Lad mig væve fri for den snak! Penge var det, der manglede, penge og intet andet! Hvis Napoleon ved Waterloo havde kunnet føre 100.000 mand i ilden, ville han være gået ud af slaget som sejrherre, og hele verden ville se ganske anderledes ud. havde jeg blot kunnet skaffe de nødvendige millioner – og der behøvedes blot nogle få hundreder – så ville jeg være verdens behersker i dette øjeblik."

"Men det er jo forfærdeligt," udbrød hun, "hvad? Er det ikke nok med den elendighed, alle de ulykker, De allerede har voldet;

vil De bringende endnu flere tårer til at flyde, udgyde endnu mere blod? Vil De ruinere endnu flere familier, bringe endnu flere ulykkelige til tiggerstaven?"

Han vedblev at gå op og ned, utålmodigt og hastigt, slog hyppigt ud med hånden.

"Hvem kan tage slige hensyn? Mon selve tilværelsen kender noget til en sådan øllebrødsbarmhjertighed? Ved hvert skridt knuser man jo tusind liv!"

Der blev stilhed i cellen, hun fulgte ham med øjnene, mens han spadserede frem og tilbage; en iskulde sneg sig over hende. Hun måtte gyse, når hun tænkte på de planer, denne virksomme ånd kunne gå og bære på her, indelukket, ensom og afmægtig, som han var; hun så sig om, fire nøgne mure, en smal jernseng, et fyrretræsbord, to stråstole … Hvilken forandring for ham, der havde nydt alle behageligheder, som penge kan skaffe.

Men pludselig kastede han sig på en stol, som om han var dødtræt. Og nu strømmede ordene over hans læber med dæmpet stemme, som var han i skriftestolen.

"Ja, det nytter ikke at nægte det, Gundermann har ret, denne spillelidenskab bringer ulykke med sig … Å, den Gundermann, han kan sagtens, han har fiskeblod i årerne, bryder sig ikke om noget mere. Det er forresten min tro, at han alle sine dage har været en isklump. Jeg er for heftig, for lidenskabelig, det er min ulykke, det er klart. Derfor er det, jeg altid bliver slået af marken, gang på gang. Men det må jo tages i betragtning, at om min lidenskab slår mig ihjel, er det også den, der sætter liv i mig. Ja, den river mig med, opildner mig, gør mig stor og stærk, fylder mig med begejstring, driver mig i vejret, og så slår

den mig ned, ødelægger med ét hele det prægtige værk, den selv har skabt. At nyde er måske kun at fortæres. Når jeg nu kaster et blik tilbage på disse fire år, ser jeg godt, at jeg er blevet forrådt af det, jeg heftigst attråede, det, jeg virkelig besad … og dette må vist være en uhelbredelig skade … Jeg er færdig."

Atter fo'r han op i heftighed.

"Den Gundermann, å, den kulde, intet ønske, ingen attrå, den er hele hans styrke! … Stædighed og koldsindighed, det er hans løftestang, det scepter, med hvilket han og hans slæng regerer Børsen og snart vil komme til at beherske hele verden, ja, de vil købe alle folkeslag, ét efter ét, med deres guld. Hans race tager magten fra os, trods hån og forfølgelse. Han har allerede en milliard, han får sikkert både to og ti og hundrede milliarder. I åringer har jeg skrålet mig hæs for at advare folk mod denne fare, ingen hører på mig, alle tror, det kun er brødnid, når det er blodets røst, der taler. Ja, jeg hader jøderne, det er jeg født med; å, jeg vil altid hade dem, så længe jeg lever og ånder."

"Hvor sælsomt," hviskede fru Caroline med sin rolige overlegenhed, "for mig er israelitterne mennesker som vi andre. Hvis de indtager en særstilling, så er det menneskenes egen skyld, ikke naturens værk."

Saccard havde slet ikke hørt hendes afbrydelse, han vedblev med stigende heftighed:

"Og det, der bringer mig i raseri, er at se regeringen bukke og skrabe for de afskum. Kejserdømmet er jo aldeles i lommen på Gundermann. Det er umuligt at gøre det ubetydeligste skridt uden Gundermanns penge. Gud bevares, min stormægtige hr. broder har opført sig nederdrægtigt imod mig, det må man

lade ham; for det har jeg ikke sagt Dem – jeg har været lav nok til at forsøge at gøre mig gode venner med ham før katastrofen, og at jeg sidder her, det er ene og alene hans skyld. Det forstår sig, jeg er ham til besvær, altså er det rimeligt, han søger at blive mig kvit. Men aldrig kan jeg tilgive ham hans maskepi med denne modbydelige Gundermann. Tænk dem bare: "Universalbanken" knuses, for at Gundermann kan fortsætte, hvad vi har begyndt. Enhver katolsk bank, der bliver for mægtig, skal ruineres, for at jøderne kan være eneherskere og i ro æde os op alle sammen! Å, men lad Rougon bare tage sig lidt i agt. Han får snart spillet alle sine kort ud. Han kommer snart ned af den taburet, han nu klamrer sig til, og som han ofrer alt for, fornægter alt for. Det er måske overmåde snedigt at give både til højre og til venstre, men når man sidder mellem to stole, tager det en ende med forskrækkelse … Og siden alting ramler sammen, må Gundermann for mig gerne få sin vilje. Han spår jo, at Tyskland vil gå sejrrig ud af en kamp med Frankrig. Vi er såmænd færdige, når det skal være; Preussen kan komme og rive vore provinser fra os i morgen den dag."

Med forfærdet mine og en bedende håndbevægelse tyssede fru Caroline på ham, hun havde en følelse af, at hans ord kunne bringe ulykke.

"For himlens skyld! Tal dog ikke således, det har De ikke lov til. Jeg forsikrer Dem, at Deres broder intet har at bestille med Deres anholdelse, det er alt sammen justitsminister Delcambres skyld."

Saccards vrede forsvandt med ét. Han smilede: "Nå, ja; Delcambre, han tog hævn."

Spørgende fæstede fru Caroline sine øjne på ham.

"Ja, det er en gammel historie; jeg ved godt, at jeg på forhånd er dømt."

Hun anede, hvad slags historie, han hentydede til, og lod derfor dette emne falde.

Atter indtrådte der en kort tavshed; Saccard gav sig på ny til at famle mellem papirerne, fordybede sig i en ny tankeforbindelse.

"Det er smukt af Dem, at De ser til mig, kære veninde, og nu må De love mig ikke at lade alt for lang tid gå hen, inden De igen besøger mig, for De er en god rådgiver; jeg skal tale med Dem både om det ene og om det andet. Å, havde jeg bare penge!"

Hastigt afbrød hun ham, hun måtte have klarhed over én ting, der pinte og plagede hende. Hvad var der blevet af de millioner, han havde fået som part i forretningen? Havde han sat dem i udenlandske bankhuse eller lå de skjult et eller andet sted?

"Men De har jo penge, de to millioner fra Sadowa-affæren, de ni fra Deres 3000 aktier, hvis De har solgt, da papirerne stod i 3000 francs?"

"Jeg, penge; men kæreste, bedste veninde, jeg ejer ikke en eneste skilling!"

Disse ord brød frem i en så fortvivlet oprigtig tone, at hun overrasket så på ham; han talte sandhed, det var aldeles sikkert.

"Aldrig nogensinde har jeg været rig, jeg har sandelig ikke spundet silke ved de forretninger, jeg har sat i gang … Jeg er jo lige så ruineret som alle de andre … Vist solgte jeg, men jeg købte på samme tid, og det ville være mig meget svært at forklare Dem, hvor mine 11 millioner er rullet hen; jeg tror nok,

jeg skylder 30-40.000 francs i stakkels Mazauds bo … Ikke en skilling, siger jeg Dem, blanket af, som sædvanlig."

Ved at høre ham sige dette, blev hun så glad, så lettet, at hun spøgende gav sig til at tale om sine egne og broderens pengesager.

"Det samme er tilfældet med os; når alt er i orden, ved jeg ikke, om der bliver så meget tilbage, at vi kan leve en måned. … Å, disse penge, disse ni millioner, som De lovede os; husker De, hvor tanken om denne store sum foruroligede mig? Aldrig har jeg været så utilpas; det var en lettelse, kan De tro, da jeg havde givet det alt sammen til fallitboets kreditorer. Mine 300.000 francs, arven efter tante, gik med; forresten var det nu ikke ganske retfærdigt, men De ved nok, jeg sagde Dem, at de penge, man ikke selv tjener, bryder man sig ikke stort om … De ser, at jeg ikke sørger videre over, hvad vi har mistet."

Han afbrød hende, havde atter taget fat på papirerne, samlede dem nu i bunke og fægtede ivrigt med dem.

"Å, sig ikke det! Vi skal nok igen blive rige …"

"Hvordan det?"

"Tror De, jeg således opgiver mine planer? I det halve år, jeg har siddet her indespærret, har jeg både tænkt og arbejdet, ja hele nætter har jeg gennemvåget for at få alting i orden igen; vent bare, til jeg kommer på fri fod, så skal I alle sammen få at se."

Hun løftede hånden, tyssede på ham; men han lod sig ikke bringe til tavshed, rejste sig op, stod på tæerne for at højne sin lille skikkelse og vedblev med sin gennemtrængende, galende stemme:

"Her har jeg jo det hele udregnet! Se, dér står tallene, det kan De selv se. Sølvminerne og "Det forenede Dampskibsselskab" var kun bagateller, ligervis "Den tyrkiske Bank". Nej, vi skal have vort jernbanenet anlagt over hele Lilleasien, vi skal have Jerusalem, Bagdad; det land, Napoleon ikke med sine våben kunne erobre, det skal vi tage med vort guld og vore hakker. Hvor kunne De et øjeblik tro, jeg opgav ævred? Har De glemt, at kejseren kom tilbage fra Elba? Lad mig bare komme ud, vise mig for mit folk, så skal De se alle pengene i Paris strømme mig i møde; og denne gang skal der ikke blive noget Waterloo, det kan De stole på; min plan er matematisk nøjagtig, alt, selv de mindste omstændigheder er forud beregnet! … Så skal vi endelig få denne satans Gundermann styrtet. Jeg forlanger kun fire-fem hundrede millioner … så skal jeg være herre over hele verden!"

Hun havde grebet hans hænder, trykkede dem varmt i sine:

"Å, nej, ti nu stille, De gør mig så ængstelig."

Uvilkårligt betragtede hun ham med beundring, mens han talte. Her i denne nøgne celle, alene, afspærret fra yderverdenen, fik hun fornemmelsen af, at han ejede en vældig magt, en overstrømmende livskraft, evigt håbede han, denne mand, hvis standhaftighed ikke kunne knuses. Hun søgte i sin sjæl den harme, der før brændte, den vrede og afsky, der havde fyldt hendes hjerte ved tanken om alt det onde, han havde gjort, og hun fandt ingen uvilje mere. Havde hun da ikke selv udtalt fordømmelsesdommen over ham, da hun så alle de uoprettelige ulykker, han havde voldt, havde hun ikke sagt, at han fortjente en ensom død, foragtet og forstødt af alle? Og nu var der intet tilbage af harmen, kun en dyb uvilje mod ondskab i

almindelighed, og en endnu dybere medlidenhed med menneskehedens lidelser. Og var denne følelse kun kvindesvaghed, så gjorde hun intet for at kvæle den, for den fyldte hendes hjerte med en sælsom ømhed, en trang til at være god og kærlig, som gjorde hende lykkelig og bortvejrede alle de hadefulde; tanker, der i måneder havde pint hende.

"Nej, nej, nu er det forbi alt sammen, forbi, forbi," gentog hun, idet hun vedblev at knuge hans hænder, "kan De dog aldrig være lidt stille, prøve på at hvile Dem?"

Og da han rettede sig for at trykke et kys på det hvide hår, der i tykke lokker lå ned over pande og tindinger, skød hun ham blidt til side og tilføjede, rolig og stille, med en dyb, resigneret betoning, der lagde en særegen betydning i hvert ord:

"Nej, nej, det er forbi, alt sammen er forbi. Jeg er glad over at have set Dem denne ene gang, glad over, at der ingen vrede, intet nag er mellem os to. Farvel!"

Da hun gik bort, så hun ham stå ved bordet, virkelig bevæget ved afskeden, men allerede optaget af at ordne papirerne, han i ivrighed havde sammenblandet; den lille rosenbuket var blevet ganske fladtrykt mellem dem. Hun så ham ryste arkene, så de små blomsterblade dryssede på gulvet.

Først tre måneder senere, i midten af december, kom sagen for retten. Den varede i fem dage og vakte den største opsigt.

Pressen havde allerede beskæftiget sig med katastrofen, en masse historier fortaltes, alle undrede sig over den usædvanlige langsomhed, hvormed denne sag behandledes. Især taltes der om anklageaktens strenge, logiske form, yderst omstændelig var den desuden, og alle punkterne var ordnet med den ubøjeligste klarhed. Forresten mente alle, at dommen på

forhånd var fældet over de anklagede. Og ganske rigtigt, trods Hamelins uomtvistelige hæderlighed, trods Saccards udmærkede holdning for retten, trods alle defensors anstrengelser, trods det mest glimrende forsvar lød kendelsen på 5 års fængsel og en bøde på 3000 francs.

Men da både Hamelin og Saccard en måned, før sagen kom for, midlertidig var sat på fri fod mod kaution, kunne de straks efter sagens afslutning forlade landet. Det var Rougon, som havde forlangt denne løsning; han ville ikke have en broder siddende hen i fængsel så længe. Politiet bivånede og lettede selv Saccards flugt; han tog til Belgien med et nattog. Samme dag var Hamelin rejst til Rom.

Og atter gik tre måneder; i begyndelsen af april var fru Caroline endnu i Paris. Hun havde en del sager at ordne og beboede stadig den lille lejlighed i fyrstinde Orviedos ejendom, på hvis mure store plakater var opslået: den var udbudt til salg. Forresten havde hun nu omsider fået deres sager bragt i orden, og hun kunne selv tage bort, uden en skilling i lommen, men også uden at efterlade gæld. Næste dag var det hendes hensigt at forlade Paris og rejse til Rom, hvor broderen havde fået en beskeden ansættelse som ingeniør. Han havde skrevet til hende, at flere elever ventede hende i Rom, hvor de kunne føre en nogenlunde sorgfri tilværelse, når de ikke stillede alt for store fordringer.

Da hun den morgen stod op og kastede et blik på de næsten fuldendte forberedelser, faldt det hende ind, at hun, før hun rejste bort herfra, for sidste gang burde prøve at høre, hvad der var blevet af Victor. Indtil da havde al søgen været forgæves. Men hun mindedes madam Méchains ord; måske vidste dette

fruentimmer noget; hun var jo let at træffe, siden hun hver dag klokken fire var hos Busch. Først stødte hun denne tanke fra sig; hvad nyttede det egentlig, siden hun ville slå en streg over fortiden? Men hun kunne ikke få drengen ud af sine tanker, hun havde en fornemmelse, som var han et barn, hun havde mistet, og på hvis grav hun burde lægge en krans, inden hun tog bort. Hun gik derfor hen imod klokken fire ned i Rue Feydeau. Begge døre ud til trappeafsatsen var åbne; i det mørke køkken stod en kedel vand og skrupkogte, og i det lille kontor sad madamen i Busch's lænestol; det så ud, som om hun var ved at drukne i den syndflod af papirer, der væltede ud af den gamle læderpose.

"Å, nå er det Dem, kære frue. De kommer minsandten i et uhyggeligt øjeblik. Den unge Busch ligger for døden, og broderen, stakkels mand, er ved at blive gal. Man farer om, ud og ind, op og ned; nu er han rendt efter doktoren igen. De ser selv, at jeg må passe geschæften. I samfulde otte dage har han nu blæst alle forretninger et stykke, køber ikke et papir eller så meget som ser på et gældsbevis. Heldigvis har jeg ikke ligget på den lade side, jeg har gjort en storartet handel, der nok vil trøste den stakkels fyr i al hans elendighed; det vil sige, når han igen kommer til sig selv!"

Fru Caroline glemte et øjeblik, hvorfor hun var kommet, for hun havde genkendt "Universalbanken"s aktier blandt de papirer, madamen halede op af posen i håndfuldevis. Det gamle læder var ved at sprænges, og hun krammede stadig ud, alt imens munden gik på hende som kæp i et hjul.

"Se nu bare her, lille frue. Alt dette her fik jeg for 250 francs. Der er nok 5000, hvilket bliver 5 centimer pr. styk. Hvad siger De til det! Aktier, der har stået i 3000 francs. Det er snart ikke

mere værd end makulatur! Men de har dog en vis kurs, vi får magelig 50 centimer for dem, for de er meget efterspurgte af fallitboer. De forstår nok, det var så fine papirer, at de altid gør virkning endnu; det er på mode at have været med i "Universalbank"-katastrofen! … Det kan man kalde et kup, hvad? Jeg gik og snusede og kiggede, havde en anelse om, hvor alt dette her var fejet hen, og så falder jeg netop over et fjols, der lader mig få hele klatten for spotpris, og De kan tro, jeg ragede den til mig i en fart."

Hun sad dér som en væmmelig, forædt ådselsgrib, mens de korte, krogede fingre rodede rundt i alle de døde papirer, som allerede var gulnede, og fra hvilke en sær forgemt lugt steg op. Men nu hørtes en dæmpet, ivrig stemme inde fra det tilstødende værelse, hvortil døren ligeledes stod på vid gab.

"Så, nu snakker han igen over sig, det skrog! Fra den tidlige morgenstund har munden ikke stået på ham … Nå, her sidder jeg og lader vandet koge, jeg skulle jo lave lidt varmt til ham. Å, lille frue, De er nok så god at have et øje med ham, høre efter, mens jeg går ud i køkkenet."

Madam Méchain vraltede ud, og fru Caroline, hvis medfølende sind blev draget til sygesengen, gik ind i den anden stue. I det nøgne værelse skinnede den klare aprilsol ned på det umalede fyrretræsbord, som var fuldt af papirer og optegnelser, hele det store arbejde, som Sigismund i ti år havde ofret al sin tid og hver en tanke; forresten bestod møblementet af to halmstole og nogle bøger, der lå i bunke på hylder.

I den smalle jernseng sad Sigismund støttet mod tre hovedpuder, iført en kort højrød ulden bluse; han talte, talte uophørligt, i den særegne ophidsede tilstand, der ofte hos

brystsyge går umiddelbart forud for døden. Han fantaserede, talte undertiden med mærkelig klarhed, og de store, dybtliggende øjne i det blege, magre ansigt så spørgende ud i rummet, mens det lyse hår i krøller faldt ham ned over nakken.

Så snart fru Caroline trådte ind, så han ud, som om han genkendte hende, skønt de aldrig havde truffet hinanden.

"Å, er De endelig dér, frue! … Jeg havde set Dem, og jeg sad her og kaldte på Dem, så højt jeg kunne … Kom, kom nærmere, lad mig hviske til Dem …"

Lidt ængstelig gik hun hen til den syge, satte sig på en stol tæt op til sengen.

"Jeg vidste det ikke, men nu har jeg opdaget det hele! Min broder sælger papirer, og jeg har hørt folk græde mere end én gang inde i hans kontor. Å Gud, min egen broder; det var, som om de havde jaget mig en kniv i brystet … Ja, det er netop det, og det brænder, brænder mig hele tiden, fordi det er skrækkeligt at pine penge ud af stakkels fattigfolk … og når jeg nu om lidt dør, så tager min broder og sælger mine papirer, det vil jeg ikke have, det må aldrig ske, hører De, frue!"

Hans stemme var bønfaldende, fortvivlet, ængstelig.

"Ser De, de ligger dér på bordet, mine papirer. Lad mig få dem, vi pakker dem sammen, og De tager dem med, når De går, De tager dem med; alt, hvad der er! Ikke? Å, jeg kaldte på Dem, jeg sad og ventede, var så bange for, at mine papirer skulle blive ødelagt, spredt for alle vinde, mit hele livs arbejde, al min virken, al min stræben!"

Og da hun tøvede, da hun ikke straks gjorde, som han bad, foldede han hænderne.

"Vær barmhjertig, lad mig se, om de er der, lad mig se dem igennem, inden jeg dør. Han er jo borte, kan ikke sige, jeg dræber mig med det arbejde … Å, vær barmhjertig, gør, som jeg beder Dem om!"

Hun blev bevæget ved at høre hans bedende tonefald.

"Men det er vist ikke rigtigt af mig, siden Deres broder siger, det kan skade Dem."

"Skade, å nej, tværtimod; men hvad bryder jeg mig forresten om det … Dette samfund, denne omordning, som jeg endelig har fået udtænkt efter så mange søvnløse nætter. Alt er forudset, alt er ordnet, retfærdighed og lykke i fuldt mål. Ak, hvor det dog er sørgeligt, at jeg ikke kan få værket udgivet med de nødvendige forklaringer … Men her er optegnelserne, de er ordnet, lagt til rette, intet mangler. Og De lover mig jo nok, at De vil passe på dem, for at en anden en gang i tiden kan bruge dem til at skrive en bog i en afrundet form, en bog, som skal spredes over hele verden …"

Med de lange, magre hænder greb han papirerne, bladede dem igennem og kastede ømme blikke på de beskrevne sider, mens de store øjne skinnede i feber. Han talte meget hurtigt, med ensformig og lidt hæs stemme; det lød, som når kæden af et ur trækkes ned af en alt for tung vægt; i dødskampen løb værket afsted uden standsning.

"Å, jeg ser den dér, ser den så tydeligt, denne lykkens og retfærdighedens stad! Alle arbejder, arbejder i frihed! Naturen er et stort samvirkende selskab, værktøjet er fællesejendom, hvad der frembringes, tilhører alle og henlægges i de mægtige fællesoplag. Arbejdstiden er det almindelige mål, en ting værdsættes efter den tid, dets frembringelse bar kostet, der

foregår kun en udveksling mod anvisninger, under fællesbestyrelsens opsigt, ingen told, ingen skat undtagen den, der betales til de gamles underhold og til børnenes opdragelse, fornyelsen af værktøjet … Mønt og penge forsvinder og med dem spekulation, tyveri og alskens falskneri og bedrageri; ingens begærlighed ægges, ingen forbrydelser begås, ingen pige tages til hustru for sin medgifts skyld, ingen gamle forældre dræbes for den arv, de efterlader, ingen vejfarende myrdes og udplyndres … Ingen kamp mellem samfundets lag, mellem arbejdsherre og arbejder, mellem storborger og fattigmand, ingen forbryderlov eller domstol, ingen bevæbnet magt for at forsvare dem, der uretfærdigt har tilrevet sig rigdom, mod de forsultnes raseri … Ingen lediggang, ingen leven på andres bekostning, hverken overdådighed eller elendighed nogetsteds. Ak, er dette ikke idealet af retfærdighed, den højeste visdom; ingen forrettigheder, ingen fattigdom, enhver gør sin pligt, enhver får sin velfortjente del i livets lykke!"

Han faldt hen i henrykkelse, hans stemme lød blid og dæmpet, som kom den langt borte fra, som om den tabte sig i det fjerne, højt oppe i det klare sollys, i den fremtid, hans seerblik skimtede.

"Og alle de mindre omstændigheder. … Se dér, se dette ark med randbemærkningerne, det er familiens indretning, børnenes opdragelse og underhold, alt sammen i fællesskab, og dog er det ikke anarki; her er noget andet: jeg ønsker en komité, en bestyrelse for hvert fag, en opsigthavende bestyrelse, som påser hver enkelt individs tarv og trang. Og så i byerne, på landet en hær af håndværkere og agerdyrkere, der arbejder under ledelse af anførere, valgt ved afstemning … Se det, her er

et overslag over en nedsættelse af arbejdstiden, som må kunne indføres om en snes år. Der er flere arbejdskræfter, nye maskiner, man måtte kunne nøjes med fire, ja måske med tre arbejdstimer daglig, og resten af dagen nyder man tilværelsen! For det er jo ikke en kaserne, det er en fri og munter stad, hvor enhver kan more sig efter evne og tilfredsstille sit rimelige krav på de nydelser, livet byder, glæde sig ved kærlighed, sundhed, styrke, skønhed, forstand, øse fryd af naturens evigt sprudlende kilde."

Og her i sit fattige værelse gjorde han med hænderne en bevægelse, som tog han hele verden i besiddelse: han døde, som han havde levet, i tarvelighed, uden fornødenheder; med broderlig hånd uddelte han livets goder til sine medskabninger. Det var lykke for alle mennesker, alt det, hjertet glædes ved, alt det, han selv aldrig havde ejet, som han her gav de andre, vel vidende, at det aldrig ville blive hans lod og del. Han havde påskyndet sit eget endeligt ved denne gave til den lidende menneskehed, men nu rystede hans hænder, de famlede om mellem de spredte papirer, mens hans øjne, der allerede formørkedes af dødens skygger, så den uendelige fuldkommenhed, så den hinsides graven i en henrykkelsens stråleglans, der lyste over det blege ansigt.

"Ak, ny virksomhed, alle mennesker ved arbejdet, alle levende hænder i færd med at forbedre verden! … Ingen heder, ingen moser, ingen udyrkede strækninger; havbugter fyldes, bjerge forsvinder, ørkner forvandles til frugtbare dalstrøg under kildevæld, der sprudler frem overalt. Intet underværk er umuligt, de gamles mesterværker fremkalder medlidende smil, så små og barnagtige synes de mit ny samfund. Jorden bliver

endelig beboelig! … Mennesket udvikles, vokser, nyder i fuldkommenhed, bliver verdens sande behersker! Skoler og værksteder åbnes, barnet vælger frit den livsbane, naturen har bestemt det til. Åringer er allerede hengåede, udviklingen fremskreden. Nu er det ikke nok at kunne betale kundskaber, man må også kunne benytte det erhvervede, og enhver udnyttes efter sin begavelse; de offentlige embeder uddeles med streng retfærdighed, efter selve naturens fingerpeg. Enhver arbejder for almenlykken! Ak, du glade arbejdets stad, du sunde udnyttelse af menneskehedens skønneste gaver, hvor gammel fordom mod hændernes gerning ikke mere er til, hvor den store digter er snedker, og hvor den lærde videnskabsmand er låsesmed! Ak, du lykkelige samfund, du sejrens stad, som vi i århundreder har længtes efter og stræbt hen imod, du stad, hvis mure stråler hist henne, hist henne i lykkens blændende solglans!"

Hans øjne brast, de sidste ord brød utydeligt over hans læber som et pust, hans hoved segnede tilbage på puderne, men det henrykte smil svævede ham om munden. Han var død.

Overvældet af medfølelse stod fru Caroline og betragtede den unge mand, da hun pludselig fik en fornemmelse, som om en stormvind fo'r op ad trapperne; det var Busch, der kom hjem uden lægen, pustende og stønnende af angst, mens madamen vraltede ind og forklarede ham, hvorfor hun endnu ikke havde lavet te. Kedlen var nemlig væltet. Men han havde allerede fået øje på broderens voksblege ansigt med det stive blik; han så "sit lille barn", som han sagde, ligge der ubevægelig, og et frygteligt skrig brød frem over hans læber, et skrig, der kun kunne lignes ved et vildt dyrs dødshyl.

Denne frygtelige mand, der for en halv francs gerne kunne have slået et menneske ihjel, han, der i så mange år havde levet imellem stadens snedigste skurke, græd nu aldeles opløst af sorg og smerte over "sit lille barn", som han løftede op i sine arme for at bringe det eneste, han elskede her i verden, tilbage til livet. Hans lille barn! Å Gud, å Gud! Hvor længe havde han ikke passet og plejet ham som den ømmeste moder. Nu havde han mistet sit lille barn! Og i et rasende anfald af sorg samlede han de papirer, der lå spredt ud over sengen, og rev dem, flåede dem i tusinde stykker, for dette tåbelige urimelige arbejde havde jo dræbt hans barn!

Fru Caroline følte hjertet smelte i sit bryst. Den stakkel, hvor han led! Hun fyldtes af den største medlidenhed; men hvor havde hun dog før hørt dette smertensskrig? Det var ikke første gang, dette sønderrivende hyl havde bragt hende til at gyse. Med ét huskede hun, at det var moderens, børnenes jammerskrig ved Mazauds lig. Hun kunne ikke forlade denne elendige mand midt i hans grænseløse fortvivlelse, så hun blev lidt, prøvede at gøre sig nyttig.

Netop som hun ville til at gå og stod alene med madam Méchain i det lille kontor, kom hun i tanker om, at hun var gået herhen for at få noget at vide om Victor. Victor, nå, ja ham kunne de minsandten skyde en hvid pind efter! Her havde hun snart i tre måneder rendt rundt og ledt efter den satans knægt! Nej, ham fik de vist først fat i, når han blev ført til skafottet! Hun gad, Guds død, ikke gøre sig mere ulejlighed for den galgenfugls skyld!

Fru Caroline lyttede til hendes ord i stum fortvivlelse. Ja, her hjalp ingen jamren, det lille afskum var sluppet løs, ingen

vidste, hvorhen han styrede, som en gal hund hvis bid forgiftede alle, der kom indenfor hans rækkeevne!

Udenfor på fortovet overraskedes fru Caroline af den milde luftning der viftede hende i møde. Klokken var blevet fem, solen gik ned på en ren himmel med den fineste farvetone og kastede et gyldent lys over boulevardens høje, store skilte. Denne vårluft, så fuld af løfter om fornyelse, trængte hende som et kærtegn til hjertet. Hun trak vejret dybt, fornemmede en sælsom lindring, en følelse af håb sneg sig ind i hendes sjæl, greb hende med uovervindelig, stedse voksende magt. Det var måske synet af denne drømmers skønne, fredelige død, hans sidste ord, hans sidste åndedrag i kærlighed og retfærdighed, der havde rørt hende, for hun havde jo selv engang haft den samme drøm om frihed og lighed blandt menneskene, når disse afskyelige penge var bortryddet af jordens overflade; eller var det broderens smertelige jamren, var det den fæle ågerkarls blødende, fortvivlede kærlighed, hun rørtes over – hun, der havde troet, han intet hjerte havde, aldrig kunne udgyde en tåre?

Ak nej, hun var ikke gået bort med disse milde indtryk af smerte og ømhed, hendes sidste tanker havde været optaget af dette frygtelige barn, der nu fo'r afsted, mens det udsåede smitstof på sin vej. Men hvorfra kom da denne sælsomme glæde? Da hun havde nået boulevarden, drejede hun til venstre og sagtnede sine skridt midt i den tætte menneskevrimmel.

Et øjeblik stod hun ganske stille foran en lille vogn fuld af syrener og gyldenlakker, hvis stærke duft bølgede om hende som en vårsky. Og mens hun vandrede videre, steg glæden op i hende som en sprudlende kilde, der vældede frem, hvad hun

end gjorde for at standse dens strøm. Nu forstod hun det – men hun ville ikke. Nej, nej, med alle disse ulykker i så frisk minde kunne hun da umulig lade sig rive med af dette livets evige væld!

Hun gjorde sig umage for at tænke på al sin sorg, mindedes sin fortvivlelse over en grusom skæbnes tilskikkelser. Hvor var det muligt, at hun kunne smile efter denne skrækkelige katastrofe, efter så megen jammer og elendighed rundt omkring og allevegne? Glemte hun da helt, at hun bar en del af ansvaret? Og hun gennemgik i tankerne det sidste års oplevelser, opregnede de talrige ulykkelige begivenheder, der var sket i hendes nærmeste omgivelser; hun burde jo tilbringe resten af sin tilværelse i gråd og tænders gnidsel, i sæk og aske! Men under hånden, hun pressede mod sit hjerte, svulmede livskilden med stedse voksende kraft, den strømmede over alle bredder, rev alle hindringer med, strøede vragstumper hen langs kanten og skinnede klar og sejrrig i solens stråler.

Fra dette øjeblik stred fru Caroline ikke længere imod, hun måtte give sig hen til den evige foryngelsens kraft. Som hun plejede at sige med et smil: det var hende ikke muligt at være sorgfuld. Her var bevis på sandheden af denne udtalelse; hun troede, hun var gået til bunds i den dybeste fortvivlelse, og se, nu dukkede hun atter op, nu steg håbet fra de døde, knust, blodigt, men så levedygtigt, så kraftigt voksede det frem hvert minut. Hun havde ganske vist ikke reddet én illusion, livet var afskyeligt, forfærdeligt, som selve naturen. Hvor kunne hun være afsindig nok til alligevel at elske det, at glæde sig som et barn til en bestandig opsat fornøjelse, hvor kunne hun vedblivende vente sig noget godt af den ukendte fremtid? Da

hun kom til Chaussé d'Antin, prøvede hun ikke mere at tale sig selv til rette; tænkeren, den kloge, kundskabsrige, højtdannede kvinde tav, træt af at søge efter ubegribelige årsager til ubegribelige virkninger. Hun var kun en skabning, der følte sig lykkelig under den klare himmel i den milde forårsluft, hun nød den mageløse glæde, det er at være sund og rask, at høre sit faste fodslag genlyde på asfalten. Ak ja, glæden over at leve, over at være til, mon der her på jorden gives nogen anden? Livet, selve livet i dets fulde kraft, hvor frygteligt det end er, livet med dets udødelige håb!

Fru Caroline var nu kommet hjem i sin bolig i Rue Saint-Lazare, som hun skulle forlade den følgende dag, og hun gav sig til at lægge sidste hånd på pakningen af sine sager. Da alt var i stand, gik hun rundt i broderens tegnestue, hvor akvareller og planer endnu dækkede væggene; dem ville hun til allersidst rulle sammen og tage med sig. Men hun faldt hen i drømmerier foran hvert blad papir, førend hun fik de fire søm ud.

Hun gennemlevede i erindringen de dage derovre i det fjerne østen, i det land, hun havde elsket så højt, og hvis strålende sollys endnu dvælede i hendes evigt unge hjerte; hun tænkte på de fire sidste år her i Paris, på disse skæbnesvangre dage, i vanvittig virksomhed, i millionernes susende storm, der havde gennemrystet hendes liv og ødelagt mangt og meget, og op af disse rygende tomter følte hun, hvorledes et helt blomsterflor allerede spirede frem. Om end den tyrkiske nationalbank var draget med i "Universalbanken"s forlis, så stod dog "Det forenede Dampskibsselskab" fast. Hun så Beiruts fortryllende kyst, hvor de store magasiner hævede sig, hun så direktørens bolig, mens hun tørrede støvet af planen; hun så Marseille

rykke Orienten nær, så Middelhavet behersket af selskabet, så mange folkeslag i fred arbejde mod samme mål! Og nu Karmelbjerget! Denne akvarel fra en af kløfterne, som hun nu løsnede fra væggen – havde hun ikke for ganske nylig gennem et brev fået at vide, at en hel koloni voksede og trivedes dér?

Den lille landsby på 500 indbyggere var nu blevet til en by med flere tusind sjæle; minedrift, vejanlæg, fabrikker, skoler frugtbargjorde denne fordum vilde og øde afkrog. Her var udkast til jernbaner, nivelleringer, jordarbejder, som skulle udføres på linjen fra Brussa til Beirut over Angora og Aleppo, en hel række store tegninger, hun én efter én tog ned og rullede sammen: ja, naturligvis ville der endnu hengå år, inden Taurus-bjergenes pas fik jernbaner at se. Men begyndelsen var gjort, stødet var givet, den gamle jordbund havde i sit skød optaget en ny udsæd af mennesker, og den måtte spire, måtte vokse i den vidunderlig dejlige himmelegn under den varme sols befrugtende stråler. Var det ikke den gamle verden, der vågnede til nyt liv, til fremskridt, civilisation og lykke?

Med et stærkt sejlgarn bandt fru Caroline tegningerne sammen. Hendes broder, der ventede hende i Rom, havde bedt hende være meget omhyggelig og passe godt på dem, og mens hun fuldendte sit arbejde, fløj hendes tanke til Saccard. Han var i Holland, atter i færd med et kæmpemæssigt foretagende: udtørringen af nogle vidtstrakte moser, et lille kongerige, han ville frarive havet ved et meget indviklet kanalsystem.

Han havde ret: indtil dato var og blev penge den gødning, hvoraf den nærmeste fremtids menneskehed voksede frem; dette giftige, fordærvelige mammon måtte til for at bringe samfundsvæksten til at spire, det var muldjorden, i hvilken de

groede, de store værker, der skulle lette menneskene tilværelsen … Mon hun endelig så uhildet på tingene, mon hendes urokkelige håb kom af hendes tro på anstrengelsens nytte? Å ja, højt over al det smuds, der rodes op, højt over al den rædsomme lidelse, hvert fremskridt koster menneskeheden, er der vist et skjult, et fjernt mål, noget overlegent, noget godt, retfærdigt, fuldkomment, som menneskene ubevidst styrer mod, og som bringer hjertet til at svulme i evig trang til liv og håb. Og trods alt var fru Caroline glad; hun vandrede om med sit ungdommelige ansigt, under de hvide hår, som om hver vår dykkede hende ned i en foryngelsens kilde. Og ved at mindes den skam, hun følte, når hun tænkte på sin forbindelse med Saccard, kom hun til at huske på det smuds, der klæber ved al kærlighed.

Hvorfor skulle penge egentlig bære skylden for alle de forbrydelser og for alle de nederdrægtigheder, der gøres for at vinde dem? Menneskenes kærlighed er ikke renere, og dog skaber den alt liv på jorden!

Om "Penge"

Forfatter: Émile Zola (1840-1902).
Org.udgave: *L'Argent.* Føljeton i bladet *Gil Blas* 30. november 1890 – 04. marts 1891, bogudgave Biblioteque-Charpentier (G. Charpentier & E. Fasquelle), Paris 1891.
Denne udgave baseret på: Émile Zola: Penge. Roman. Avtoriseret Oversættelse for Danmark. A. Christiansens Forlag, København 1903. Oversætteren er ikke oplyst.
Redigeret af: Kim N. Jensen.
Forside: Efter Edgar Degas (1834-1917): *Portraits à la Bourse* (1879, udsnit).

ISBN 978-87-7628-267-7
2. ebogsudgave, tidligere udgave 978-87-7979-235-7 (Ølstykke 2012).

© 2025 eBibliotek 1800
www.ebib1800.dk

Serien Rougon-Macquart

er med sine tyve bind Zolas uomtvistelige hovedværk, hvori han udforsker en families natur- og socialhistorie under det andet kejserdømme fra 1851, hvor Napoleon III indsatte sig selv som kejser, til 1871, hvor kejserdømmet faldt sammen efter krigen mellem Frankrig og Tyskland.

Da jeg første gang udgav serien, var der flere af bindene, der (så vidt vides) ikke tidligere havde været oversat til dansk (*La Faute de l'Abbé Mouret*, *Son Excellence Eugéne Rougon* og *La joie de vivre*), eller kun eksisterer som dengang uopdrivelige føljetonudgaver: *La Curée* – i min udgave med titlen *Kampen om byttet* – har været bragt i flere af den socialdemokratiske presses aviser under titlen *Guldkalven* i 1891-92; *La Conquête de Plassans* skulle findes som føljeton i et dagblad *Nordjyllands Folkeblad* i 1880 (sidstnævnte har jeg dog kun fundet annoncer for i andre blade, det har ikke været muligt at få fat i nogle af de pågældende numre af *Folkebladet* selv).

Selv om der er mange personer, der optræder i flere af romanerne, og enkelte af dem er direkte fortsættelser af hinanden, er det ikke nødvendigt at læse dem alle eller at følge nogen bestemt rækkefølge – hver roman er et selvstændigt værk, som kan læses uafhængigt af de øvrige, og serien er således nærmest ét stort tag-selv-bord.

Zola anbefalede i en introduktion til *Doktor Pascal* at læse serien i en rækkefølge, der er en smule anderledes end den

rækkefølge, han skrev den i, og det er den rækkefølge, jeg har fulgt ved nummereringen af bindene, og den rækkefølge, der er angivet i listen nedenfor. I parentes den franske titel og årstallet for den første franske bogudgave.

1. Familien Rougon (La Fortune des Rougon – 1871)
2. Hans Excellence Eugène Rougon (Son Excellence Eugène Rougon – 1876)
3. Kampen om byttet (La Curée – 1872)
4. **Penge (L'Argent – 1891)**
5. Drømmen (Le Rêve – 1888)
6. Erobringen af Plassans (La Conquête de Plassans – 1874)
7. Storborgerliv (Pot-Bouille – 1882)
8. Damernes Paradis (Au Bonheur des Dames – 1883)
9. Fader Mourets synd (La Faute de l'Abbé Mouret – 1875)
10. Et blad af kærlighedens bog (Une page d'amour – 1878)
11. Paris' mave (Le Ventre de Paris – 1873)
12. Livsglæde (La joie de vivre – 1884)
13. Faldgruben (L'Assommoir – 1877)
14. Mesterværket (L'Œuvre – 1886)
15. Menneskedyret (La Bête humaine – 1890)
16. Germinal (Germinal – 1885)
17. Nana (Nana – 1880)
18. Jord (La Terre – 1887)
19. Det store sammenbrud (La Débâcle – 1892)
20. Doktor Pascal (Le Docteur Pascal – 1893)

Men uanset om man kun læser nogle udvalgte bind eller hele alle tyve, anbefales det dog, at man starter med *Familien Rougon*,

hvor man møder de fleste af hovedpersonerne i de øvrige bind, og slutter med *Doktor Pascal*, hvor Zola samler trådene og fortæller om mange af personernes senere skæbne.